ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE (DLR)

TOMUL VI

FASCICULA 1

M—MANDRĂ[1]

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN CLUJ ȘI DE CENTRUL DE LINGVISTICĂ, FILOLOGIE ȘI FOLCLOR DIN IAȘI, SUB ÎNDRUMAREA COMISIEI DICȚIONARULUI LIMBII ROMÂNE

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL VI

FASCICULA 1

M—MANDRĂ[1]

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
BUCUREȘTI 1965

Redactori responsabili:

IORGU IORDAN
Membru al Academiei R.P.R.

ION COTEANU
Membru corespondent al Academiei R.P.R.

Au redactat articolele din fascicula 1, în cadrul Sectorului de lexicologie al Institutului de lingvistică din București:

Ana CANARACHE
Florica FICȘINESCU
Valentina HRISTEA
Georgeta IANOVICI
Lucreția MAREȘ
Georgeta MARIN
Ileana ZAMFIRESCU

Au fost consultați pentru etimologiile din fascicula 1:

Alexandru GRAUR, membru al Academiei R.P.R.; București
Emil PETROVICI, membru al Academiei R.P.R.; Cluj
Grigore BRÎNCUȘ, lector, Universitatea București
Vladimir DRIMBA, șef de sector la Institutul de lingvistică din București
Theodor HRISTEA, lector, Universitatea București
Maria ILIESCU, cercetător principal la Institutul de lingvistică din București
Bela KELEMEN, profesor, Universitatea din Cluj
Gheorghe MIHĂILĂ, candidat în științe, conferențiar, Universitatea București
Cicerone POGHIRC, candidat în științe, conferențiar, Universitatea București
Nicolaie URSU, cercetător principal la Centrul de lingvistică, filologie și folclor din Iași

Redactori responsabili ai fasciculei 1:

ION COTEANU
Membru corespondent al Academiei R.P.R.

MIRCEA SECHE
Cercetător principal la Institutul de lingvistică din București

LIDIA SFÎRLEA
Cercetător la Institutul de lingvistică din București

M s. m. invar. A cincisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul corespunzător (consoană nazală bilabială).

MA¹ conj., adv. (Ban., Transilv.) **I.** Conj. (Cu sens adversativ) Dar, însă. Cf. MAIOR, IST. 262/23. *Au venit așa întră cealelalte pasări. Ma pasările, cunoscînd vicleșugul ei, au venit la dînsa.* ȚICHINDEAL, F. 155/7. *Văzut-am cîte toate, Ma toate sînt nimic.* MUREȘANU, P. 93/12, cf. 31/7, BARCIANU, ALEXI, W. *Omu aista-i cam lăsat, ăi bun di lucru, ma îi pre lăsat.* ALR I 323/308. ◇ (Cu sens atenuat; arată trecerea la altă idee) *Începutul românilor în Dacia limpede se adeverește... Ma (dară) de unde se trage începutul țeseturei limbei?* MAIOR, IST. 262/12. *Ma toată covîrșirea lor spre toate cealelalte se cuprinde întru aceaia...* ȚICHINDEAL, F. [prefață] 3/4, cf. 201/10. *Oltule, vale frumoasă! — Mult voi fi ție detor, De mi-i trece cătră casă, Ma, trecînd, să nu m-omori.* MUREȘANU, P. 20/22.
II. Adv. **1.** (Mai ales în dialog, spre a întări negația) Ba. *Ma, nu; tu și soiul vostru să rămîi afurisit!* MUREȘANU, P. 25/17. *Dă-mi tu mie glasul tău, Să glăsuiesc cu el eu! — Ma, moarte, nu ți l-oi da, Căci pe mine mi-nșela.* MARIAN, Î. 178.
2. (Mai ales în enumerări, spre a marca gradația) Ba chiar, ba încă, mai mult decît atîta... *Se bagă la toate cupețiile moldovenilor, la care cei străini n-au dreptate pre legea bătrînă ...; ma cumpără și locuri, ocini de case* (sec. XVI?). N. A. BOGDAN, C. M. 33. *La casa bătrînului erau pețitori, ma pețitori doriți — de rang și avuți.* F (1869), 42. *Mulți notară și ieșiră, Cei mai mulți însă pieriră, Ma și tunuri au picat, Că și podul s-a sfărmat.* RETEGANUL, TR. 74.
— Din scr. **ma.** Cf. it. m a, ngr. μ ά.

MA² adv. v. **mai¹.**

MAALÁ s. f. v. **mahala¹.**

MAÁLĂ¹ s. f. (Regional) Muncă multă, hamalîc (Topalu-Hîrșova). AN. DOBR. IV, nr. 4, 102. *E maală multă.* ib.
— Etimologia necunoscută. Cf. m ă h a l.

MAÁLĂ² s. f. v. **mala¹.**

MAAZÁ s. f. v. **magaza.**

MAAZAGÍU s. m. v. **magazagiu.**

MABÉI s. n. v. **mabein.**

MABÉIN s. n. (Turcism) Camera de audiențe a sultanului; p. e x t. camera personală a domnului. *Domnul... dimineața iase dinlăuntru de la casa ce să cheamă mabei și vine în spătărie.* GHEORGACHI, CER. (1762), 274. *Cîndu propriia domnul pe boieri după masă, făcînd giocuri... mergea și înlăuntru la maibent și cîteodată aducea domnul pe doamna... și să făciia un gioc de obștie.* id. ib. 283. *Întîlnindu-mă ieri la mabein (= cabinetul împărătesc), a cerut stăruitor... bani în sama celor ce datorim* (a. 1835). IORGA, S. D. XI, 32. ◇ *Mabeinul (cel) mare* = camera de audiențe a domnului. *Slujbașii mabeinului celui mare domnesc sau odaia jalobelor, ce se pot socoti ca niște șambelani de curte* (a. 1857). ȘIO II$_2$, 73. *Mabeinul mic* = iatacul domnesc. *Mabeinul mic sau iatacul lui vodă* (a. 1857). ap. TDRG.
— Accentuat și: *mabein.* — Și: **mabéi, maibént, babéin** (ȘIO II$_2$, 73), **mabéu** (I. BRĂESCU, M. 67) s. n.
— Din tc. **mabeyin, mabeyn.**

MABEINGÍU s. m. (Turcism) Slujbaș al curții care purta grijă de mabein. Cf. c ă m ă r a ș, c a m e r i e r, ș a m b e l a n. *Cinci ciohodari, mabeingii* (a. 1783). ȘIO II$_2$, 74. *Babeingiul ce îngrijește odaia domnului are 40 lei leafă pe lună* (a. 1859). id. ib.
— Pl.: *mabeingii.* — Și: **babeingíu** s. m.
— Din tc. **mabeyinci.**

MABÉU s. n. v. **mabein.**

MAC¹ interj. **1.** (De obicei repetat, uneori pronunțat cu „a" prelungit) Cuvînt care imită strigătul caracteristic al rațelor. *Dacă rața trebuie să facă „mac! mac!", tătuțu face ca rața.* ARGHEZI, C. J. 14. *Rața zice: maca, maca!* TEODORESCU, P. P. 349, cf. H III 263. [Rața]: *maac, mac, màc, de te năucește, nu alta.* SEVASTOS, N. 331. *Mac-mac — cu colac — cu colac.* ALR II 5739/219.
2. (Regional) Onomatopee care redă strigătul caracteristic al broaștelor (Căzănești-Slobozia). ALR SN III h 730/723. *Cîntă broaștele mac, mac.* ib.
— Și: **máca** interj.
— Onomatopee.

MAC² interj. (Regional, în l o c. a d v. și e x p r.) **De macu** = de loc, de fel; nu. Cf. VICIU, GL. **A nu (putea) zice nici mac** = a nu (putea) scoate nici o vorbă, a tăcea chitic, a nu zice nici cîrc, a nu zice nici pis. *Dar fata, săraca, așa se înspăimîntase, că i se legase limba în gură și nu putea zice nici mac.* PAMFILE, DUȘM. 180.
— Și: **meac** (PAMFILE, J. II, 154), **mácu** interj.
— Cf. m î c, m î l c, m î r c.

MAC³ s. m. **1.** Numele mai multor plante din familia papaveraceelor, cu flori de obicei roșii și cu semințe mărunte, uleioase, închise într-o capsulă: **a)** (și în sintagmele *mac de grădină,* MARIAN, CH. 8, GRECESCU, FL. 46, BULET. GRĂD. BOT. V, 64, VOICULESCU, L. 172, com. MARIAN. *mac cultivat,* PANȚU, PL., *mac bun,* MARIAN, CH. 8, com. MARIAN, *mac învolt,* BULET. GRĂD. BOT. V,

64, *mac alb*, COTEANU, PL., 23, VOICULESCU, L. 172, com. MARIAN, *mac negru*, COTEANU, PL. 23) plantă cu miros și gust neplăcut, cu flori mari solitare, de culoare albă, roșie, violetă etc.; somnișor *(Papaver somniferum)*. Cf. COTEANU, PL. 23, BULET. GRĂD. BOT. V, 64; **b)** (și în sintagmele *mac de cîmp*, GRECESCU, FL. 45, PANȚU, PL., *mac nebun*, com. MARIAN, *mac negru*, id., *mac rău*, id.) plantă cu tulpina și frunzele păroase și cu florile roșii *(Papaver dubium)*. Cf. BRANDZA, D. 4, id. FL. 116; **c)** (și în sintagmele *mac roșu*, COTEANU, PL. 23, BRANDZA, D. 5, id. FL. 116, GRECESCU, FL. 45, PĂCALĂ, M. R. 23, SIMIONESCU, FL. 219, com. MARIAN, *mac de cîmp*, GRECESCU, FL. 45, N. LEON, MED. 47, BULET. GRĂD. BOT. V, 65, SIMIONESCU, FL. 164, com. MARIAN, *mac iepuresc*, LB, BARCIANU, BRANDZA, FL. 116, H XVIII 303, com. MARIAN, *mac sălbatic*, LB, PONTBRIANT, D., PĂCALĂ, M. R. 23, com. MARIAN, *mac puturos*, PĂCALĂ, M. R. 23) plantă cu tulpina și cu frunzele acoperite de peri aspri perpendiculari, cu flori roșii, avînd la baza petalelor o pată neagră; măcuț, păpăruie, paparună, paparoană, somnișor *(Papaver Rhoeas)*. Cf. BRANDZA, D. 5, id. FL. 116, DAMÉ, T. 187, GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 34, BIANU, D. S. 437; **d)** (în sintagmele *mac galben*, PANȚU, PL., *mac de munte*, id. ib., *mac alpin*, BRANDZA, FL. 116, *mac pirenaic*, SIMIONESCU, FL. 123) mică plantă erbacee cu frunzele păroase, cu florile galbene solitare în vîrful tulpinii; crește pe vîrfurile munților *(Papaver pyrenaicum, Papaver surantiacum, Papaver alpinum)*; **e)** (în sintagma) *mac roșu de grădină* = plantă ornamentală cu frunzele de culoare verde-închis și cu florile mari, solitare, de culoare roșie *(Papaver bracteatum)*. Cf. GRECESCU, FL. 46; p. r e s t r. floarea acestor plante. *Ca sămînța macului dintr-una o mie vor cădea, spre a cărora alegere și la un loc culegere nici mirțele, nici jicnițele vor agiunge.* CANTEMIR, IST. 153, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 233, LB. *Eu, acela care am puteri de mac Ș-ametesc simțirea ca un tiriac.* PANN, P. V. I, 121/9. *Macul singur, roș la față, doarme dus pe ceea lume!* ALECSANDRI, P. III, 57. *Macul, cu lacrămi în ochi, se uită spre soare cu zîmbet.* COȘBUC, P. II, 62, cf. 276. *Prin holde coapte, fetele grăbite Înoată pîn-la brîu, împodobite Cu roșu mac și vinete cicoare.* IOSIF, P. 32. *Vrei poate macii din livezi Pe toți cu mîna ta să-i scuturi?* TOPÎRCEANU, P. 196. *Pîlcuri de maci roșii ca sîngele.* SADOVEANU, O. X, 400. *Beau macii sînge pe cîmpuri.* TULBURE, V. R. 34. *Macii roșii aducători de somn Năpădiră grînele bălaie.* BENIUC, V. 75, cf. 55. *Hai Ileană la poiană, Ileană, Ileană! Să săpăm o buruiană, Ileană, Ileană! Buruiana macului, Ileană, Ileană! Ca s-o dăm bărbatului.* ALECSANDRI, P. P. 324, cf. H II 142, XVI 9. *Jur-prejurul patului, Patului bărbatului, Pune floarea macului, Ca să doarmă dracului.* TEODORESCU, P. P. 273. *Și cine l-a fermecat? Mîndrulița lui din sat, Cu trei maci din trei grădini, Cu apă din trei fîntîni.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 11. *Unele mame. . . fac* [copilului] *scăldători și cu capete de mac.* ȘEZ. II, 131. *Nu sînt macii înfloriți, Ci sînt turcii înveliți.* BIBICESCU, P. P. 264. ◊ (Cu sens colectiv) *Cît mac e prin livezi Atîția ani la miri urez!* COȘBUC, B. 25. *Ogoarele erau semănate cu grîne și mac, care uneori era mare cît rodiile.* N. A. BOGDAN, C. M. 54. *Bate-mă, Doamne, să zac Într-o grădină cu mac, Cu mîndra pe după cap.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 382. ◊ (Ca termen de comparație, cu aluzie la culoarea roșie a florilor) *Frunză roșă ca macul.* DOINE, 72. ◊ (Adverbial, pe lîngă adjectivul „roșu", dă acestuia valoare de superlativ absolut) *Anica plecă ochii în pămînt, roșie mac.* C. PETRESCU, Î. II, 170. ◊ E x p r. **Cît un fir** (sau **un sîmbure, un grăunte**) **de mac** = foarte mic. Cf. ZANNE, P. I, 207. *Arde-n candel-o lumină cît un sîmbure de mac.* EMINESCU, O. I, 84. **Nici cît un fir de mac** = foarte puțin. ZANNE, P. IX, 485, cf. PĂSCULESCU, L. P. 126. ◊ C o m p u s e: **mac-cornut** = plantă erbacee păroasă, cu flori terminale solitare, roșii ca sîngele și avînd la baza petalelor o pată neagră; paparoane, paparună *(Glaucium corniculatum, Glaucium phoeniceum)*. Cf. PANȚU, PL.; **mac-spinos** = gen de papaveracee care cuprinde cîteva specii de plante erbacee, cu suc caustic de culoare gălbuie, folosit în medicină. Cf. PONTBRIANT, D.

2. (Cu sens colectiv) Sămînță de mac³ **(1)**, în special de mac³ **(1a)**. *Luo macul și începu a-l mînca.* ALEXANDRIA (1784), 21 v/6. *Pănă mîni dimineață să-mi alegeți macul de-o parte, fir de fir, și năsipul de altă parte.* CREANGĂ, P. 262. *Cu macul se presură vita care a născut.* PAMFILE, CR. 25. *E curat în casă, că poți să lingi mac*, se spune pentru a lăuda curățenia unei case și pe gospodină. Com. din PIATRA-NEAMȚ. ◊ (Ca termen de comparație, cu aluzie la micimea caracteristică a seminței) *Mică ești, lele, ca macul.* DOINE, 224. *Măruntel ca macu, Dar iute ca dracu*, se spune despre un om mic de statură și foarte vioi. Cf. ZANNE, P. II, 607.

3. C o m p u s e: **mac-de-cotonogeală** = ghințură. Cf. PĂCALĂ, M. R. 16; **macul-cioarei** = zămoșiță. Cf. COTEANU, PL. 27; **mac-bătut** (H II 289), **mac-porcesc** (ib. VII 480), **mac-înalt** (BARONZI, L. 137), **mac-păsăresc** (ECONOMIA, 47/1) = numele unor plante nedefinite mai de aproape.

— Pl.: **(1, 3)** *maci* și (neobișnuit, n.) *macuri* (POLIZU).

— Din sl. (bg. **мак**, scr. **măk** etc.). Cf. magh. m á k.

MACÁ¹ s. f. Numele unui joc de cărți asemănător cu jocul douăzeci și unu; bacara (ȘĂINEANU, D. U.); p. e x t. figură la acest joc. *Dacă stosul nu vă place, Să vă fac dar o maca.* ap. TDRG.

Cuvintele privitoare la jocurile de cărți sînt:... tabinetul, 31, macaua. H III 20, cf. XII 403, com. din ȚEPEȘ VODĂ-MEDGIDIA.
— Din fr. **macao**, it. **macao.**

MÁCA² interj. v. **mac¹.**

MACÁ³ s. f. v. **macă.**

MACABẮU s. m. (sg.) (Regional) Om prostănac, tont (Berbești-Sighet). LEXIC REG. 12.
— Etimologia necunoscută.

MACABÉ subst. Varietate de struguri albi cu bobul rotund și mare (cultivată mult în sudul Franței). Cf. ENC. AGR.
— Din fr. **maccabée.**

MACÁBRU, -Ă adj. Care se referă la moarte sau la morți (v. m o r t u a r, f u n e r a r), care sugerează ideea de moarte (v. f u n e b r u, l u g u b r u); p. e x t. înfiorător, sinistru. *În neclintirea ei teribilă, părea o marmură fantastică, o furie macabră.* VLAHUȚĂ, D. 164. *Literatura decadentă se caracterizează prin manifestări criminale și macabre.* IONESCU-RION, C. 102. *Cu furie mai multă Pornește iar macabrul clănțănit* [al mitralierelor]. CAMIL PETRESCU, V. 46. *Un vag sentimentalism banal, în tonul caterincilor, și macabru, în tonul păpușilor de ceară ce se topesc.* LOVINESCU, C. V, 171. *S-a oprit din zbor o cioară... Oacheșă ca un hornar Și macabră ca un cioclu.* TOPÎRCEANU, M. 9. *Ursul... se ridică în două picioare, iar ursarul începu din nou jocul lui macabru.* ULIERU, C. 87. [Liliecii] *își fîlfîie tot timpul macabrele aripi, trecînd prin aer asemeni unor mici coșciuge zburătoare.* BOGZA, C. O. 172. *Legea macabră a fertilității descrescînde și malthusianismul... sînt dezmințite de practica agriculturii socialiste.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 5/1. ◊ *Dans macabru* = dans alegoric al morților, conceput de pictorii și sculptorii medievali în forma unui lanț nesfîrșit de dansatori conduși de un schelet care reprezintă moartea. Cf. ALEXI, W. *„Dansul macabru" e o temă favorită a poeziei și a picturii din secolul al XV-lea.* OȚETEA, R. 9. *Medievalii făcuse din Moarte un personaj aproape burlesc, tîrînd într-un danț macabru omenirea.* CĂLINESCU, I. 271. ◊ (Adverbial) *Mulțimea* [ostașilor] *adormită în coloane Se mișcă totuși ritmic și macabru.* CAMIL PETRESCU, V. 18. ◊ (Substantivat) *De sus, lămpile-aruncă lumina lor verzuie Pe-oglinzile murdare, făcînd să repercute La infinit macabrul acestei scene mute.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 96.
— Pl.: *macabri, -e.*
— Din fr. **macabre.**

MACÁC s. m. Numele mai multor specii de maimuțe mici, cu capul turtit și cu coada scurtă, care trăiesc în sud-estul Asiei. Cf. LM, ALEXI, W. *Fruntea minusculă de macac.* I. BOTEZ, B. I, 206.
— Pl.: *macaci.*
— Din fr. **macaque.**

MACADÁM s. n. Drum pavat cu piatră spartă mărunt, așezată în straturi suprapuse și comprimată cu un cilindru compresor; p. r e s t r. piatra sau straturile din care este format pavajul. V. c a l d a r î m, p a v a j. *Nu se găsește a li se da alta de făcut decît de a sparge pietre pentru macadamul stradelor.* GHICA, S. 592. *Preumblarea... se face pe o șosea de piatră pisată (macadam).* FILIMON, O. II, 178, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Copitele escadroanelor de escortă pîrîiau prelung pe macadamul străzii.* REBREANU, R. I, 195. *Podu Mogoșoaiei era podit cu macadam, pe o mică porțiune.* CAMIL PETRESCU, O. II, 560, cf. ARGHEZI, T. C. 75. ◊ (În contexte figurate) *E o mlădiță a Albionului răsădită în macadamul Parisului.* NEGRUZZI, S. I, 328.
— Din fr. **macadam**, germ. **Makadam.**

MACADAMIZÁ vb. I. T r a n z. (Rar) A pietrui (un drum) cu macadam. V. a s f a l t a, p a v a. *Străzile-s... pardosite cu popi de lemn sau numai macadamizate.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 100, cf. 32, 185, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Drumuri macadamizate cu tratamente superficiale.* NOM. MIN. I, 303.
— Prez. ind.: *macadamizez.*
— Din fr. **macadamiser.**

MACADẮU s. m. v. **măgădău.**

MACAGÍU s. m. Muncitor (în special de la căile ferate) care se ocupă cu manevrarea macazurilor **(1)**; acar. *Directorul își introduce pe peron familia și strigă sever către macagiul care stă drept, cu mîna gata pe cureaua clopotului.* CARAGIALE, M. 292, cf. ALEXI, W. *La lumina unui felinar de macagiu,* [colonelul] *consultă... o hartă mică.* CAMIL PETRESCU, U. N. 304. *A intrat macagiu la drumul de fier.* STANCU, D. 206. *Telegrafistul cu doi-trei macagii ciocneau țoiuri cu secărică.* id. R. A. II, 29, cf. ALR SN III h 873. ✦ (Regional) Cantonier (Strehaia). ALR SN III h 872/848.
— Pl.: *macagii.*
— **Macaz** + suf. *-giu* sau din tc. **makasçı**, prin apropiere de derivatele românești cu suf. *-giu.*

MACAHÓN s. n. v. **macohon.**

MACAHONÁȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui m a c a h o n; pisălog (pentru zahăr). V. m a c o h o n. Cf. ALR II 3979/386.
— Pl.: *macahonașe.* — Și: **măcăhonáș** s. n. ALR II 3979/405.
— **Macahon** + suf. *-aș.*

MACAÎ vb. IV v. **măcăi.**

MACALEÁNDRU s. m. v. **măcăleandru.**

MACÁMĂ s. f. (Rar) Gen literar arab în care versurile alternează cu proza ritmată. *Se zice și s-a zis că-i un secret Al artei să compui macame-arabe.* COȘBUC, P. II, 267.
— Pl. : *macame.*
— Din germ. **Makame.**

MACÁR adv. v. **măcar.**

MACARÁ s. f. **1.** Scripete folosit la fîntîni, la mori etc. ; sistem tehnic complex, format din scripeți, palane (și trolii), folosit la ridicarea sau la deplasarea greutăților pe distanțe scurte ; (regional) nume dat mai multor unelte sau dispozitive cu care se ridică greutăți (v. ș a i t ă u, v i n c i, v î r t e j). V. p a l a n, m u f l ă, t r o l i u. *Se atribuie lui Archytas mai multe descoperiri, precum aceea a șurupului și a macaralei.* OLLĂNESCU, H. O. 95. *Schelele vuiau, macaralele țipau în lanțuri grele, iar ceata înainta în două șiruri, unii cari încărcau și alții cari descărcau.* DUNĂREANU, CH. 49, cf. 200, 223. *Macarale fixe și rulante.* NICA, L. VAM. 148. *Clădiri, macarale, poduri.* NOM. PROF. 28. *Fonta. . . din oale este transportată cu ajutorul macaralelor la oțelărie.* IOANOVICI, TEHN. 37. *Prin strădania muncitorilor. . . s-a construit o uriașă macara electrică.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2391. *Dintr-o parte în alta, cerul Moscovei este acoperit de o întreagă pădure de macarale.* BOGZA, M. S. 22. *Macaralele sînt combinații de scripeți ficși cu scripeți mobili.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I, 84. *Sub bolta halei, zeci de macarale.* V. ROM. mai 1957, 63. *Icneau macarale, se ridicau scări. . . în abatajele de cărbuni.* VINTILĂ, O. 22, cf. 31, ALRM II/I h 408.
2. (Regional) Sulul fîntînii (ALR SN III h 850, cf. ib. h 851) ; (la pl.) parte a morii (H XIV 359), (probabil) scripeți.
3. (Nav.) Muflă. *La fiecare fronton e fixat. . . un cîrlig în care se așază o macara.* SADOVEANU, O. IX, 238. *Suflările vîntului care trecea prin măcărăli c-un șuierat ascuțit, răutăcios, făceau să vibreze frînghiile întinse ca niște coarde sunătoare.* BART, S. M. 52, cf. 16.
4. (Regional) Mosorel de lemn, bucată de carton sau vergea pe care se înfășoară ața de cusut. Cf. SĂGHINESCU, V. 95. *Firele se petrec pe deasupra unui mosor (mosorel, macara) de ață, isprăvit și bătut într-un cui în coardă.* PAMFILE, I. C. 318. *Mosoarele sau macarelele de ață, după ce s-au golit, slujesc copiilor la diferite jocuri.* id. J. I, 68, cf. II, 85.
— Pl. : *macarale* și (rar) *măcărăli*, (regional) *macarăle* (A III 4), (4) *macarele.* — Și : (regional) **macaráuă** (A I 23, III 17, pl. *macarauă* A I 23), **măcărá** (ALR I 792/610, A II 3), **măcăráuă** (A II 3) s.f.
— Din tc. **makara.** Cf. bg. макара, ngr. μακαρᾶς.

MACARAGÍST, -Ă s. m. și f. (Rar) Persoană care muncește la macara. Cf. IORDAN, L. R. 114.
— Pl. : *macaragiști, -ste.*
— **Macaragiu** + suf. *-ist.*

MACARAGÍȚĂ s. f. Muncitoare la macara. Com. IORDAN.
— Pl. : *macaragițe.*
— **Macaragiu** + suf. *-iță.*

MACARAGÍU s. m. Muncitor la macara. Cf. LEG. EC. PL. 289. *Macaragiul. . . scoate din cuptor lingourile de oțel și le trimite spre gura laminorului.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4833.
— Pl. : *macaragii.*
— **Macara** + suf. *-giu.*

MACARÁUĂ s. f. v. **macara.**

MACÁRĂ adv. v. **măcar.**

MACARÉNE s. f. pl. v. **macaroană.**

MACARÉT subst. (Regional) Sfredel folosit de mineri la găurirea stîncii, pentru a introduce dinamita. Cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 42.
— Etimologia necunoscută.

MACARÍNE subst. pl. v. **macaroană.**

MACAROÁNĂ s. f. **1.** (Mai ales la pl.) Pastă făinoasă de fabricație industrială, în formă de tuburi lungi și subțiri (v. s p a g h e t e) ; p. e x t. pastă făinoasă de casă tăiată în diferite forme (v. t ă i ț e i). *Schimbă. . . gloanțele de pușcă în macaroane* (a. 1703). FN 122. *Macaroane i fidea, confeturi i condite* (a. 1791). IORGA, S. D. VIII, 19. *Vom mînca Parmezan cu macaroane Și confete și bomboane.* NEGRUZZI, S. III, 70, cf. I, 207. *Dintr-o budincă de macaroane domnu Iohan își scoase și mîncă cu aceeași lăcomie.* SADOVEANU, O. V, 326, cf. ALR II 4034/130, 520, 723.
2. (Regional, uneori determinat prin „cu brînză") Găluște din aluat (ALR II 4036/102, 836) ; colțunași (ib. 4035/414). *Răsături și macaroane.* ib. 4036/102.
— Pl. : *macaroane.* — Și : (regional) **macaréne** (H XIV 447) s. f. pl. ; **macaríne** (ALR II/682) subst. pl.
— Din ngr. **μακαρόνια.**

MACARÓN s. n. (Franțuzism învechit) Picromigdală. Cf. COSTINESCU.
— Pl. : *macaroane.*
— Din fr. **macaron.**

MACARONÁDĂ s. f. (Rar) Poezie în stil macaronic.
— Pl. : *macaronade.*
— Din it. **maccheronata,** prin analogie cu cuvinte de origine franceză de tipul *fanfaronadă, ruladă* etc.

MACARONÁR s. m. (Familiar) Poreclă (depreciativă) dată italienilor (cu aluzie la faptul că în Italia se consumă multe macaroane). Cf. IORDAN, L. R. A. 162. *Lozincile muncitorilor: „Dați-ne arme!“... „Jos macaronarul!“ „Jos zugravul!“, legionarii se căzneau să le acopere cu strigătele.* BENIUC, M. C. I, 26.

— Pl.: *macaronari.*

— **Macaroană** + suf. *-ar.*

MACARÓNIC, -Ă adj. (Despre un anumit fel de a se exprima) Împestrițat cu cuvinte străine; „în care intră ziceri proaste și cărora li se dă o terminație latină“ (COSTINESCU); în care abundă cuvinte și forme străine. Cf. PROT.-POP., N. D., LM, ALEXI, W. *Cît despre opusculul său, el începe prin niște versuri macaronice, românești și grecești...* IORGA, L. I, 198. *Satira vorbirii macaronice a studenților... era de fapt satira absurdei științe ce li se inculca.* L. ROM. 1953, nr. 3, 42. ◇ (Adverbial) *Avem o astfel de scrisoare, redactată macaronic, în românește, latinește și ungurește, la 10 august 1792, din Blaj.* IORGA, L. II, 208.

— Pl.: *macaronici, -ce.*

— Din fr. **macaronique.**

MACARONÍSM s. n. (Rar) Compoziție literară burlescă, scrisă într-o limbă împestrițată cu cuvinte străine; expresie sau cuvînt specific acestei compoziții. Cf. COSTINESCU. [Eroul lui Rabelais] *complică discursul său cu macaronismele obișnuite în jargonul studențesc contemporan.* L. ROM. 1953, nr. 3, 42.

— Pl.: *macaronisme.*

— Din fr. **macaronisme.**

MACÁT s. n. **1.** (Învechit) Loc (acoperit) de pe podea, pe care șed turcii. *L-au pus viziriul de au ședzut înaintea viziriului pre măcat.* NECULCE, L. 12. *Domnul nu șede în scaun, ce șed amîndoi pe măcat.* GHEORGACHI, LET. III, 302/37.

2. Cuvertură (brodată sau înflorată) care se așterne pe pat, pe divan, mai rar pe masă; scoarță sau covor care se pune pe pereți. *Șase perine de postav cu măcatul lor* (a. 1813). URICARIUL, XIV, 234. *Mobilierul se compunea din două paturi de scînduri înfundate, acoperite cu saltele și perne, peste care erau întinse macaturi de lînă de Brussa.* FILIMON, O. I, 178, cf. 265. *Patul Chiajnei* [era] *acoperit cu un macat de piei de urs.* ODOBESCU, S. I, 131. *Parcă văz doi, trei, patru broscoi... tolăniți grămadă... cu picioarele murdare pe macatul cel mai scump al vostru.* DELAVRANCEA, O. II, 358. *Două paturi curat așternute... cu macaturi de cit gros.* HOGAȘ, DR. II, 5. *Îi așeză unul lîngă altul... acoperindu-i cu colțul macatului.* VEDELEANU, P. 46. *Două sofale... așternute cu macaturi roșii de Smirna, împodobite cu ciucuri venețieni de aur.* CAMIL PETRESCU, O. I, 261. *Un pat de scînduri... acoperit cu măcat de cit decolorat.* BRĂESCU, A. 21. *Patul mare, de fier, acoperit cu macat galben.* STANCU, R. A. I, 114. *Vînzătorul sta culcat Tocma-n fund pe un macat.* ALECSANDRI, P. P. 137, cf. ALR II/I MN 138, 3901/836, 876, ALRM II/I h 365. ✦ (Olt., Munt., Mold.) Țesătură țărănească de lînă sau de bumbac, din care se fac fețe de plapumă și de perne sau cuverturi pentru paturi. *Un tulpan închipuit din cîteva capete de macat înnădit.* GALAN, Z. R. 190. *Să zicem că te-ai putea învăța să faci cu acul muște-ncălecate... Dar macaturile în 32 de ițe, le-ncurci fără dor și poate.* PLOPȘOR, C. 151. *Macaturi de pat, de perne.* H II 31, cf. 81, 89, 118, 126, 132, 147, 207, III 73, IV 157, 312, V 4, 11, XI 247, XII 240, XIV 249, XVI 161, A VI 19, 26.

— Pl.: *macaturi* și *macate* (H II 214). — Și: (popular) **măcát** s. n.; (regional) **macátă** (H II 63) s. f.

— Din tc. **makat.**

MACÁTĂ s. f. v. **macat.**

MACAVÁ s. f. v. **mucava.**

MACAVÉI subst. (Regional) **1.** (Și în sintagmele *ziua macaveilor*, *macoveiul stupilor* PAMFILE, S. T. 2, *macaveiul ursului* CHEST. V 176/68) Sărbătoare prăznuită de superstițioși în ziua de 1 august și de a cărei respectare erau asociate diferite credințe; ziua crucii (de vară), ziua ursului. *Stupii se rătează... vara, pre la macavei, adecă pre la începutul lui august.* ECONOMIA, 1895, 3, cf. PAMFILE, S. T. 2, CANDREA, F. 212, DENSUSIANU, T. H. 323, GR. S. VI, 240, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, CHEST. V 170/3, 68, ALR II 1850/228, A V 25.

2. C o m p u s: **macaveiul-stupilor** = numele unei plante melifere, nedefinite mai de aproape (Hurez-Făgăraș). CHEST. VI 15 supl.

— Și: **macovéi** subst.

— Din slavonul **макавей**, ucr. **маковій**, cf. ngr. Μακκαβαῖος (nume de persoană).

MACÁZ s. n. **1.** Dispozitiv cu ajutorul căruia vagoanele și garniturile de tren sau de tramvai sînt îndrumate pe una dintre liniile de bifurcație; porțiunea de șină mobilă care se deplasează cu ajutorul acestui dispozitiv; ac. V. s c h i m b ă t o r d e c a l e. *Trenul, clănțănind din roate, trece la un macaz.* CARAGIALE, O. I, 269, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PAS, Z. IV, 174. *Cînd roțile călcau macazurile, dîrdîiau geamurile.* CAMILAR, N. II, 100, cf. ALR SN III h 873. ◇ F i g. *O întîmplare neprevăzută căzu din senin, schimbîndu-i brusc macazul vieții.* BART, E. 41. ◇ *Macaz aerian* = dispozitiv montat pe firul electric aerian, pentru a permite unui troleibuz sau unui tramvai cu priza de curent prin rolă să treacă de pe un traseu pe altul. ◇ E x p r.

A schimba macazul = a-și modifica comportarea față de cineva; a-și schimba părerile, concepția etc. *S-a înțeles, puișorule? Dacă nu s-a înțeles, schimb macazul și vă turtesc.* PAS, Z. IV, 193. (Cu parafrazarea expresiei) *Schimbarea de macaz e explicabilă.* CONTEMP. 1948, nr. 110, 16/1. *O frază a unuia, despărțită printr-o lungă pauză de fraza celuilalt, nu este un răspuns, ci o răzgîndire, o schimbare de macaz.* V. ROM. noiembrie 1962, 152.

2. (Regional, la pl.) Căpriori (la casă). CHEST. II 223/130, cf. ALR I 666/679, 684.

3. (Regional) Bucată de lemn folosită pentru a lungi o grindă sau pentru a-i întregi scobiturile (Dobromiru din Deal-Medgidia). Cf. CHEST. II 125/132. ✦ Unealtă de dulgherie, nedefinită mai de aproape (Bogza-Rîmnicu Sărat). H XII 32.

— Pl.: *macazuri* și (regional) *macaze* (ALR SN III h 873). — Și: (regional) **măcáz** s. n. ALR I 666/684.

Din tc. **makas.** Cf. bg. маказ, ngr. μακάζι.

MÁCĂ s. f. (Regional) Măciucă, bîtă. Cf. GR. S. I, 137, CHEST. V 95/63, 96/63. *I-a dat c-o macă în cap și atîta i-a fost leacul.* COMAN, GL.

— Pl.: *mace.* — Și: **macá** s. f. CHEST. V 95/63, 96/63.

— Etimologia necunoscută. Cf. m o a c ă.

MACĂÍ vb. IV v. **măcăi.**

MÁCĂR adv. v. **măcar.**

MÁCĂRĂȘI adv. (Regional) Totuși. *Ai venit macărăși.* Com. din CRIȘCIOR-BRAD.

— Cf. m ă c a r.

MACĂU s. n. v. **măcău.**

MÁCE subst. pl. v. **mlaci.**

MACEDONEÁN, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. Persoană care făcea parte din populația de bază a vechii Macedonii sau era originară de acolo; (la pl.) popor care locuia în vechea Macedonie. *Aristarhu machideaneanul din Solunu.* COD. VOR. 84/9. *Și împreunîndu-se cu dînsul și alți machedoneni din cei mai de frunte au frînt pe nemici.* ȘINCAI, HR. I, 156/12. ✦ Persoană care face parte din populația de bază a Macedoniei sau este originară de acolo; (la pl.) popor care locuiește în Macedonia. *Celelalte vreo două mii* [de oi] *erau ale macedonenilor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 58.

2. Adj. Care aparține Macedoniei sau macedonenilor **(1)**, privitor la Macedonia sau la macedoneni, originar din Macedonia. *O legendă macedoneană spune că frumoasele zîne ale mărei, setoase de glasul omenesc, caută să ademenească ... vreun cîntăreț rătăcit.* ANGHEL, PR. 167. *Ca structură, limba macedoneană e foarte asemănătoare cu bulgara.* GRAUR, I. L. 198. ◇ *Român macedonean* = aromân. ✦ (Substantivat, f.) Limba vorbită în vechea Macedonie; limba slavă vorbită în Macedonia de astăzi; (rar) aromâna.

— Pl.: *macedoneni, -e.* — Și: (învechit) **machedoneán, -ă, machidoneán, -ă, machideaneán, -ă** s. m., adj.

— De la n. pr. **Macedonia** + suf. *-ean.*

MACEDONEÁNCĂ s. f. Femeie care face parte din populația de bază a Macedoniei sau este originară de acolo.

— Pl.: *macedonence.*

— **Macedonean** + suf. *-că.*

MACEDONÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. (Neobișnuit) Macedonean. *Un crai macedonesc, Care-acum s-a ridicat Și-i lotru prea minunat.* MARIAN, NU. 415.

2. S. f. art. (Regional) Numele unui dans popular. VARONE, D. 113.

— De la n. pr. **Macedonia** + suf. *-esc.*

MACEDOROMẤN, -Ă s. m., adj. Aromân. *Numele de macedoromân nu e potrivit, dat fiind că majoritatea lor nu locuieşte în Macedonia.* PUȘCARIU, L. R. I, 222.

— Pl.: *macedoromâni. -e.*

— **Macedo**[nean] + **român.**

MACEDOROMẤNCĂ s. f. Aromâncă.

— Pl.: *macedoromânce.*

— **Macedoromân** + suf. *-că.*

MACELÁRIU s. m. v. **măcelar.**

MACERÁ vb. I. T r a n z. A ține (un corp) vreme îndelungată într-un lichid, la rece, pentru a-l face să elimine particulele solubile; (popular) a plămădi. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. ✦ R e f l. (Despre un corp) A elimina particulele solubile (prin menținere îndelungată într-un lichid).

— Prez. ind.: *macerez.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măcerá** vb. I. PONTBRIANT, D.

— Din fr. **macérer.**

MACERÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) m a c e r a; macerație **(1)**, (popular) plămădeală. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *macerări.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măceráre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **macera.**

MACERÁT, -Ă adj. Care a suferit un proces de macerare, (popular) p l ă m ă d i t; p. e x t.

descompus, dezagregat. Cf. PONTBRIANT, D.
— Pl.: *macerați, -te.* — Şi: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măcerát, -ă** adj. PONTBRIANT, D.
— V. **macera.**

MACERÁȚIE s. f. **1.** Macerare; p. e x t. procesul suferit de corpul supus macerării. *Pentru macerațiuni lasă substanța a sta mai multă sau mai puțină vreme în apă rece.* MAN. SĂNĂT. 160, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *De macerațiune ne servim numai în cazurile cînd lichidul să strică sau să volatilizează prin căldură.* BIANU, D. S. 437. *Prin macerație cu acid cromic, celulele se individualizează.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 329.
2. (Tehn.; neobişnuit) „Curățirea lentă a fontei topite lăsată în linişte". V. d e c a n t a r e. SCRIBAN, D.
— Pl.: *macerații.* — Şi: (învechit) **macerațiúne** s. f.
— Din fr. **macération.**

MACERAȚIÚNE s. f. v. **macerație.**

MACFERLÁN s. n. Pardesiu bărbătesc fără mîneci, cu două deschizături pentru brațe peste care cade o pelerină scurtă. *Avînd mai toți în spinare cîte o hanță de pardesiu sau macferlan cu glugă.* ap. TDRG. *Leapădă-ți şi tu, George, macferlanul şi umbrela, că uite cum curge apa din ele.* REBREANU, I. 132, cf. TOPÎRCEANU, P. O. 81. *Plasa de deasupra canapelelor era plină de pachete, cutii şi geamantane, iar în cuiere atîrnau haine şi macferlane.* V. ROM. ianuarie 1957, 87.
— Pl.: *macferlane* şi *macferlanuri* (TDRG).
— Din engl. **macferlane.** Cf. fr. m a c - f a r l a n e.

MÁCHE interj. (Olt.) Exclamație care exprimă mirare, nedumerire, curiozitate, frică, nemulțumire (şi care serveşte adesea pentru a introduce sau a întări o propoziție interogativă); ei, oare, măre, drace! *Şi de ce machea îi zicea lui lumea Domn de Roauă?* ŞEZ. V, 19. *Se gîndi el: mache! Ce-o fi-n nuca asta? S-o sparg.* GRAIUL, I, 87. *Mache, ce fel de om e fiul tău!* I. CR. I, 122. *Cînd o fi văzut aşa băiatul, o fi zis: — Machea! Da ce-o mai fi şi asta?* ib. II, 229. *Machea, ce s-o fi făcut vaca?* ib. VII, 154. *Machea, am ajuns eu de rîsul unui păcătos?* PAMFILE, A. R. 250. *Machea, mă, o fi aşa ce spune ăla?* ARH. OLT. XXI, 269. ◇ (Subliniind o afirmație ironică făcută de cineva) „*Ăsta e om, dar nu fleac*", *zici batjocorind pe cineva. Mache, îți va răspunde tovarăşul tău de ironie.* I. CR. VIII, 88.
— Şi: **máchea, máichea** ([illegible]) interj.
— Etimologia necunoscută.

MÁCHEA interj. v. **mache.**

MACHEDÓN s. m., adj. (Învechit) Macedonean. *Fiind cu noi Aristarh machedon den Solun.* N. TEST. (1648), 170 r/33.
— Pl.: *machedoni.*
— Din slavonul **Макєдонъ.**

MACHEDONEÁN, -Ă s. m., adj. v. **macedonean.**

MACHÉTĂ s. f. Reproducere materială, de obicei la scară redusă, a unei piese tehnice, a unei clădiri, a unei lucrări de urbanistică, de artă etc. V. m o d e l. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cunoştea mina după o machetă redusă pe care o cercetase.* ARDELEANU, V. P. 14. *În antreul camerei lui Lenin se vede o machetă în care sînt arătați membrii şedinței din 10 octombrie.* SAHIA, U.R.S.S. 37. *Numeroase machete şi fotografii reproduc marile realizări arhitectonice.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 24/1. *Tot aici sînt arătate schițele sau chiar machetele viitoarelor decoruri.* ib. nr. 110, 15/3. *Sînt reproduse în machete şi modele... produse ale industriei grele.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2390. *Studiul profilelor se face de obicei pe machete, adică pe modele reduse.* CIŞMAN, FIZ. I, 321. *Vizitatorii... au fost atraşi de sugestivele machete în relief, reprezentînd ansambluri civile şi industriale.* V. ROM. august 1961, 154. ✦ Text integral, mai rar fragmentar, al unei opere ştiințifice sau literare, destinat discuției înainte de a fi tipărit. *Se duse la birou şi-i arătă directorului macheta piesei cu care trebuia să se deschidă stagiunea.* ARDELEANU, D. 150. *Participanții la dezbateri au putut consulta din vreme o machetă a dicționarului (2 coli tipărite).* L. ROM. 1953, nr. 1, 92.
— Pl.: *machete.*
— Din fr. **maquette.**

MACHÍ vb. IV v. **mahi.**

MACHIÁ vb. I. T r a n z. şi r e f l. A (se) farda (cu artă, minuțios), a(-şi) face machiajul (pentru scenă). V. g r i m a. *Actorii se machiază în cabine, studiindu-se în fața oglinzii.* T ianuarie 1963, 100, cf. decembrie 1962, 68. *Se declară potrivnici oricărei intenții de a „scenariza" faptele filmate, de a machia oameni.* L 1963, nr. 130, 10/3.
— Pronunțat: *-chi-a.* — Prez. ind.: *machiez.*
— Din fr. **maquiller.**

MACHIÁJ s. n. Acțiunea de a (se) m a c h i a şi rezultatul ei; machiere. V. g r i m ă. *Machiajul se făcea în văzul tuturor.* CONTEMP. 1955, nr. 464, 2/3. *Toate personajele care apar în această piesă să poarte un machiaj puternic.* T februarie 1962, 4. *Totul, pînă şi machiajul actorilor, concură, prin mijloacele grotescului, la satirizarea... unor tare ale societății vremii.* ib. ianuarie 1963, 90, cf. L 1963, nr. 130, 10/1.

— Pronunțat: *-chi-aj.* — Pl.: *machiaje.*
— Din fr. **maquillage.**

MACHIÁT, -Ă adj. (Mai ales despre actori) Fardat (cu artă, minuțios). V. g r i m a t.
— Pronunțat: *-chi-at.* — Pl.: *machiați, -te.*
— V. **machia.**

MACHIAVÉLIC, -Ă adj. Abil și fără scrupule, viclean, perfid, de rea credință, (rar) machiavelistic. *O serie lungă de fapte farisaice și machiavelice.* BARIȚIU, P. A. II, 625, cf. ALECSANDRI, T. 1734. *Era atît de neabătut din drumul cel drept. . ., încît nici putea înțelege acele machiavelice răstălmăciri.* NEGRUZZI, S. I, 244. *Diplomația cea machiavelică a unui mic principe român era cît p-aci să arunce într-un grozav labirint de complicațiuni trei din statele cele mai ponderoase.* HASDEU, I. V. 50. *Condusese cu machiavelică ferocitate condițiile împăcării cu Gică Elefterescu.* C. PETRESCU, C. V. 333. *Îi întregește vorba cu un iz machiavelic: — Chiar așa are și de gînd să facă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 324. *Idei machiavelice și funeste.* BOGZA, A. Î. 507.
— Pronunțat: *-chi-a-.* — Pl.: *machiavelici, -ce.*
— Din fr. **machiavélique,** it. **machiavellico.**

MACHIAVELÍSM s. n. Politică (p. e x t. acțiune, comportare) vicleană; lipsă de loialitate și de scrupule; perfidie (în treburile publice și private). *Sistemul său se părea răzămat pe aceea ce în zilele noastre se numește machiavelism, adecă: spre a ajunge la un scop propus, a nu respecta nici un drept, a nu se feri de nici un crimen.* ASACHI, S. L. II, 84, cf. STAMATI, D., COSTINESCU. *Indiferența totală față de morală a fost numită machiavelism, ca și cînd Machiavelli ar fi inventat perfidia și trădarea.* OȚETEA, R. 224.
— Pronunțat: *-chi-a-.* — Pl.: (rar) *machiavelisme.*
— Din fr. **machiavélisme,** it. **machiavellismo.**

MACHIAVELÍST s. m. (Rar) Persoana care adoptă sau care aplică principiile machiavelice. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM.
— Pronunțat: *-chi-a-.* — Pl.: *machiaveliști.*
— Din fr. **machiavéliste,** it. **machiavellista.**

MACHIAVELÍSTIC, -Ă adj. (Rar) Machiavelic. *Din toată acea denunțare machiavelistică. . . nici un cuvînt nu era adevărat.* BARIȚIU, P. A. III, 208.
— Pronunțat: *-chi-a-.* — Pl.: *machiavelistici, -ce.*
— Din it. **machiavellistico.** Cf. germ. m a c h i a v e l i s t i s c h.

MACHIAVERLÍC s. n. v. **machiaverlîc.**

MACHIAVERLÎC s. n. (Formă coruptă; mai ales la pl.) Machiavelism. *Ești tare, stimabile, la machiaverlicuri, tare, tare, n-am ce să zic.* CARAGIALE, O. VI, 86. *Un tip perfid, mieros, care se bate cu pumnul în piept pentru credințele lui democratice și lovește pe ascuns cu machiaverlîcuri.* CONTEMP. 1956, nr. 499, 3/4.
— Pronunțat: *-chi-a-.* — Pl.: *machiaverlîcuri.*
— Și: **machiaverlíc** s. n.
— De la n. pr. **Machiavelli** + suf. *-lîc.* Pentru formație, cf. p a i a ț a r l î c, p i ș i c h e r l î c, z a p c i a r l î c.

MACHIDEANEÁN, -Ă s. m., adj. v. **macedonean.**

MACHIÉRE s. f. Acțiunea de a (s e) m a c h i a; machiaj. V. g r i m a r e.
— Pronunțat: *-chi-e-.* — Pl.: *machieri.*
— V. **machia.**

MACHINÁL, -Ă adj. v. **mașinal.**

MACHINALMÉNTE adv. (Învechit, rar) Mașinal. Cf. COSTINESCU. *Steteam zile întregi lungit pe prispa casei la umbră și descifram machinalmente slovele cele bătrîne.* EMINESCU, G. P. 107.
— **Machinal** + suf. *-mente.*

MACHINATÓR s. m. (Învechit, rar) Intrigant, uneltitor. Cf. COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *machinatori.*
— Cf. m a c h i n ă.

MACHINÁȚIE s. f. v. **mașinație.**

MACHINAȚIÚNE s. f. v. **mașinație.**

MÁCHINĂ s. f. (Învechit) **1.** Mașină **(I 1).** *Nu poate nime înțălege cu ce chip, fără agiutoriul a nici unii mahine, au putut a le scoate.* IST. AM. 11v/1, cf. 61r/21. *Era pus mai mare preste mahinele cetății.* ȘINCAI, HR. I, 113/22. *Tot feliul de mahini de război.* KOGĂLNICEANU, S. 83. *Prima machină mișcată prin virtutea aburilor fu cea inventată la 1690.* FILIMON, O. II, 55, cf. I, 365. *Machină de vînturat.* ALR I 925/618. ◇ F i g. *Ei nu sînt alta fără o mahină, pe care o împinge cine cum îi place.* BUDAI-DELEANU, T. 268. ✦ Ansamblu de elemente care formează un tot unitar; sistem. (F i g.) *Acel minunat meșter carile au făcut. . . și toată mahina, adecă mulțimea acea minunată și pre împodobită a lumii.* CRITIL, I/22.
2. F i g. Uneltire, intrigă. COSTINESCU.
— Pl.: *machine.* — Și: **máhină** s. f.
— Din lat. **machina.** Cf. rus. м а х и н а, it. m a c c h i n a.

MACHINĂLICÉȘTE adv. v. **mașinalicește.**

MACHINÍST s. m. v. **mașinist.**

MACHIÓR s. m. Persoană care execută machiaje, specialist în arta machiajului (de teatru). V. g r i m e u r.
— Pronunţat: *-chi-or.* — Pl.: *machiori.*
— Din fr. **maquilleur.**

MACHÍSM s. n. Empiriocriticism. *Este vorba ... de o şcoală idealistă* [şcoala neopozitivistă] *şi... trebuie să vedem ce este comun cu machismul şi cu idealismul filozofic în general.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/6. *Pozitivismul... logic, cu puternice rădăcini în machism.* JOJA, S. L. 240, cf. 350.
— Pronunţat: *mahism.*
— Din rus. **махизм** (de la n. pr. *Mach*).

MACHÍST, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Adept al machismului. *Combătind pe machişti, Lenin arată în lucrarea sa „Materialism şi empiriocriticism"... că aceştia încearcă să revizuiască nu „formele" materialismului, ci esenţa lui.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 15/3.
2. Adj. Care ţine de machism, propriu machismului. Cf. JOJA, S. L. 376.
— Pronunţat: *mahist.* — Pl.: *machişti, -ste.*
— Din rus. **махист.**

MACI subst. pl. v. **mlaci.**

MACIOÁLĂ s. f. (Prin Olt.) **1.** Femeie proastă, urîtă, rău îmbrăcată. *Ieşi afară, macioala şi nătoata dracului!... Ce mai aştepţi?* IOVESCU, N. 236, cf. I. CR. VII, 312, CIAUŞANU, V. 177, MAT. DIALECT. I, 230.
2. Vacă, oaie slabă. LEXIC. REG. 37.
— Pl.: *macioale.*
— Etimologia necunoscută. Cf. DR. I, 275.

MÁCIORĂ s. f. (sg.) (Regional) „Rest de tutun în pipă, copt în spuză, care se pune pe măsea" (PAŞCA, GL.); „tăria (sau puterea) ce o capătă tutunul pus anume la foc" (COMAN, GL.).
— Etimologia necunoscută.

MÁCIS subst. (Neobişnuit) Învelişul fructului de nucşoară, folosit ca condiment; frunzişoară. Cf. ALEXI, W.
— Din fr. **macis.**

MACIÚLĂ s. f. (Regional) Prisnelul fusului. *Fusul îi scăpă din mînă... căzu jos şi se învîrti în juru maciulei.* DELAVRANCEA, S. 168. ✦ Epitet dezmierdător pentru o fetiţă (sprintenă, vioaie). V. t i t i r e z. Cf. ARH. OLT. XXI, 269.
— Pl.: *maciule.*
— Cf. m a c i u l i e.

MÁCLĂ[1] adj. v. **macru.**

MÁCLĂ[2] s. f. v. **mlacă.**

MACMAHÓN s. n. (Învechit) Şpriţ. *S-a făcut roşie ca sfecla şi a băut un macmahon pe nerăsuflate.* CARAGIALE, O. I, 281. *Mă plimb aşa de colo pînă colo: mai beau o bere, un macmahon, un şvarţ, mai vorbesc cu un prieten, trece vremea.* id. ib. 291.
— Pl.: *macmahoane.*
— Cf. n. pr. M a c - M a h o n.

MACOHÓN s. n. (Bucov.) Pisălog de lemn cu care se freacă sămînţa de mac în macorteţ (com. din BUCOV.); lemn bine rotunjit şi subţiat la un capăt („de forma unei cepe" com. din VICOVUL DE SUS-RĂDĂUŢI), cu care se frămîntă cartofii fierţi pentru porci, p i s ă u (CHEST. II 70/232).
— Pl.: *macohoane.* — Şi: **macahón** s. n. CHEST. II 70/232.
— Din ucr. **макогін,-гону,** rus. **макогон.**

MÁCOLĂ s. f. v. **maculă.**

MACORTEÁŢĂ s. f. v. **macorteţ.**

MACORTÉŢ s. n. (Bucov.) **1.** Vas mare de lut ars, cu fundul mai îngust şi cu gura mai largă, folosit în gospodărie (în special pentru a pisa usturoi, sămînţă de mac etc.). *S-au arătat pe masă două macorteţe... cu plăcinte de brînză.* ap. CADE.
2. (În forma *măcurteţ*) Vas pentru ţinut flori (Humoreni-Gura Humorului). CHEST. II 180/239.
— Pl.: *macorteţe.* — Şi: **macorteáţă** (CADE) s. f., **măcurtéţ** s. n.
— Din ucr. **макортеть**, apropiat de cuvintele româneşti terminate în *-eţ.*

MACOŞĂ s. f. (Prin Ban. şi sudul Transilv.) „Oaie care are pupi galbeni pe lîngă ochi". H XVIII 141, cf. DENSUSIANU, Ţ. H. 82, CHEST. V 67/61.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *macoşe.*
— Etimologia necunoscută.

MACOVÉI subst. v. **macavei.**

MACRÁ s. f. (Grecism învechit) Silabă lungă (în metrică). *O macra şi două vrahie fac un dactilos; două macrale alăture fac un spondios* (a. 1784). CAT. MAN. II, 77.
— Pl.: *macrale.*
— Împrumut savant din gr. **μακρά.**

MACRAMÉ s. n. v. **macrameu.**

MACRAMÉU s. n. Un fel de dantelă făcută din fire groase, înnodate.
— Pl.: *macrameuri.* — Şi: **macramé** s. n. LTR.
— Din fr. **macramé.**

MACRÍCI subst. v. **măcriş.**

MACRÍNĂ adj. (Regional, despre femei) Grasă, greoaie (Munții Sucevei). ȘEZ. III, 70.
— Pl.: *macrine*.
— Cf. m a c r u, m o a c r ă.

MACRÍȘ subst. v. **măcriș**.

MACRIȘÓR s. m. v. **măcrișor**.

MACRIȘÓS adj. (Regional, despre vin) Acru (Slobozia-Găiești). H I 6. *Vin macrișos, adică acela care încrețește gura.* ib.
— **Macriș** + suf. *-os*.

MACRÍCI subst. v. **măcriș**.

MACROBIÓTECĂ s. f. v. **macrobiotică**.

MACROBIÓTICĂ s. f. (Astăzi rar) Disciplină medicală bazată pe un ansamblu de reguli de igienă (alimentară) a căror respectare se consideră că poate prelungi viața omului. *Macroviotica este duhul științei doctoricești, care cuprinde învățătura prelungirii vieții omului.* EPISCOPESCU, A. 102/4, cf. SCAVINSCHI, M. 97. *Macroviotica seau regule pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieții.* AR. (1838), 142$^1/_3$ cf. ALBINEȚ, M. 1. *Macroviotică sau methodul de a lungi viața omenească* (sec. XIX). CAT. MAN. II, 88, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ENC. AGR.
— Pronunțat: *-bi-o-*. — Și: (învechit) **macrobiótecă** (BARASCH, I. 147), **macroviótică** s. f.
— Din germ. **Macrobiotik**, fr. **macrobiotique**.

MACROCEFÁL, -Ă adj., subst. **1.** Adj. Cu capul mare (PROT.-POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W.); s p e c. (Med.) cu macrocefalie. ◊ (Substantivat) *Copiii cari să nasc cu capul peste măsură de mare se numesc macrocefali.* BIANU, D. S. 438.
2. Subst. Gen de insecte hemiptere. Cf. COSTINESCU.
— Pl.: *macrocefali, -e*.
— Din fr. **macrocéphale**. Cf. gr. μ α κ ρ ο - κ έ φ α λ ο ς.

MACROCEFALÍE s. f. Anomalie care constă în alungirea craniului și dezvoltarea lui exagerată în partea posterioară. *Macrocefalia nu este o monstruozitate, ci numai o anomalie care se pare că predispune la rachitism.* BIANU, D. S. 438.
— Din fr. **macrocéphalie**.

MACROCÓSM s. n. (În opoziție cu m i c r o c o s m) Lumea în totalitatea ei; universul. [Înțeleptul adresîndu-se universului:] *Pre tine, macrocosmos, pre mine, microcosmos mă cheamă.* CANTEMIR, O. V, 93. *Organismul cel mare (macrocosmul) seamănă cu organismul cel mic (omul, microcosmul).* BARASCH, M. II, 3/11. *Istoria fiecării țeri, microcosm al macrocosmului, este cea mai veridică istorie universală.* HASDEU, I. C. I, 176. *Macrocosm, — de-a ta emblemă e făptura mea răpită.* MACEDONSKI, O. I, 273.
— Și: **macrocósmos** s. n.
— Din fr. **macrocosme**. — **Macrosmos** < gr. μακρός + κόσμος.

MACROCÓSMOS s. n. v. **macrocosm**.

MACROMOLECULÁR, -Ă adj. Format din macromolecule. *Substanțe macromoleculare se găsesc în natură sau se pot prepara sintetic.* LTR III, 584. *Substanțele cu structură macromoleculară se încadrează, după dimensiunile lor, în clasa coloizilor.* ib.
— Pl.: *macromoleculari, -e*.
— Din fr. **macromoléculaire**.

MACROMOLECÚLĂ s. f. Moleculă alcătuită dintr-un mare număr de atomi, legați între ei prin covalențe. DICȚ.
— Pl.: *macromolecule*.
— Din fr. **macromolécule**, rus. **макромолекула**.

MACROPÓD, -Ă adj., subst. **1.** Adj. (Zool.; despre animale) Cu picioare (sau cu înotătoare) lungi. ✦ (Bot.; despre frunze, flori) Cu peduncuIi lungi.
2. Subst. Specie de pești viu colorați din apele dulci ale Indochinei.
— Pl.: *macropozi, -de*.
— Din fr. **macropode**.

MACROPTÉR, -Ă adj. (Ornit.; despre păsări) Cu aripi lungi. Cf. PROT.-POP., N. D., COSTINESCU.
— Pl.: *macropteri, -e*.
— Din fr. **macroptère**.

MACROSCÓPIC, -Ă adj. (Despre corpuri, în opoziție cu m i c r o s c o p i c) Care are dimensiuni suficient de mari spre a putea fi examinat fără microscop. *Cercetarea amănunțită a acestor mișcări a arătat că legile mecanicei corpurilor macroscopice nu sînt valabile la scară atomică.* V. ROM. ianuarie 1958, 112.
— Pl.: *macroscopici, -ce*.
— Din fr. **macroscopique**.

MACROSCOPICÉȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere macroscopic; prin examinare cu ochiul liber. *Macroscopicește pielea apare* [la bătrîni] *uscată, rugoasă și zbîrcită.* PARHON, B. 58.
— **Macroscopic** + suf. *-icește*. Cf. rus. м а к р о с к о п и ч е с к и й.

MACROSPÓR s. m. Spor femel, la unele criptogame vasculare. *Prin germinarea macrosporului ia naștere protalul femel și organele sexuale femele.* ENC. AGR.
— Pl.: *macrospori*.
— Din fr. **macrospore**.

MACROVIÓTICĂ s. f. v. **macrobiotică**.

MÁCRU, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Despre carne, în special despre carnea de măcelărie) Slab, fără grăsime și fără oase. *Oricît de macră și*

de vînjoasă carnea le-ar fi [păsărilor], *decît stîrvul împuțit tot mai dulce iaste.* CANTEMIR, IST. 45. [Inima e] *acea bucată de carne macră prin care circulează sîngele.* NEGRUZZI, S. I, 256. *Boul îngrășat ajunge la greutatea de 800 kilograme de carne macră.* ap. TDRG, cf. ALR II 4069/387, A V 6, VI 26. *Cine poate oase roade, cine nu, nici carne macră.* ZANNE, P. IV, 27. ◇ (Substantivat) *Celuialalt i-au dat mai multe ciolane, spîrcuri și macră.* SBIERA, P. 254. *Mi-ai dat numai niște macră și ciolane!* id. ib. 255, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

2. S. f. (Regional) Pătură de carne din slănină. Cf. LB, com. din ARAD și din ZAGRA-NĂSĂUD. ✦ (Cu determinări care indică părți ale corpului) Parte musculoasă a unui organ. *M-am tăiat în macra kișorului.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. *Macra șoldului.* DR. V, 320.

3. Adj. (Mai ales în Transilv., despre vite și părți ale corpului lor, p. e x t. despre oameni și părți ale corpului lor) Fără carne, slab; uscățiv. [Oi] *scurte și macre în picioare.* ECONOMIA, 85/19, cf. LB, STAMATI, D. *Izraelitul din Algeria este macru și bine proporționat.* HASDEU, I. C. I, 174. *Un preut de statură mică, slab și macru la constructura-i corporală.* F (1868), 6. *Biata fată care lucra zile întregi în baie, din zi în zi devenea mai macră și mai palidă.* ib. (1871), 583. *Era om înaintat în etate... înalt, macru, cu un aer rece.* ib. (1877), 423. *Slabi, jigăriți... cu fălcile intrate unele într-altele de macre ce erau.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. REV. CRIT. IV, 144. ✦ (Despre pămînt) Sărac. *Rădăcinilor le place pămîntul cel gras: așadară cel macru trebuie aruncat de pre lîngă dînsele.* ECONOMIA, 148/19, cf. 68/25. ✦ F i g. (Despre abstracte) Lipsit de forță, de vigoare; șubred, precar. *În Blaj existase pînă în 1831 din liceu numai un curs macru de 1 an pentru psihologie și logică, alt nimic.* BARIȚIU, P. A. I, 611. *Eu sînt mulțămit că fac aceea ce vedeți, căci mijloacele mele sînt foarte macre.* URICARIUL, VIII [prefață].

— Pl.: *macri, -e.* — Și: (regional, **1**) **mác1ă** adj. ALR I 739/308.

— Lat. **macer, -cra, -crum.**

MACT adj. (Turcism rar) Ucis. *Averile mișcătoare și nemișcătoare ale mactului Mavroghene* (a. 1791). ȘIO II$_2$, 154.

— Din tc. **maktul.**

MÁCTĂ s. f. v. **mateă.**

MÁCU interj. v. **mac².**

MACÚC, -Ă adj. (Regional) Neîndeminatic (Jorăști-Galați). I. CR. I, 121.

— Din ucr. **макух**.

MACULÁ vb. I. T r a n z. (Rar; livresc) A păta, a murdări, a mînji. Cf. NEGULICI, COSTINESCU, BARCIANU. ◇ F i g. *Și-a maculat succesirea cu ucideri, mișelii și desfrînări.* F (1867), 392.

— Prez. ind.: *maculez.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măculá** vb. I. PONTBRIANT, D.

— Din lat. **maculare**, fr. **maculer.**

MACULAI adj. (Regional) Mărunt. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

MACULÁRE s. f. (Rar; livresc) Acțiunea de a m a c u l a și rezultatul ei. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— Pl.: *maculări.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măculáre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **macula.**

MACULÁT, -Ă adj. (Rar; livresc) Cu pete, pătat. Cf. ARISTIA, PLUT. *Apendicii foliolelor... palid maculați sau cam nemaculați.* GRECESCU, FL. 347. *Gloatele biruite aleargă acum despuiate către mare, ca să-și caute un refugiu și o îmbrăcăminte, după ce și-au lăsat aci cămășile maculate.* ARGHEZI, C. J. 157.

— Pl.: *maculați, -te.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măculát, -ă** adj. PONTBRIANT, D.

— V. **macula.**

MACULATÓR, -OÁRE adj., s. n. **I.** Adj. (Învechit, rar) Care pătează. PROT.-POP., N. D.

II. S. n. **1.** (Învechit) Caiet, registru (de socoteli), „un fel de caiet mic în care se însemnează orice" (PROT.-POP., N. D.). *Maculatorul de ce s-au găsit în bancă, la sfinta bisărică* (a. 1781). IORGA, S. D. XII, 102. *Maculatorul pe[n]tru datoria sf(i)ntei bisearici* (a. 1782). id. ib.

2. Caiet (neliniat) folosit de elevi, de studenți etc. pentru a lua note la lecție; caiet de notițe. *În maculatorul lui de notițe erau schițate fel de fel de mașini.* V. ROM. octombrie 1954, 89.

— Pl.: *maculatori, -oare.* — Și: (regional, **II 2**) **măcălătóri** s. n. ALR I 1513/79.

— **Macula** + suf. *-(a)tor.*

MACULATÚRĂ¹ s. f. sg. **1.** Hîrtie pătată sau stricată în timpul imprimării tipografice; p. e x t. hîrtie scrisă sau tipărită care și-a pierdut importanța. Cf. STAMATI, D., COSTINESCU. *Mai nainte de a fi rupt hîrtia, s-a uitat bine la ea, dacă e, în adevăr, maculatură scrisă pe amîndouă părțile.* SLAVICI, N. I, 206. *Ai băgat și în sîn... dar numai exemplare jerpelite ca să ai, în cazul cînd te-ar fi prins, circumstanța ușurătoare că erau maculatură.* PAS, Z. I, 273. ✦ Hîrtie (groasă) special fabricată pentru ambalaj. Cf. STAMATI, D., POLIZU, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U.

2. F i g. Scriere lipsită de valoare. *Producerea de maculatură literară.* MAIORESCU, CR. I, 314. *Maculatura literară ia proporții îngrijorătoare.* IBRĂILEANU, SP. CR. 90, cf. CONTEMP. 1949, nr. 160, 3/4. *Tipărituri fără noimă pentru noi, ca. . . lauda sistemului ortografic al lui Laurian și Massim și altă maculatură pe care o dispre-țuiam.* SADOVEANU, E. 47.

— Din germ. **Makulatur**, fr. **maculature**.

MACULATÚRĂ² s. f. (Neobișnuit) Pată. Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— Pl.: *maculaturi.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măculatúră** s. f. PONTBRIANT, D.

— **Macula** + suf. *-tură.*

MÁCULĂ s. f. (Învechit) Pată pe discul soarelui, pe lună etc. *Maculele cele întunecate din lună.* ȘINCAI, ÎNV. 146. *De se va cerca soarele cu telescopiu, se află într-însu niște pete negre cu o formă neregulată. . . petele aceste se numesc. . . macule solare (Maculae solares).* SIBINEANU, C. 36/10. *Macole, pete sorești.* UNIVERSUL (1846), 25, cf. COSTINESCU. ✦ Pată pe corpul omului (care afectează funcția unui organ). [Petele] *luminii ochilor, macule cornee.* EPISCUPESCU, PRACTICA 129/5. *Macule (pete) de piele.* CORNEA, L. I, 144/16, cf. NEGULICI, ARISTIA, PLUT., BARCIANU. ◇ F i g. *Fără prihană, fără oc[ar]ă, fără maculă.* DOSOFTEI, MOL. 93. *Diversitate d-opiniune. . . poate fi fără a se atribui veriunuia din ei macula de nesinceritate.* ap. GHICA, A. 765. ✦ Pată pe un organ vegetal. *Apendicii. . . sînt membranoși, fără maculă.* GRECESCU, FL. 347. ✦ S p e c. Germenele fecundat din oul păsărilor; bănuț. *Pe loc după fructificație pier din ou atît vesicula, cît și macula germinativă.* POLIZU, P. 202/4.

— Pl.: *macule.* — Și: **mácolă**, (neobișnuit) **măculă** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din lat. **macula**, fr. **macule**.

MADALÁRĂ s. f. v. **mădular**.

MADÁM s. f. v. **madamă**.

MADÁMĂ s. f. **1.** (Franțuzism învechit) Soție. V. d o a m n ă, j u p î n e a s ă, d a m ă. *Era cu el și madama lui și mai era și alte persoane mari cu madamele lor.* DIONISIE, C. 205, cf. RUSSO, S. 108.

2. (Astăzi în forma *madam*; de obicei urmat de numele de familie sau, mai rar, de prenume) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (măritată); doamnă. V. c u c o a n ă. *Tu roabă, și a cui? a unui judecător! adu-ți aminte că ai avut cinstea de a fi madama de Valsan.* HELIADE, B. 18/4. *Madam Dardane rămasă înlemnită la această întrebare.* GORJAN, H. II, 124/20. *Multe închinăciuni. . . lui monsiu Chis și madamei Wimmer.* KOGĂLNICEANU, S. 6. *Tu te duci la megieșa noastră madama Ninteasa, unde să fac adunări spirituoase.* ASACHI, PED. 7/13. *Într-o vreme a izbutit chiar să fie admis corist în trupa madamei Carl.* GHICA, S. 62. *Vezi că erau mulți muștirii, jupîne, pînă să-mi dea madama gazeta.* CARAGIALE, T. II, 16. *Unele pălării sînt. . . scumpe foc, așa cum se și cuvine să le vîndă cele două vestite marșante de modă, madamele Bario și Briol.* MACEDONSKI, O. III, 38. *Madam Sara, văduva, a deschis prăvălie.* CAZIMIR, GR. 41. *Am scăpat de. . . cățelușa lui madam Știubeiu, care trecea. . . printre gard.* C. PETRESCU, C. V. 16, cf. ALR II 3551/537. ◇ (La vocativ, neurmat de numele propriu, astăzi numai cu nuanță peiorativă, cf. c u c o a n ă) *Madamă, tot mă iubești?* BELDIMAN, O. 15/12. *Puii, nebăgînd-o-n seamă: Cale bună-i zic, madamă.* ALEXANDRESCU, M. 341. *Ce cauți aici, madamo?* CARAGIALE, T. II, 162. *Nu striga, madam!* id. O. VI, 34. ✦ (Popular) Cucoană. *Ba, mai vezi cîte-o madamă, ce torcea odată-n furcă, Cum fudulă și cochetă în cupea ușor se urcă.* BELDICEANU, P. 120. [Florile] *le-au luat madamele, Să facă parfumurile, Să-și miroasească hainele.* PAMFILE, CR. 70. *Jupîneasă „pi la madame bătrîne".* ALR II 2870/848.

3. Femeie din personalul casnic al familiilor burgheze. V. j u p î n e a s ă. *Spuni mata ti rog madamii să deie tinjirili deoparti și să le acoperi bini.* BRĂESCU, M. B. 105. ✦ Femeie de serviciu la un hotel. *Cheamă pe madama, i-a poruncit domnul Fotache portarului.* STANCU, R. A. I, 28.

4. (Învechit) Guvernantă (străină). *Madamele așază copiii în semicerc.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 22.

5. (Peiorativ) Femeie de moravuri ușoare; s p e c. patroană a unei case de prostituție. Cf. STANCU, D. 358.

— Scris și: (I, 2, după franțuzește) *madame.* — Pl.: *madame.* — Voc.: *madamă* și *madamo.* — Și: (2) **madám** (gen.-dat. *lui madam* și, învechit, *madamei*; voc. *madam* și, vulgar, *madamo*), (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **mădámă** (IORDAN, L. R. A. 21) s. f.

— Din fr. **madame**.

MADAPOLÁM s. n. v. **madipolon**.

MADAPOLÁMĂ s. f. v. **madipolon**.

MADAPOLÓN s. n. v. **madipolon**.

MADARÁNȚĂ s. f. (Regional) Femeie stricată. *Cu Frăsina să nu stai de vorbă, că-i o madaranță.* Com. din PIATRA NEAMȚ.

— Pl.: *madarante.*

— Contaminare între **madamă** și **zdreanță**.

MÁDĂ s. f. (Regional) Piatră plată de care se folosesc copiii la unele jocuri, ca să ochească o țintă. Cf. SCRIBAN, D. ◇ *De-a mada* = numele

unui joc de copii nedefinit mai de aproape (Somova-Tulcea). H XIV 447.

— Din ngr. **ἀμάδα.**

MADĂRÁȚĂNI subst. pl. v. **matrață.**

MADEÁ s. f. **I. 1.** (Învechit) Chestiune, afacere, pricină; materie, subiect. *Neprimind nici un ban de la dînșii pentru madelele bisericilor.* CANTA, LET. III, 259/26. *Aceste pricini cunoscîndu-se și de către domnia me... au fost vătămătoare madalei aceștia* (a. 1785). URICARIUL, I, 106. *Să treacă* [in condică] *toate rînduielile ce vor face în ținut pentru orice made* (a. 1795). ib. IV, 58/1. *Cu acest mijloc se îndreptă și madeaua de protimisis.* E. VĂCĂRESCUL, IST. 272. [Împăratul] *nu se va bate cu neamul lui pentru această madea.* DIONISIE, C. 183. *Înfățoșîndu-să această... anaforă, în madeaua boalei ciumei* (a. 1815). URICARIUL, I, 243, cf. CAT. MAN. I, 606, IORGA, S. N. 147, 148. *S-au trimis la sud Ialomiță, Buzău și Focșani, pentru madeaua zaherelii* (a. 1822). DOC. EC. 258. *Cercetarea... care s-au făcut... în madeaua făcătorilor de monedă turcească calpă* (a. 1829). ib. 431. *Dacă întru toate acestea madele, se va descoperi că stăpînirea locului strînge bir de prisos... apoi un asemenea catahris fără întîrziere să se curme.* CR (1830), 387^2/22, cf. 324^1/33. [Adunarea] *nu va putea chibzui decît numai asupra acelor madele care să va înfățișa de către directorul sau sfatul privighetor* (a. 1845). DOC. EC. 858. *De-aș fi între cei mai de aproape prieteni ai lui, tot n-aș cuteza să-i dau sfat în madeaua aceasta.* FILIMON, O. I, 230. *Trebuie să cercetăm cu băgare de seamă această madea, ca să nu cădem în răspundere.* id. ib.

2. (Învechit) Dijma din zece una, z e c i u i a l ă; p. g e n e r. impozit. *Să să facă socoteală curată dă cît venit are vistieria, din toate madelele, pînă la un ban.* PR. DRAM. 64. *Că numai dă la madeaua vitelor au întrat la casă piste treizeci* [de mii de lei] (a. 1820). IORGA, S. N. 146. *Dijma „den zece una" sau madeaua — cu noul cuvînt turcesc — se lua din toate, dar, pentru că nu se prea făcea griu, din porumb întăi și din fîn.* id. S. D. XIV, XI.

3. (Regional) Cusur, meteahnă, lipsă; nărav. *Avea și ea două madele: era leneșă... și rea.* PAMFILE, DUSM. 123, cf. CIAUȘANU, V. 177, LEXIC REG. 96, 82.

II. 1. (Învechit, rar) „Capitol, despărțire". IORGA, S. N. 216.

2. (Regional) Fel, categorie, sort, „model" (ȘEZ. XXII, 135). *Făina poate să fie de mai multe madele (feluri, categorii).* PAMFILE, A. R. 250. *Sînt mai multe madele de boale.* RĂDULESCU-CODIN. *Alege madele-madele: purceii de-o parte, mieii-n altă parte.* ARH. OLT. XXI, 269. ✦ Epitet dat unui om nu tocmai de ispravă, soi rău. *Hrisanti are să vie tocmai la pont, că doar cunosc eu ce madea-i Hrisanti.* HOGAȘ, DR. II, 104. *De la o madea ca dînsul ce te poți aștepta!* Com. din PIATRA NEAMȚ.

— Pl.: *madele.* — Și: **madélă** (RĂDULESCU-CODIN), **medeá** (LEXIC REG. 46) s. f.

— Din tc. **madde.** — **Madelă,** sg. refăcut după pl.

MADEGÍU s. m. (Învechit) „Însărcinat cu vreo afacere, reprezentant" (ȘIO II_2, 74); funcționar (ZEITSCHRIFT XVIII, 102). *Cîțiva copalii, madegii și otcupcii cu cîțiva tineri gheșeftari și coțcari, țin acolo ședințe.* F (1883), 282.

— Pl.: *madegii.*

— **Madea** + suf. *-giu.*

MADÉLĂ s. f. v. **madea.**

MADÉM s. n. (Învechit) **1.** Minereu; p. r e s t r. metalul din care este format minereul. [Văzînd] *și în țara lor munți bogați de mademuri, aur, argint și hier..., s-au așezat acolo.* N. COSTIN, LET. I, 55/12. *Fiindcă au fost madem foarte bun...* [în clopot], *mademul să nu se schimbe, că glasul acestui clopot nu s-au aflat din Olt încoace* (a. 1779). IORGA, S. D. VIII, 3. *Mademurile ceale ce scoate pămîntul, adecă fierul, argintul, aurul și pietrili ceali scumpe* (a. 1782). BV II, 275. *În Calabrie să află multe minieri de aur..., de marmuri, de alabastru și alte feliuri de mademuri.* AMFILOHIE, G. 123/20. [Cine] *află niscareva locuri din ceale cu mademuri ascunse întru dînsele, nu să depărtează îndată de dînsele* (a. 1811). BV III, 32. *De să va întîmpla ca numiții prozectori... să dea peste vreo vînă dă vreun madem... să dea numaidecît cu într-adins trimis știre* (a. 1811). DOC. EC. 108. *În ținutul mademurilor, pietrilor și al sărilor, celor din lăuntrul pîntecelui pămîntului.* PISCUPESCU, O. 52/19, cf. 206/9. ✦ S p e c. Aliaj (din care se fac tacîmuri). Cf. a l p a c a, p a c f o n. ȘIO II_1, 240, cf. POLIZU. *Candele, sfeșnice de maden.* CHIRIAC, 171, cf. 21.

2. Mină[1] (I). *Avea venit, den maden de aur și de argint.* HERODOT (1645), 326, cf. 282, 402. *Mademurile aceale zmaragdicești le va lăsa, însă el să nu pătimească nici o nevoie să ruga.* AETHIOPICA, 53^r/2. *Satul Hudinte, cu curți, mademuri, mori, heleșteie* (a. 1805). ap. TDRG. *Călătorind eu... în cele 5 județe de peste Olt, am aflat și am dat peste mademuri de fier și aramă* (a. 1835). DOC. EC. 595. ✦ F i g. Sursă de venituri. *De la dînsul s-au scornit hîrtiile, el le-au scos întăi, de este madem bun și pănă astădzi în Moldova.* NECULCE, L. 91.

— Pl.: *mademuri.* — Și: **madén, madím** (DDRF) s. n.

— Din tc. **maden.**

MADEMOAZÉLĂ s. f. v. **madmoazelă.**

MADÉN s. n. v. **madem.**

MADEPOLÓN s. n. v. **madipolon.**

MADERÁN s. m. v. **maghiran.**

MADIPOLÁN s. n. v. **madipolon.**

MADIPOLÓN s. n. Pînză albă de bumbac, apretată, folosită la confecționarea rufăriei de pat și de corp. *Madapolam. . . de toate colorurile.* BULETIN, F. (1843), 211/41. *1 fustă matepolon* (a. 1853). IORGA, S. D. VI, 139. *Toți călătorii îl aplaudară, afară de cei doi bogasieri cari se ocupau de stamba și madipolonul lor.* FILIMON, O. II, 132. *Nu mai aveam de-a face nici cu iluziunile mele tinere, ci cu bucățile de. . . madipolon, stambă etc.* DEMETRESCU, O. 96. *Poartă, la buzunarul de sus, o batistă pusă ca un petec de matipolon.* I. BOTEZ, B. I, 117. *Cîrpe albe de matipolon.* ALR I 1876/900, cf. ALR II 3320/791.

— Pl. : *madipolonuri* (TDRG). — Și : **madipolán** (LM), **madepolón** (ȘĂINEANU, D. U.), **madapolón** (COSTINESCU), **madapolám**, **matipolón** (pl. *matipoloane*, CIAUȘANU, V. 179), **matepolón** s. n. ; **madapolámă** (pl. *madapolame*, PONTBRIANT, D., LM) s. f.

— Din fr. **madapolam.** Cf. rus. мадеполан.

MADÎC subst. (Cu sens neprecizat, într-o ghicitoare ; probabil) Măciucă. PASCU, C. 175. *La cap dîc, Dinapoi madîc, La mijloc nemic* (Furnica). GOROVEI, C. 163.

— Etimologia necunoscută.

MADÎLCĂ s. f. v. **modîlcă.**

MADÎM s. n. v. **madem.**

MÁDLĂ s. f. v. **mîglă**[1].

MADMAZÉL s. f. v. **madmoazelă.**

MADMAZÉLĂ s. f. v. **madmoazelă.**

MADMOAZÉL s. f. v. **madmoazelă.**

MADMOAZÉLĂ s. f. (Franțuzism învechit) Titlu de politețe folosit pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie necăsătorită din clasele suprapuse ; domnișoară. *Fii mai bunicică, madmoazel Nerino, nu umbla cu strîmbătatea.* FLORESCU, G. 5/7. *N-o să-i mai zică Anița, ci madmoazel Anet (Anette).* NEGRUZZI, S. I, 298. *Eu sînt Cati, prietina d-tale, cucoane Alecu. — Madmazel Cati?* ALECSANDRI, T. 1120. ✦ Termen de adresare pentru guvernante, mai ales franceze, pentru cameriste (tinere). *Raluca dă cutia cu pudră și oglinjoara în mîna madmazelei.* CARAGIALE, N. S. 86.

— Pl. : *madmoazele.* — Și : **mademoazélă** (STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., COSTINESCU), **madmazélă, madmoazél, madmazél** s. f.

— Din fr. **mademoiselle.**

MADOÁNĂ s. f. v. **madonă.**

MADÓNĂ s. f. **1.** Pictură sau sculptură reprezentînd pe Maica Domnului ; p. e x t. Maica Domnului. Cf. PONTBRIANT, D. *Din cinci sărbători. . . ale Madonei s-au conservat numai trei.* BARIȚIU, P. A. I, 398, cf. ALECSANDRI, P. I, 160, LM. *O, cum Rafael creat-a pe madona dumnezeie, Cu diadema-i de stele, cu surîsul blînd, vergin.* EMINESCU, O. I, 30, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *E o fată foarte tînără cu un suav aer de madonă italiană.* CAMIL PETRESCU, T. II, 9, cf. 58.

2. F i g. Personificare a perfecțiunii feminine. *Din minutul acela el o iubi ca pe o madonă!* ALECSANDRI, O. P. 298. *O blondină ștearsă, pe care elevul sărac Sandu Crai, meditatorul fetei, o luase drept o madonă.* BENIUC, M. C. I, 107. ✧ (Ironic) *Hai, madonă plictisită, hai la masă.* CAMIL PETRESCU, T. II, 67.

— Pl. *madone.* — Și : (neobișnuit) **madoánă** s. f. NEGULICI, STAMATI, D.

— Din it. **madonna,** fr. **madone.**

MADRÁS s. n. (Rar) **1.** Țesătură cu urzeală de mătase și cu bătătură de bumbac. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM.

2. Batistă colorată (făcută din madras **1**). Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl. : **(2)** *madrasuri.*

— Din fr. **madras.**

MADRÁȚĂ s. f. v. **matrață.**

MADREPÓR s. m. (La pl.) Gen de corali cu schelet calcaros bine dezvoltat și ramificat (*Madrepora*) ; (și la sg.) coral care aparține acestui gen. *Arborii ninși ca giganți madrepori albi.* C. PETRESCU, Î. II, 48. ✧ F i g. *Prin ferestrele pe care soarele proiectează iarna madrepori de promoroacă, clipele picură perle sfărîmate.* V. ROM. noiembrie 1962, 92.

— Pl. : *madrepori.* — Și : (învechit) **madrepóră** s. f. COSTINESCU, BARCIANU.

— Din fr. **madrépore.**

MADREPÓRĂ s. f. v. **madrepor.**

MADREPÓRIC, -Ă adj. Alcătuit din madrepori, cu madrepori. *Se numesc stînci de corailuri sau madreporice, formațiunile compuse din polipieri întrulocați și aglomerați.* COBÎLCESCU, G. 57/2. *Recif madreporic.* SCRIBAN, D.

— Pl. : *madreporici, -ce.*

— Din fr. **madréporique.**

MADRIGÁL s. n. **1.** Poezie scurtă care exprimă sentimente delicate sau aprecieri ga-

lante (la adresa unei femei); p. ext. compliment delicat, vorbă măgulitoare; galanterie. Cf. NEGULICI. *Poate n-ar fi greșeală ca pe lingă epigramă, Pe lîngă-a unei balade ș-a unui madrigal zamă, S-adaog și ihneluța unui sonet micușor.* NEGRUZZI, S. III, 87. *Cînd suspini pe la ferestre Întristate madrigale, Luna-i veselă, maestre, Ca... chelia dumitale!* TOPÎRCEANU, P. O. 109. *Un nou poet îți cîntă madrigale.* D. BOTEZ, P. O. 100. *M-a rugat doar să-i dedic Un madrigal.* MINULESCU, V. 197. *Doream să le înalț... ofranda înamorării mele și madrigalul preslăvirei dragostei dintîi.* KLOPSTOCK, F. 277, cf. 281. *Îi dăruiseră complimente și madrigaluri.* PAS, Z. IV, 133. *Se poate și astăzi scrie „în metrul antic", balada și madrigalul nu au dispărut, o mulțime de ritmuri ne vin de foarte departe.* V. ROM. august 1961, 122.

2. Scurtă compoziție muzicală vocală, cu caracter liric, caracteristică pentru secolul al XVI-lea. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., COSTINESCU, TIM. POPOVICI, D. M.

— Pl.: *madrigale* și *madrigaluri*. — Și: (rar) **madrigálă** s. f. COSTINESCU.

Din fr. **madrigal.**

MADRIGÁLĂ s. f. v. **madrigal.**

MADÚHĂ s. f. v. **măduvă.**

MAESTRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Neobișnuit) Care ține de măiestrie (**II 2**); artistic, măiestru; desăvîrșit, magistral. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *maestrești.*

Maestru² + suf. *-esc*. Cf. germ. meisterlich și rom. meșteresc.

MAESTRÍȚĂ s. f. (Rar) Muncitoare cu un anumit grad de calificare; maistoriță. L. ROM. 1961, nr. 3, 42.

— Pl.: *maestrițe.*

— **Maestru²** + suf. *-iță*.

MAESTRÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) De maestru², artistic, măiestrit (**2**). *Cînd a... să avem și noi în Moldova un Rafael, un Michel Ange a cărora produceri măestroase să poată trage ochii și laudele tuturor națiilor asupra noastră.* DACIA LIT. 257/14, cf. POLIZU. *Însă figura lui* [Tiberius] *a intrat astfel sub forma maestroasă a lui Tacitus.* MAIORESCU, CR. I, 206, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *maestroși, -oase.* — Și: **măestrós, -oásă** adj.

— **Maestru²** + suf. *-os*.

MAÉSTRU¹ s. n. (Contabilitate; ieșit din uz) Cartea mare. *Registrele ajutătoare... sînt următoarele... mina curentă sau strața, cartea mare sau maestrul.* ȘTEFĂNESCU, C. 109, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *maestre.*

— Din it. [libro] **maestro.**

MAÉSTRU², -Ă s. m. și f. **1.** Persoană care a adus contribuții (deosebit de) valoroase într-un anumit domeniu de activitate, fiind adesea considerată drept îndrumător, model, șef al unei școli, creator al unui curent etc. V. dascal, magistru. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Divinul cîntăreț al Divinei Comedii, călăuzit de maestrul său Virgil, ajunge în cercul acela din infern unde erau muncite... sufletele păcătoase.* ODOBESCU, S. III, 34. *Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun? Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun!* EMINESCU, O. I, 158. *Pe complexa claviatură a unei imense orge, un titan maestru-organist lucrează, fără un moment de repaos, un preludiu haotic fără soluțiune.* CARAGIALE, O. III, 69. *Am iubit cu pasiune pe maeștrii romanului francez din veacul al XIX-lea. Poate că meșteșugul de a scrie l-am învățat, în parte, de la ei.* GALACTION, O. 19. *E o veche revărsare de lumină din peisagiile marilor maeștri olandezi.* SADOVEANU, O. IX, 299. *Fotografiile marilor maeștri ai timpului... cu dedicații elogioase către Ceaikovski.* STANCU, U.R.S.S. 89. ◊ (Ca epitet, de obicei urmat de un nume propriu) *Măreț pluti-va printre veacuri Maestrul dulce, Eminescu.* VLAHUȚĂ, P. 55. *Se lasă o umbră violetă din care se deslușește, abia, capul aplecat, cu barba gălbuie și subțire și cu creștetul de fildeș... al maestrului Ruben.* CAZIMIR, GR. 118. *Păi nu știe toată lumea că eu sînt omul maestrului Aristia?* CAMIL PETRESCU, O. II, 113. *Primul volum... e construit pe baza documentelor luate în bună măsură din opera maestrului* [Sadoveanu]. V. ROM. ianuarie 1958, 181. ◊ *Concert-maestru* sau (învechit) *maestru de concert* = prim-violonist într-o orchestră. Cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Maestru al sportului* = titlu oficial acordat unui sportiv pentru performanțe deosebite; persoană care poartă acest titlu. *Pe pieptul a zeci și zeci de sportivi strălucește insigna de maestru al sportului.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2384. *Maestru emerit al sportului* = cel mai înalt titlu oficial acordat unui sportiv pentru performanțe excepționale; persoană care poartă acest titlu. *Maestru emerit al artei* = titlu oficial acordat cuiva pentru activitate deosebit de meritorie în una dintre ramurile artei; persoană căreia i s-a acordat acest titlu. *Printr-un decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R. s-a acordat... titlul de Maestru emerit al artei din R.P.R.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2305. ✦ (Familiar, glumeț sau ironic) Termen folosit pentru a vorbi cu sau despre o persoană care activează în domeniul artelor, literelor sau științei. ✦ Persoană foarte pricepută, care are îndemînare deosebită într-un anumit domeniu. *La doisprezece ani era minunea satului — un maestru in cusături țărănești.* VLAHUȚĂ, O. A. 510.

2. (De obicei urmat de determinări care indică domeniul, specialitatea) Nume dat, în vechea

organizare a școlilor, profesorilor care predau discipline (considerate auxiliare) ca muzica, desenul etc.; meșter (I 2). *Am arătat povestea lui Fram unei tovarășe de dăscălie... maestră de desen.* I. BOTEZ, B. I, 145. *Maestru de dexterități.* NOM. PROF. 72, cf. 76. ✦ Persoană competentă, calificată într-un anumit domeniu (de obicei muzică, dans, sport), care instruiește pe cineva în acest domeniu. *Într-altă sală, impresionant de mare, două profesoare tinere predau cursuri de balet. Fete și băieți executau, în ritmul muzicii de pian, figurile explicate de maestre.* SAHIA, U.R.S.S. 129. *Pierdeau un ceas și jumătate la un prînz complicat, la care luau parte guvernanta, maestrul de călărie, o dată un maestru de dans sau de muzică și mai totdeauna invitați.* CĂLINESCU, S. 66.

3. Titlu ierarhic în anumite organizații militare, politice, religioase etc.; persoană care poartă acest titlu. *Philibert de Noailles, marele maestru al Iohaniților.* XENOPOL, I. R. III, 82. *Numi pe Ferdinand mare maestru (comandant suprem) al ordinelor sfîntul Iacob, Alcantara și Calatrava.* OȚETEA, R. 101. (Ironic) *Ca societate secretă, slujnicăria are maeștrii ei, lojile, venditele, prozeliții și chiar cinismul ei.* FILIMON, O. I, 371. ✧ *Maestru de ceremonie* (sau *ceremonii*) = persoană însărcinată să dirijeze, după protocol, desfășurarea unei solemnități.

4. Maistru (**1**). [Acțiunea] *directorilor de pensionate, pentru prețul pensiunii școlarilor lor, și a altor maeștri, pentru prețul uceniciei.* HAMANGIU, C. C. 483. *Muncitorul care nu era fiu de patron și nu dispunea de capital nu mai putea ajunge maestru.* OȚETEA, R. 311. ✧ (Urmat de determinări care arată specialitatea) *Maestru berar.* NOM. PROF. 48. *Maestru de siropuri, dulcețuri și marmelade.* ib. 49, cf. 8, 40, 52.

— Pl.: *maeștri* și (rar) *maestri* (MAIORESCU, D. I, 540), *-stre.*

— Din it. **maestro.**

MÁFIE s. f. Asociație teroristă secretă din Sicilia. *Astăzi nu mai e un secret pentru nimeni că mafia este patronată din umbră de stăpînii marilor latifundii siciliene.* CONTEMP. 1963, nr. 876, 8/5, cf. 8/7. ✦ Grup de indivizi (dubioși) cu îndeletniciri suspecte. *Era, în fond, victima unei mafii stricate, dornică de senzații și de senzațional.* STANCU, R. A. I, 264. ✦ (Glumeț) Grup de persoane legate între ele prin preocupări comune. *Învățăminte am tras și noi destule din mînuirea undiții... Ca și magistrul nostru, nu putem rezista dorinții și plăcerii de a le împărtăși atît mafiei pescărești, cît și profanilor.* SADOVEANU, O. IX, 367.

— Din it. **mafia.**

MAFÍST s. m. (Rar) Persoană care face parte din mafie. *Activitatea mafiștilor... a celor care mînuiesc mitraliera, cuțitul sau dinamita.* CONTEMP. 1963, nr. 876, 8/7.

— Pl.: *mafiști.*

— **Mafie** + suf. *-ist.*

MÁFLER s. m. (Învechit și regional) Om de nimic, flecar, șarlatan, impostor, escroc. *Și acel mahlear Misail călugărul, de la Simion Dascălul au născut.* M. COSTIN, LET. I, 4/24. *Nepotul seu, un mahler, Misail călugărul.* id. ib. 20/13, cf. CIHAC, II, 181. *Mafleri de aiștia n-au altă grijă decît... să scoată fetele din minte.* CONTEMPORANUL, V_2, 504, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Cu un mafleri ca Toader eu nu stau de vorbă.* Com. din PIATRA-NEAMȚ. ✦ (Regional) „Copil dezmierdat care nu știe de frică“ (Săulești-Tîrgu Jiu). ȘEZ. XX, 137.

— Accentuat și: *maflér.* — Pl.: *mafleri.* — Și: (învechit) **máhler, máhlear,** (regional) **máfleri** s. m.

— Din ucr. **махляр,** cf. pol. m a c h l e r z.

MÁFLERI s. m. v. **mafler.**

MÁFTEMĂ s. f. v. **matimă.**

MAG¹ adj. (Regional, despre oameni) Care mănîncă sau bea mult (Băuțar-Caransebeș). TODORAN, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. m a g² (**2**).

MAG² s. m. **1.** Preot la unele popoare orientale din antichitate; p. e x t. învățat, filozof; astrolog; (la pl.) cei trei regi despre care legenda spune că au venit la Betleem să se închine lui Cristos. *Irod pre ascuns chiemă pre maghi* (adaos marginal: f i l o s o f i). N. TEST. (1648), 4ʳ/22. *Irod, văzînd că fu batgiocurit de maghi* (adaos marginal: g ă c i t o r), *să mînie foarte.* ib. 4ᵛ/12, cf. KLEIN, D. 375, NEGULICI, POLIZU, COSTINESCU. *Misteriu pe care l-au posedat poate magii egipteni și asirieni.* EMINESCU, N. 33. *Magul privea pe gînduri în oglinda lui de aur Unde-a cerului mii stele ca-ntr-un centru se adun.* id. O. I, 44, cf. 94, DDRF, ALEXI, W. *Darurile pe cari magii le-au adus la ieslele în cari s-a născut Mîntuitorul.* PAMFILE, CR. 10. *Acest mag, în epoca regilor daci, practica, după o rînduială antică de la Memfis, grafia sacră a cunoașterilor spirituale.* SADOVEANU, O. XII, 11. *Steaua își dă rază, Pre maghi îi luminează, Și maghii grăiesc Grai filozofesc.* POP., ap. BV II, 97. *Sîntem trei magi călători, Crai ca frații iubitori.* TEODORESCU, P. P. 103, cf. 100. ✦ F i g. Sol, vestitor. *Bătrînul mag înalță fruntea. Ce sfînt e graiul gurii sale!* GOGA, P. 24. *Trageți zăvoarele! Deschideți porțile!... Cele mai înalte cununi. În cinstea magilor zorilor buni!* TULBURE, V. R. 17.

2. Vrăjitor, magician. *Fiind el mai denainte eretic și mag, adecă vrăjitoriu, să fie vinit la pravoslavie.* CANTEMIR, HR. 141, cf. STAMATI, D.,

COSTINESCU, BARCIANU. *Ce e necunoscutul și misterul acesta, bun numai pentru magi și astrologi?* C. PETRESCU, R. DR. 38.

— Pl.: *magi* și (învechit) *maghi.*

— Din v. sl. **магъ.**

MAGAOÁIE s. f. v. **măgăoaie.**

MAGARÁ s. f. (Regional) Necaz (Balș-Craiova). LEXIC REG. 27.

— Pl.: *magarale.*

— Etimologia necunoscută.

MAGAȚÍN s. n. v. **magazin.**

MAGAZÁ s. f. (Turcism învechit, în Mold.) Construcție care servea drept depozit de produse, drept atelier sau prăvălie. V. m a g a z i e. *Au dat dumisale Anastasachi Sărdariu, pârcălabul de Galați, o bucată de loc ca să-și facă magazale sau case pe acest loc* (a. 1776). URICARIUL, XVI, 228. *Să se ia... de toată magazaua mare ce va fi în față, 2 lei* (a. 1799). ib. I, 86, cf. XIX, 380. *Să-și facă biserică și magazale de lucrat a lor meșteșuguri* (a. 1803). ib. IV, 171/19. *Magaza la Urechești nu iaste* (a. 1807). ap. I. PAPAHAGI, C. I. *Case, dughenițe, [illegible] magazale ce era, În tîrgul de iasta parte.* BELDIMAN, E. 53/5, cf. id. N. P. II, 159/2. *Măsurindu-se stogurile și la un loc și la altul după trei zile ce se vor clădi pe la poște și la magazale* (a. 1822). URICARIUL, V, 177/4, cf. CIHAC, II, 591. ◇ F i g. *Socotindu-se Moldavia și Valachia ca o magaza a înaltei mele împărății* (a. 1792). SIO II_1, 241. ✦ (Regional, în forma *maza*) Colibă de stuf în care se sărează și se păstrează peștele. V. c h e r h a n a. ANTIPA, P. 784, cf. H XIV 306.

— Pl.: *magazale.* — Și: **mahazá** (SCRIBAN, D.), **maazá** (id. ib.), **mazá** s. f.

— Din tc. **mağaza.**

MAGAZAGÍU s. m. (Învechit, în Mold.) Toptangiu, angrosist. SCRIBAN, D.

— Pl.: *magazagii.* — Și: **mahazagíu** (SCRIBAN, D.), **maazagíu** (id. ib.) s. m.

— Din tc. **mağazaci** „magaziner", prin analogie cu cuvinte de tipul *toptangiu, cazangiu* etc.

MAGAZÍE s. f. **I. 1.** Clădire izolată sau ansamblu de clădiri în care se păstrează mari cantități de mărfuri sau de materiale; p. e x t. produsele depozitate; depozit de mărfuri. *Să aprinde focul în magaziile unei cetăți* (a. 1694). FN 35. [Scrisoare] *pentru a se lega cîte cărți sînt dezlegate la magazia mea* (a. 1811). IORGA, S. D. XII, 167. *O magazie cu o sumă stoguri ce după trebuință s-au socotit a se găti spre întîmpinarea tainaturilor musafirilor oșteni* (a. 1822). URICARIUL, V, 173/8. *Mănăstirile ceale mult înzestrate lăsîndu-le ca niște magazii pentru săraci și ajutoare obștești.* MUMULEANU, ap. BV III, 473. *Cel de al cincilea departament avea îngrijirea și purta orînduiala tîrgului, era peste magazia bucatelor celor trebuincioase de peste tot anul.* PISCUPESCU, O. 31/11. *Grămădesc fapte și date ca într-o magazie nemărginită.* GTN (1835), 17²/11. *Măgăzie... În care multe producturi împărătești să păstra.* PANN, E. III, 18/11. *Magazii subterane de cărbuni.* BARASCH, M. II, 26/9, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W. *Magazii de rezervă.* N. A. BOGDAN, C. M. 116, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Prin gări, lîngă magaziile vechi, se ridicaseră în grabă, ca din pămînt, magazii noi, mult mai încăpătoare.* V. ROM. octombrie 1953, 6. *Comitetul de fabrică cere cheia, să verifice ce se află în magazie.* DEMETRIUS, C. 16. ◇ (Învechit, cu sens colectiv) *La magazia Moldovii fîn este indăstul* (a. 1809). DOC. EC. 75. *Totuși marele viziriu avea loc pe la Marcovța de a se trage cătră Șumla, unde era toată magazia proviziilor și a munițiilor.* AR (1829), 26²/28. *10 tunuri, tot feliul de magazie și stăpînirea acestui post interesant sînt trofeile biruinței.* ib. 73¹/28. ◇ F i g. *Ai crede, văzîndu-i privirea, că el, uitîndu-se de-a-ndăratele înăuntru-i, caută ceva ascuns departe în magaziile memoriei.* CARAGIALE, O. VII, 45. ✦ Construcție, încăpere unde se păstrează cereale (v. h a m b a r, c o ș a r, p ă t u l), lemne, fîn (v. ș u r ă), unelte, obiecte casnice (v. c ă s o a i e, ș o p r u), alimente (v. c h i l e r, c l e t, p o l a t ă) etc. *Și de mămăligă pune vas la foc, Merge-n măgăzie să cearnă mălaiu.* PANN, P. V. II, 67/13. *Îl duc... în magazia unde se păstrează hainele.* CUCIURAN, D. 13/7. *La noapte să-i închidem* [pe copii] *într-o magazie, și mîine, în faptul zilei, îi iau eu într-o căruță.* ISPIRESCU, L. 273. *A simțit că magazia în care a stat închis se destramă.* SAHIA, N. 83. *Odaia directorului a devenit o adevărată magazie de scrisori.* CONTEMP. 1953, nr. 375, 2/5. *Chițcanul (șoarece) sparge hambarele, magaziele.* H IV 53, cf. CHEST. II 434, ALRM II/I h 292, 294, 345, ALR SN I h 138, ALR II 5319/182, 762, 791, 826, 848, 987. ✦ P. a n a l. (La pl.) Alveolele fagurilor. *Timpul au sosit de a împle magaziile de rezervă și... a gîndi la hrana tinerelor albine.* CALENDARIU (1844), 46/13.

2. (Astăzi rar, depreciativ) Prăvălie mare; magazin. *Sînt de dat cu năiem niște odăi de lăcuință și o magazie de marfă boltită.* GT (1839), 60²/35. *Obiectu așezămîntului va fi d-a face negoțu cu vinuri mai cu seamă în Țara Românească, va avea o magazie la București pentru vînzarea vinurilor* (a. 1849). DOC. EC. 960. *Teatrurile sînt bune, cafinelele împodobite de pe modelul celor din Paris și magaziile pline de marfă pariziană.* ROM. LIT. 21²/10, cf. 411 ¹/31. *Barbatul său îi aduce vrun turban... sau vro ciudată capelă, caprițioasă clădire de pene, flori și cordele, care aduna de doi ani tot colbul din*

magazia Ninei. NEGRUZZI, S. I, 239. *Din distanță în distanță, linia grădinilor era întreruptă de un șir de magazii, care se țineau lanț una de alta, ieșite în fața stradei: o brutărie, o băcănie, o librărie cu tot felul de cărți scolastice și de ziare.* GHICA, S. 534. *Am revizuit toate stabilimentele de comerciu, de la magaziile cele mari și luxoase, pînă la maghernițele cele umilite ale precupeților.* FILIMON, O. I, 93. *Scumpă modistă, . . . ce vrei de la mine? Capele, bonete? — Foarte-ți mulțămesc, că am prea multe. — Cu adevărat! . . . ți-i magazia plină!* ALECSANDRI, T. I, 80, cf. BARCIANU, SIO II_1, 241, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. ✧ (Cu determinări care arată felul mărfii) *I-au închis magaziile ce avea cu băutură* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 205/11. *Magaziile de vin au cuprins locul tractirelor celor voioase din Constantinopoli.* CALENDAR (1858), 29/13. *Magazie de tutun.* PONTBRIANT, D. *Magazie de postăvării, de haine gata.* ap. TDRG. *Să hoinărim prin București, să vă însoțesc prin librării și magazii de vechituri!* TEODOREANU, M. II, 145. *Viscolea, și domnul Papaciovschi nu putea să convingă pe negustor. . . Avu o privire de ură, și spre magazia de vechituri, și spre cerul necuviincios și arbitrar.* SADOVEANU, O. VI, 634. ✧ F i g. *Făcuse din curtea domnească un feli de magazie în care se vindea dreptatea, se vindea dregătoriile.* CALENDAR (1850), 64/18.

3. Cutia metalică a puștii, în care stau cartușele înainte de a intra în camera cartușului. DICȚ. ✦ (Argotic) Tabacheră. GR. S. VII, 118.

II. (Regional) Calificativ dat unui cal mare și ciolănos. V. h a m b a r, m ă n ă s t i r e (Pantelimonu de Sus-Hîrșova). Cf. DR. V, 107.

— Pl.: *magazii.* — Și: (regional) **măgăzíe** s. f.

— Din ngr. **μαγαζί**.

MAGAZIÉR s. m. (Învechit) Magaziner. *S-au dat porunci ispravnicilor, cum și magazierilor, ca grîul ce să va aduce să să macine* (a. 1809). DOC. EC. 76, cf. 82. *Să se înfățișeze* [la judecată] *cu pîrîtul magazier.* CR (1830), 313 ²/19. *Ciocănașii, dimpreună cu măglașii, erea să meargă la orînduitul magazier, să-și ia fiecarele plata muncii sale* (a. 1832). DOC. EC. 511. [S-au plătit lefuri] *lui Gheorghe Petrino magazierul, cîte lei 180 pe lună* (a. 1846). ib. 910, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

— Pronunțat: *-zi-er.* — Pl.: *magazieri.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măgăziér** s. m. BARCIANU.

— **Magazie** + suf. *-ar.*

MAGAZÍN s. n. **1.** (Învechit și regional) Magazie **(I 1)**. *Trebuie a să pune tot în magazinuri, căci cel ce va popri cît de puțin întră supt niște grele pedepse.* IST. AM. 15 ʳ/5, cf. 55ᵛ/19. *Iată sosi Mehmet Aga. . . cu poruncă să adune în magazinele de la București și de la Tîrgoviști 100 000 de chile de bucate.* ȘINCAI, HR. III, 173/30. *Narval vru a mă duce ca să văz toate măgăzinele, armamentaciurile și toate făuriile ce sînt spre facerea corabiilor.* MAIOR, T. 78/28. *Tot locuitorul e îndatorat a depune în acest magazin comunal a douăzecea parte a recoltei sale anuale.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 71, cf. 70. *O capatat strai di la magazîn.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. ✧ (Cu determinări arătînd destinația sau felul mărfii depozitate) *Lîngă poarta cetății era magazine de urez foarte mari.* SP I, 162/12. *Magazinurile cele de provizie, de amuniție.* AR (1829), 66 ²/25. *În acestea* [locuri] *se află de rînd și armăriile sau măgăzinele de arme.* RUS, I. I, 78/16. ✦ P. e x t. Cantitate mare de produse sau de mărfuri depozitate; depozit. *Și i-au venit poruncă de la viziriul. . . să facă magazinuri pe sama oștilor turcești și pod preste Dunăre.* ȘINCAI, HR. III, 226/16.

2. (Regional) Hambar; coșar (ALRM II/I h 345); p. e x t. loc unde se află mai multe coșare sau hambare (CHEST. II 436/6). Cf. I. IONESCU, D. 398. ✧ E x p r. (Regional) **Ține-ți măgăzînul** = taci, ține-ți gura. ALR I 69/348. ✦ (În forma *măgăzînă*) Șopron. ALRM II/I h 345. ✦ Loc unde își adună șoarecii proviziile (Cornereva-Băile Herculane). ALR I 1196/18.

3. Local în care se expun și se vînd diferite mărfuri; prăvălie (mare). *Figurează ca șipurile în magazinul unui spițer.* NEGRUZZI, S. I, 216. *Lălîii cască gura la mărfurile expuse prin magazine.* id. ib. 329. *În fața magazinelor apar negustorii.* SAHIA, N. 54, cf. 98. *Magazinul general, de pe ulița veche.* SEBASTIAN, T. 194. *Intrăm în magazine alimentare, în magazine de îmbrăcăminte, în magazine de jucării.* STANCU, U.R.S.S. 16. *Erau în sală patruzeci, cincizeci de băieți, . . . ghicindu-se că unii sînt funcționari de birou sau băieți de la magazine, iar ceilalți ucenici.* PAS, Z. I, 316. *Băteau sîmbăta. . . treizeci de postate pînă la magazină, Unde schimbau sudoarea celor 6 zile pe o mînă de făină.* VINTILĂ, O. 26. *În locul cîrciumilor au răsărit biblioteci, cluburi, cămine de copii, . . . magazine de stat și cooperative.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2685. *Magazin de alimente.* A III 13. ✦ (Regional) Rație lunară (com. din VALEA JIULUI și din BERZASCA-ORȘOVA) sau săptămînală (ARVINTE, TERM.) de alimente (primită de un muncitor).

4. (Învechit, rar, în forma *magațin)* Stup sistematic. *Albinele în magațînuri ținute, sînt mult mai scutite preste iarnă.* TOMICI, C. A. 46/13. *Magațînul iaste o lăduță în 4 muchii încheiată și are în lumină 10 țoli în lungime.* id. ib. 47/22.

5. (Regional, în forma *măgăzin)* „Plute îngrămădite una peste alta". VICIU, GL. 103. *Cînd ajunge pluta în șugău, se oprește pe pietrele rîului și se „încălcește", adecă plutele se duc una*

peste alta, făcînd astfel un „măgăzin“. PAMFILE, I. C. 107.

6. Cutie trapezoidală la linotip, în care se găsesc matrițele. Cf. MOLIN, V. T. ✦ (Regional) Magazie **(I 3)**. Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. ✦ Caseta cu plăci a unui aparat fotografic. Cf. CADE.

7. Publicație periodică (ilustrată) cuprinzînd material din domenii variate. Cf. STAMATI, D., COSTINESCU. *Magazinul avea și o „Poștă a Redacțiunii“, în care un porumbel cu un plic sigilat în cioc aducea în fiecare număr răspunsuri blînde debutanților.* CĂLINESCU, E. 99.

— Pl.: *magazine* și (învechit) *magazinuri.* — Și: (învechit și popular) **măgăzín,** (regional) **magăzin** (ALR I [illegible]) s. n., **magazínă, măgăzînă** s. f., (învechit, rar) **magațín** s. n.

— Din fr. **magasin.**

MAGAZINÁJ s. n. **1.** Depozitare a unei mărfi în magazie. V. înmagazinare. Cf. PONTBRIANT, D.

2. Timpul cît rămîne o marfă depozitată; p. ext. taxă plătită pentru depozitarea unei mărfi. V. locație. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *magazinaje.*

— Din fr. **magasinage.**

MAGAZINÁR s. m. (Învechit) Magaziner. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W.

— Pl.: *magazinari.*

— **Magazin** + suf. *-ar.*

MAGAZINÁRE s. f. (Rar) Depozitare în magazie; înmagazinare. Cf. COSTINESCU. *Condițiile de magazionare impun ca acești recipienți să fie depozitați.* PREV. ACCID. 62.

— Pl.: *magazinări.* — Și: **magazionáre** s. f.

— De la **magazin.**

MAGAZÎNĂ s. f. v. **magazin.**

MAGAZINÉR, -Ă s. m. și f. [illegible] însărcinat cu administrarea bunurilor depozitate într-o magazie. *Grîul, orzul, păpușoii ca rîurile curge... Vedeai magazioneri asudați și mult scîrbiți.* BELDIMAN, E. 72/13. *Păzim „efectele“, îngînă, palpitînd ca un liliac, bietul magaziner.* BRĂESCU, M. B. 158. *Se vede prin fereastră Ichim, magazionerul, cu un cărucior ceferist.* SEBASTIAN, T. 197. *Se grăbi s-o asigure că bătrînului îi dă un post de magazioner în port.* BART, E. 304. *Magazionera... era o femeie voinică.* BENIUC, M. C. I, 262. *Înainte de a trece la primărie, taică-su a fost magaziner aici în gară.* GALAN, Z. R. 14. [Spunea] *că mă alege el magazioner, numai să nu-l spun la nimeni.* PREDA, D. 105. *Unul din membrii brigăzii a adus magazionerului un șir de bonuri înapoi.* SCÎNTEIA, [illegible].

— Pl.: *magazineri, -e.* — Și: **magazionér, -ă** s. m. și f.

— Din fr. **magasinier.**

MAGAZIOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui magazie.

1. Cf. magazie **(I 1)**. *Gherasim coborî sub tambuchiul de la pupa, în laturile căruia se aflau magazioarele cu zestrea „Speranței“* [și] *scoase două felinare mari.* TUDORAN, P. 186.

2. (Regional) Cămară (Săcele-Brașov). ALRM II/I h 292/182.

— Pl.: *magazioare.*

— **Magazie** + suf. *-oară.*

MAGAZIONÁRE s. f. v. **magazinare.**

MAGAZIONÉR, -Ă s. m. și f. v. **magaziner.**

MÁGĂ[1] adv., conj. (Prin Transilv.) **1.** Adv. Cel puțin, măcar. LB. *Magă mă-ta-r* [= mamă-ta ar] *pute face Nouă să ne daie pace.* VAIDA.

2. Conj. Cu toate că, deși, măcar că. Cf. LB, VAIDA, CABA, SAL., COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

MÁGĂ[2] s. f. (Italienism, rar) Vrăjitoare, prezicătoare. Cf. magheniță, maghistă. *Deodată-i răsări în aducerea-aminte prezicerea care în junețile sale îi făcu o magă cumană.* ASACHI, S. L. II, 53, cf. 54. *Dupre prezicerea magăi era să fie începutul și a domniei celei strălucite.* id. ib. 60.

— Pl.: *mage.* — Gen. -dat.: *magăi.*

— Din it. **maga.**

MAGĂLĂ s. f. (În fostul județ Gorj) Mic repaus în timpul lucrului; odihnă. *Cînd-o fi soarele de un stat de om, lăsăm sapa și facem o țîră magălă în capu viei.* CV 1950, nr. 2, 31.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

MAGEARÁ s. f. (În fostul județ Ialomița) „Boală veche care apare mereu“. CV 1950, nr. 1, 32. *E mare lucru să știi să te păzești, cînd ai o mageara.* ib.

— Pl.: ?

— Din tc. **macera** (dial. *macara*) „cangrenă“.

MAGERÁN s. m. v. **maghiran.**

MAGEREÁN s. m. v. **maghiran.**

MAGESTÁTE s. f. v. **maiestate.**

MAGHÉNIȚĂ s. f. (Învechit) Vrăjitoare. Cf. magă[2], maghistă. *Spuneți-mi ce voiu face ceștii magheniți?* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 154/17.

— Pl.: *magheniți.*

— Etimologia necunoscută. Cf. mag[2].

MÁGHER s. m. (Învechit) Bucătar. *Crainicii, maghirii, cimpoieşii, toţi au meşteşugurile părinţilor şi nu iesă la altă breaslă.* HERODOT (1645), 330, cf. 229. *Văzu acolo şi pre magherul mănăstirii.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 14v/11.

— Pl.: *magheri.* — Şi: **mághir** s. m.

— Din slavonul магєрь.

MAGHERÁN s. m. v. **maghiran.**

MAGHÉRNIŢĂ s. f. **1.** (Învechit) Bucătărie. *2 cîrlige de maghernit* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 194/12. *Prostac fiind, să pusă a sluji la mănăstire nebăgat samă şi defăimat şi topindu-să cu truda la magherniţă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 14v/5, cf. 26v/36. *L-au ispitit întăi cu slujba ospătăriei, apoi la magherniţă.* id. ib. decembrie 190r/22. *La moară mergea de măcina, la magherniţă ajuta, la magupie aşişderea* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 240. *Magherniţele sau cuinile... coprindeau o vatră largă ca de doi stînjeni.* ODOBESCU, S. I, 443.

2. Construcţie rudimentară de scînduri, ş a n d r a m a, b a r a c ă; s p e c. prăvălioară mică, sărăcăcioasă. *Am revizuit toate stabilimentele de comerciu, de la magaziile cele mari şi luxoase pînă la magherniţile cele umilite ale precupeţilor.* FILIMON, O. I, 93. *Peste drum e o magherniţă cu fel de fel de poame şi mustărie.* CARAGIALE, M. 102. *O magherniţă de scînduri... adăposteşte pietrele morii.* MACEDONSKI, O. III, 30. *Ne îndreptăm spre o magherniţă. Acolo... un tînăr... lupta cu o baterie împotriva necazurilor vieţii.* PETICĂ, O. 293. *Magherniţele de scînduri... în cari erau brutăriile, măcelăriile şi zarzavaturile, au început să-şi deschidă uşile.* ARDELEANU, V. P. 26. *Dimineaţa de mult, cînd se deschid măcelăriile...* [căţelul] *venea să cerşească la uşa magherniţelor roşii.* GALACTION, O. 311. *Un nevrednic tîrg de magherniţe şi căsuţe.* SADOVEANU, O. V, 669. *Aşteptau cu o cană albă cu vin dinainte, în magherniţa de scînduri din faţă, care slujea drept prăvălie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 518. *O să vedeţi curînd faimoasele magherniţe... Intraţi în una din ele şi veţi da peste un negustor soios, respingător şi hrăpăreţ.* BOGZA, A. Î. 76. *Doina... răbufnea în uliţe, trecea din crîşmă-n crîşmă, cuprinzînd magherniţele, răscrucile cu norod mult, încît ajunse pînă-n tîrgul vitelor.* CAMILAR, N. II, 327, cf. V. ROM. decembrie 1954, 64.

3. (Adesea ironic ori depreciativ) Casă mică, întunecoasă, dărăpănată. V. c o c i o a b ă. *În această magherniţă, cum o numeşti dumneata, şi în altele prin care am trecut pînă am ajuns aici, am avut destul prilej să meditez la soarta mea.* C. PETRESCU, A. 333. *Casa unde am păşit la învăţătura buchilor era o magherniţă posomorîtă.* I. BOTEZ, ŞC. 31. *M-a dus la un hotel, un fel de magherniţă sărăcăcioasă, pe lîngă gară.* STANCU, R. A. I, 25, cf. IV, 357. *Cotea pe-o străduţă înţesată cu magazii goale, cu magherniţe la ale căror porţi mîrîiau cînii.* CAMILAR, N. II, 136, cf. I, 169. *Pentru sărăcimea satelor era lăsat drept local de şcoală doar o magherniţă întunecoasă.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2386. *Printre magherniţele de la sediu şerpuiau pe boarea dimineţii, ca nişte balauri scămoşi, nouri grei de praf.* GALAN, B. I, 208. *Magherniţa ei era o locuinţă foarte primitivă.* CĂLINESCU, S. 508, cf. 339, CHEST. II 50/121.

— Pl.: *magherniţe* şi (rar) *magherniţi.*

— Din bg. **магерница**.

MAGHIÁR, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de bază a Ungariei sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, naţiune care trăieşte în Ungaria; ungur. Cf. BARIŢIU, P. A. III, 24.

2. Adj. Care aparţine Ungariei sau ungurilor, privitor la Ungaria sau la unguri, originar din Ungaria; unguresc. *Împrumuturi din dialectele slavone şi maghiare.* ODOBESCU, S. I, 214, cf. XENOPOL, R. III, 81, IORGA, L. II, 57. *Poporul maghiar luptă pentru propria sa fericire.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2396. *Limba maghiară, vorbită în R. P. Ungaria, de vreo 10 milioane de oameni, are documente din secolul al XIII-lea.* GRAUR, I. L. 208. *În repertoriul Teatrului de păpuşi din Cluj predomină, atît la secţia română, cît şi la secţia maghiară, vechi basme şi povestiri pentru copii.* CONTEMP. 1961, nr. 785, 4/1. ◇ *Galben maghiar* (şi substantivat, m.) = numele unei vechi monede ungureşti; ughi. *Peste zece milioane galbeni maghiari.* GORJAN, ap. ŞIO II_2, 154. *Ea mă costă scumpă foarte, vro 30 000 de maghiari.* ap. ŞIO II_2, 154. ✦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de maghiari **(1)**. *În maghiară sau în cehă, unde accentul este totdeauna pe prima silabă, prezenţa accentului semnalează începutul unui nou cuvînt.* GRAUR, I. L. 69, cf. 149, L. ROM. 1959, nr. 4, 12.

— Pl.: *maghiari, -e.*

— Din magh. **magyar.**

MAGHIÁRCĂ s. f. (Rar) Haină bărbătească scurtă, împodobită cu găitane. *Să se prezinte toţi numai în caput (redingot) negru, croitura ungurească găitanată mai simplu, precum se mai văd astăzi aşa-numitele maghiarce şi atille.* BARIŢIU, P. A. II, 145.

— Pl.: *maghiarce.*

— **Maghiar** + suf. *-că.*

MAGHIARÍSM s. n. Termen, expresie sau construcţie specifică limbii maghiare, împrumutată fără necesitate de altă limbă şi neadaptată la sistemul acesteia.

— Pl.: *maghiarisme.*

— **Maghiar** + suf. *-ism.*

MAGHIARIZÁ vb. I. **1.** R e f l. (Despre persoane) A se asimila cu populația de limbă maghiară.

2. T r a n z. A modifica (un cuvînt, o expresie etc.) după structura limbii maghiare. *Avea două pronume: unul prin botez ortodox (Ștefan) și altul pus de tată-so, Octavian, pentru a nu putea fi maghiarizat.* V. ROM. septembrie 1963, 172.

— Prez. ind.: *maghiarizez.*

— **Maghiar** + suf. *-iza.*

MAGHIARIZÁRE s. f. Acțiunea de a (se) m a g h i a r i z a și rezultatul ei.

— Pl.: *maghiarizări.*

V. **maghiariza.**

MAGHIARIZÁT, -Ă adj. **1.** Asimilat poporului maghiar (prin limbă, obiceiuri etc.); devenit maghiar. *Sentimentele nobilimii maghiare sau maghiarizate față de „plebea" care-i locuia pămînturile... nu erau mai delicate.* IORGA, L. II, 57.

2. (Despre cuvinte, expresii etc.) Adaptat la structura limbii maghiare.

— Pl.: *maghiarizați, -te.*

V. **maghiariza.**

MÁGHIC, -Ă adj. v. **magie.**

MAGHICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Care se referă la mag[2] sau la magie; de mag, al magului, magic. *Măiestria cea maghicească.* FL. D. (1680), 33[2]/17. *Să obicinuisă a să sluji cu tot feliul de meșteșuguri maghicești și descîntătoare.* MOLNAR, I. 66/12. *Filosofii grecești mult cinstea școala maghicească.* id. ib. 171/19. *Nu e de lipsă să știe omul taine maghicești, nici cum nu va preface arama în aur.* ȚICHINDEAL, F. 391/21. ◇ F i g. *Această maghicească putere a poeziei au priceput-o mulți* (a. 1827). BV III, 548.

— Pl.: *maghicești.*

— **Mag**[2] + suf. *-icesc.*

MAGHÍE s. f. v. **magie.**

MAGHIORÁN s. m. v. **maghiran.**

MÁGHIR s. m. v. **magher.**

MAGHIRÁN s. m. (Bot.) **1.** (Și, neobișnuit, în sintagma *maioran de iarnă*, DDRF) Plantă erbacee din familia labiatelor, cu flori roșietice sau albe, cultivată uneori în grădini pentru mirosul ei plăcut *(Origanum majorana)*; p. r e s t r. floarea acestei plante. Cf. ANON. CAR. *Așijderea ierburile ceale mirositoare... măgeranul, busuiocul.* ECONOMIA, 124/12, cf. 89/7. *La Geneva,... rosmarinul, maghiranul și levantul nu sînt buruiene.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 178. *Iată mintă, săbiuță..., maioran.* NEGRUZZI, S. I, 97. *Oale cu magioran, mintă, calapăr.* id. ib. 323. *Glastre de flori, printre care se deosibeau mai ales: maghirani, trandafiri și cîțiva endrișaimi.* FILIMON, O. I, 186, cf. 264. *Au înflorit iar măgheranii și n-a prins nimene de veste.* ANGHEL, Î. G. 13, cf. 14. *Frunză verde magheran, Voinicel mehedințean, Sum născut pe frunzi de fag, Ca să fiu la lume drag.* POP., ap. HASDEU, I. C. I, 27. *Foaiă verde maghiran Ș-o cracă de leuștean, În credință, de știam, Nu mă mai amurezam.* TEODORESCU, P. P. 303. *De la mîndra mea de vale, Mîndru măderan răsare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 32. *Maioran crescut în iarbă, Rău îți stă june cu barbă.* MARIAN, NU. 12, cf. id. NA. 313, id. Î. 336. *Floricea de maioran, Drăguța-i de-amu-i un an.* RETEGANUL, TR. 141. *Măgierean cu fir ciuntat, Văd, bade, că m-ai lăsat.* id. ib. 158. *Frundzuleana magheran, Năcăjesc mai mult di-un an, Și fac pelinu zahar, Și pelinu-i tot amar.* ȘEZ. III, 21. *Foaie verde maghiran, De ce, neică, nu muream, Cînd eram copil d-un an?* MAT. FOLK. 223, cf. ȘEZ. XIV, 140. *Măieran umbră să-i țiie.* ȚIPLEA, P. P. 12, cf. BUD, P. P. 68. *Haidă, soro, la poiană, Să culežem maierană.* DENSUSIANU, Ț. H. 168. *Mădăran crescut în iarbă, Să cinstesc omul de treabă.* BÎRLEA, C. P. 277, cf. id. B. 60. *Măderan crescut în iarbă, Măi mîndruluț d-ingă apă, Gurița ta mult mńi-i dragă, Că vorbești vorbe de treabă.* T. PAPAHAGI, M. 23, cf. 12. *Frunză verde maierană, Mi s-o dus badea cătană.* GREGORIAN, CL. 30. *Am un drăguț de vălean, Cu peană de măgheran.* POP., ap. SIMIONESCU, FL. 405. ◇ *Măgheran-buburuzos* = specie de maghiran **(1)** foarte aromatic. *Măgheran buburuzos, Mintenaș îi fi pe jos.* BÎRLEA, C. P. 247.

2. (Neobișnuit, în forma *majoran* și în sintagma *măghiran sălbatic*, PĂCALĂ, M. R. 18) Sovîrf. Cf. DDRF.

— Pl.: *maghirani.* — Și: (popular) **magherán, maghireán, măghirán, măgherán,** (regional) **maghiorán** (COTEANU, PL. 25), **magerán** (ALEXI, W.), **magereán** (H X 30), **măgerán, măgereán, magiorán, maderán** (ANT. LIT. POP. I, 85), **mădărán, măderán, măirán** (T. PAPAHAGI, M. 5), **maierán** (ALEXI, W.), **măierán, măiereán** (H X 198), **maiorán, majorán, maiurán** (BARCIANU, ALEXI, W.), **megherán** (PANȚU, PL.), **meghereán** (A V 15), **mighiréan** (PANȚU, PL.), **meirán** (TDRG) s. m.; **maieráná, măieráná** (DR. I, 362) s. f.

Din germ. **Mageran, Majoran, Meiran.** Cf. lat. O r i g a n u m m a j o r a n a.

MAGHIRÁȘ subst. (Regional) Numele unui dans popular (Vișani-Rîmnicu Sărat). H XII 242.

Pl.: ?

Maghiar + suf. *-aș.*

MAGHIREÁN s. m. v. **maghiran.**

MAGHISTÁN s. m. v. **meghistan.**

MAGHÍSTĂ s. f. (Învechit, rar) Vrăjitoare. Cf. m a g a[2], m a g h e n i ț a. *Era atunci o*

maghistă aci el unde şedea, Carea cu vrăjiri şi fermeci pe mulţi oameni amăgea. PANN, E. IV, 52/25, cf. II, 31/7.
— Pl.: *maghiste.*
— **Mag²** + suf. *-istă.*

MAGHISTRÁT s. n., s. m. v. **magistrat.**

MAGHISTRÁTOR s. m. (Învechit, rar) Magistrat **(2).** *Am scris eu, Ion maghistratoru din Ţara Românească* (a. 1765). IORGA, S. D. XIII, 5.
— Pl.: *maghistratori.*
— Cf. m a g h i s t r a t.

MAGHISTRATUÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Care aparţine magistraturii, de magistratură. *Feţele ceale maghistratuale pentru îndestulata plinire a dreptăţii.* CULT. C. 10/14.
— Pl.: *maghistratuali, -e.*
— **Maghistrat** + suf. *-(u)al.*

MAGHISTRATUALICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Care se referă la magistratură **(1),** al magistraturii. *În Atina... ocîrmuirea să încredinţasă unor persoane maghistratualiceşti, pre carii îi numisă arhonte.* MOLNAR, I. 250/19.
— Pl.: *maghistratualiceşti.*
— **Maghistratual** + suf. *-icesc.*

MAGHISTRATUÁLNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Care se referă la magistratură **(2),** al magistraturii, de magistratură. *Maghistratualnica taxă.* ST 26.
— Pl.: *maghistratualnici, -ce.*
— **Maghistratual** + suf. *-nic.*

MAGHISTRÁTUŞ s. n. (Învechit, în Transilv.) Autoritate administrativă; magistratură **(2).** *Iară de la cei ce sînt de tot săraci, nimica plată să nu se ia, ci în dar să se îngroape; şi despre aceasta maghistratuşurile locurilor, şi mai mare peste legheoane şi peste reghimenturi acurat să ia samă* (a. 1784). IORGA, S. D. XIII, 14.
— Pl.: *maghistratuşuri.*
— Din magh. **magistratus,** cf. lat. m a g i s t r a t u s.

MAGHÍSTRU s. m. v. **magistru.**

MAGIÁRCĂ s. f. (Prin Ban.) Soi de viţă de vie foarte roditor, cu struguri albi şi negri, cu bobul mare şi rotund. Cf. H XVIII 3, 267,276.
— Pl.: ? — Şi: **măjárcă** s. f. H IV 175.
— Etimologia necunoscută.

MÁGIC, -Ă adj. **1.** Care priveşte magia **(1),** care ţine de magie; ocult, misterios, tainic, (învechit) maghicesc. V. c a b a l i s t i c. *Al idolilor preot cu magice cuvinte, Mulţimei adunate oracole-mpărţea.* ALEXANDRESCU, M. 32. *Uimit ca de ceva magic, de prin basme, îşi stăpîneşte respirarea, ca să n-o deştepte.* VLAHUŢĂ, D. 216. *Privesc ca şi orbii ce-ajung să-şi cîştige, La magice semne, vederea uitată.* DENSUSIANU, L. A. 121. *Că din nimic pe lume am răsărit ca oaspăt, Şi fără coiful magic din lume-am să dispar.* LESNEA, I. 151. *Nu izbuteşte să se ridice mai sus de gîndirea magică a vrăjitorului.* BENIUC, M. C. I, 315. ◊ *Baghetă* (sau, rar, *vargă, nuieluşă* etc.) *magică* = bagheta de care se serveşte magicianul; p. e x t. bagheta scamatorului. *Nu ne lipseşte decît varga magică, de a ne transpune în oricare punct... am voi.* EMINESCU, N. 49. *La un semn al baghetei sale magice, făcea să apară... doi porumbei albi.* SAHIA, N. 66. *Toate s-au schimbat ca printr-o baghetă magică.* C. PETRESCU, A. 305. (Glumeţ) *Unde eşti acuma, tu, magică nuieluşă, să te arăţi numai în pragul unei redacţiuni de revistă literară.* CARAGIALE, O. IV, 131. *Cerc magic* = cerc trasat pe pămînt în practicile de magie neagră, dincolo de care se crede că demonul invocat nu mai putea trece. (F i g.) *De aş putea urma... dulcele vedenii de prietenie şi amor pe rînd, precum trec din cercul magic şi strălucitor a bucuriilor vieţii.* NEGRUZZI, S. II, 45. *Am tras împrejurul tău un cerc magic de blăsteme, peste cari n-ar putea păşi.* I. NEGRUZZI, S. V, 154. *Oacheşe fete se-nşiră la joc, În cercul cel magic al zării de foc.* COŞBUC, P. I, 143. *Lanternă magică* = aparat care măreşte şi proiectează pe un ecran imaginea unor desene, schiţe, diapozitive etc. introduse în interiorul lui. *Lanterna magică s-alcătuieşte asemine dintr-o lădiţă.* STAMATI, F. 94/25. *Lumina devine naivă, amintind lanterna magică şi pozele lui Robinson Crusoe.* TEODOREANU, M. U. 178. *Ochi magic* = indicator luminos de funcţionare a aparatelor de recepţie radiofonică sau radiotelegrafică. DM F.

2. F i g. Care apare ca o realizare minunată, ca un efect de magie, care farmecă, vrăjeşte; feeric. *Înfăţoşa mulţimei... o adevărată maghică privelişte.* AR (1829), 33²/11. *Toate aceste se uniră, spre a face un lucru a căruia efect era adevărat magic.* CR (1836), 14/32. *Stelele... erau pline de o lumină magică.* FILIMON, O. I, 136. *Sala tronului e plină De o magică lumină.* ALECSANDRI, P. II, 83. *Era odinioară acel vestit Memfis... cetatea cu magice palate.* BOLINTINEANU, O. 187. *În faţa unui răsărit sau unui apus de soare magic..., sufletul omenesc este uimit şi înălţat.* MACEDONSKI, O. IV, 129, cf. I, 143. *În frumoasa natură, care-l înconjura ca o grădină magică, el respira aerul cel mai dulce.* I. NEGRUZZI, S. III, 450. *Tăcerea se întinde, magică, împrejur.* PETICĂ, O. 245. *Magicul film al copilăriei începea din nou să-i ruleze pe ecranul minţii.* BART, E. 44. ◊ (Adverbial) *Fulgii se legănau magic în luminile vitrinelor.* C. PETRESCU, C. V, 162. ✦ Care pare dotat cu puteri miraculoase; fermecat, vrăjit.

O muzică ce-n pripă Plîngînd pe-un flaut magic se duse în abis. MACEDONSKI, O. I, 174, cf. 83. *Bradul... pînă atunci luminase munții ca o lampă magică cu mii de focuri.* GANE, N. I, 67. *Pe sala cea veche și-n flăcări aprinse Murea Ziua albă pe stofele-ntinse, Iar flautul magic plîngea înainte.* PETICĂ, O. 53. *Coboară-ți, Iarnă albă, vălul magic Pe orășelul meu tăcut și tragic.* CAZIMIR, L. U. 38. *Concepția unor autori... care-și ridică eroii principali cu mult deasupra maselor, înzestrîndu-i cu telescoape magice, prin care văd... viitorul.* V. ROM. ianuarie 1954, 212.

— Pl.: *magici, -ce.* — Și: (învechit) **mághic, -ă** adj.

— Din fr. **magique.** — **Maghic** < gr. μαγικός.

MAGICIÁN s. m. Persoană care practică magia; mag². V. f e r m e c ă t o r, v r ă j i t o r. Cf. COSTINESCU. ✦ F i g. Artist desăvîrșit, care obține efecte deosebite prin arta sa. *Prețuiam în el... pe magicianul ciudatelor împreunări de cuvinte.* STANCU, R. A. II, 234.

— Pronunțat: *-ci-an.* — Pl.: *magicieni.*

— Din fr. **magicien.**

MAGÍE s. f. **1.** Totalitatea procedeelor, formulelor, gesturilor etc. prin care se crede că pot fi invocate anumite forțe mistice spre a produce miracole; practica acestor procedee, formule etc.; (popular) vrăjitorie, fermecătorie. *Meșteșugul maghiei foarte bine am învățat.* CANTEMIR, ap. TDRG. *Întru atîta învățase magia, cît putea face din om lup sau orice feli de fiară.* ȘINCAI, HR. I, 182/19. *Venise să ceară ajutoriul magiei, spre a se ușura de torturele amorului ce simțea.* FILIMON, O. II, 280. *Rămîne nălucă în zarea pustiei Regina trufașă, regina magiei, Frumoasa lui, Meka.* MACEDONSKI, O. I, 147. *Magia și fenomenele de telepatie erau în veacurile acelea practici curente.* SADOVEANU, O. XII, 12. *Magia e începutul științei, o știință imaginativă și naivă.* RALEA, S. T. I, 27. ◇ *Magie neagră* = practică magică în care se invocă puterea demonilor. *Patriarh al magiei negre, aruncînd, din cînd în cînd, pe masă, un pumnal, el istorisea... despre viața sa.* BACOVIA, O. 237. *Renașterea arată un interes profund pentru magia neagră, fiindcă ea vedea în demon un geniu cosmic.* CĂLINESCU, I. 164. *Magie albă* = arta de a produce prin mijloace naturale (bazate pe fenomene fizice, chimice, fiziologice, psihologice etc.) efecte care par supranaturale sau miraculoase. V. i l u z i o n i s m, p r e s t i d i g i t a ț i e. ◇ L o c. a d j. **De magie** = magic. V. f e e r i c. *Poetul se exprimă în limba sa. Într-o limbă de magie, care îngeri o vorbesc: Oamenii de ea se-ncîntă.* BOLLIAC, O. 114. *Și-am făcut din tine-un înger, blînd ca ziua de magie, Cînd în viața pustiită rîde-o rază de noroc.* EMINESCU, O. I, 29. ◇ E x p r. (Rar) **Ca prin magie** = deodată, pe neașteptate, ca prin farmec, ca prin minune. *Cerul se lumină ca prin magie.* FILIMON, O. II, 32.

2. Procedeu sau fenomen magic; vrajă, încîntare. *O poezie bine alcătuită... lucrează ca o maghie ori în ce suflet* (a. 1827). BV III, 548. *Clădiri de visuri nalte, magie triumfală, Au fost de-ajuns o clipă, ca totul să se darme!* ALECSANDRI, P. III, 99. *Seara se coborîse prin aer, cu lumini bălaie, cu magii fantastice dulci, ca un văl de aur.* F (1869), 42. *Palatul plutea în magie Aurie.* EMINESCU, O. IV, 97. *Sufletul meu este rază, cîntec și magie! Și colorile din juru-mi, nimb al cerului divin.* MACEDONSKI, O. I, 163, cf. 162. *Oare pentru ce, mai mult, acest suspin... Că totul, poate, e-o repede magie.* BACOVIA, O. 185.

3. F i g. (De obicei cu determinări în genitiv) Putere irezistibilă de atracție, de fascinare; farmec. Cf. NEGULICI, COSTINESCU. *Magia nopții este sfîntă..., Matrozii melancolic cîntă.* MACEDONSKI, O. I, 153, cf. 27. *Petale mor sub pași strivite... Dar alte flori vin să-nflorească Peste cărare, din magia Cuvintelor ce ne dezmiardă.* DENSUSIANU, I. A. 10.

— Pl.: (2, rar) *magii.* — Și: (învechit) **maghíe** s. f.

— Din fr. **magie.** — **Maghie** < gr. μαγεία.

MAGÍN s. n. v. **magiun.**

MAGIÓN s. n. v. **magiun.**

MAGIORÁN s. m. v. **maghiran.**

MAGÍSM s. n. (Neobișnuit) Religie a vechilor persani; mazdeism. Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., COSTINESCU.

— Din fr. **magisme.**

MAGÍSTER s. m. v. **magistru.**

MAGISTRÁL, -Ă adj. **1.** (Rar) Al magistrului (**2**), de magistru. Cf. PROT.-POP., N. D., COSTINESCU. ✦ (Sens curent; despre ton, ținută, atitudine etc.; adesea peiorativ) Impunător, solemn; profesoral, doctoral. *Ton magistral.* MAIORESCU, CR. II, 87. *Ar fi de un nespus de mare folos ca învățătorul să-și părăsească morga magistrală și să coboare lîngă elev.* VLAHUȚĂ, O. A. 188. ◇ (În contexte figurate) *Vasul e de aur virgin... O splendoare ca de soare răspîndește împrejur, Magistral și rece vecinic, deși viu ca un jeratic.* MACEDONSKI, O. I, 151. ◇ (Învechit) *Compoziție magistrală* (și substantivat, f.) = medicament preparat în farmacie după o rețetă formulată de medici. Cf. COSTINESCU.

2. Care caracterizează pe maestru² (**2**), de maestru; p. e x t. perfect, desăvîrșit. V. m ă i e s t r u. *O literă mică schimbîndu-se într-o literă mare... a fost în stare a zăpăci o grămadă de magistrale capete.* HASDEU, I. C. I, 147. *Critica*

dădea sentințe, împărțea titluri: cutare operă e bună, cutare e rea; cutare magistrală, sublimă, genială. GHEREA, ST. CR. I, 27. *Lenin are meritul nepieritor de a fi făcut o analiză magistrală a imperialismului ca ultim stadiu al capitalismului.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2562, cf. ib. 1954, nr. 2875. *Răsfoiesc file după file din neprețuitele cărți ale lui Caragiale... magistralele lui piese de teatru.* SADOVEANU, E. 147. *Teza lui de doctorat fu magistrală.* I. POPOVICI, S. 6. ✧ (Adverbial) *Ne-ar plăcea ca, în versuri așa de magistral tăiate, să ni se spună lucruri frumoase, vesele, înălțătoare.* VLAHUȚĂ, O. A. 465. *A completat magistral pe autor, care nici nu se putea gîndi la o mai desăvîrșită interpretă.* ARDELEANU, D. 85.

3. (Despre conducte, căi de comunicație etc.) Principal. *Linie magistrală.* ANTONESCU, D. *Se prevede construirea unei conducte petroliere magistrale Ploiești-Constanța.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837. ✦ (Substantivat, f.) Arteră principală de comunicație rutieră, feroviară etc. Cf. IORDAN, L. R. 105. *De-a lungul unor magistrale importante, rețeaua telefonică aeriană va fi înlocuită cu cabluri subterane.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837. ✧ (În contexte figurate) *Nu știu De-s numai magistrala dintre vise Sau viaductul care leagă piscuri.* V. ROM. iunie 1960, 10.

— Pl.: *magistrali, -e.*

— Din fr. **(1, 2) magistral,** rus. **(3) магистраль.**

MAGISTRÁT s. n., s. m. **1.** S. n. (Învechit, mai ales în Transilv.) Conducere a unui oraș; municipalitate. V. s f a t. *Judecată cu magistratul... au avut părinții noștri* (a. 1735). IORGA, S. D. XII, 231. *Ședea la masă... împreună cu cei mai mari ai maghistratului orașului.* MOLNAR, RET. 67/21. *Jăluitorii nu să odihnesc după hotărîrile maghistratului, alcătuit de nația săsească, pornesc jalba lor la Sibii.* GOLESCU, Î. 5. *În sînul acestui oraș avem îndestui concetățeni de a putea informa maghistrat* (a. 1850). DOC. EC. 975. *Migrațiunea iobagilor... au dat mult de lucru magistratului din Brașov.* BARIȚIU, P. A. I, 524, cf. POLIZU, BARCIANU. *Prezidentul magistratului București l-a luat la controlul visteriei orășenești.* CAMIL PETRESCU, O. II, 337. ✦ P. e x t. Orice fel de autoritate publică, for (administrativ sau judiciar). *Să se dea pe mîna magistratului, spre pedeapsa ce i se cuvine.* ȘINCAI, HR. III, 38/23. *La staburile regimentelor... să se înființeze magistrate, care să îngrijească de trebile lor civile și economice.* BARIȚIU, P. A. II, 186. *Sînt nevoit a te duce dinaintea magistratului.* NEGRUZZI, S. III, 125. *Ficiorul au mers la ariopag, adică la maghistrat, și au chemat pre tatăl său la judecată.* POP., ap. GCR II, 359.

2. S. m. (Învechit) Membru în conducerea administrativă, judiciară etc. a unui oraș. V. d r e g ă t o r. *Acești magistrați, a cărora lumini a minții sînt mărginite.* IST. AM. 18ʳ/23, cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D. *În zadar am așteptat ca maghistrații și areopagele să-și deie socotința.* RUSSO, S. 149. *Magistrații noștri vor încinge eșarpe în contra tiraniei, și stindardul tricolor va flutura cu falā în capul trupelor.* BOLLIAC, O. 224, cf. COSTINESCU.

3. S. m. Membru al corpului judiciar. V. j u d e c ă t o r. Cf. PONTBRIANT, D. *Magistrații se deteră jos, zgribuliți de frig.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 180. *Ținea morțiș să aibă ginere magistrat.* LUC. VI, 147. *Blajin, a știut să se strecoare printre certurile politice și să rămînă magistrat de carieră.* BASSARABESCU, S. N. 14. *Cumnatul meu* [era] *magistrat.* BRĂESCU, A. 244. *Magistratul are o replică, în care martorul nu-l mai poate urma.* ARGHEZI, P. T. 95.

— Pl.: **(1)** *magistrate* și *magistraturi* (LB), **(2, 3)** *magistrați.* — Și: (învechit) **maghistrát** s. n., s. m.; **(2)** (regional) **maistrát** (T. PAPAHAGI, C. L. 29) s. m.

— Din germ. **(1, 2) Magistrat,** fr. **(3) magistrat.** Cf. lat. m a g i s t r a t u s.

MAGISTRATURÁL, -Ă adj. (Rar) Care se referă la magistratură, de magistratură. *Corpul magistratural.* I. NEGRUZZI, S. I, 242.

— Pl.: *magistraturali, -e.*

Magistratură + suf. *-al.*

MAGISTRATÚRĂ s. f. **1.** Funcție sau demnitate publică la romani, la greci etc.; timpul cît exercita cineva o astfel de funcție. *Ieșind din magistratură, Cezar dobîndea Galia Țizalpină, țară supusă romanilor.* VÎRNAV, F. 138ᵛ/21.

2. Totalitatea organelor administrative și judiciare care conduceau odinioară un oraș; funcția, activitatea acestor organe; municipalitate, (învechit) magistrat **(1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Orașele... se ocîrmuiau de o magistratură aleasă pe fiecare an și compusă de un județ și de doisprezece pîrgari.* BĂLCESCU, M. V. 10.

3. Corpul magistraților; funcția, profesiunea de magistrat. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V., NEGULICI, ARISTIA, PLUT., STAMATI, D., PONTBRIANT, D. *Istorisea anecdotele baroului și magistraturii ieșene.* TEODOREANU, M. II, 129. *Jude de ședință adus în Capitală la ultima mișcare în magistratură.* C. PETRESCU, C. V. 182. *Cunoștea magistratura și cunoștea magistrații.* STANCU, R. A. IV, 245.

4. P. g e n e r. (Învechit, rar) Funcție, sarcină, misiune. *Învățătorii... sînt niște foncționeri ce eserciteazā cea mai însăm(ă)nătoare magistratură.* CALENDAR (1854), 32/24.

— Pl.: (rar) *magistraturi.*

— Din germ. **Magistratur,** fr. **magistrature.**

MAGÍSTRU s. m. **1.** (Învechit; de obicei cu determinări în genitiv sau introduse prin prep.

„de“) Persoană care avea funcția de a supraveghea, a administra sau a comanda; grad ierarhic (în administrație, în armată etc.). V. ș e f, c o m a n d a n t. *Au dobîndit dregătorie de magistru de oaste.* ȘINCAI, HR. I, 98/1. *Magistrul tunurilor, carele sta aproape, încă s-au omorît.* id. ib. II, 117/16. *I-au urmat întrarea cu această pompă: un maghistru de poliție cu oamenii lui; un număr mare de jandarmi cu săbiile scoase.* AR (1829), 61²/32. [*Spitalul*] *va avea un spițer vrednic, cinstit și cu diplomă de maghistru al farmației, doi agiutători și doi laboranți.* CUCIURAN, D. 97/22. *1 magistru preste cai, 1 popă, 1 paharnic, 1 prefect al mesei (stolnic).* BARIȚIU, P. A. I, 6, cf. 654. *Magistrul de echipagiu au fost însărcinat cu astă treabă.* CALENDAR (1859), 81/14. *În... congregațiune un magistru, Ugrinus, cere de la rege să i se înapoiască moșiile sale.* XENOPOL, I. R. III, 24. ◇ *Magistrul orașului* = primar. *Această crăiască carte fusese citită în mijlocul pieței mari de către magistrul orașului.* ODOBESCU, S. I, 98. ✦ Grad ierarhic în anumite ordine religioase, militare etc. *S-au suit pe tronul crăiii Poloniii... încheind aleanție cu... maghistrul ordinului de Livonia.* ASACHI, I. 97/23.

2. (Astăzi livresc) Persoană cu pregătire specială, care instruiește pe cineva într-un anumit domeniu de activitate; s p e c. profesor, dascăl. *Ceea ce la magistri s-ar putea numi uneori nebăgare de samă, devine la școlari un sistem.* MAIORESCU, CR. I, 368. *Am devenit o ființă superioară magistrului meu.* EMINESCU, N. 79. *Mi s-a zis pe rînd magistru, doctor, culme strălucită, Și discipoli mă urmară cu voința nimicită.* MACEDONSKI, O. I, 271. *Nu m-ai luat cumva c-un plan subțire Mai adineaori, cînd ziceai, Magistre, Că iadul nu-i decît o-nchipuire?* TOPÎRCEANU, B. 93. *Ca și magistrul nostru, nu puteam rezista dorinții și plăcerii de a le împărtăși... că, pentru a prinde pește, este nevoie mai mult de pește decît de undiță.* SADOVEANU, O. IX, 367. ◇ F i g. *Natura iaste prea înțelept maghistru.* ȚICHINDEAL, F. 62/1. ✦ Meșter. *Au cumpărat lemne de la împărații Tirului și a Sidonului și maghistrii (maistorii) de la dînșii au cerut.* TEODOROVICI, I. 3/21.

— Pl.: *magistri.* — Și: (învechit) **magíster** (NEGULICI, COSTINESCU), **maghístru** s. m.

— Din lat. **magister.** Cf. germ. M a g i s t e r.

MAGIÚM s. n. v. **magiun.**

MAGIÚN s. n. **1.** Pastă comestibilă consistentă, obținută prin fierberea prunelor (fără adaos de zahăr); p. e x t. pastă comestibilă consistentă obținută din alte fructe; (Mold., Bucov.) povidlă, (Transilv.) lictar, (Ban.) pecmez, (regional) dulceață, miere. V. m a r m e l a d ă, g e m. Cf. LB, POLIZU, LM. *Magiunuri de orice calitate* (a. 1875). ap. TDRG, cf. GHEȚIE, R. M., DDRF, BARCIANU, SIO II_1, 241. *Magiunuri de fructe.* NICA, L. VAM. 148. *Mîncam... tăieței de casă cu magiun.* BRĂESCU, A. 124. *Bolnavii capătă... lapte, cornuri, unt și magiun.* PAS, Z. IV, 16. *Două felii de pîine cu unt și magiun de prune.* I. POPOVICI, S. 9, cf. H IX 62, ALR SN III h 639, ALR I 873/720, 727, 954, 980. ✦ (Regional) Peltea de gutui (Mircești-Pașcani). ALR II 4047/537.

2. Amestec omogen ca o pastă consistentă. *Voii să călătorim fără să bem și să mîncăm, și așa făcui și eu un fel de magiun cu mii de ori mai puternic.* GORJAN, H. IV, 43/24.

3. (Învechit) Laxativ preparat din amestecul unor plante (opiu, mac, aloe). V. o p i a t. *Acestea toate prăfuite fiind..., să se amestece bine într-o piuliță de piatră și să se puie sirop de dude cît va trebui a să face magiun.* PISCUPESCU, O. 275/4, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., SIO II_1, 241.

— Pl.: (rar) *magiunuri.* — Și: (regional) **magión** (ALR I 873), **măgión** (BUL. FIL. VII—VIII, 326), **măgiún** (ALR SN III h 639), **magiúm** (POLIZU, GHEȚIE, R. M.), **magín** (ALR I 873/954, ALR II 6097/928), **majón** (ALR I 873/770, 795) s. n.

— Din tc. **macun.**

MÁGLĂ[1] s. f. **1.** (Prin Mold., Bucov.) Bucată dreptunghiulară de lemn de fag sau de zinc ondulată, folosită la spălatul rufelor. Cf. SCRIBAN, D., ALR II/386, LEXIC REG. 104.

2. (Regional; în forma *maglu*) Teasc de călcat rufe; măngălău (Marginea-Rădăuți). ALR II 3386/386.

— Pl.: *magle.* — Și: **máglu** s. n.

— Din pol. **magla.** Cf. germ. M a n g e l.

MÁGLĂ[2] s. f. v. **miglă**[1].

MAGLISÍ vb. IV v. **miglisi.**

MAGLISITÓR adv. v. **miglisitor.**

MÁGLU s. n. v. **maglă.**

MAGLUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A călca (rufe) cu măngălăul (Marginea-Rădăuți). ALR II 3386 bis/386.

— Prez. ind.: *magluiesc.*

— **Maglu** + suf. *-ui.*

MAGMÁTIC, -Ă adj. Care se referă la procesele de migrațiune, de erupție sau de consolidare ale magmei. *Tectonica, procesele magmatice și litogenetice au imprimat reliefului marile linii morfostructurale.* MG I, 149.

— Pl.: *magmatici, -ce.*

— Din fr. **magmatique.**

MÁGMĂ s. f. Masă minerală fluidă și incandescentă din interiorul scoarței pămîntului. *Probabil trebuie să fie din loc în loc printre*

păturile scoarței grămezi de magmă. MEHEDINȚI, G. F. 122. *Forțele ce produc mareele acționează nu numai la suprafața pămîntului, ci și în interiorul lui asupra magmei vîscoase.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I, 125. *Intruziunile din această zonă s-au format dintr-o magmă acidă granitică.* ONCESCU, G. 45. ◇ Fig. *Cufundarea tuturor realităților într-o magmă confuză este o caracteristică a obtuzității intelectuale.* CONTEMP. 1958, nr. 593, 3/2.
— Pl.: *magme.*
— Din fr. **magma.**

MAGMUDEÁ s. f. v. **mahmudea.**

MAGMÚZĂ s. f. (Învechit) Apelativ injurios pentru femei. *Cînd e-ndîrjit... pă femeia lui, îi zice... bașoldină, babornită, magmuză, ploscașă.* JIPESCU, O. 56, cf. ȘĂINEANU, D. U.
— Pl: *magmuze.*
— Cf. tc. m a h m u z „pinten".

MAGNANÍM, -Ă adj. (Livresc) Mărinimos, generos. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.
— Pl.: *magnanimi, -e.*
— Din fr. **magnanime.** Cf. lat. m a g n a n i m u s.

MAGNANIMITÁTE s. f. (Livresc) Mărinimie, generozitate. Cf. BARCIANU, CADE, SCRIBAN, D.
— Din fr. **magnanimité.** Cf. lat. m a g n a n i m i t a s.

MAGNÁT s. m. **1.** Titlu purtat odinioară de marii latifundiari maghiari (v. n e m e ș) sau (mai rar) polonezi (v. p a n). V. g r o f, l o r d, c n e a z. *Unii dintre generari, dintre magnați, dintre senatori și toți sfetnicii ardelenești s-au dus cu el în Polonia.* ȘINCAI, HR. III, 230/25. *Ioan Cazimir și toți magnații îi înfățoșară semnele iubirii.* ASACHI, S. L. II, 24. *Dieta ungurească stă din patru părți: din cler, magnați, nobilime și din cetățile slobode crăiești.* GT (1839), 180[1]/18. *Li se imputa magnaților unguri foarte greu că față cu partida lui Kossuth s-au purtat ca niște poltroni.* BARIȚIU, P. A. III, 2. *O droaie de pețitori: cnezi ruși, grafi nemți, palatini poloni, magnați unguri... își disputau mîna ei.* NEGRUZZI, S. I, 106. *Într-un stat aristocratic colectiv, precum era Polonia, regele era nemic, magnații erau tot.* HASDEU, I. V. 7, cf. 55, 173, ALECSANDRI, POEZII, 199. *Poetul... cheamă pe magnații unguri la luptă.* GHEREA, ST. CR. I, 316, cf. 69. *Magnatul polon Firlei, către care el se îndreptase spre a cere ajutor..., nu răspunse așteptărilor sale.* XENOPOL, I. R. V, 87, cf. SBIERA, F. S. 213. *Voievodul nou al Podoliei și căpitan al Camenitei, mare magnat al Lehiei..., repezi o ștafetă căzăcească.* SADOVEANU, O. V, 581.

2. P. g e n e r. Boier de frunte (v. v e l i t), aristocrat; persoană influentă, cu vază; mare bogătaș, mare dregător. *Noroadele slavenești obicinuia în vremile vechi a numi cu acest nume pre toți magnații lor.* CANTEMIR, S. M. 185/1. *Să fi auzit jurămînturile din partea mitropolitului ș-a celor doi magnați* (a. 1819). URICARIUL, VII, 82. *Au fost față împărăteștile sale măriri, împreună cu mulți magnați (cei întîi boieri).* AR (1829), 31[1]/14. *Umblă-n vizite... la domni și la magnați.* DONICI, F. II, 43/14. *Am invitat pre toți magnații tîrgului, mari, mijlocii și mici.* NEGRUZZI, S. I, 198. *Deși magnat, el n-a uitat niciodată ce și cît datorește poporului muncitor.* GHEREA, ST. CR. II, 211. *Luxul, desfrîul și samavolnicia magnaților ... au fost teme de invectivă obișnuite.* OȚETEA, R. 312.
3. S p e c. (De obicei la pl., depreciativ sau ironic, urmat de determinări în genitiv) Personalitate marcantă în domeniul finanțelor și al vieții economice din statele capitaliste. *Fanatismul său de apărător al progresului monopolizat de magnații nesățiosului capital.* C. PETRESCU, A. 416. *Magnații vor să scoată diamante Din lacrime de mame-ndoliate.* D. BOTEZ, F. S. 10, cf. CONTEMP. 1949, nr. 159, 12/4.
— Pl.: *magnați.* — Și: (popular) **măgnát** s. m. ALR SN III h 891.
— Din lat. **magnatus,** cf. germ. M a g n a t, fr. m a g n a t.

MÁGNĂȘ s. n. (Maghiarism, prin Transilv.) Magnet. ALR SN II h 573.
— Pl.: *magnișe.*
— Din magh. **mágnes.**

MAGNÉFIC, -Ă adj. v. **magnific.**

MAGNEFICÉNȚĂ s. f. v. **magnificență.**

MAGNEFICÍNȚĂ s. f. v. **magnificență.**

MAGNÉSIA s. f. v. **magnezie.**

MAGNÉSIUM s. n. v. **magneziu.**

MAGNÉT s. m. (Uneori, învechit, în sintagma *piatră magnet)* Minereu de fier care are proprietatea de a atrage materialele feromagnetice (v. m a g n e t i t); corp metalic căruia i s-a transmis calitatea, permanentă sau temporară, de a atrage obiectele de fier și de oțel. *Întoarce-se pururea magnitul către polus* (a. 1703). BV I, 448, cf. II, 209. *Nu știa... nici măsura cea adevărată a globului, nici apropierile magnetului.* AMFILOHIE, G. VII/19. *Pusula este un ac de magnet așăzat întru o cutioară mică.* DRĂGHICI, R. 208/14, cf. BĂRAC, A. 22/11. ◇ (În legătură cu verbe, îndeosebi cu „a trage" și „a atrage") *Pre toți trăgea ca magnitul fierul.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 235 r/31. *Ca niște*

oameni blindzi și fără de răutate au mers după dinsul, ca hierul dupe piatra magnetului. ANTIM, P. 3. *Că toate acestea curgea... ca fierul la magnit.* E. VĂCĂRESCUL, IST. 270. *Au aflat chipul de a fabrica magneturi meșteșugite ce trag cu o putere preste fire și sînt mult mai puternice decît cele ce se găsesc astăzi.* CR (1829), 220² 21, cf. AR (1829), 137²/21. [Trage] *ca și magnitul pe fier.* PISCUPESCU, O. 159/4. *Întocmai și mai mult încă decît fierul la magnit Trag pe inimi cu plăcere și le supui la iubit.* CONACHI, P. 67. *Subtilități metafizice îi atrăgeau cugetarea ca un magnet.* EMINESCU, N. 36, cf. 70. *Vezi că, măre, sîngele apă nu se face, și rubedenia la rubedenie trage ca acul la magnet.* ISPIRESCU, L. 391. *Ochii... fură atrași ca de un magnet în direcția acestuia.* CĂLINESCU, E. O. I, 91. *Atunci se produse un foșnet și, ca atrase de un magnet, toate privirile se întoarseră spre ușă.* T. POPOVICI, S. 316. ◇ F i g. *Stăpîna acei capele era... magnetul ce mă trăgea.* NEGRUZZI, S. I, 38. *Ajungind în floarea juneței, ea devenise un magnet care trăgea spre sine toate privirile.* FILIMON, O. I, 117. *Un magnet tainic mă trăgea fără voie spre teatru, cînd știam că era să cînte Cecilia.* ALECSANDRI, O. P. 17, cf. MAIORESCU, D. I, 29. ✦ (Învechit) *Magnet de trăsnet* = paratrăsnet. *Și cînd să va isprăvi* [palatul], *Spun că-l vor împodobi... Cu statui pă case, sus, Cu magnet de trăsnet pus.* MUMULEANU, C. 143 16.

— Pl.: *magneți* și (învechit, n.) *magneturi*. — Și: (învechit) **magnít** s. m.

— Din m. gr. μαγνήτης [λίθος]. Cf. germ. M a g n e t, rus. м а г н и т.

MAGNETARISÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) A magnetiza. VALIAN, V.

— Prez. ind.: *magnetarisesc*.

— **Magnet** + suf. *-arisi*.

MAGNETÁT, -Ă adj. (Învechit) Magnetizat. *Acul magnetat.* POP, G. 190.

— Pl.: *magnetați, -te*.

— De la **magnet**.

MAGNETÁȚIE s. f. (Învechit) Magnetizare **(1)**. Cf. MARIN, F. 247.

— Pl.: *magnetații*.

— Cf. m a g n e t a t, m a g n e t i z a ț i e.

MAGNÉTIC, -Ă adj. **1.** (Despre forțe, fenomene) Care se referă la magnet sau la magnetism; (despre corpuri) care este feromagnetic, care poate fi magnetizat; (învechit, rar) magneticesc. Cf. VALIAN, V. *Acum s-au descoperit că cu colona lui Volta se pot produce fenomene magnetice.* STAMATI, F. 125/26, cf. COSTINESCU. *Domnița, atrasă ca de o putere magnetică, se apropia mereu.* GANE, N. I, 22. *Ochii, mușchii feței părea că sînt atrași de o putere magnetică.* AGÎRBICEANU, A. 405. ◇ (Învechit, substantivat, f.) [Fierul] *cuprinde un feli de puteri: magnetica.* AMFILOHIE, G. F. 210r/6. ◇ *Cîmp magnetic* = stare fizică particulară a unui spațiu în care se exercită forțe magnetice; p. e x t. spațiul respectiv. *Fluid magnetic* = forță misterioasă prin care se explică, în științele oculte, fenomenele telepatice și hipnotice. *Pătruns de fluidul magnetic, în care crierii înoată, te simți furat de o somnolență ușoară.* DACIA LIT. 261 21. *Pol magnetic* = **a)** fiecare dintre cele două puncte sau regiuni de la extremitatea unui magnet. DICȚ.; **b)** (de obicei determinat prin „pămîntesc") fiecare dintre cele două puncte ale globului pămîntesc către care se îndreaptă capetele unui ac magnetic. *S-a aflat și cea adevărată poziție a polului magnetic.* CR (1833), 255²/29. *Ac magnetic* v. a c. ✦ Care se referă la magnetismul animal. *Căutătura sa ades avea puterea magnetică a șarpelui atrăgînd pe nevinovata păsăruică.* KOGĂLNICEANU, S. A. 106. *Care este acea ființă... care a avut atîta putere magnetică, ca să mă tragă, să mă scoată din „singurătatea" zgomotoasă în care m-am aflat pînă acuma?* SBIERA, F. S. 279. ✦ (Adverbial; în legătură cu verbele „a trage", „a atrage") Ca de un magnet. *Atras magnetic spre necunoscut, de cîte ori nu mă văzusem amestecat în gloata acelor dezmoșteniți care plecau peste ocean.* BART, S. M. 32.

2. F i g. Care exercită o influență profundă sau o atracție irezistibilă; care magnetizează **(3)**. *Ațintea asupra-mi o privire așa de magnetică, încît toate simțurile mele năzuiau spre dinsa.* GANE, N. III, 148. *Înălțat, un tînăr cheamă, cu magneticul său glas, Ale țărănimii harnici muncitoarele noroade.* DEMETRESCU, O. 37. *Spre ce altă parte s-ar putea îndrepta pașii, dacă nu spre magnetica furtună de piatră din zare?* BOGZA, C. O. 16.

— Pl.: *magnetici, -ce*.

— Din fr. **magnétique**, germ. **magnetisch**.

MAGNETICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Magnetic. Cf. POLIZU.

— Pl.: *magneticești*.

— **Magnet** + suf. *-icesc*.

MAGNETISÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Magnetizat **(1)**. *Rîul electric, trecînd împregiurul unui ac magnetisit... are însușirea să-l facă a se abate de poluri.* ROM. LIT. 371¹/29.

— Pl.: *magnetisiți, -te*.

— De la **magnet**.

MAGNETÍSM s. n. **1.** Proprietate pe care o au corpurile magnetice de a atrage fierul sau alte corpuri feromagnetice. *Magnetismul este cauza atracției ce se face între fer și între magnet.* MARIN, F. 11. *După ce s-a magnetizat..., oțelul ține magnetismul mai mult timp.* BARASCH, M. III,

61/24. *Cercetările asupra electricității și a magnetismului au mîntuit de la pierdere o mulțime de bogății.* CONTEMPORANUL, I, 204. *Această proprietate era mai înainte atribuită unei puteri fizice particulare, numite magnetism; astăzi însă se admite că este datorită electricității.* PONI, F. 232. ◇ F i g. *Avea o atracție, un magnetism uman, care te robea de la prima vedere.* BART, E. 376. ✦ (De obicei determinat prin „terestru" sau „pămîntesc") Totalitatea fenomenelor magnetice caracteristice pămîntului. *Fertinet, franțez, face, din porunca lui Ludovic, riga Franței, o călătorie înconjurînd globul spre a defini figura pămîntului în emisferul austral și magnitismul, aducînd descrieri foarte interesante.* GENILIE, G. 60/7, cf. ȘĂINEANU, D. U., BIANU, D. S. ✦ *Magnetism animal* = fluid universal despre care se credea că străbate toate corpurile însuflețite și că se poate transmite (în anumite condiții) de la om la om; concepție și ansamblu de procedee terapeutice bazate pe presupusele proprietăți ale acestui fluid. *Unii au întrebuințat* [la operație] *mijloacele narcotice, alții magnetismul animal.* TURNESCU, MED. OP. 4. *Ne vom ocupa aci numai de magnetismul animal sau de mesmerism, după numele lui Mesmer, care a emis doctrina falsă după care ființele animate și neanimate sufer influența unui agent universal supus la legi fizice.* BIANU, D. S. 441.

2. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor magnetice. *Jurnalul de Odesa din 7 septembrie arată de la Strasburg o descoperire în magnetism.* CR (1829), 220^2/18. *În noaptea de la 15 spre 16 s-au prădat cămara vestitului naturalist Humboldt, furîndu-i-să toate instrumenturile cu care el se slujea la observațiile sale asupra magnetismului și asupra tuturor părților fizicei.* ib. (1830), 19^2/25.

— Și: (învechit) **magnitísm** s. n.

— Din fr. **magnétisme**, germ. **Magnetismus**.

— **Magnitism** < ngr. **μαγνητισμός**.

MAGNETÍT subst. Minereu de fier de culoare neagră, care se găsește în roci eruptive și care are proprietatea de a atrage fierul. V. m a g n e t.

— Din fr. **magnétite**.

MAGNETIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** A face ca un corp să capete, permanent sau temporar, proprietăți de magnet; a transforma în magnet. *E greu de a magnetiza oțelul, și trebuie o lucrare complicată.* BARASCH, M. III, 61/22.

2. A comunica cuiva magnetism animal (în scopuri terapeutice). ✦ R e f l. A-și stimula magnetismul animal; p. e x t. (glumeț) a se îmbăta. *Mănîncă, bea, fă petreceri și magnetizează-te, dar magnetizează-te strașnic cu jamaică.* CARAGIALE, O. VI, 205.

3. F i g. A exercita asupra cuiva o atracție puternică (și misterioasă). Cf. PONTBRIANT, D.

— Prez. ind.: *magnetizez.*

— Din fr. **magnétiser.**

MAGNETIZÁBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi magnetizat. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *magnetizabili, -e.*

Magnetiza + suf. *-bil.*

MAGNETIZÁNT, -Ă adj. (Rar) Care are proprietatea de a magnetiza. *O bară cilindrică de fier a fost introdusă într-o bobină magnetizantă.* CISMAN, FIZ. II, 399.

— Pl.: *magnetizanți, -te.*

— Din fr. **magnétisant.**

MAGNETIZÁRE s. f. Acțiunea de a m a g n e t i z a și rezultatul ei.

1. Operație de transformare în magnet a unui corp constituit dintr-un material feromagnetic, (învechit) m a g n e t i z a ț i e; p. e x t. starea unui corp care a suferit această transformare. *Felul magnetizării oțelului este în chipul următor.* BARASCH, M. III, 61/25. *Clipelnica magnetizare a unui fer carele va fi slujit de a trage către sine un alt fer.* ROM. LIT. 386^2/29. *Acest fenomen se numește magnetizare prin influență.* PONI, F. 236.

2. Practică medicală urmărind comunicarea sau dezvoltarea magnetismului animal la o ființă, în scopuri terapeutice. Cf. COSTINESCU.

3. F i g. Atracție puternică. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *magnetizări.*

V. **magnetiza.**

MAGNETIZÁT, -Ă adj. **1.** Căruia i s-au transmis proprietăți magnetice; (învechit, rar) magnetisit. Cf. ROMANO, B. I, 32. *Tremura ca un ac magnetizat.* HELIADE, D. J. 81/3.

2. F i g. Care se găsește sub influența magnetică a cuiva sau acționează sub o astfel de influență. *Eu o urmam, ca și cînd eram magnetizat.* BOLINTINEANU, O. 382.

— Pl.: *magnetizați, -te.*

— V. **magnetiza.**

MAGNETIZATÓR s. m. (Învechit) Persoană care magnetizează **(2)**, care practică terapeutica magnetică; magnetizor. V. h i p n o t i z a t o r. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *magnetizatori.*

— **Magnetiza** + suf. *-tor.*

MAGNETIZÁȚIE s. f. (Învechit) **1.** Magnetizare **(1)**. *Clipelnica magnetizație a ferului fraged prin rîul electric.* ROM. LIT. 387^1/32, cf. POLIZU.

2. Magnetizare **(2)**. Cf. COSTINESCU.

— Și: (învechit) **magnetizațiúne** s. f. COSTINESCU.

— Din fr. **magnétisation.**

MAGNETIZAȚIÚNE s. f. v. **magnetizație.**

MAGNETIZÓR s. m. (Învechit) Persoana care magnetizează (2), care practică terapeutica magnetică; magnetizator. Cf. NEGULICI, COSTINESCU.
— Pl.: *magnetizori.*
— Din fr. **magnétiseur.**

MAGNETOFÓN s. n. Aparat de înregistrare și de reproducere a sunetelor cu ajutorul unor benzi speciale. *La începutul cursului i se imprimă vocea la magnetofon, imprimare pe care el o va audia în cursul studiilor.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 10/1. *Prin magnetofon se dau explicații asupra funcționării organismului.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2390. *Am adus noi aparatul, magnetofonul. Imprimăm aci și retransmitem din studio.* BARANGA, I. 168.
— Pl.: *magnetofoane.*
— Din fr. **magnétophone.**

MAGNETOMÉTRIC, -Ă adj. Privitor la determinarea intensității cîmpurilor magnetice. *Există și alte metode magnetometrice.* CIȘMAN, FIZ. II, 355. *Se vor intensifica lucrările de prospecțiuni geofizice, în special cele seismice, gravimetrice și magnetometrice.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837. *Prospecțiuni geofizice (magnetometrice și gravimetrice).* ib. 1960, nr. 4853.
— Pl.: *magnetometrici, -ce.*
— **Magnetometru** + suf. *-ic.*

MAGNETOMÉTRU s. n. Instrument de măsurare a intensității cîmpurilor magnetice. *În același plan, se găsește acul unui magnetometru.* CIȘMAN, FIZ. II, 365.
— Pl.: *magnetometre.*
— Din fr. **magnétomètre.**

MAGNETÓU s. n. Mașină care transformă energia mecanică în energie electrică. *Răspunse simplu că, deocamdată, nu poate scoate mașina, fiindcă are un defect de magnetou.* REBREANU, R. II, 101. *Motorul nu pornea; nu se făcea aprinderea. „A pătruns apa la magnetou!“ gîndi Guju.* MIHALE, O. 252.
— Pl.: *magnetouri.*
— Din fr. **magnéto.**

MAGNETRÓN s. n. Tub electronic (folosit în special ca generator de înaltă frecvență) în care intensitatea curentului de electroni este comandată printr-un cîmp magnetic exterior. Cf. DP, DM.
— Pl.: *magnetroane.*
— Din fr. **magnétron.**

MAGNÉZIA s. f. v. **magnezie.**

MAGNEZIÁN, -Ă adj. (Rar) Magnezic. *Depoziturile sedimentare* [sînt]... *calcaruri magneziene friabile.* COBÎLCESCU, G. 72/23. *Stîncă magneziană.* ȘERBAN, D.
— Pronunțat: *-zi-an.* — Pl.: *magnezieni, -e.*
— Din fr. **magnésien.**

MAGNÉZIC, -Ă adj. Care conține magneziu, de magneziu; (rar) magnezian. *Cînd silicatul magnezic predomnește, stînca se preface.* COBÎLCESCU, G. 28/9. *Săruri magnezice.* BARCIANU, cf. ALEXI, W.
— Pl.: *magnezici, -ce.*
— Din fr. **magnésique.**

MAGNÉZIE s. f. sg. Praf alb, fără gust și fără miros (care reprezintă un oxid de magneziu), folosit în medicină ca laxativ. *Magnezie calcinată (oxid de magneziu).* NICA, L. VAM. 148. ◇ (Învechit, în forma invariabilă *magnezia*) *Aceasta magnesia să să amestece într-un felegean cu puțin lapte.* CHIRIACOPOL, D. I. 141/5. *Magnisia albă.* PISCUPESCU, O. 125/4. *Acest hidrocarbonat . . . întrebuințat în medicină este cunoscut în farmacie sub numele de magnezia albă.* PONI, CH. 210. ◇ *Carbonat de magnezie* = carbonat de magneziu. Cf. NEGRUZZI, S. I, 317.
— Și: (învechit) **magnézia, magnésia, magnísia** s. f.
— Din fr. **magnésie.** — Pentru variantele **magnezia, magnesia, magnisia,** cf. ngr. μαγνέζια, μαγνησία.

MAGNEZÍT subst. sg. Mineral foarte dur (carbonat de magneziu natural), de culoare albă-gălbuie sau brună, folosit în industrie. *Magnezitul (spuma de mare)... se topește foarte cu greu în spațiu alb și se atacă de aciduri.* COBÎLCESCU, G. 32/16. *Cărămizile de magnezită trebuiesc puse altminterea.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 6/1. *Șeful turnătoriei de oțel a propus înlocuirea... cărămizilor de magnezită.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4849.
— Și: **magnezítă** s. f.
— Din fr. **magnésite.**

MAGNEZÍTĂ s. f. v. **magnezit.**

MAGNEZÍTIC, -Ă adj. Care conține magnezit, care este făcut din magnezit. *Se va organiza producția de cărămizi magnezitice.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837.
— Pl.: *magnezitici, -ce.*
— **Magnezit** + suf. *-ic.*

MAGNÉZIU subst. sg. Metal de culoare albă-argintie care arde cu flacără orbitoare. *Plantele sînt compuse din două feliuri de substanție: unele pre care natura le dă în mare cantitate și fără nici o plată, cum este oxigenul... magnesium și sodium, și altele pre care agricultura trebuie*

să le dea sub formă de îngrășare. I. IONESCU, M. 312, cf. BIANU, D. S. *În timp ce ultimele note detunau, eroice, țîșniră cîteva lumini de magneziu.* T. POPOVICI, S. 323. ✧ *Carbonat de magneziu* = sarea de magneziu a acidului carbonic. *Sulfat de magneziu* = sare amară, v. s a r e. Cf. BARCIANU.

— Și: (învechit) **magnésium** s. n.

— Din fr. **magnésium.**

MAGNÍFIC, -Ă adj. (Despre obiecte) Care arată un lux neobișnuit, o bogăție extraordinară, s o m p t u o s, f a s t u o s; (despre fenomene ale naturii) splendid, grandios, măreț. *Se va îmbarca din piaceta St. Marco și va fi escortat de glasul magneficului tuci* [= clopot]. LĂZĂRESCU, S. 19/21. *Aurora boreală este un fenomen din cele mai frumoase și mai magnifice.* BARASCH, M. III, 119/29. *Deși magnifică, strălucită și colosală această clădire, toate într-însa sînt așa de proporționate, încît ți se pare că n-ar fi mare.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 44. *Pe cînd floarea societății din București petrecea în sala teatrului. . ., privind magnificul fast al lui Caragea. . ., slugile. . . așteptau acolo ieșirea boierilor din teatru.* FILIMON, O. I, 231, cf. 292, II, 17, 208. *În golul clar, Ca sub un clopot magnific De cleștar, Eu îți priveam extatic Silueta și ovalul pur.* CAMIL PETRESCU, V. 26. ✧ (Rar, despre persoane, în special ca epitet pe lîngă unele titluri de noblețe sau în anumite titulaturi) *Magnefici seniori, vă cei iertare.* LĂZĂRESCU, S. 100/28. *Sînt în plăcuta pozițiune de a . . . preda* [actul] *rectorului magnific al universității.* SBIERA, F. S. 296. ✧ F i g. *Dar valuri îndîrjite urca în mine ura, Domnea Satan în mine, magnific înger pal.* MACEDONSKI, O. I, 90. ✦ (Cu valoare de superlativ) Foarte frumos, strălucit, desăvîrșit, perfect. *Ceea ce se exprimă, ceea ce s-a dezvelit în aceste magnifice versuri. . . e cerința intimă a naturei poetului, cerința de dreptate, de bunătate.* GHEREA, ST. CR. I, 215. ✧ (Adverbial) *Îți sînt mult datoare, dar mă voi plăti magnific.* LĂZĂRESCU, S. 36/25. (Exclamativ) *Magnific! Credeam că numai credincioasele noastre pumnale ne vor scăpa.* id. ib.16/9.

— Pl. : *magnifici, -ce.* — Și : (învechit) **manífic, -ă** (PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ALEXI, W.), **magnéfic, -ă** adj.

— Din fr. **magnifique.**

MAGNIFICÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A preamări, a lăuda, a glorifica. Cf. COSTINESCU. *Pe mii de inși auzeam magnificînd frumsețea acestei reședințe.* F (1872), 75.

— Prez. ind. : ?

— Din fr. **magnifier,** cf. lat. m a g n i f i c a r e.

MAGNIFICÉNȚĂ s. f. (Învechit) Calitatea a ceea ce este magnific ; fast, lux, strălucire. *Se săvîrși ceremonia religioasă a cununiei cu mare magnificență.* FILIMON, O. I, 303, cf. ȘĂINEANU, D. U. ✧ (Rar, ca termen de adresare) *Magnificența voastră.* ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Această paradă este mai mare decît toate alte pompe și țirmonii magnifisențe ale tronului său.* MUMULEANU, C. 9/1. ✧ *Război de magnificență* = război pornit din dorința nobilimii feudale de a-și arăta luxul, bogăția, strălucirea. *Războaiele italiene sînt considerate de istoricii francezi ca „războaie de magnificență“.* OȚETEA, R. 154.

— Pl. : *magnificențe.* — Și : **magneficénță** (NEGULICI), **magneficínță** (id.), **manificénță** (COSTINESCU, ALEXI, W.), **manificínță** (PONTBRIANT, D.), **magnificénție** (STAMATI, D.), **magnifisénță** s. f.

— Din fr. **magnificence,** it. **magnificenza.** — **Magnificenție,** din lat. **magnificentia.**

MAGNIFICÉNȚIE s. f. v. **magnificență.**

MAGNIFISÉNȚĂ s. f. v. **magnificență.**

MÁGNINĂ s. f. (Regional, ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de“) Om mare, urît. *O magnină de om.* PAMFILE, J. II, 152.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. n a m i l ă, m a n i n.

MÁGNIS subst. (Grecism învechit, în sintagma *piatră magnis)* Magnet. *Pietrei magnisului nu este odihna, fără numai în polus. . . prin carele ceriul se învîrtește, spre carele piatra magnisului trage.* CANTEMIR, O. V, 197.

— Din ngr. μάγνης λίθος.

MAGNÍSIA s. f. v. **magnezie.**

MAGNÍT s. m. v. **magnet.**

MAGNITÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A magnetiza. (A b s o l., f i g.) *Buzișoarele-ți rubine De zahar, de flori sînt pline, Ce nu-l dau, numai îl strînge; Simțirea d-asta se plînge. Iar a pipăiri-ți rază Ca soarele magnitează.* I. VĂCĂRESCU, P. 550/16.

— Prez. ind. : *magnitez.*

— V. **magnit.**

MAGNITÍSM s. n. v. **magnetism.**

MAGNÓLIA s. f. v. **magnolie.**

MAGNÓLIE s. f. Nume dat mai multor arbuști și arbori cu frunzele (la unele specii) totdeauna verzi, cu flori albe, mari, frumos mirositoare, cultivați ca plante decorative *(Magnolia)* ; p. r e s t r. floarea acestor arbuști și arbori. *Aerul plin de miroase de rozetă și de magnolia prindea orice zgomot.* D. ZAMFIRESCU,

ap. CADE, cf. SCRIBAN, D. *În aerul cald, floarea grea a magnoliei își împrăștia mireasma.* BOGZA, M. S. 117.

— Pl.: *magnolii.* — Și: **magnólia** s. f.

— Din germ. **Magnolie,** fr. **magnolia,** it. **magnolia.**

MAGOPÁȚĂ s. f. (Învechit) **1.** (În forma *magopiță)* Bucătăreasă (la o mănăstire). *4 lei pol au dat pe îmbrăcăminte magopiței* (a. 1743). BUL. COM. IST. I, 252, cf. 234, 249, 251.

2. Vrăjitoare. *Și mai sînt. . . fetele lui Gligorii Nartii sfetitor și o țigancă, Marie magopața* (a. 1700). IORGA, S. D. XVI, 305, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

3. Femeie ușuratică. *Eu vreau să fiu credincioasă, Să fiu femeie de bine . . . Eu nu sînt o magopață Care dă la toți pricină.* NEGRUZZI, S. III, 35, cf. CIHAC, II, 181, DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *magopațe.* — Și: **magopíță** s. f.

— De la **magopeț.**

MAGOPÉȚ s. m. (Învechit, rar) Brutar. Cf. MARDARIE, L. 273.

— Pl.: *magopeți.*

— Din v. sl. **магкпецъ.**

MAGOPEȚÍE s. f. (Învechit, rar) Bucătărie. *Corporațiunea era îndatorită. . . a aproviziona cu pește cetățile Chilia, Ghertina și Cetatea Albă, precum și magopeția curții domnești de la Suceava.* [illegible] III, S. I, II, 114.

— Pl.: *magopeții.*

— **Magopeț** + suf. *-ie.*

MAGOPÍȚĂ s. f. v. **magopață.**

MÁGOȘ adj. (Transilv., despre grîu) Cu bobul mare. ALR SN I h 87.

— Din magh. **magos** (variantă a lui *magvas)* „bogat în semințe, plin de boabe".

MAGÓT s. m. **1.** Specie de maimuțe mari, fără coadă, care trăiesc în nordul Africii și în regiunea Gibraltar. Cf. CIHAC, I. N. 20/4, STAMATI, M. 74/20, COSTINESCU. ✦ Epitet dat unui om foarte urît. Cf. SCRIBAN, D.

2. Figurină grotescă fabricată din pămînt, din porțelan, din jad etc. Cf. COSTINESCU, SCRIBAN, D.

— Pl.: *magoți.*

— Din fr. **magot.**

MAGRÍȘ subst. v. **măcriș.**

MÁGULĂ s. f. (Învechit) Fiecare dintre cei doi umeri ai obrajilor, p o m e ț i; p. e x t. obraz. *Partea de sus* [a craniului] *cuprinde opt oase, din care cel de-ntăi se numește frunte. . . Acest os informează fruntea și sprinceana i umerii feței, numiți magule.* CORNEA, E. I, 196/9, cf. BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (În limbajul blănarilor) Pielea de pe fălcile unui animal. *Magulă, bucă. Se zice de blănari la animale* (a. 1847). URICARIUL, X, 403, cf. POLIZU.

— Pl.: *magule.* — Și: **măgulă** (accentuat și *măgúlă* ALEXI, W.) s. f. CIHAC, II, 672.

— Din ngr. **μάγουλα.**

MAGULÍE s. f. v. **gămălie.**

MAGÚNĂ s. f. v. **mahonă.**

MAGUPÍE s. f. (Învechit, rar) Brutărie. *Cît petrecu acolo, în toate era întocmai cu alți frați. . . la moară mergea de măcina, la magherniță ajuta, la magupie asișderea* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 240, cf. CM I 91.

— Pl.: ?

— Cf. m a g o p e ț, m a g o p e ț i e.

MAGZÁR s. n. (Turcism învechit) Petiție colectivă, prezentată sultanului sau marelui vizir în numele unei provincii întregi; suplică, arzmagzar. *Făcînd magzaruri cum că toată țara poftește domn pe Mihai. . . , le-au trimis la împărăție.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 139/8. *Rumînii, printr-un mahzar, arătaseră toate faptele sale la vezirul.* E. VĂCĂRESCUL, IST. 301. *Magzarul ci s-au făcut către preputernica împărăție tot pentru această pricină a scrisorii ci s-au făcut* (a. 1804). CAT. MAN. I, 4. *Prin al nostru prea plecat magzar, glasuri de rugăciune dintru adîncul inimei întindem* (a. 1815). URICARIUL, I, 240, cf. 243, IV, 189/7. *Au încredințat magzariul a boierilor din Iași sărdariului.* BELDIMAN, E. 102/30, cf. 98/6. *Printr-un argihal al tău în feliul mahzarului, ai făcut cunoscut. . . că unii din călugări, viind la monastirile lor, au îndrăznit a petrece acolo* (a. 1826). URICARIUL, I, 168/26. *Văcărescu. . . merse la Șumla, unde prezentă vizirului un mahzar (jalbă, petițiune) din partea boierilor romîni, emigrați la Brașov.* ODOBESCU, S. I, 269, cf. I. BRĂESCU, M. 67.

— Pl.: *magzaruri.* — Și: **mahzár** s. n.

— Din tc. **mahzar.** Cf. a r z m a g z a r.

MAH subst. v. **mau.**

MAHÁL[1] s.n. (Rar) Funie groasă, ștreang. Cf. DDRF.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

MAHÁL[2] s. m. v. **hamal.**

MAHALÁ[1] s. f. **1.** (Adesea urmat de un calificativ sau de un nume propriu; astăzi adesea depreciativ) Stradă sau cartier (mărginaș) al unui oraș sau al unui tîrg; periferie. *Am vîndut o casă. . . în mahalao popii Drăgșin* (a. 1761).

BUL. COM. IST. V, 254. *A găsit pe unul la Galata în mahalaoa turcească, ca să le cumpere* (sfîrşitul sec. XVIII). LET.² III, 240, cf. AETHIOPICA, 66r/4. *Prădară tot norodul prin hanuri şi mah(a)lale* (a. 1782). GCR II, 127/21. *Aceşti slujitori a soarelui umbla prin toate mahalalele.* IST. AM. 48 r/4. *Şi cîţi stînjăni va cuprinde partea fiecăreia mahala să se osebească cu petre hotară* (a. 1816). URICARIUL, V, 206/16. [*Focul*] *s-au răvărsat preste cvartirele de pe împregiur şi mai cumplit preste măhălaua Galatei.* AR (1829), 58²/9. *Adrianopolul are unsprezece porţi, se împarte în mai multe mahalale şi coprinde două saraiuri.* ib. 199²/19. *Văd bine că n-avem stare şi şădem la maala.* PR. DRAM. 95. *Tot suindu-se pînă-n mahalaua Sărăriei, stătu la portiţa unei căsuţe.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Într-o ulicioară întunecoasă ce duce în mahalaua Dudescului sta de mai multe ore o butcă.* FILIMON, O. I, 134, cf. 116. *Iată cele întîi case a mahalalei Socola.* ALECSANDRI, O. P. 183. *El a fost odată, cînd a fost, trăitori în mahalaua Ţuţuienii din Tîrgul Neamţului.* CREANGĂ, P. 105. *De acolo se începe chiar oraşul, adecă mahalaua bulgărească.* CONTEMPORANUL, III, 658, cf. DELAVRANCEA, S. 107. *La mahala în fiecare zi se întîmplă sfezi şi mai totdeauna se mîntuie cu împăcare.* GHEREA, ST. CR. I, 22. *Domnul începe îndată să-i spuie că se duce să se plimbe pe Calea Victoriei, fiindcă lui nu-i place mahalaua, şi numai ghinionul l-a făcut să ia casă p-aici.* REBREANU, NUV. 146, cf. BACOVIA, O. 15. *Ne-am coborît pe uliţi de mahala uitată.* D. BOTEZ, P. O. 76. *Ţinea în această mahala o prăvălie cu mărunţişuri.* SAHIA, N. 91. *Ajunsese pînă în cele mai depărtate măhălăli vestea întîmplărilor înfricoşate de la curte.* SADOVEANU, N. P. 388. *Prin măhălălile mărginaşe de la Filaret şi Vitan.* C. PETRESCU, A. R. 6. *Războiul nu alterase duhul de veche, patriarhală mahala bucureşteană.* BENIUC, M. C. I, 256. *E-un sat, sau mahala, sau nu ştiu ce-i.* V. ROM. ianuarie 1954, 129. *Au ţi-e mahalaua mică, De nu-ţi găseşti ibovnică?* TEODORESCU, P. P. 323, cf. ŞEZ. II, 184. *Zări într-o uliţă de mahala înfundată o lumină de lumînare licărind prin fereastra unei căsuţe.* POPESCU, B. I, 104. *Mă petreci cu lumina, Lumina şi inima, Că-i grădina cam spinoasă, Şi măhala-ntunecoasă.* HODOŞ, C. 38, cf. VICIU, GL., ALR II 2613/2, 2614/2. *Umblă întărîtînd cîinii prin mahala*, se spune despre cel care îşi pierde nopţile la chefuri. Cf. ZANNE, P. I, 388. *Rîsul rîde ţara şi mascaraua mahalaua*, se spune despre cel care rîde de altul, fiind el singur de rîs. Cf. id. ib. II, 698. *Găina, cînd va oua, Aude o mahala.* id. ib. I, 471. ◇ L o c. a d j. **De mahala** = care aparţine sau este specific mahalalei; p. e x t. (peiorativ) de rînd, vulgar, grosolan. *Cine ar fi crezut că asemenea platitudine de mahala să se îmbrace vreodată în vesmîntul poeziei?* MAIORESCU, CR. I, 100. *Nu-i minune ca simţirea-i să se poată înşela, Să confunde-un crai de pică Cu un crai de mahala.* EMINESCU, O. I, 162. *Această cucoană, cu morala ei de mahala, parcă trăieşte înaintea ochilor noştri.* GHEREA, ST. CR. II, 200. *Era o fată de mahala, nu prea tînără, puţin căruntă la tîmple.* M. I. CARAGIALE, C. 27. *Se vedea de la primul contact că... se trage din oameni de mahala.* STANCU, R. A. IV, 319. ◇ E x p r. **Gura mahalalei** v. g u r ă. ✦ P. r e s t r. Strada sau cartier din imediata apropiere a locuinţei cuiva. *Cînd se apropia ziua nunţii, mahalaua se împodobea cu brazi de la casa ginerelui pînă la casa miresei.* GHICA, S. 33. *Într-o zi dispăru şi nu se mai întoarse; băieţii din mahala spuneau că s-a înecat.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 79. *Aduna crenguţe... să fabrice fluiere pentru toţi copiii din mahala.* C. PETRESCU, C. V. 215, cf. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 64.

2. P. e x t. Populaţia din cartierele (mărginaşe ale) unui oraş sau din jurul locuinţei cuiva. *Te-ai înhăitat cu ţiganii lui Velcea şi jăfuiţi mahalaua.* FILIMON, O. I, 139. *A băgat spaima în maala.* CARAGIALE, O. II, 81, cf. 222. *Apare ca un produs caraghios al ecoului pe care l-a avut în mahala acea semicultură repede şi pocit introdusă la noi în veacul trecut.* IBRĂILEANU, S. 47. *Mă fac de rîsul mahalalei.* REBREANU, NUV. 9. *Vara, ridicam în picioare toată mahalaua.* BRĂESCU, V. 20. *Într-o noapte de primăvară, Simion muri. N-a fost de loc un eveniment pentru mahala.* SAHIA, N. 108. *A spus totdeauna tot ce avea pe inimă... de-o auzea toată mahalaua.* DEMETRIUS, C. 34.

3. (Regional) Cătun. *Spre crivăţ, peste Ozană, vine Tîrgul Neamţului, cu mahalaua Pometea.* CREANGĂ, A. 72, cf. ALR I 379/418, 510.

— Pl.: *mahalale* şi (rar) *măhălăli*. — Şi: (regional) **maală, măhălă, măhălă,** (rar) **mală** (LM) s. f.

— Din tc. **mahalle.**

MAHALÁ² s. f. v. **mala¹.**

MAHALAGIOÁICĂ s. f. (Astăzi mai ales peiorativ) Femeie care locuieşte într-un cartier mărginaş, la periferia oraşelor, m a h a l a g i ţ ă; p. e x t. femeie de rînd, cu înfăţişare şi apucături grosolane. *Să fi luat o mahalagioaică sărmană, s-o ţii încuiată pe măsline şi pe mămăligă.* CARAGIALE, O. II, 226. *Bărbaţii zic într-una că facem un lux mare, Ş-apoi nu vor la baluri să mergem ca oricare Mahalagioaice.* MACEDONSKI, O. II, 10. *Mahalagioaicele parcă înadins se ceartă, pentru a avea prilej de-a se împăca.* GHEREA, ST. CR. I, 22. *Ziţa e tînăra noastră mahalagioaică de totdeauna, dar cu o nuanţă specifică vremii de-atunci.* IBRĂILEANU, S. 48. *Găsii la poartă, pe laviţă... una din cele mai de ispravă mahalagioaice, prietene cu mama.* M. I. CARAGIALE, C. 84. *Şi tu bîrfeşti pe socoteala lui, ca mahalagioaicele.* C. PETRESCU, C. V. 237. *Ca o mahala-*

gioaică ordinară ne calomniază. STANCU, R. A. I, 260. ✦ Vecină de stradă, de cartier. *Mahalagioaicele mele, Dușmancele mele, Veste că mi-a prins, Broască rîioasă-n obraz mi-a pus.* PĂSCULESCU, L. P. 149.

— Pl.: *mahalagioaice.*

— **Mahalagiu** + suf. *-oaică.*

MAHALAGÍSM s. n. (Adesea peiorativ) Vorbă sau expresie caracteristică pentru limbajul oamenilor de la periferie; p. e x t. obișnuința de a colporta informații (răutăcioase) la adresa cuiva; vorbe astfel colportate. *Mahalagismele sînt frecvente în comediile lui Caragiale.* ȘĂINEANU, D. U. *Ca să-și ascundă carierismul, se face că nimic nu-i place, deșartă sacul cu mahalagisme și bîrfeli.* V. ROM. ianuarie 1954, 118.

— Pl.: *mahalagisme.*

— **Mahalagiu** + suf. *-ism.*

MAHALAGÍȚĂ s. f. Mahalagioaică. *A! cucoană mahalagiță, dă-mi voie (îi sărută mîna).* KOGĂLNICEANU, in PR. DRAM. 126. *Multora li se va părea deșanțată această comparație între trufașii gentilomi ai Veronei și între niște mahalagițe din București.* GHEREA, ST. CR. I, 22. *Izvorul tuturor traducerilor pe care în Moldova le reprezentau scriitorii și mahalagițele lui Asachi.* REV. NOUĂ, III, 205. *La jumătate de cale, Mi-a ieșit înainte... Toate lingurărițele, Toate mahalagițele, Toate fruntărițele.* PĂSCULESCU, L. P. 126. *Grădina unei mahalagițe bogate.* ALR I 376/508, cf. 376/510.

— Pl.: *mahalagițe.*

— **Mahalagiu** + suf. *-iță.*

MAHALAGÍU¹ s. m. **1.** (Astăzi mai ales peiorativ) Persoană care locuiește într-un cartier (mărginaș), la periferia unui oraș; p. e x t. persoană cu înfățișare și apucături grosolane. *Un poloboc de vin ce vînd mahalagiii pe la casele lor, toamna* (a. 1776). ap. ȘIO II_1, 242. *Robii mării tale prea plecați, popa Iordan... eu Ilie grădinariu, eu Pătru alesul, eu Nică alesul și împreună cu toți mahalagiii* (a. 1837). DOC. EC. 667. *Într-o zi... vede casa înconjurată de o mulțime de mahalagii turci bătrîni.* REV. NOUĂ, I, 166. *Ce-ai de umbli așa ca un mahalagiu de provincie?* REBREANU, NUV. 9. *Îi părea rău..., întocmai cum regretă mahalagiul ajuns deputat că nu l-au văzut comahalagiii strîngînd mîna lui vodă.* TEODOREANU, M. II, 412. *Crișmarul... salută cu zîmbet prietinesc numai mahalagii joviali și doamne cu fuste crețe și mușcată roșă la ureche.* SADOVEANU, E. 169. *Moș Niculaie era un mahalagiu de vremea veche.* ARGHEZI, P. T. 116. *Veneau aci cu carele, ori cu coșuri... aducînd mărfuri pentru mahalagiii din această parte a orașului.* CAMIL PETRESCU, O. III, 191. *Luminile fură stinse. Ferestrele se închiseră. Însă mahalagiii nu se culcară.* STANCU, R. A. IV, 63. *Aveau mahalagiii o iluzie de belșug, un simțămînt de tihnă și bucurie.* PAS, Z. I, 171, cf. 214.

2. Vecin de cartier sau de stradă; (la pl. art.) oamenii, lumea din cartierul în care locuiește cineva. *Să mergeți acolo la acel loc al dumisale hatmanului și să strîngeți oameni buni, mahalagii și alți oameni bătrîni de penpregiur* (a. 1724). BUL. COM. IST. IV, 60. *Și dacă vreunii din mahalagii nu vor avea trebuință de stînjini de loc de hrană, partea acelor s-o plătească ceielalți mahalagii ai lor* (a. 1816). URICARIUL, V, 206. *Bătrîna a început să țipe, de s-au strîns mahalagiii... Vecinii au înțeles că omul înnebunise.* CARAGIALE, O. II, 272. *Toți mahalagiii știau că mă duc în străinătate.* BRĂESCU, A. 186, cf. 70, ALR I 2147/508, 614, ALR II 4844/514. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Locuitorii mahalagii de aici, din orașul Ieșului* (a. 1815). URICARIUL, II, 13/21. *Eu și cu prietenii mei mahalagii visam o stradă fără rîpi, fără noroi, și luminată.* SADOVEANU, O. VI, 227. *Pe tine, cînd te-am luat, Eram tînăr și bogat... Dar cîinii mahalagii Ne-a pîrît pe la beșlii.* TEODORESCU, P. P. 676.

— Pl.: *mahalagii.*

— **Mahala¹** + suf. *-giu.*

MAHALAGÍU² s. m. (Regional) Hamal (Furcenii Vechi-Tecuci). ALRM SN h 346/605.

— Pl.: *mahalagii.*

— **Mahală** + suf. *-giu.*

MAHALAGIZÁ vb. I. T r a n z. (Rar; complementul indică vorbe, expresii etc.) A da caracter de mahala¹, a face să se deprecieze, să se vulgarizeze. Cf. BUL. FIL. III, 186, 189, VI, 54. ✦ R e f l. A căpăta caracter de mahala, a se vulgariza. *Dar în Caragiale, numele acestea se mai mahalagizează încă, din cauza marelui talent al scriitorului.* IBRĂILEANU, S. L. 78.

— Prez. ind.: *mahalagizez.*

— **Mahalagiu¹** + suf. *-iza.*

MAHÁLĂ s. f. (Regional) „Greutate voluminoasă, ceva și mare ca volum, dar și greu" (ȘEZ. III, 70); „ceva mare și diform" (PAMFILE, C. Ț. 350). *Cînd văzu atîta mahală de fer mare, Luă foile de-a spinare Și-apucă pe drum și pe-o cărare, Pînă dete într-un fund de mare.* ȘEZ. VIII, 110. *Îmi pare casa mahală Și cărarea buștiuhală.* PAMFILE, C. Ț. 145. ✦ Volumul unui corp. *Ca greutate, încape într-un car; da ca mahală, nu.* CONV. LIT. XLIV_2, 132.

— Pl.: *mahale.*

Cf. m a t a h a l a.

MAHAMÚR, -Ă adj., s. n. v. **mahmur.**

MAHÁNIC, -Ă subst., adj. v. **mecanic.**

MAHARADJÁH s. m. Titlu purtat de prinții indieni; persoană care deține acest titlu. 353

Aprig apărător al „omului" atît de înjosit în țara maharadjahilor, Anand a participat la luptele din timpul războiului civil din Spania. CONTEMP. 1948, nr. 108, 12/6.
— Pl.: *maharadjahi.*
— Din fr. **maharadjah.**

MAHAZÁ s. f. v. **magaza.**

MAHAZAGÍU s. m. v. **magazagiu.**

MÁHĂR s. m. **1.** (Familiar) Personaj important, puternic (în domeniul afacerilor, al speculațiilor). Cf. ș a h ă r - m a h ă r. Cf. IORDAN, L. R. A. 495. ✦ (Argotic) Mai-mare, șef. *Numai ce dă sfoară să se prezinte la club toți mahării sectoarelor.* C. PETRESCU, Î. II, 136. *Da colonelu, da generalu, da toți mahării, cu ăia de la București în cap, care ne vîrîră în război, nu știau nici ei?* PAS, Z. II, 113.
2. (Regional, în forma *moahăr)* Om deștept, priceput, dibaci; șmecher (Crișcior-Brad). Com. PAȘCA.
— Pl.: *mahări.* — Și: (regional) **moáhăr** s. m. IORDAN, L. R. A. 102.
— Din germ. **Macher.**

MAHÍ vb. IV. R e f l. (Argotic) A se îmbăta. BL II, 166, cf. 120. *Din trei pahare s-a machit.* CV 1950, nr. 4, 42.
— Prez. ind.: *mahesc.* — Și: **machí** vb. IV.
— Din țig. **makhiv.**

MAHIÁVĂ s. f. (Învechit, rar) Zavistie, pizmă, intrigă. *Gîndiri rele și omenirii vătămătoare și de rușine mahiave (pizme sau zavistii) lesne se izgonesc dintră oameni afară.* ȚICHINDEAL, F. 326/13.
— Pl.: *mahiave.*
— Etimologia necunoscută.

MAHINÁL, -Ă adj. v. **mașinal.**

MAHINALICÉȘTE adv. v. **mașinalicește.**

MAHINÁȚIE s. f. v. **mașinație.**

MÁHINĂ s. f. v. **machină.**

MAHINĂRÍE s. f. v. **mașinărie.**

MAHINĂȚIE s. f. v. **mașinație.**

MAHINĂȚIÚNE s. f. v. **mașinație.**

MAHINÍST s. m. v. **mașinist.**

MAHÍT, -Ă adj. (Argotic) Beat. Cf. ȘĂINEANU, D. U.
— Pl.: *mahiți, -te.*
— V. **mahi.**

MAHLÁP s. m. v. **nahlap.**

MÁHLĂ s. f. (Învechit) Bagaj. *Dacă au ieșit nemții din cetate, au rămas tot ce au fost în cetate, lucruri boierești și neguțitorești, lăzi, sipete și mahle.* MUSTE, LET. III, 19/22, cf. IORGA, L. I, 223.
— Pl.: *mahle.*
— Din magh. **málha.**

MÁHLEAR s. m. v. **mafler.**

MÁHLER s. m. v. **mafler.**

MAHMUDEÁ s. f. **1.** Monedă turcească de aur, care a circulat în trecut și în țările românești și a cărei valoare a variat după epoci. *David Păun... trimete o plată în: rebiale, mahmudea*[le] (a. 1820). IORGA, S. D. XII, 176. *Și pă noi cu mare strînsoare ne apucă protopopii să plătim cîte o mahmudea... pentru cîrja mitropolitului.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 72. *Eu îți voi răsplăti osteneala cu cincizeci de mahmudele.* FILIMON, O. I, 117. *Pedeapsa înceta îndată ce starostele venea la curte cu un porcoi de mahmudele.* GHICA, S. 38, cf. 25. *Să le trimită de mîncare și 500 mahmudele de aur.* I. IONESCU, M. 249. *Ciocoiu... îngroapă magmudele și nisfele d-ali noi și bani dă aram, scoși dîn pielea mea, a unuia și-a altuia.* JIPESCU, O. 57. *Ș-a strîns grămezi de mahmudele ca jeraticul, zestre pentru soră-sa.* DELAVRANCEA, S. 175. *Tot timpul cît a circulat în România moneda turcească, cei bogați da* [la botez] *mahmudele.* MARIAN, NA. 214, cf. CONV. LIT. XI, 306. *Se vindea... o „mahmudea" cincisprezece* [lei] *în loc de douăzeci și trei.* CONV. LIT. XLIV_2, 659. *Orții, lețcaiele, rubielele, mahmudelele... și alte multe asemenea mărunțișuri.* N. A. BOGDAN, C. M. 169. *Chehaia-bei făgăduise de fiecare cap de arnăut o mahmudea de aur (25 lei de atunci).* OȚETEA, T. V. 311. *Două căldări de aur adunase bunicul tatii:... mahmudele cu semne ciudate, florini.* STANCU, D. 482. *A vîndut-o, pe cinci mahmudele.* PREDA, Î. 125. *Purcedea vulturește, Cu desagi, cu buzdugele, Pline de mahmudele.* ALECSANDRI, P. P. 146. *Ia caută-l tu pîn-la piele, Ne-i da de niscaiva mahmudele, Să bem pelinaș pe ele?* TEODORESCU, P. P. 130. *Ia intră-n odaia mea, Umple cu galbeni poala, Tot cu galbeni venetici, De cîte-o sută și cinci, Cu mahmudele Turcești, Cu rubiele Arăpești.* id. ib. 541. *Aveam poli și mahmudele, De dam la mîndrele mele.* MAT. FOLK. 264. ✦ (La pl.) Salbă de bani; cercei făcuți din mahmudele (**1**). Cf. l e f t u r i. *Coana Mița, înveselită de glumă, lărgea gura pînă către mahmudelele din urechi.* P. CONSTANT, R. 87. *Cere rochii cu turnele Și la gît cu mahmudele.* MAT. FOLK. 898. *Cum el o vedea, Îndată-ncepea De-mi desfășura Cutii cu mărgele... Și cu mahmudele.* PĂSCULESCU, L. P. 290, cf. ALR I

1865/677, 760, 770, 786, 790, 880, 896, 898, 900, 922.

2. (Regional, la pl.) Perciuni (Sălcioara-București). ALR II 6814/928.

— Pl.: *mahmudele.* — Și: (învechit) **mahmuteá** (BELDIMAN, E. 96/13), **mamodeá** (ȘIO II_1, 242), (regional) **magmudeá, mamudeá** s. f.

— Din tc. **mahmudiye.**

MAHMÚR, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Și substantivat) (Persoană) care nu și-a revenit complet din beție sau din somn; (persoană) care este cu capul încă tulbure, care se simte indispusă după beție sau după un somn neîmplinit. *Uciseră pre Mihail că-l aflară mahmur de vin.* MOXA, 389/17. *Dacă se-ntîmpla vreodată să nu-și împlinească somnul, era a doua zi mahmur.* GANE, N. III, 164. *M-am trezit... foarte mahmur.* CARAGIALE, O. VII, 205. *Trezit din somn, sînt mahmur, ursuz, ciufut.* M. I. CARAGIALE, C. 7. *S-a sculat acum mahmur; somnul de după prînz nu i-a priit.* BASSARABESCU, S. N. 13. *Așeză pe masa ospățului potrocul bun pentru mahmuri.* SADOVEANU, Z. C. 65. *Era încă mahmur, cu gura coclită.* C. PETRESCU, C. V. 48. *A doua zi se sculau tustrei la prînz, mahmuri, tăcuți și palizi.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 32, cf. id. SF. M. N. I, 223. *Primul procuror... era mahmur. Căsca. Avea gura amară.* STANCU, R. A. IV, 200. *Fusese mahmur, cum era firesc după chef cu băutură tare și proastă.* PAS, L. II, 18. *Era mahmur încă din ajun, cu toate că încercase să se dreagă de dimineață cu o cinzeacă de trăscău.* V. ROM. martie 1958, 35. *Borșul acru și chipărat bine, îl mănîncă cu gust cei mahmuri de beție.* ȘEZ. III, 65. *Decît să dai de pomană la calici sîmbăta, mai bine ceva de băut mahmurilor marțea* (= să dai un dar acolo unde trebuie). Cf. CREANGĂ, A. 138, ZANNE, P. III, 597.

2. S. n. (Regional) Mahmureală **(1)**. Cf. ȘEZ. V, 104, I. CR. III, 377.

3. Adj. Prost dispus, lipsit de voie bună, supărat, posomorît (din cauza unei neplăceri suferite, în urma unei ușoare tulburări a sănătății etc.). *Acum sînt tare mahmur (am niște nevralgii intercostale, cari mă bagă-n fel de fel de ipochondrii).* CARAGIALE, O. VII, 55. *Ce ai, mă Sandule, de ești așa mahmur?* IOVESCU, N. 169. *Mi-a spus Stănică — zise ea, mahmură, ca întotdeauna — să fac cafele.* CĂLINESCU, E. O. II, 72. *Zilele sure de toamnă îl făceau mahmur, întunecat și posac.* V. ROM. martie 1952, 116. *Făcu cîțiva pași în curte trăgînd mai departe din ciubuc, la fel de mahmur și de încruntat.* ib. octombrie 1960, 45, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. ◊ (Rar, despre manifestări ale oamenilor) *În ochii lui Titi nu citi decît o mahmură, enigmatică lipsă de gîndire.* CĂLINESCU, E. O. II, 33.

4. S. n. Dispoziție (bună sau rea) a cuiva; (în fostul județ Dolj, în forma *mamur*) „fel de a fi al cuiva" (I. CR. VIII, 187). *Nu poți ști mamurul oricui.* ib. *I-am aflat mamurul.* ib. ◊ Expr. **A scoate mahmurul din om** = a aduce (pe cineva) la exasperare, a-l face să-și iasă din fire. *Știi că și mătușa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om.* CREANGĂ, A. 59, cf. com. din PIATRA NEAMȚ.

— Pl.: **(1, 3)** *mahmuri, -e,* **(2, 4)** *mahmururi.* — Și: (regional) **mahamúr, -ă** (PAMFILE, J. II, 152) adj., s. n., **mamúr** s. n.

— Din tc. **mahmur.**

MAHMUREÁLĂ s. f. **1.** Faptul de a fi mahmur, stare caracteristică a omului care nu s-a trezit complet din beție sau din somn; buimăceală, mahmurie, (regional) mahmur **(2)**. *Îi pierise mahmureala nesomnului.* STANCU, R. A. IV, 105.

2. Proastă dispoziție, posomoreală. *Dacă ți-a trecut mahmureala, spune-mi o vorbușoară bună.* CARAGIALE, O. VII, 75. *Dar mahmureala se risipea repede. I-o limpezea priveliștea lumii întotdeauna încîntătoare și proaspătă pentru el.* C. PETRESCU, O. P. I, 168.

— Pl.: *mahmureli.*

— **Mahmur** + suf. *-eală.*

MAHMURÍE s. f. Mahmureală. *Vel aga fumează fără să învingă mahmuria.* ap. TDRG. *Moarea de curechi e bună de mahmurie.* ȘEZ. VIII, 9, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. ◊ (Prin analogie) [Ursul] *doarme ca boierii după masă... să-l afumăm puțin, să-i treacă mahmuria.* GANE, N. III, 136.

— **Mahmur** + suf. *-ie.*

MAHMÚT s. m. v. **bahmet.**

MAHMUTEÁ s. f. v. **mahmudea.**

MAHOÁNĂ s. f. v. **mahonă.**

MAHOÁNDĂ s. f. v. **mohoandă.**

MAHOMEDÁN, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care se referă la cultul lui Mahomed, care aparține acestui cult; musulman, (învechit, rar) mahometanicesc. *Înnoiri și spargeri în leagea mah[u]metană* (a. 1695). FN 67. *Cartea cea dată de Mahomet în care să coprinde credința mahometană să numește coran.* CR (1829), 200^1/32. *Slujba religiii maometane va rămînea slobodă.* ib. (1830), 152^1/46. *Se răspîndise vestea... că el avea de gînd să lepede credința creștină și să îmbrățișeze, ca și fratele său, religia mahomedană.* XENOPOL, I. R. V, 56.

2. S. m. și f. Adept al religiei lui Mahomed, musulman; p. restr. turc. *Mah[u]metanilor le arată nenorociri* (a. 1695). FN 56. *Introduse numitul Ferdinant o comisie cercetătoare și pedepsitoare asupra acestor moametani.* AR (1829), 237^1/9. *S-au hotărît nestrămutat ca în*

Valahiile, mică şi mare, precum şi în Moldova, nici un moametan să nu să poată aşăza cu lăcuinţa sa. GT (1839), 63¹/41, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 83. *Un prefect din Dobrogea a refuzat să primească o delegaţie de mahomedani.* C. PETRESCU, R. DR. 46. ◊ (Adjectival) *Luna cu săgetătoriul arată între norodul mahumetan războaie* (a. 1694). FN 24, cf. 29.

— Pl.: *mahomedani, -e.* — Şi: **mahometán, -ă,** (învechit) **mahumetán, -ă, maometán, -ă, muhamedán, -ă** (BARCIANU), **moametán, -ă** adj., s. m. şi f.

— De la n. pr. **Mahomed.** — Variantele cu *mo-* < n. pr. **Mohamed** (altă formă a lui *Mahomed*). — Pentru variantele cu *-t-*, cf. fr. m a h o m e t a n, it. m a o m e t t a n o.

MAHOMEDANÍSM s. n. Cult religios întemeiat de Mahomed; (învechit) mahometism. *Spre a stînge moametanismul din toată Ispania..., introduse... o comisie cercetătoare şi pedepsitoare asupra acestor moametani.* AR (1829), 237¹/3. [Moscheea] *se crede a fi cel mai măreţ templu al maomedanismului.* LAURIAN, M. IV, 103/4.

— Şi: **mahometanísm** (COSTINESCU), (învechit) **maomedanísm, moametanísm, mohametanísm** (SCRIBAN, D.) s. n.

— Din fr. **mahométanisme,** prin apropiere de *mahomedan.*

MAHOMETÁN, -Ă adj., s. m. şi f. v. **mahomedan.**

MAHOMETANICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Mahomedan **(1).** *Aristotel au stăpînit nu numai preste ceale elino-greceşti, ci şi preste ceale creştineşti şi mahometaniceşti suflete şi gînduri.* ŢICHINDEAL, A. M. 7/13.

— Pl.: *mahometaniceşti.*

— **Mahometan** + suf. *-icesc.*

MAHOMETANÍSM s. n. v. **mahomedanism.**

MAHOMETÍSM s. n. (Învechit) Mahomedanism. *Mahometismul este o relighie.* ELEM. G. 53/19, cf. ABEŢEDAR, 10/1, POLIZU. *Iliaş... se duse la Constantinopol, unde îmbrăţoşă mahometismul.* NEGRUZZI, S. I, 144.

— Şi: **moametísm** s. n. IST. UNIV. IV, 188.

— Din fr. **mahométisme.**

MAHÓN subst. **1.** Subst. Lemnul dur, de culoare galbenă-roşcată, al mahonului **(2),** folosit pentru confecţionarea mobilelor de lux, a uşilor, ferestrelor etc. *Toată piatra cîtă am văzut-o în lucrare avea faţa mahonului, adecă puţintel mai închisă decît faţa lemnului tisa.* GOLESCU, Î. 19, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Un soclu de mahon.* SAHIA, U.R.S.S. 38. *Privea mîhnit ... cum se încărcau mesele de mahon cu geamantane.* VORNIC, P. 227. *Ţintuit în cadrul de mahon, scruta conştiincios depărtările istoriei.* T. POPOVICI, S. 6. *O rază de soare lumină cu o dungă galben-roşietică uşa de mahon lustruit.* CONTEMP. 1955, nr. 477, 3/5. *În mijlocul camerei trona o masă mare, rotundă, de mahon.* V. ROM. februarie 1955, 236. *Îl tocmi să-i scoată-ndată... O bibliotecă lată De mahon cu abanos Şi sidef.* ARGHEZI, VERS. 540. *Nu credeau că cedrul şi mahonul (esenţe importante) pot fi înlocuite.* V. ROM. iulie 1960, 51.

2. S. m. Arbore din regiunea tropicală a Americii; acaju *(Swietenia mahagoni).* Cf. DDRF. *Bastonul... din lemn de mahon.* C. PETRESCU, C. V. 60. *Pervazul... este alcătuit de fiecare parte dintr-un pilastru de lemn roşcat de mahon.* CAMIL PETRESCU, O. II, 409. *Uşile şi ferestrele sînt din lemn rar de mahon.* V. ROM. iulie 1954, 218.

— Pl.: **(2)** *mahoni.*

— Din tc. **mahun, mahon.**

MAHÓNĂ s. f. Nume dat unor vase sau unor ambarcaţii, folosite la transportul mărfurilor, la încărcarea şi descărcarea navelor, la pescuit etc. *Trei magune mari din care aruncă cumbarale* (a. 1715). ap. TDRG. *Barcaze am două, cu totul trei mahoane.* DAVIDOGLU, O. 30. *Pe Dunăre era un du-te-vino neîntrerupt de mahoane, de barcazuri, de istamboale, de corăbii de tot soiul.* CAMIL PETRESCU, O. III, 128, cf. 107. *Printre aceste vase... alunecau greoaie mahoane negre, bărci, şalupe.* TUDORAN, P. 340. *Ivan Maximovici s-a ţinut de cuvînt, pregătind pentru băieţi mahoana părăsită pe plajă.* V. ROM. februarie 1956, 70. *4 mahune şi 5 bărci.* SCÎNTEIA, 1964, nr. 6215.

— Pl.: *mahoane.* — Şi: **mahoánă, mahúnă, magúnă, măgúnă** (DDRF) s. f.

— Din fr. **mahonne.** — Pentru formele cu *-g-*, cf. tc. m a g u n a.

MAHONÍU, -ÍE adj. (Rar) Care seamănă cu mahonul **(1)**; de culoarea mahonului. *Un pian de lemn mahoniu, acoperit de un şal albastru cu chenar colorat în game de roş.* TEODOREANU, M. II, 359.

— Pl.: *mahonii.*

— **Mahon** + suf. *-iu.*

MAHÓRCĂ s. f. **1.** Tutun de calitate inferioară, fabricat din rădăcinile plantei; p. g e n e r. tutun prost. V. p a ş c ă, d u h a n. *Şi cică atunci, unde nu s-a apucat şi el de tras la mahorcă şi de chilit la ţuică şi holercă, de parc-o mistuia focul.* CREANGĂ, P. 325. *Inspectorul... pîndeşte, dacă nu cumva doarme vreounul sau altul fumează „mahorcă".* CONTEMPORANUL, VI_2, 289. *Ştiam că o ţigară din alt tutun decît mahorca cea de toate zilele o să-i deschidă sufletul.* C. PETRESCU, S. 143, cf. id. R. DR. 129. *Tuşa*

Anica fuma; fuma și de frig și de foame. Mahorca o îmbărbăta oarecum. KLOPSTOCK, F. 151. *În norii de fum acru, înecăcios, în putoarea de gudron, mahorcă și alcool. . ., mulți adormeau cu brațele înțepenite pe mesele soioase.* BART, E. 324. *Se apucau să vîndă mahorcă și țigări.* PAS, Z. III, 57. *Osîndiții tresăriră, înălțînd nările, mirosind fumul de mahorcă acră.* CAMILAR, N. I, 363. *Am treabă, omule, lasă-mă-n pace cu mahorca dumitale!* CONTEMP. 1954, nr. 380, 4/4. *Vom schimba țigările și romul pe votcă și mahorcă și ne vom așeza la taifas.* V. ROM. august 1958, 83, cf. ALR II 4291/414, 551, 987. ✧ (Glumeț) *Auzi, scumpe unchiule, . . . dă-mi, te rog, puțină mahorcă de-a dumitale. A venit tinerețea, studențimea, trebuie s-o sărbătorim.* CĂLINESCU, E. O. II, 71.

2. (Regional) „Zamă de tabac" (I. CR. I, 61) folosită împotriva scabiei. *În partea cealaltă a teșghelei, în teancuri, străluceau cutiile argintii de mahorcă, pentru uns oile de rîie.* CHIRIȚESCU, GR. 197.

3. (Suspect) Rachiu. DDRF.

— Și: (regional) **mohoárcă** s. f. ALR II 4291/987.

— Din ucr., rus. **махорка**.

MAHRÁMĂ s. f. v. **năframă**.

MAHRẮMĂ s. f. v. **năframă**.

MAHRÚMĂ s. f. v. **năframă**.

MAHUIÁC s. n. (Regional) Băț („cu care se mănăiește asupra cîinilor" LEXIC REG. 104); (în practicile superstițioase) obiect cu care se face semnul crucii, pentru a îndepărta duhurile rele (Bilca-Rădăuți). Cf. ib.

— Pl.: *mahuiace*.

— Cf. m ă h ă i.

MAHUMETÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **mahomedan**.

MAHÚNĂ s. f. v. **mahonă**.

MAHÚT s. n. (Învechit; și în sintagma *postav-mahut)* **1.** Un fel de postav fin de culoare neagră (TDRG) sau albastră-deschis (DDRF). *Patru coți de postav mahut ce s-au făcut conteș agăi* (a. 1693). ap. ȘIO II$_1$, 74. *Iaste și aici. . . o ladă cu 2 dulăm*[i] *și cu patru conteșă mahut, toate nuao* (a. 1734). IORGA, B. R. 423.

2. Bucată, val de mahut **(1)**. *26 atlase și 3 mahuturi* (a. 1693). ap. ȘIO II$_1$, 74. *Toți boierii. . . avea dar de la domnu cîte un postav mahut și cîte un atlaz florintin.* GHEORGACHI, CER. (1762), 297.

— Pl.: *mahuturi*.

— Cf. tc. m a h u t „cunoscut, convențional".

MAHZÁR s. n. v. **magzar**.

MAI[1] adv. (Precedă cuvîntul sau grupul de cuvinte pe care îl determină) **A. I.** (Învechit, de obicei purtînd accentul în frază și urmat de un termen de comparație introdus prin prep. „de" sau „decît") Mai mult, mai tare; mai degrabă. *La-mă-veri și mai decît neaoa înrălbimă-voiu.* PSALT. HUR. 43ʳ/20. *Rrostulu mieu mai lăudă-te.* ib. 51ᵛ/19. *Mai înrălță-se-se decît a Livanului rroada lui.* ib. 62ʳ/8. *Se nu defaime mișeii la băseareci, ce mai se-și vatăme-se.* COD. VOR. 109/19. *Mai* (c a m a i D) *suie-se de Livanul semînța lui.* PSALT. 142, cf. CORESI, PS. 190/4. *Mai micșurămu-ne de toate limbile și sem smeriți prespre tot pămîntul.* CORESI, PS. 432/13, cf. 74/6. *Sunetele armelor și răsunul coardelor de arc mai iubiia decît glas de alăute.* MOXA, 395/11. *Mai iubăsc întunearecul decît lumina.* VARLAAM, C. 177. *Mai creade-să-va vraciul decît mărturiile.* PRAV. 129. *Urît-au toate ciiale lumești, mai cinstind pre domnul H*[risto]*s.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 144ʳ/21. *Din toate i-au mai plăcut mănăstirea Goliie.* NECULCE, L. 226. *Mai iubiia viața bărbatului decît a frățînesău.* CANTEMIR, HR. 143. *Se sculă. . . cu războiu, ca să-i ia împărăția, cu cuvînt că-i mai cuvine lui.* VĂCĂRESCUL, IST. 259. *Și numele de țințari. . . mai cuvine-se grecilor decît romînilor.* MAIOR, IST. 215/14, cf. 15/5. *Da mai crezi tu gurilor străine decît crezi măicuții tale care te-a făcut. . .?* MERA, L. B. 94, cf. 29. ✦ Mai bine, mai potrivit. *Să nu îndrăznească a pune pe cineva purtătoriu de grije în comitaturile acelea de. . . nu-l vor alege popoarele, după cum li se va mai părea.* ȘINCAI, HR. I, 253/14. ✦ (Transilv., Ban., în legătură cu verbele „a plăcea" sau, rar, „a voi", cărora le dă înțelesul de „a prefera") *Tuturor le-au mai plăcut pacea.* ȘINCAI, HR. II, 20/10, cf. 19/35, I, 232/24. *Și mai voiesc viiața să-și piiardă decît numele cel de omenie.* ȚICHINDEAL, F. 252/2, cf. LB, BARCIANU. *I-a spus verde-n față că-i mai place Lina!* COȘBUC, F. 99. *Ședințele acestea-i mai plăceau decît orice oră de cursuri.* AGÎRBICEANU, L. T. 60.

II. (Cu sens cumulativ) **1.** Încă, și. *Nu amînat el mai suflă protivnicu vîntu.* COD. VOR. 86/30. *Cînd va mărturisi moașea. . ., o vom creade. . ., de are fi mai fost cu moașea doo muieri.* PRAV. 206. *Pre cît agonisești ce n-ai, pre atîta să mai aibi rîvnești.* M. COSTIN, O. 316. *Și cu dînsul s-au mai luat un copil de turcu, iar sărac, din ostrovul Chiprului.* NECULCE, L. 24. *Îndrăznesc să mai mă rog. . ., ca să mi se dea voie. . .* (a. 1833). DOC. EC. 527. *N-am ce să mai pierz.* MARCOVICI, C. 8/12. *Ce întîmplare oare să-l fi mai lovit!* DRĂGHICI, R. 161/8. *Ce simțire să aibă și ce gust să le mai vie, Cînd nu ești, dragă Zulnio? . . .* CONACHI, P. 104. *Pe lîngă iști doi ochi, mai am unul la ceafă.* CREANGĂ, P. 5. *Hotărîră să mai facă o încercare.* ISPIRESCU, L. 20. *Vru să mai adauge ceva.* C. PETRESCU, S. 129. *Las-să moară la pustii, Că mai am eu*

bidivii, Şi mai am pe vînătul, Care-mi poartă sufletul. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 505, cf. 408. *Aş vrea să măi beţ un păhar de vin.* A III 17. ◇ (Întărit prin „şi“ sau „încă“) *Mai ia lîngă tine încă unul sau doi.* N. TEST. (1648), 23ᵛ/25. *Şi încă cu talandul ne mai învăţăm.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/18. *Ş-au mai făcut ş-altă logodnă cu fata lui Mihai vodă.* NECULCE, L. 340. *Au căzut la pămînt fără să apuce a mai arunca şi altă săgeată.* DRĂGHICI, R. 168/7. *Au mai păţit-o şi alţii!* NEGRUZZI, S. I, 79. *Frate, mai fă-mi bine şi cu iapa.* CREANGĂ, P. 47. *Mi-au mai ieşit pînă acum înainte încă doi spîni.* id. ib. 203. *Pe lîngă cei doi fraţi care grăiseră se mai aflau în tabăra de cară încă doi.* SADOVEANU, O. XI, 12. *Unde mănîncă doi, mai poate mînca şi un al treilea.* ZANNE, P. III, 626. *Îi mai trebuie ş-o căpăţînă de curechi în mînă*, se spune, în batjocură, la adresa celui care umblă călare iarna, pe ger mare. Cf. id. ib. 537. ◇ (Regional, construit cu topica lui „încă“ şi uneori însoţit de acesta) *Încă mai una.* ŢICHINDEAL, F. 34/6. *Iacă mai încă o probă.* HASDEU, I. C. I, 28, cf. COSTINESCU. *Să-mi dai şasă şi mai şasă.* HODOŞ, P. P. 148. *Mai c-un om.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI. ◇ (În construcţii negative) *În copaci să cînte tot feliul de păseri, care nu se mai află pe lumea asta.* CREANGĂ, P. 77. *N-a mai încălecat altul.* ISPIRESCU, L. 15. ◇ (Cu sensul atenuat) *N-au avut ce mai face.* PRAV. 139. *Stînd mult în gînduri de ce să se mai apuce.* DRĂGHICI, R. 141/22. *Neştiind ce să mai fac, am hotărît să viu la d-ta.* NEGRUZZI, S. I, 52. *Atunci spînul zice îngîmfat: Ei, moşule, ce mai zici?* CREANGĂ, P. 216. *Trecu podul... neştiind ce o mai aştepta.* ISPIRESCU, L. 17. (În formule de politeţe) *Ce mai faci? Cum te mai simţi?*

2. (Precedă termenii unei enumeraţii) În plus, pe deasupra; încă şi... *Au dat Ucraina cea mică Ducăi vodă, mai şi un tui afară de cele două ce avea.* MUSTE, LET. III, 23/7. *Sclipuim de cole o coasă ruptă, de ici o cîrceie de tînjală, mai un vătrar cu belciug, mai beşica cea de porc a mea şi, pe după toacă, o pornim pe la case.* CREANGĂ, A. 42. *Taie baierile de la traistă, mai căpeţala din capul unei iepe, şi face cum poate de leagă el gîrneţul.* id. P. 125. *Cu una, cu alta, mai cu ce avea de la părinţi, scoase apă din piatră şi ajunse a fi jinduit de multe fete în sat.* DELAVRANCEA, S. 24. *Leafă avea, pămînt de aşijderea, mai ceva vitişoare.* CONTEMPORANUL, V_1, 97. *Oleacă de brînză cu smîntînă, mai un vinişor...* C. PETRESCU, Î. II, 204. ◇ (Cu sensul atenuat) *Feliu de feliu de pomi: unii în floare, alţii cu poamele verzi, mai alţii cu poamele coapte.* SBIERA, F. S. 16. *Unii se apucă de lucratul cîmpului, alţii merg cine ştie pe unde la cosit; mai unii pleacă în cărăuşie.* id. P. 253.

3. (În corelaţie cu el însuşi, pune în alternanţă termenii pe care îi precedă) Cînd..., ba... ba... *Au început a o stăpîni mai o ghintă varvară, mai alta.* MAIOR, IST. 249/23. *Tu cu mînile-ncleştate, mai cu degetele depeni, Mai suceşti vreo ţigară, numeri fire de musteţi.* EMINESCU, O. I, 155, cf. 175, 210. *Se gîndeşte mai la una, mai la alta.* CARAGIALE, O. I, 175. *Drumul... înaintează vesel, neted, mai ascunzîndu-se printre fagii tineri..., mai poposind puţin la Cişmeaua Mortului.* REBREANU, I. 9. *Se tot învîrtea pe lîngă noi, mai schimbînd cîte un cuvînt cu chirigiul, mai spunîndu-ne şi nouă cîte ceva, mai strîngîndu-şi cureaua pe deasupra brîului.* MOROIANU, S. 22. *Merg cătanele tot rînd, Mai cîntînd şi mai plîngînd!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 313. (Precedat de „şi“) *Ei merseră deci cum putură, încetul cu încetul, şi mai călări şi mai pe jos, şi mai în căruţă.* GANE, N. I, 218. ◇ E x p r. **Mai una, mai alta** v. u n u l.

III. (Cu sens durativ) Mai departe, în continuare; încă. Cf. VARLAAM, C. 37. *De la Poartă i-au venit răspunsu să mai aştepte.* NECULCE, L. 207. *Încetează dar de a te mai plînge.* MARCOVICI, D. 10/21, cf. DRĂGHICI, R. 53/23. *A mai trăi în lume nu voi.* CONACHI, P. 86, cf. 272. *Lacrimele mă opresc de a-ţi mai scrie.* NEGRUZZI, S. I, 62. *Vin-în lumea fericită Cu voinicul ce te cheamă, Căci cu dînsul nu e teamă De-a mai fi călugăriţă.* ALECSANDRI, P. I, 18. *Apoi, mai stînd acolo în fund, pe scară..., zice.* CREANGĂ, P. 205. *Nu... era chip a mai sta aşa îngălate la nuntă.* ISPIRESCU, L. 40, cf. 10. *Acolo încă nu-i iarnă, şi oile mai găsesc verdeaţă în bahnă.* SADOVEANU, B 59. *Ar muri şi nu se-ndură, C-ar mai roade la. prescură.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 468, cf. 99. *Aş măi sta, da trăbă să mă duc.* A III 17. ◇ (Învechit şi popular, aşezat între verbul copulativ şi numele predicativ) *Dacă zboară porombiţa, Ce ţi-i mai bună lădiţa?* POP., ap. GCR II, 368. ◇ (Întărit prin „tot“ sau „încă“) *Cu întîrzierea, tot mai poţi să mă pedepseşti.* MARCOVICI, C. 20/5. *Încă mai avem de ascultat.* DRĂGHICI, R. 14/26. *Tot însă mai rămăsese o şcoală.* NEGRUZZI, S. I, 3. *Vai! tot mai gîndeşti la anii cînd visam în academii...?* EMINESCU, O. I, 140. *A ţinut veselia ani întregi şi acum mai ţine încă.* CREANGĂ, P. 279, cf. 90, ALR II 3046/2. ◇ (Durata acţiunii exprimate de verb este indicată printr-o determinare) *Mai şede el acolo puţin.* CREANGĂ, P. 205, cf. 214. *Poţi să mai rămîi puţin, dacă doreşti.* CAMIL PETRESCU, U. N. 156. *M-am socotit Să mai iubesc pîn-la toamnă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 44. ◇ (Durata acţiunii exprimate de un verb repetat şi determinat prin „ce mai“ sau „cît mai“ rămîne nedeterminată) *Se frămîntă el cu mintea cît se mai frămîntă.* CREANGĂ, P. 158, cf. 226, 275. *Mai trecu ce mai trecu.* ISPIRESCU, L. 14. ◇ (Ca determinant al unui verb al cărui regent este verbul „a putea“ sau „a trebui“, trece înaintea regentului) *Văzîndu-l împăratul că nu-l mai poate încujba, l-au izgonit.* DOSOFTEI,

V. S. decembrie 246r/3. *Oh, eu nu-l mai pot suferi!* DRĂGHICI, R. 73/10. *Tu știi... De mai pot trăi, Zulnio, măcar cîtu-i o clipeală!* CONACHI, P. 103. *Mai pot eu să am nădejde în voi?* CREANGĂ, P. 146. *Cîntecul nu se mai poate Să lunece-n valuri vrăjite.* LABIȘ, P. 50. *Ar sta în loc și s-ar mira, Cum mai pociu călca iarba!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 219, cf. ALR II 3163/2. ◇ (Regional, așezat înaintea pronumelui reflexiv sau a formei scurte a pronumelui personal care însoțește verbul) *Nu mai mă cunosc.* CARAGIALE, O. VI, 424. *Nu mai te țin minte.* MACEDONSKI, O. III, 112. ◇ (Învechit și regional, așezat între verbul auxiliar și participiu sau între copulă și numele predicativ) *Adormite întru desfătarea dragostei frățești, făr-de a fi mai turburate.* MARCOVICI, C. 37/15. *Răbdai multe supărare, Cum m-am depărtat de tare Și cînd eram mai la tine, Nu mă vreai primi pre mine.* BĂRAC, A. 82/21. *Plîngi și tu cum plîng și eu, Ce-am iubit nu-i mai al meu.* HODOȘ, C. 39. ◇ (De obicei în legătură cu un cuvînt cu înțeles restrictiv, întărește înțelesul verbului „a rămîne" și dă verbelor „a fi" și „a avea" sensul de „a rămîne") *Și încă mai iaste datori să plătească moartea rudei lor.* PRAV. 90. *Curierul franțuzesc înștiințează... că ar fi mai rămas numai cîteva persoane.* AR (1829), 240[1]/48. *Ah! garafa pîntecoasă, doar de sfeșnic mai e bună.* EMINESCU, N. 42. *Mult ai avut de răbdat și puțin mai ai.* CREANGĂ, P. 222. *Mai erau cîteva ceasuri pînă în dimineața de 11 februarie.* CARAGIALE, O. III, 142. *De mîncat îmi aducea Lapte acru-ntr-o mărgea, Mîncam și-mi mai rămînea.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 394. ◇ Expr. **Mai e vorbă?** nu încape discuție!, sigur! *Adevărat să fie...? — Mai e vorbă? răspunse el.* ISPIRESCU, L. 274, cf. CARAGIALE, O. I, 165. ✦ (În construcții negative, arată încetarea unei acțiuni de durată sau înlocuirea unei stări cunoscute prin opusul ei) *De va fi rob, să nu-i dea alt dar, numai să-l slobodzească, să nu mai fie rob.* PRAV. 78. *Acela de nemică nu mai jeluiește.* M. COSTIN, O. 327. *Nu mă mai tem de tine.* MARCOVICI, C. 20/2. *Ș-au întors fața, ca să nu mai vadă.* DRĂGHICI, R. 159/23. *În orașele cele nouă a tale... nu se mai aude de vitejie.* RUSSO, S. 147. *Îți mărturisesc că nu mai simt acel foc.* NEGRUZZI, S. I, 47. *Are un ochi otrăvit și cînd l-a pironi spre tine, nu mai trăiești.* CREANGĂ, P. 225. *Nu-mi mai place nimica din cîte îmi plăceau odinioară.* CARAGIALE, O. VI, 392. *Părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani.* ISPIRESCU, L. 8. *I se părea că nu mai este cum era la plecare.* id. ib. 30. *Nu mai rămîn, nici dacă mă rugați.* SEBASTIAN, T. 127. *Dorul ei să nu-l mai duc, Că, de cînd dor am purtat, Ca scîndura m-am uscat!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 91. *Nu ma au.* ALR II/791. ◇ (În forme compuse, așezat între prefixul „ne" și un gerunziu, participiu sau supin) *Sorii, stelele... nemaifiind cumpenite de-a altor sfere putere.* CONACHI, P. 271. *Nemaiputîndu-mă lupta, am scris să-mi vie pasportul.* NEGRUZZI, S. I, 61. *Harap Alb și ceilalți, nemaiavînd ce zice, pleacă capul rușinați.* CREANGĂ, P. 269. *Smochinul se uscă de tot, nemairămîind decît un buștean pîrlit.* ISPIRESCU, L. 190. *Frunză de răchită, Boală nemaiisprăvită.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 208.

IV. (Arată repetarea acțiunii exprimate de verbul pe care îl determină) **1.** Din nou, încă (o dată), iar, iarăși. *După ce să vor fi împărțit cu besearica..., nu iaste loc de-a să mai împreunare.* PRAV. 151. *Au poroncitu pașa lui Antonie vodă de l-au pus hatman și să nu afle că-l mai schimbă din hătmănie.* NECULCE, L. 61. *Nici aveam vreme, nici îmi este drag să le mai aud.* ANTIM, P. XXVI. *Îi veni în gînd să se mai întoarcă.* GORJAN, H. I, 3/18. *P-a Dîmboviții vale oștiri de s-or ivi, Ai luptelor cumplite părtași ei vor mai fi.* ALEXANDRESCU, M. 9. *Și, mai aruncîndu-și căutătura la broască, văzu ochii ei pare că străluceau de un foc.* ISPIRESCU, L. 35. *Ș-am strigat, ș-om mai striga, Deacă nu v-eți supăra!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 472, cf. ȘEZ. V, 105. *Mai vine murga la traistă* sau *(o) mai ajunge Drăguș la căuș*, se spune la adresa cuiva care te caută numai la nevoie și pe care, pentru acest motiv, nu ești dispus să-l mai ajuți. Cf. ZANNE, P. III, 92, 409. ◇ (Regional, așezat înaintea pronumelui) *Dafinul n-a voit să mai mă primească.* FUNDESCU, L. P. 26. ◇ (Întărit prin „iar" sau „iarăși") *Mulțămește, Apoi iarăși mai pornește.* BĂRAC, A. 40/10. [Cerbul] *începe a bea hîlpav la apă rece; apoi... iar mai bea cîte-un răstimp.* CREANGĂ, P. 225. *Se duseră, se duseră și iară se mai duseră.* ISPIRESCU, L. 6. ◇ (Ideea de repetiție este întărită de complementul verbului, exprimat de obicei printr-o locuțiune adverbială de repetiție) *Să-și mai ia o dată ziua bună.* GORJAN, H. I, 3/19. *Îi mai sărută de cîteva ori pe amîndoi.* CREANGĂ, P. 199. *Cînd era să iasă, își mai aruncă ochii o dată prin grajd.* ISPIRESCU, L. 3. *Eu am mai fost și-n alte seri la dumneata.* SADOVEANU, E. 106. *Murgule, coamă rotată, Mai scoate-mă-n deal o dată.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 314. *Cine o face nesărată Nu o mai face altădată* (= după ce greșește o dată, omul se învață minte). ZANNE, P. IV, 3. ◇ (În construcții negative care au sens pozitiv) *Și unde nu mai zboară și a treia oară.* CREANGĂ, P. 196. ✦ Vreodată, cîndva (în trecut sau în viitor). *Care rar domnu au fost ș-a mai hi ca Antioh vodă.* NECULCE, L. 182. *Poate să ne mai întîlnim la vrun capăt de lume.* CREANGĂ, P. 192. *Cine dracu-a mai văzut Iepure vara cosind...!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 415. ✦ (Uneori întărit prin „și" sau „încă") În altă împrejurare, înainte de asta; deja. *Aceastea nunte să vor despărți, cum am și mai dzis.* PRAV. 218. *Au mai domnit aice în Țara Romînească..., cînd s-au fost... călcat țara du peste Olt.* ZILOT, CRON. 65. *Dama (precum am mai spus) era... frumoasă.* NEGRUZZI, S. I, 37.

Așa paseri desfrînate Mai văzut-ați încă voi? ALECSANDRI, P. I, 206. *Am mai îmblat eu c-o mulțime de cucoane.* CREANGĂ, P. 115. *Am mai umblat pe-aici. . . , dar sînt Amar de ani, amar!* COȘBUC, F. 71. ✦ (În construcții negative, arată că o acțiune sau o stare din trecut nu se reia, nu revine) *Iată, sănătos ești, de acmu să nu mai greșești!* CORESI, EV. 58. *Cînd să vor face mari. . . , să nu mai facă acest lucru.* PRAV. 219. *Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară; Ceale ce trec nu mai vin, nici să-ntorc iară.* M. COSTIN, O. 320. *Cei fără de leage să nu-mi mai cuteadze.* DOSOFTEI, PS. 23/16. *Să nu-ți mai scape din gură astfel de vorbe nebune!* NEGRUZZI, S. I, 146. *Cînd vrun om aproape a merge a cutezat, El la lumina zilei nu s-a mai arătat.* ALEXANDRESCU, M. 11. *Duce-m-aș și m-aș tot duce, Dor să nu mă mai apuce!* ALECSANDRI, P. II, 103. *Pe culmi, în sărbători, Nimeni nu mai merge!* COȘBUC, P. I, 260. *De cînd ați plecat, Nu s-a mai secerat, Cuptoarele s-au stins.* ARGHEZI, VERS. 186. *De cînd, mîndră, mi te-ai dus, Peană verde n-am mai pus.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 116. *Nu mai be mîța oțet!* (= nu mă mai las înșelat !). Cf. ZANNE, P. IV, 32. ✧ (Complementul verbului indică intervalul de timp care a trecut de cînd s-a întrerupt acțiunea) *Nu ne-am mai văzut de treizeci de ani.* C. PETRESCU, C. V. 107. ✦ Niciodată. *Acești frați nu mai avuse prilej a se întîlni amîndoi.* CREANGĂ, P. 183. *Flori, de care nu mai văzuse ea.* ISPIRESCU, L. 17. *Ce-am pierdut n-oi mai găsi!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 151. *Mart din post nu mai lipsește.* NEGRUZZI, S. I, 251. ✧ (Întărit prin adverbele „niciodată", „în veci" sau prin echivalente ale acestora) *Nu se va îndrepta mai în veci.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 123/10. *N-oi mai veni, Ivane, cîte zilișoare-oi avea eu.* CREANGĂ, P. 306. *Apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.* ISPIRESCU, L. 8. ✧ (În compuse, așezat între prefixul „ne" și un participiu) *O diată nemaipomenită pînă atunci.* CREANGĂ, P. 12. *Cu un curajiu nemaiauzit se repede asupra mistrețului.* ISPIRESCU, L. 371. *Mi-a făcut un rău nemaipomenit.* CAMILAR, N. I, 95. *Ceva perfect, nemaiatins.* DEMETRIUS, A. 82. *Pădurețul se miră de această minune nemaivăzută.* MERA, L. B. 144.

2. (De obicei în construcții negative, arată că acțiunea exprimată de verb a fost proiectată, dorită, începută etc.) De aici înainte. *Nice cu una nu poate să să mai cunune acesta.* PRAV. 182. *Văzîndu-l. . . că starea lui cerea liniștire, nu-l mai supără.* GORJAN, H. I, 4/23. *De-un semn în treacăt de la ea El sufletul ți-l leagă, Încît să n-o mai poți uita Viața ta întreagă.* EMINESCU, O. I, 189. *Parcă-mi vine s-o sorb cu ochii, de dragă ce-mi e; dacă n-a. . . fi asta, apoi nu mă mai însor niciodată.* CREANGĂ, P. 167. *Aici vor veni în șirag să s-adape Una cîte una căprioarele. . . Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii, Frumoasă jertfă a pădurii mele!* LABIȘ, P. 27. *Nu te mai poci uita!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 9. ✦ (În construcții negative, arată că o acțiune dorită, proiectată întîrzie să se realizeze) Tot, încă; o dată. *Nu te-ai mai părăsit?* MINEIUL (1776), 162^{v} ^{2}/14. *Văzînd. . . că nu le mai vini agiutor, au închinat cetatea.* NECULCE, L. 341. *Dar nu mai tăceți, măi?* CREANGĂ, P. 254. *Și tare-i tîrziu, Și n-am mai murit.* BACOVIA, O. 10. *Da suspin că nu mi-e bine, Că bădița nu mai vine.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 98. *De cînd lumea caută să se însoare și nu mai poate.* ȘEZ. V, 139. ✧ (În construcții negative, în legătură cu timpurile trecute ale verbului, arată că o acțiune începută sau proiectată nu a fost îndeplinită) *N-au apucat să mai dreagă sinețele.* M. COSTIN, O. 313. *La inimă m-am muiat Și nu l-am mai înecat.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 393.

V. (Dă valoare intensivă ideii exprimate în frază) **1.** (Precedă verbul; accentul propoziției sau al frazei cade asupra verbului, iar în construcții negative, asupra negației care însoțește verbul) *Nu mai încetă turburînd pre noi.* CORESI, EV. 56. *De strînsoare nu să mai satură.* VARLAAM, C. 68. *Începutu-s-au atunce și omor în vite, cît nu mai biruie oamenii să le despoaie.* NECULCE, L. 206. *Cît era ziulica de mare, nu-și mai strîngea picioarele.* CREANGĂ, P. 284. *Oaspeții nu-și mai luau ochii de la dînsa.* ISPIRESCU, L. 39. *Deprinde-te și tu a fi domol ca întinderile astea, de nu le mai vezi sfîrșitul.* SADOVEANU, M. C. 125. *Da mai lasă, măi bărbate, Las-acum și nu mă bate.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 184. *Nu să mai sățuie.* ALR I 783/846. *L-o mai sătura țălina*, se spune despre oamenii lacomi. ZANNE, P. IV, 144. (E x p r.) **Mai rămîneți cu bine** (sau **cu sănătate**), formulă familiară de salut, la plecare. *Dumnezeu să vă apere de cele rele, și mai rămîneți cu bine!* CREANGĂ, P. 20. *Ei, măi Ștefane și Smărănducă, mai rămîneți cu sănătate, că eu m-am dusu-m-am.* id. A. 23. ✧ (În legătură cu verbul „a ști", în formule care exprimă nedumerire, îndoială) *Te văd că ești un băiet isteț și, mai știi păcatul? poate și harnic.* CREANGĂ, P. 152. *Drumul îi era. . . Dumnezeu mai știe pe unde.* ISPIRESCU, L. 104. *Mai știu și eu? Așa i-a fost menit.* COȘBUC, F. 73. *O fi curs tot vinul? . . . — Apoi dă, nevastă, nici nu m-am uitat; mai știu? o fi curs!* ȘEZ. V, 132. ✧ (Accentul propoziției sau al frazei cade pe un adjectiv sau pe un adverb precedent) *Unde mai ești acum oare?* CONACHI, P. 102. *Părul tău ți se desprinde Și frumos ți se mai șede.* EMINESCU, O. I, 209. *Multă vorbă, mult rîs și mare nedumerire se mai făcuse.* CREANGĂ, P. 84. *Multe izbînzi am mai făcut noi amîndoi!* ISPIRESCU, L. 15. *Dară grea palmă mai ai!* id. ib. 47. *Mîndră maic-am mai avut!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 362. *Amar măi suflă vîntu!* ALR II 3121/172. *Oala dogită în zadar o mai legi.* ZANNE, P. IV, 6, cf. III, 139.

2. (Urmînd după „ce“ exclamativ, precedă cuvîntul sau grupul de cuvinte care poartă accentul propoziției) *Ce mai vremi acele!* NEGRUZZI, S. I, 246. *Ce mai galicism!* MAIORESCU, CR. II, 84. *Ce mai freamăt, ce mai zbucium!* EMINESCU, O. I, 147. *Olio, tu leică, ce mai drac frumos de noră!* COȘBUC, B. 80. *Ce mai cherestea ești!* Cf. ZANNE, P. III, 103. ◇ E x p r. **Ce mai...?** =**a)** ce rost are?, la ce bun? *Ce mai atîta vorbă lungă? Dintr-o păreche de boi m-am ales c-o pungă.* CREANGĂ, P. 45. *Mă rog, ce mai la deal, la vale? Așa e lumea asta.* id. ib. 223; **b)** (întrebuințat absolut) inutil să mai discutăm! *Ce mai? ... Nu ți-o da tata, îți dau eu, dacă-i pe-aceea.* POPA, V. 51. **Ce mai de...!** sau **ce de(-a mai)** v. c e.

B. (De obicei purtînd accentul în frază, exprimă ideea de aproximație) Aproape.

1. (Determină verbe sau, de obicei urmat de conjuncția „că“, propoziții) *Filipic mai soseaște la Țarigrad.* MOXA, 378/33. *Au purces... cu mare frică, mai se lăsasă și de viață.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 125/20. *Mai îș dezbătusă țara, c-au îmblat vro doi, trei ai pen Țara Ungurească.* NECULCE, L. 160. *Să scăpăta din picioare, de măi cădea.* MINEIUL (1776), 17[v2]/27. *Lovindu-se cu oștile nemicilor, pre ele le-au învins și mai le-au stins.* ȘINCAI, HR. I, 99/22. *El mai agiunsăse la lăcuința lui.* DRĂGHICI, R. 167/13. *La pămînt mai că ajunge al ei păr de aur moale.* EMINESCU, O. I, 85. *Mai că-mi vine să zic și eu ca omul ceala.* CREANGĂ, P. 128, cf. 160, 162, 203. *Dacă nu era binele ce mi-ai făcut... mai că te mîncam.* ISPIRESCU, L. 90, cf. 16. *Mai că m-aș duce.* PAMFILE, J. II, 152. *Dorul ei mai mă omoară.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 31. *Mai era să se aprindă.* ȘEZ. V, 84. *Că de doru lui mai mor!* ALEXICI, L. P. 18. *L-o bătut, pînă l-o mai omorît.* ALR II 3598/349. ◇ (Întărit prin repetiție) *Cu a tuturor tăcere mai mai a Corbului siloghizm... se mărturisea.* CANTEMIR, IST. 61. *Ș-așa bine că fugea, Mai că mai îl agiungea.* ALECSANDRI, P. P. 151. ◇ (În construcții negative, restrînge valoarea negației) *Găineli mai nu era în țară.* NECULCE, L. 84. *În a momițelor țară (Ce mai nu are hotară).* DONICI, F. I, 18/4. *Ei mai nu simțiră intrarea noastră.* EMINESCU, G. P. 59, cf. id. O. IV, 112. *Mai nu-l prindea somnul, de harnic ce era.* CREANGĂ, P. 140, cf. 12, 275. *Mai nici nu dormea și mai nici nu ospăta.* SBIERA, P. 88. *Mai nu mai erau pești în Dunăre.* RETEGANUL, P. V, 45. *Mai nu mai aveau parte de somn.* ȘEZ. II, 67. *Mai nu are saț* (= e mîncăcios). ALR I 783/542. ✦ (În construcții negative, uneori întărind pe „numai“) Doar că nu..., numai cît nu... *Pînă mai numai că nu-i prindea Petrea.* SBIERA, P. 24. *Acela mai că nu căzu jos de frică.* RETEGANUL, P. III, 28. *Mai că nu l-a călcat caru.* ALR II 3130/346. ✦ (În legătură cu verbe la modul conjunctiv) Pe punctul..., gata..., cît pe ce. *Stringîndu-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor.* EMINESCU, O. I, 80. *Numai iată ce dă de un cuptiori nelipit și mai să se risipească.* CREANGĂ, P. 287. ◇ (Regional, folosit pleonastic pe lîngă „cît pe ce“) *Era mai cît pe ce să pun mîna pe dînsul.* Com. MARIAN. ◇ (Întărit prin repetare) *Sîngele închegat... era mai-mai să umple groapa.* CREANGĂ, P. 227. *Mai-mai era să-și iasă din minți.* ISPIRESCU, L. 74. *Era mai-mai Să zboare precum zboar-un pai.* COȘBUC, P. II, 230. *Întinse picioarele pînă în dreptul necunoscutului, mai-mai să-l atingă.* CONV. LIT. XLIII, 405. *Mai-mai sî fac o prostii.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

2. (Determină alte părți de vorbire) *Mai în toate limbile vedem că au acest izvod.* N. TEST. (1648), [prefață] 5[v]/9. *Cinstea bunătății lui era mai peste toată lumea.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/22. *Au arsu tîrgu mai giumătate.* NECULCE, L. 84. *După multă vreame ce stătu spînzurat, pogorîndu-l mai mort, l-au băgat în temniță.* MINEIUL (1776), 186[v2]/25. *Mai toate sărbătorile lor stau în mîncări.* IST. AM. 89[v]/5. *Și da arendă cît vrea ei pe ele, mai nimic.* DIONISIE, C. 163. *Mai morți de frică, au început a-ș frînge mînile.* DRĂGHICI, R. 10/8. *Zmei... cu chip mai de om.* GORJAN, H. IV, 140/10. *Cele cu neputință chiar, ea poate să le facă. Și mai pe acest cer, cîndva, la pămînt jos îl pleacă.* PANN, E. III, 51/20. *Gîndul meu... mai nimic nu găsește să fi rămas nesmintit.* CONACHI, P. 212. *Îi uciseră mai pe toți.* BĂLCESCU, M. V. 392. *Inamicii pierdeau miie de oameni, iar ai noștri rămîneau mai intacți.* HASDEU, I. V. 123. *Mantaua sa lungă și ruptă, ce ajungea mai pănă la picioare.* EMINESCU, G. P. 48. *Ce garduri streșinite cu spini, de mai nici vîntul nu putea răzbate printre ele!* CREANGĂ, P. 153, cf. 304. *Înainte de termenul mutării, mai în fiecare familie începe regulat o interesantă dezbatere.* CARAGIALE, O. IV, 10. *Hainele de pe dînsa... se muceziseră și se putreziseră, rămîind mai goală.* ISPIRESCU, L. 144. *Limba română... are același început, mai acea materie și mai acea gramatică* [cu limba italiană]. ap. ODOBESCU, S. I, 244. *Mai un hotar tot a fost plin De mese.* COȘBUC, P. I, 57. *Cînd îmi ridic ochii, el într-un stejar; plin de zăpadă și mai degerat.* LUC. III, 105. *Brînză, smîntînă și ouă proaspete... avea mai totdeauna cucoana Mărioara la cămară.* HOGAȘ, DR. II, 103. *Închizînd mai de tot genele tremurătoare, privi lung-lung în zarea întunecată.* MIRONESCU, S. A. 70. *Citea mai toată ziua cronici și scrieri istorice.* CĂLINESCU, E. 417. *Dară carnea era mai crudă. „Ce este... nu-i fiartă?“* SBIERA, P. 82. *Unde pleci, frate, Cu dragostele mai toate?* TEODORESCU, P. P. 321. (Întărit prin repetiție) *Numindu-l mai-mai un al doilea Alexandru Machedon, primea drept recunoștință... bani!* HASDEU, I. V. 241. ◇ (Regional, urmat de „că“) *Mai că totdeauna mintea asupră-i putere n-are.* CONACHI, P. 281. *Era încă mult de lucru, deși era mai că miezul nopții.* JUN. LIT. I, 50. *Mai că tot la un an și*

jumătate făcea cîte un copil. SBIERA, P. 187. ◇ (Cu sensul atenuat, în propoziții care constituie răspunsuri afirmative) *Nu-i așa? — Mai așa! . . . Decît un singur lucru ne stinghereşte pe-amîndoi.* ALECSANDRI, T. 905. *Carul dumitale parcă merge singur. — D-apoi. . . mai singur, nu-l vezi?* CREANGĂ, P. 40. *Aşa-i că ți-a căzut cu tronc la inimă? — Mai aşa, măi Chirică!* id. ib. 166. *Îi împuşcat* [bursucul]? — *Mai împuşcat!* N. A. BOGDAN, ap. TDRG. ✦ (Urmat de adverbele „ca" sau „cît", uneori repetat, exprimă o comparație relativă) Aproape (ca). *Mai ca de două ori de cumu-i curtea, aşa era acel ocol.* NECULCE, L. 232, cf. N. COSTIN, LET. II, 38/20. *Eşti un cheag zbîrcit mai ca şi mine şi iată ce-ți urlă prin cap.* CREANGĂ, P. 127. *Se gîndeau la. . . Licsandra, pe care o ştiau mai, mai cît cei doi frați de voinică.* CAMIL PETRESCU, O. II, 452. *Luminau mai ca ziua.* ŞEZ. III, 184. ✦ (Determină numerale) Aproximativ, cam, vreo, în jur de. . ., la. . ., circa. *Au trecut mai trei luni până au purces.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 153/33. *L-au ținut rob mai doisprezece ani.* ŞINCAI, HR. II, 70/34, cf. 164/8. *Gospodarul. . . va căpăta mai 1000 lei.* I. IONESCU, C. 42/23. *Eu aveam un curs de carte extraordinar, şi cîştigam mai două mii de fişe.* BOLINTINEANU, O. 367. ◇ (Întărit prin „la" adverbial) *S-au tînguit mai la un ceas.* PANN, E. III, 92/8.

C. (Atenuează ideea exprimată de cuvîntul determinat) În parte, puțin, oarecum, într-o oarecare măsură, întrucîtva.

1. (Determină verbe) *Până să va mai lăsa şi să va mai domoli firea bărbatului cea sireapă.* PRAV. 155, cf. 177. *Aşijdere şi feredeul l-au mai tocmit.* NECULCE, L. 308. *Lipsit. . . de tot cel ce putea să-l mai mîngîie.* MARCOVICI, C. 4/8. *Din norocire atunce au început şi turbatile valuri a să mai alina.* DRĂGHICI, R. 12/6. *Hotării să-mi răzbun şi ideea asta mă mai linişti.* NEGRUZZI, S. I, 7, cf. 63. *Te-ai mai încălzit?* ALECSANDRI, T. I, 460. *Îl botezase cu numele de Agatocle. . ., ca să mai acopere. . . grosolănia numelui de Leuştean.* GANE, N. III, 156. *Ninsoarea mai încetase.* CREANGĂ, A. 32. *Tînăra nevastă, văzîndu-şi bărbățelul, mai uită din cele năcazuri!* id. P. 7, cf. 5, 33, 253. *Vîntul s-a mai potolit.* CARAGIALE, O. I, 144. *Nu ştiau ce voie să-i facă, ca să-l mai înveselească.* ISPIRESCU, L. 11. *Focul mi-oi mai alina.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 82, cf. 132, 414. *A intrat nora-n blide, pînă ce se mai deprinde.* ZANNE, P. III, 479. (E x p r.) **Aşa** (sau **acum**) **mai vii de acasă**, se spune cuiva care revine asupra unei erori, care adoptă o atitudine mai conciliantă, mai înțeleaptă. Cf. ALECSANDRI, T. 902. *Ia, acum mai vii de-acasă, fătul mieu.* CREANGĂ, P. 223. ◇ (Regional, aşezat înaintea pronumelui reflexiv) *Parcă mai m-am uşurat şi simțesc cum mă tot însănătoşez!* SBIERA, P. 30. ◇ (Cu sensul întărit de complementul verbului) *Ploaia şi furtuna au mai contenit puțin.* DRĂGHICI, R. 73/29, cf. 27/17. *Se mai uşură nițel de mîhnirea ce îi sfîşia rărunchii.* GORJAN, H. I, 5/27. *Harap Alb, mai prinzînd oleacă la inimă, încălecă.* CREANGĂ, P. 212. ✦ (Arată că acțiunea exprimată de verb se desfăşoară sporadic, întîmplător, nesusținut) Cîteodată, uneori. *Vezi că pe-atunci nu erau cluburi, presă, bulevard şi grădini cu cîntări şi încîntări; mai scriau oamenii şi de urît.* GHICA, S. 86. *Prin satul adormit, Doar vrun cîne-n somn mai latră Răguşit.* COŞBUC, P. I, 48. *Nu te, maică, supăra Că mai mor voinici aşa!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 320. ◇ (Urmat de adverbul „şi") *Opreau pentru ei muşchii, pe care-i păstrau sărați la butoaie, mai şi vînzînd din ei.* MOROIANU, S. 26. *Încheagă brînză, umple putinica, mănîncă toată iarna, mai şi vinde.* STANCU, D. 97. *Cetera mai şi greşeşte. . . Gura mea le potriveşte.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 357. ✦ (Regional, în legătură cu verbul „a se duce" şi precedat de „cam", exprimă prin restricție intensificarea acțiunii) De-a binelea; întins. V. c a m a i. *Face o săritură înapoi şi una înainte, şi se cam mai duc la împărăție.* CREANGĂ, P. 199, cf. 41. *Şi să te cam mai duci la fugă spre răsărit.* MARIAN, T. 45.

2. (Determină diferite alte părți de vorbire) *De va fi slugă, ce să dzice om mai de gios. . ., să-l poarte de coadele cailor.* PRAV. 36. *Acesta obiceaiu iaste de curund în pravilele ceaste mai noi.* ib. 109, cf. 125. *Galeria era ticsită de dame frumoase, frumuşele şi mai sluțişoare.* NEGRUZZI, S. I, 36. *Boieriul acela avea o păreche de case, mai de-o parte, în care se zice că locuia necuratul.* CREANGĂ, P. 301. *Ioana dădea demîncare purcelului mai în fundul ogrăzii.* REBREANU, R. I, 147. ◇ (Precedă cuvinte sau grupuri de cuvinte care exprimă noțiuni temporale subliniind caracterul lor vag, imprecis) *Ceale meare luminate ce le-ai pus în patu-ți mai acmu.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 15^r/4. *Pentru acee ş-au agonisit. . . nume de viteaz de la turci, precum îşi scosese şi Cantemir vodă mai în trecuți ani.* NECULCE, L. 287. *Mai în trecutele zile. . . era vreme bună.* DRĂGHICI, R. 35/12. *Mai apoi însă. . . primi.* BĂLCESCU, M. V. 412. *Mai dăunăzi, înainte de topirea gheții, o femeie. . ., vrînd să-şi spele picioarele, s-a rupt gheața cu dînsa.* CR (1836), 44^1/11. *Hai de acum să dormim, mai acuş să ne trezim.* CREANGĂ, P. 255. *Totul rămînea ca mai nainte.* ISPIRESCU, L. 34, cf. ODOBESCU, S. III, 9. *Mai spre amiazi. . . Văzutu-s-a crescînd în zări Rădvan cu mire, cu nănaşi.* COŞBUC, B. 21, cf. 10. *Mai ad'ińt'e.* ALR I 327/270. ◇ L o c. p r e p. (Învechit) **Mai apoi de. . .** = după. *Mai apoi de izgnaniia învățătoriului.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 44^v/27. ◇ E x p r. **Mai an** = anul trecut (ALR SN III h 779); cu cîțiva ani în urmă (ALR I 1977/251, 790, ALR II/284). *Mai an, capitala noastră era în picioare.* GHICA, S. 654. *Un miel furat mai an din stînă.* GANE, N. I, 129. *S-a sculat mai an Bădica Troian.* TEODO-

RESCU, P. P. 145. (Regional) **Mai anțărț** = acum doi ani. *Că mai anterțu ne-au dzis noao, tuturor leșilor, craiul Șfedului să ne gătim.* NECULCE, L. 254. (Regional) **Mai alaltăieri** = răsalaltăieri. Cf. ALR II 2393 ter/260, 316, 514, 791, 876. **Mai ieri (-alaltăieri)** sau **mai alaltăieri** = de puțină vreme, de curînd. *Mai alaltăieri am trecut pe aici.* ISPIRESCU, L. 9. *Pe foile albastre Ce aduceau mai ieri Vestiri de bucurie, Dorm literele moarte.* DENSUSIANU, L. A. 29. *Nu știu cine cîntă Despre toate cîte-au fost mai ieri.* LESNEA, P. E. 143. ◇ (Restrînge sensul lui „mult“ și al lui „puțin“) *Venrără la dînsulu mai mulți întru a striirilor preimitoare.* COD. VOR. 104/1. *Mai multe să fac* [călugărițe] *cu de-a sila.* PRAV. 197. *Vrăjmașii vor voi a-l ține mai multă vreme înpresurat.* DRĂGHICI, R. 165/7. *Oamenii sînt mai de multe ori ei singuri pricina suferințelor lor!* BOLINTINEANU, O. 362. *După mai multe lupte îndelungate, aceste pretenții cad zdrobite.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Prin ușe, se văd mai mulți alegători plimbîndu-se în sus și-n jos.* CARAGIALE, O. VI, 137. *Sînt de mai multe zile cu voi.* ISPIRESCU, L. 8. *Unde-or fi oameni mai mulți, La mine să nu te uiți; Unde-or fi mai puținei, Ochii tăi să fie-ai mei.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 245, cf. ALR II 2968. (E x p r.) **Mai mult sau mai puțin** v. m u l t. ◇ (În legătura cu corelativele „cînd... cînd...“, „și... și...“, exprimă varietatea prin alternanța dintre contrarii) *În multe rînduri s-au dus la groapă... și mai de noapte, și mai cătră dzuă.* VARLAAM, C. 105. *Stelele pe cer derază și mai mari, și mai mărunte.* CONACHI, P. 264. *Erau acolo o mulțime de oameni, și mai învățați, și mai proști.* SADOVEANU, E. 112. *Prind cucoșii a cînta... Cînd mai gros, cînd mai subțire.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 163. ◇ E x p r. **Mai așa** = nu tocmai bun, nu chiar așa cum ar trebui. *Nu-i vorbă, tot atita se toarce și c-o furcă mai așa, dar parcă-ți umblă mîna mai ușor pe-o sculă frumoasă.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Tuturor le spune că Simina-i fată Mai așa și-altminteri.* COȘBUC, P. I, 247. **Mai altfel** = nu chiar așa (de rău) cum se prezintă. *Eu te socoteam mai altfel, dară văz că ai de gînd să-ți cei iertăciune de la mine ca toți fricoșii.* ISPIRESCU, L. 42. ◇ (Restricția este folosită pentru a accentua prin contrast calitatea) *Numai în grădina ursului... se află sălăți de-aceste, și mai rar om care să poată lua dintr-însele.* CREANGĂ, P. 211. *Dragu meu, mai puțini oamini ca dumneata!* ALR II 3093/520, cf. 3093/682, 812, 928. (E x p r.) **(Cam) mai ba** v. b a.

D. (Servește ca instrument gramatical pentru formarea comparativului de superioritate și a superlativului relativ).

I. (Formează comparativul) **1.** (Termenii comparației sînt exprimați în frază și se leagă prin „decît“, prin „ca“ și, învechit sau atunci cînd al doilea termen al comparației este un numeral, prin „de“) *Și lăcui într-unșii mai multe de dzeace dzile.* COD. VOR. 66/13. *Mult mai cinstită de aurul.* ib. 140/13, cf. 50/1, 52/27, 60/14. *Întru înțeleptu și sufletu... semerea tatălui, în dzeire mai mic de tatăl după omerie.* PSALT. 336. *Sudalma ce să va face în tîrg iaste mai mare decît aceaia ce s-are face la sat.* PRAV. 230, cf. 108, 158, 173, 224. *Ceia ce sîmt mai mici de 25 de ani.* ib. 259. *Să neguțitorească cu dînsa mai bine decît cu aurul și decît fiece altă aveare.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/47. *Și poate să vie o vreme să trebuiască și să slujască împărăției mai mult prețul decît trii mii de pungi de bani, îndzăcit decît giuruiescu ei.* NECULCE, L. 20. *Am făcut planuri de fericire mai ciudate decît visurile.* MARCOVICI, C. 15/3. *Îl iubea mai mult decît ochii.* DRĂGHICI, R. 3/17. *Zulnia, cea mai frumoasă decît zorile la față.* CONACHI, P. 82. *Mai mult de șaptezeci cetăți.* BĂLCESCU, M. V. 6. *Mai bine-mi place s-aud sunînd Un răcnet aspru de răzbunare Decît oftare De amor blînd.* ALECSANDRI, P. II, 79. *Ea este mai rea decît soră-sa.* ISPIRESCU, L. 5. *A pornit s-alerge-n zbor Acest cuvînt, mai călător Decît un vînt!* COȘBUC, P. I, 54. *Încearcă, fii mai fericit ca mine.* DENSUSIANU, L. A. 58. *Cît de mare-i pămîntu, Ce-i mai rău ca urîtu?* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 8, cf. 90, 411. *Măi mare ca mine.* A III 17. *Mai degrabă știe satul decît bărbatul*, se spune în ironie la adresa bărbaților care nu știu că sînt înșelați. Cf. ZANNE, P. IV, 257. *Mai scumpă ața decît fața*, se spune atunci cînd cineva, după multă muncă, nu se alege cu nimic. Cf. id. ib. III, 12. (E x p r.) **Unul** (sau **una**) **mai... decît altul** (sau **alta**) sau **care (mai) de care mai...**, **care mai de care**, se spune cînd vrem să arătăm ca într-un grup de ființe, de obiecte etc., fiecare în parte excelează în privința unei anumite calități. *Graiuri care mai de care păcălitoare.* ISPIRESCU, L. 36. *Pietre nestemate, una mai frumoasă decît alta, una mai mare decît alta.* id. ib. 191. *Care mai de care mai fermecătoare.* H IV 61. ◇ (Întărit prin adv. „și“) *La Țarigrad și la unguri și în Crim, și mai cu preț decît aice era bucatele toate.* NECULCE, L. 379. ◇ (Comparativul aflîndu-se în raport sintactic adversativ cu pozitivul, termenii comparației nu mai necesită elementul de legătură) *Rele-s, bade, frigurile, Da-s mai rele dragostele.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 7. *Amară-i frunza de nuc, Mai amar doru ce-l duc.* id. ib. 90. (Întărit prin adv. „și“) *Milă mi-e de haina lui, dar de cămașa mea și mai tare.* Cf. ZANNE, P. III, 179. ◇ (Cu termenul de comparație „toți“ sau un echivalent semantic al acestuia, comparativul capătă sens de superlativ) *Te știu că ești mai înțelept de toți iudeii.* COD. VOR. 74/12. *Urîtu... și mai hicleanu de tot pămîntul.* PSALT. 327. *Mai micul și mai apoi de toți și ticălosul.* MOXA, 399/32. *Va rămînea fără de cinste, care lucru iaste mai rău de toate.* PRAV. 248. *Să fie mai apoi de toți.* N. TEST. (1648), 53r/27. *Să fii tu mai sus decît toate*

limbile. BIBLIA (1688), 145¹/25. ◇ Expr. (Învechit) **Mai apoi de toate** = în cele din urmă, la sfîrşit. *Şi ieşind întreg îl deaderă herilor să-l mănînce, mai apoi de toate îi spintecară pîntecele cu ostie şi cu aceasta-l premeniră din viaţă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 2ᵛ/22.

2. (Al doilea termen al comparaţiei este subînţeles) *Mai bunru e cela ce dă bunrătate.* COD. VOR. 128/22, cf. 20/22, 122/24, 152/27. *Lumina mai mare să slujască zuoei* [= zilei] *şi lumina mai mică să slujască nopţiei.* PALIA (1581), ap. GCR I, 34/24. *Mai mare iaste răpitura, cînd va fi cu soţii multe.* PRAV. 184. *Nu era cu putinţă să lase mai folositoare învăţătură.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 3/13. *Îmi va da ceea ce-mi va fi mai de folos.* MARCOVICI, D. 2/17. *Din aceste* [oase] *au ales el care era mai tari şi mai ascuţite.* DRĂGHICI, R. 58/10. *A tale scrisori duioase, . . . Mă cufund în întuneric de gînduri mai amărîte!* CONACHI, P. 104. *Aş vrea să văz ziua pămîntului vestită, Să respir un aer mai liber, mai curat.* ALEXANDRESCU, M. 7. *Toarce baba mai turbată!* ALECSANDRI, P. I, 8. *Dar mai puternic, mai nalt, mai dulce Îi pare legea de a iubi.* EMINESCU, O. IV, 12. *Da fii mai cu inimă oleacă!* CREANGĂ, P. 130. *De ce nu eşti mai blînd, Dragomire?* CARAGIALE, O. VI, 257. *Îşi aruncă ochii la dînsa mai cu băgare de seamă.* ISPIRESCU, L. 35. *Alţii poate vor vorbi mai bine şi mai complet despre meritele prietenului nostru.* IONESCU-RION, C. 129. *Din fundul lumii, mai din sus. . . , Venit-au roiuri de-mpăraţi.* COŞBUC, B. 18. *Simţea că i-e mai dragă Ileana.* REBREANU, NUV. 108. *Ascultă aci, că e mai extraordinar!* CAMIL PETRESCU, T. II, 363. *Dar aici, fără-ndoială, Noi sîntem mai cu greşeală.* DEŞLIU, M. 44. *Cînd gîndeşti să te umbreşti, Mai tare te dogoreşti!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 179. *De-i mai mic, e mai voinic.* id. ib. 310. *Vorbesc măi tare.* ALR II/I h 27. *Bucatele de la masa altuia sînt mai cu gust*, se spune în batjocură la adresa celor zgîrciţi. Cf. ZANNE, P. III, 495. ◇ (Învechit şi popular, cînd termenul determinat este într-o construcţie prepoziţională, „mai" trece înaintea prepoziţiei) *Mai în mare păcate-l va arunca şi mai în grei păzitori va hi ţinut.* VARLAAM, C. 208. *Dzice că mai pre mare ploi să băte ei cu şfedzii.* NECULCE, L. 244. *Îl aprinde mai cu straşnică pornire.* CONACHI, P. 84. *Lacomi la găzdăşie, Mai la mare sărăcie.* DOINE, 38. ◇ (Întărit prin „şi" sau „şi. . . încă", cu accentul propoziţiei sau al frazei pe „şi", exprimă o gradaţie intensivă a calităţii) *Vei căştiga şi mai multă bucurie a sufletului.* DRĂGHICI, R. 48/17. *Şi mai rău, şi mai mult încă.* CONACHI, P. 83, cf. 260, 267, 277. *O naţie şi mai barbară, şi mai puternică.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Cu asta a voit spînul. . . să facă pe Harap Alb ca să-i ieie şi mai mult frica.* CREANGĂ, P. 208. *Merse. . . merse şi iar merse, cale lungă şi mai lungă.* ISPIRESCU, L. 5. *Cînd gîndeşti să scapi de-un rău, Vine altul şi mai greu!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 222. (Loc. adj. şi adv.) **(Încă) şi mai (şi)** (decît) = şi mai mult, şi mai grozav. *Tată-său în picioare, ba încă şi mai şi. . .* CREANGĂ, P. 250. *Scorpia ospătă pe Făt-Frumos şi mai şi decît Gheonoaia.* ISPIRESCU, L. 6. *Oricît ar fi de frumoase, tot ar voi să fie şi mai.* CONTEMPORANUL, VI_2, 201. ◇ (Termenii între care se stabileşte proporţia sau gradaţia sînt introduşi prin „de ce. . . de aceea", „cu cît. . . cu atît", „pe cît. . . pe atît") *Mintea, cu cătu-i tare, cu atîta mai mult lucrează.* CONACHI, P. 278. *De ce creştea copilul, d-aceea se făcea mai isteţ.* ISPIRESCU, L. 2, cf. 41. *Trandafirul, cu cît mai frumos, cu atît mai puţin ţine.* ZANNE, P. I, 297. ◇ (În legătură cu „tot", „din ce în ce" sau cu un echivalent al acestora, exprimă o gradaţie continuă) *Din ce în ce mai vie o simte-n a lui braţe.* EMINESCU, O. I, 95. *Umbra morţii se întinde tot mai mare.* id. ib. 148, cf. 97, 103. *Înălţîndu-se tot mai sus.* CREANGĂ, P. 192. ◇ (În construcţii negative, comparativul de superioritate exprimă egalitatea) *Întru această Troiţă nece urul nu iaste mai vechi şi nece mai apoi, nece mai mare, nece mai mic.* PSALT. 337. *Să să bucure. . . cu acest binre, pănă cînd să vor împlea doodzeci de ai. . . , iară nu mai mult.* PRAV. 49. *Nu mai puţin şi maica sa. . . îi zicea.* DRĂGHICI, R. 5/14. *Te-ai deprins a socoti amorul o zabavă, nimic mai mult.* NEGRUZZI, S. I, 45. *Şi doar nu era vreun om mai arătos sau mai deosebit Petrea Dascălul.* GANE, N. III, 133. *Cin-pofteşte traiul meu, Să i-l deie Dumnezeu, Nici mai bine, nici mai rău.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 127. ◇ Expr. **(Şi) mai multe nu** v. mult. **Nici mai mult nici mai puţin** v. mult.

3. (Învechit şi regional, de obicei accentuat pe „mai", comparativul concurează din punct de vedere semantic cu superlativul relativ sau cu cel absolut, după cum este sau nu urmat de o determinare introdusă prin „între" sau „dintre") *Mic era întru fraţii miei şi mai tărăru întru casa tatălui mieu.* PSALT. 309. *Dintr-alalţi au fost mai drag ucenic lui H*[risto]*s.* N. TEST. (1648), 104ᵛ/4. *Au fost şi David mai mic între fraţii şi în casa tătîne-său.* ANTIM, P. 4. *Era, de nu toţi, mai mare parte români.* ŞINCAI, HR. I, 56/23. *Era mai mic dintre toţi.* GANE, N. II, 145. *Că prînzu cînd e mai dulce, El ia cartea şi citeşte, Prînz pe masă se răceşte.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 75. *Du-mă, Doamne, şi mă pune, Unde mi-i mai drag pe lume.* id. ib. 145. *Cînd era zîna mai în focul jocului.* SBIERA, P. 38. [Oiţa] *mergea tot înaintea turmii şi era ca un păcurar care-i mai harnic!* RETEGANUL, P. III, 57. *Şi cînd era şărpoaica mai aproape de ei, Crăişorul făcu din nevastă-sa moară pe o apă mare.* MERA, L. B. 36.

4. (Comparativul anumitor adjective, adverbe şi locuţiuni capătă valori semantice în care nu se mai simte sensul pozitivului şi este folosit

ca locuțiune) **Mai ales** v. a l e s. **Mai bine** v. b i n e. **Mai bine de...** v. b i n e. **Mai cu deosebire** v. d e o s e b i r e. **Mai dihai** v. d i h a i. **Mai mult** v. m u l t. **Mai pe deasupra** v. d e a s u p r a. **Mai prejos** v. p r e j o s. **Mai presus** v. p r e s u s. **Mai cu seamă** v. s e a m ă. **Mai vîrtos** v. v î r t o s.

II. (Formează superlativul) **1.** (Precedat de „cel, cea“ sau, regional, de „ăl, a“, formează superlativul relativ al adjectivelor, adverbelor și al locuțiunilor adjectivale sau adverbiale pe lingă care stă) *Cumu și întâiu preuți* (p o p a *cel mai mare* N. TEST. 1648, a r c h i e r e u l BIBLIA 1688) *mărrturisescu-mi.* COD. VOR. 38. *Cei mai mulți și cei mai mari și mai credincioși dascali dzic.* PRAV. 213. *Spre cea mai multă parte.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/27. *Cel mai mic sunet ce auze îl înspăimînta.* DRĂGHICI, R. 40/4. *Cele mai bune și înțelepte purtări.* GORJAN, H. I, 2/4. *Din toți muritorii lumei cel mai în nenorocire Și dintre toți pătimașii cel mai mult în osîndire.* CONACHI, P. 99. *Sînt cel mai mare dintre frați.* CREANGĂ, P. 184. *Grajdurile... unde erau cei mai frumoși armăsari din toată împărăția.* ISPIRESCU, L. 3. *Brațul și-l întinde, Pe cea mai dragă o cuprinde.* COȘBUC, P. I, 88. *Busuioc roșu răsare, Unul mic și altul mare ; . . . Cel mai mare mi-i drag tare!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 22. *Ăli mai multe muieri.* ALR II 3014/2. *Ion îi hăl măi nalt.* A III 17.

2. (Precedat de adverbul „cît“ sau, învechit și regional, de „cum“, indică superlativul absolut al adjectivelor, adverbelor și al locuțiunilor adjectivale sau adverbiale determinate) *Cumu-i mai de sîrg să slobodzi pre cei 3 oameni.* VARLAAM, C. 394. *Să o îndzestreadze și să o și mărite cum mai de sîrg.* PRAV. 204. *Iaste minciunos și om cumu-i mai rău.* ib. 234. *Să aibă... cît va pute mai multe poame și stridii.* DRĂGHICI, R. 165/13. *Se dichisi și el cum știu mai bine.* ISPIRESCU, L. 33. *Vinișor de nouă ai, Cum e mai bun pentru trai.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 488.

III. (Servește ca instrument gramatical pentru formarea comparativului sau a superlativului substantivelor și al altor părți de vorbire al căror conținut poate fi asimilat cu însușirile) *Nu știu ce vină or hi dat bieților tîrgoveți de Hotin, a o samă ce au fost mai fruntea, de i-au înpens din cetate de pe zid.* M. COSTIN, O. 77. *Era mai om decît toți.* NECULCE, L. 110. *Noi am trăit în lume... În mai îmbilșugare decît trăim acum.* NEGRUZZI, S. II, 177. *Mai liniște ce avem!* VLAHUȚĂ, D. 297. *Mai legămînt decît cuvîntul omului de cinste, se poate?* CONV. LIT. XLIV$_2$, 76. *Tot îți place ție Brașovul — mai Brașov ca Lipsca nu găsești.* CARAGIALE, O. VII, 450. *Judeci ca cea mai femeie dintre femei!* C. PETRESCU, Î. I, 9. *Care-a fost mai voinicel, Acum e mai vai de el.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 287.

— Și: (regional) **măi, ma** adv.

— Lat. **magis.**

MAI[2] s. n. **I.** Măciucă **(I 1)**; (învechit și regional) ciocan. *Cu maiuri brațele și stinghiile le zdrobiră.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 44^v/18. *Și cu maiuri de aramă frînseră-i picioarele.* id. ib. decembrie 218^r/5. *Și luă Iair... țărușul cortului și puse maiul în mîna ei.* BIBLIA (1688), 176/50, cf. CALENDARIU (1814), 110/17. *Ocara obrazul și maiul capul să-ți bată.* CANTEMIR, IST. 311. *Puind lemnul cel săpat deasupra cununei, loveaște-l cu un mai, ca să se tipărească... florile* (a. 1805). GRECU, P. 100. *Își muie cîte o bucată de carne, bătîndu-o cu maiul.* DRĂGHICI, R. 149/19. *Ajută cît poate, Dîndu-i cînd nuiele, cînd maiul să bată.* PANN, Ș. II, 23/17. *Manipulațiunea despicărei bilei... cere o desteritate practică cu atît mai admirabile, cu cît muncitorul n-are alte unelte decît o cusutură, o pană și un mai.* I. IONESCU, M. 397. *Maiurile dogarului sînt unele cu mînerul scurt, altele cu mînerul mai lung sau chiar foarte lung.* DAMÉ, T. 87, cf. 41, 115. *Lemnului i se face o despicătură cu toporul, și în despicătură se pune icul, bătîndu-se apoi, cu o muche sau cu maiul.* PAMFILE, I. C. 122, cf. id. A. R. 173. *Și dintr-o dată, ca lovit cu un mai în creștetul capului, a închis ochii.* GALAN, Z. R. 309. *Dînd cu mai de fier, În mîni, în picioare, Cuiele bătea.* MARIAN, SV. 111, cf. H IV 56, IX 497. *În mî'i și-n pișoari să-m bată băskii dži fier cu maili dž-oțăl.* ARH. FOLK. III, 134, cf. ALR I 723, ALR II 6670/2, 36, 76, 95, 130, 386, 705, 833, 848, 872, 876, 899, 928, 6703/95, A I 12, 23, V 33, VI 3, 26. ◇ (Ca termen de comparație pentru mărimea sau greutatea pumnului sau, p. e x t., a mîinii) *Avea un pumn cît un mai.* REBREANU, NUV. 107. *Se întoarse cu greu și ridică mîna, mare cît un mai, cu frînghioarele albăstrii ale vinelor puternic reliefate.* T. POPOVICI, S. 12. ◇ (Regional) *De-a (peana și) maiul* = numele unui joc de copii nedefinit mai de aproape. Cf. H II 32, IV 159. ◇ E x p r. **A se ține ca maiu cu coadă** = a fi nedespărțit de cineva, a se ține cu statornicie de ceva. Cf. ZANNE, P. V, 399. ✦ Măciucă cu care se bat rădăcinile de pe lîngă mal, pentru a stîrni peștele. V. ș t i u l b u c. *Țăranii..., îndată ce văd o retragere repede a apelor, se înarmează cu „maiuri“ sau „măciuci“ și cu „topoarele“, și ies „la doborît somnii“.* ANTIPA, P. 290, cf. 562. ✦ (Regional) Buzdugan (Gîrda de Sus-Abrud). ALR II 4951/95.

II. Nume pentru diferite unelte sau pentru părți ale unor unelte de lemn, asemănătoare ca formă sau ca întrebuințare cu maiul **(I)**.

1. (Regional) Lopățică de fag cu care se bat rufele și torturile cînd se înălbesc. *Pentru ca pînzele de cîlți să se facă albe, cînd se ghilesc, se bat cu maiul pe un bolohan mare și curat de piatră.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 178. *Se întoarse, avînd subsuoară un coș de rufe ude de leșie, peste rufe scaunul de lăut și maiul.* REBREANU, I. 191, cf. CHEST. V 170/27. *Lau... cu maiu.*

ALR I 635, cf. 723, ALR II 3373, 4533, A VI 16, 26, IX 4. *În pădure m-au tăiat, La apă am zburat* (*Maiul* de cămăși). GOROVEI, C. 217.

2. Unealtă de bătucit pămîntul, alcătuită dintr-un lemn de forma unui trunchi de con, care are capătul de sus prevăzut cu două mînere, iar capătul de jos îmbrăcat în oțel. V. b ă t ă t o r, b ă t ă l ă u, b ă t u c i t o r. *Ciocanele băteau, maiurile greoaie de lemn icneau... toți lucrau cu un zor nemaipomenit la înjghebarea unui sat model.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 54. *Zapciul îi lămuri că zidul se lucrează între două uluci de scînduri, între care se toarnă pămînt, bătut treptat cu maiul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 177. *Peretele ori spatele celui zgîlțîit huia înfundat, de parcă cineva ar fi bătut cu maiul în pămînt.* V. ROM. februarie 1955, 200. *Unde dă cu maiul, Să crească mălaiul, Unde dă cu sapa, Să curgă ca apa.* TEODORESCU, P. P. 210, cf. ALRM II/I h 412, A V 15.

3. (Regional) Pisălog. *Scoase un drob de sare, îl trînti în piuă, se așeză și începu să lovească cu maiul.* PREDA, D. 76, cf. ALR II 3957/2, 3979/29, 705, 848, A I 26. ✦ S p e c. (La pl., în forma *maie)* Pilugii de la piua de postav. *Maiele, ca să poată întoarce dimiile, cînd le bat, sînt crestate la capătul de jos.* DAMÉ, T. 168, cf. ALR SN II h 497, ALR II 6469/105, 6 470/105, 836, 6473/105.

4. (Regional) Mustuitor. ALR SN I h 233.

5. (Regional) Bețigaș cu care se împinge dopul la pușculița de soc (Sînnicolaul Român-Oradea). ALR II 4379/316.

6. (Regional) Hădăragul îmblăciului (Pecenișca-Băile Herculane). ALRM SN I h 36/2.

7. (Regional) Rotița de la bătătorul de unt (Cîmpenii de Sus-Vașcău). A I 31.

8. (Regional) Teasc de călcat rufele; măngălău. ALR II 3386/47, 325.

9. (Regional) Fund pe care se taie tăițeii de supă (Beba Veche-Sînnicolaul Mare). ALR I 697/49.

10. (Regional, în sintagma) *Maiul puștii* = patul puștii (Glimboca-Caransebeș). ALRT II 18. *Șăndariu o vru să die cu maiu pușĉi.* ib.

— Pl.: *maiuri* și (regional) *maie.*

— Lat. **malleus.**

MAI[3] s. n. **I. 1.** (Mold., Bucov., Transilv., Maram.; în Mold. adesea determinat prin „negru") Ficat. *Maiul cel negru i-au fost sănătos.* N. COSTIN, ap. DDRF, cf. LEX. MARS. 212, COSTINESCU. *Vin roșu... se bea toată luna mai cu credința că se preînnoiește și maiul (ficatul).* N. LEON, MED. 75, cf. CANDREA, F. 317. *De-abia mă mișc, mi s-o umflat maiul cît o bute.* T. POPOVICI, S. 413. *L-au luat din leagăn, l-au spinticat... și l-au spălat frumușel: inima, maiul, plămîiele, mațele.* SBIERA, P. 291. *Galbaza... e un fel de vierme lat, care se vîră în maiul și inima vitei.* ȘEZ. III, 147, cf. I, 128. *Alțî maiuri pîrjole, Inimňoara-ș măi prinde.* VASILIU, C. 17. *Să-l străpungi... Prin maiu, Pe sub maiu, Prin plomîi, Pe sub plomîi.* PĂSCULESCU, L. P. 135. *D'in maiu lui, D'in creeri*[i] *capului.* DENSUSIANU, Ț. H. 99, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, ARH. FOLK. V. 158, ib. VI, 129, ALRM I/I h 69, ALR II/I MN 15, 6913/362. *Călbadză pe mai.* ALR I 1656/351, cf. 1656/361, ALR II 4134, 6251. ◇ *Maierele* (sau *maiurile) albe* (sau *bălăi)* = *plămînii.* ALRM I/I h 68, cf. ALR 4133/537. ◇ E x p r. **A(-i) plesni** (cuiva) **maiul în el (de...)** = a-i fi peste măsură de ciudă, a fi grozav de supărat, de enervat (de ceva); a-i plesni fierea de necaz v. f i e r e. *Umbla ca năuc și-i spunea notarului ungur, cu care era prieten: — Plesnește maiu-n mine, mă!* T. POPOVICI, SE. 13. ◇ (La pl. cu valoare de sg. ALR II 4134/514, 551, sau denumind ficatul și plămînii la un loc ALR I 751/116, ALR II 4134/537) *Să mergi la gioiana... în mațăle ei, în stomahul ei, în maiurile ei și în splina ei.* POP., ap. HEM 1626.

2. F i g. (Învechit) Partea cea mai dinăuntru a corpului, a ființei omenești. V. i n i m ă, m ă r u n t a i e, r ă r u n c h i. *Ispitește-me, Doamne, și strînge-me, încinde zgăul* (p î n t e c e l e H, *maiul* D) *mieu și înrema mea.* PSALT. 43.

3. (Regional) Lapți (ALR II 6238/260, 316); icre (ib. 6238/105).

II. C o m p u s: (Bot.; regional) **mai-de-apă** = nufăr galben. Cf. p l ă m î n. (Voiniceni-Tîrgu Mureș). ALR II 6280/235.

— Pl.: *maiuri* și *maie.* — Și: **máiere** s. f. pl.

— Din magh. **máj.** — **Maiere,** pl. de la *maieră* < *maiură* s. f. refăcut din pl. *maiuri.*

MAI[4] subst. sg. (Și în sintagmele *luna mai* sau *luna lui mai)* A cincea lună a anului, care urmează după aprilie; (popular) florar, frunzar, prătar. *M*[e]*s*[i]*ța mai* (a. 1619). GCR I, 56/28. *Mai 14* (a. 1641). id. ib. 92/3, cf. 135/15. *Tipăritu-s-au la sv*[i]*nta mitropolie în Iași; m*[e]*s*[i]*ță mai în anul 7187* (a. 1679). id. ib. 239/26. *Iaste bine... pentru înțărcatul copiilor la mai, avgust, noemvrie* (a. 1733). id. ib. II, 27/13. *La 5 dni* [= zile] *ale lui mai, zi miercuri.* R. GRECEANU, C. M. II, 126. *S-a născut la văleatul 571, maie 5, la Meca.* VĂCĂRESCUL, IST. 247, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF. *Boboc de trandafir din luna lui mai.* CREANGĂ, P. 276. *Mai E rai.* MARIAN, S. R. I, 96. *Mai e lună de plimbare.* MAT. FOLK. 1197. *Frumos ca luna lui mai*, se spune despre cineva foarte frumos. Cf. DDRF. *Dacă nu plouă în mai, Nu se mănîncă mălai.* ZANNE, P. I, 47, cf. MAT. FOLK. 714. ◇ *Întîi Mai* sau, rar, *zi întîi de Mai* = arminden; prima zi din luna mai, adoptată ca sărbătoare internațională a oamenilor muncii; festivitate, petrecere organizată cu acest prilej. Cf. POLIZU. ◇ E x p r. **A face maiul** sau (regional) **a face pe**

mai = a petrece, a chefui (cu prilejul zilei de arminden). Cf. COSTINESCU. *Cînd sînt la petreceri, poporul se exprimă astfel: chefuiesc, chefuluiesc, stau la taifas, fac pe mai.* H II 32.

— Și: (învechit) **máie** subst. sg.

— Lat. **maius**. v.sl. **мaй**.

MAIÁ[1] s. f. **1.** Ferment; drojdie; p. e x t. plămădeală. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF. *După ce pîinea este frămîntată, se pune maia (drojdie, aluat) ca să crească* (a. 1894). ap. TDRG, cf. TOMESCU, GL., CHEST. V 17, 20, 23, 46, ALR I 769, 770, A V 14. ◇ E x p r. **A prinde maia** = a prinde puteri, a se înviora. ZANNE, P. III, 597. ✦ Porțiune dintr-o masă fermentată, c u i b; s p e c. (de obicei cu determinări indicînd felul produsului) bucată de aluat ajuns în faza de fermentație, folosit la dospirea unui nou aluat, a l o ț e l (COSTINESCU, IORDAN, L. M. 198); oțet dintr-o fabricație anterioară, în care se găsește fermentul acetic (POLIZU, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, CHEST. V 15); cantitate de lapte acru care se amestecă cu laptele dulce pus la prins, c o v ă s e a l ă (CHEST. V. 86, 88/6, 79, ALR I 779/679). *Laptele fiert se covăsește cu maia* [scris greșit: *maiŭ*] *spre a face iaurt sau lapte acru.* DAMÉ, T. 31, cf. id. T[2], 38. ✦ F i g. (Rar) Materie primă. *Ca să aibă cineva maiaua trebuincioasă sau capitalul bucătăriei întru facerea tuturor felurilor obicinuite* (a. 1846). ap. TDRG.

2. (Regional) Substanță extrasă din stomacul animalelor tinere neînțărcate, care produce coagularea laptelui; cheag, presură. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CHEST. V 6, 15, 16, 20, 73, 81/40. ◇ E x p r. **A prinde maia** = a prinde cheag v. c h e a g. *Buzunarul văz că-ți sună, Văz că ai mai prins maia.* ap. ȘIO II_1, 243.

3. (Glumeț) Rachiu. (În e x p r.) **Cu maiaua în** (sau **la**) **cap** = amețit de băutură. *Cu mare plăcere v-aș găzdui, dar am un bărbat tare năting și mă tem să nu vie cu maiaua-n cap (beat!) și să vă dea afară.* I. CR. IV, 236. *Și unde începe cel cu maiaua la cap să care mai cu sete.* ib. 237.

4. (Regional) Amestec de brînză de vacă și ouă crude, cu care se umplu foile de plăcintă (Vidra-Focșani). Cf. CHEST. V/94.

— Pl.: (neobișnuit, **1**, **2**) *maiele* POLIZU, PONTBRIANT, D. — Și: (regional) **măiá** (ALR I 769/885), **maiáuă** (BARCIANU) s. f.

— Din tc. **maya**.

MAIÁ[2] s. f. Os mort situat în partea posterioară a copitei calului; furcuță, rîndunică, melc. *Talpa copitei, osul mort, în formă de unghi ascuțit... „mijlocul copitei calului"... se numește figurat rîndunică,... melc,... maia.* DR. V, 304. *Furcuța, maiaua sau rîndunica... e o bucată de corn moale și elastică așezată între talpă și bare.* ENC. VET. 84. *În mijlocul copitei la cal se vede o rădicătură tare numită maia.* CHEST. V 22.

— Pl.: *maiele*.

— Etimologia necunoscută.

MAIÁ[3] s. f. (Regional) Netezitoare (folosită la tencuit). Cf. DAMÉ, T. 103. ✦ Mistrie (Coropceni-Iași). ALR II/I h 241/514.

— Pl.: *maiele*. — Și: **măiá** s. f. BARCIANU.

— Cf. m a l a[1].

MÁIA[4] subst. sg., adj. invar. **1.** Subst. sg. Nume al unei vechi populații indiene din America Centrală.

2. Adj. invar. Care aparține populației maia (**1**), care se referă la această populație. *O evoluție interesantă a avut scrierea maia a vechilor locuitori ai peninsulei Yukatan — America Centrală.* GRAUR, I. L. 80. *Cele mai vechi texte indiene, scrise în limba maia în secolul al III-lea e.n., n-au fost descifrate pe deplin.* id. ib. 210.

— Din. sp. **maya**, fr. **maya**, rus. **майя**.

MAIÁL s. n. (De obicei la sg.) **1.** (Transilv., Bucov.) Serbare sau petrecere cîmpenească în cinstea primăverii, organizată (de școlari) în luna mai. V. a r m i n d e n, n e d e i e. *Școala română d-aici a serbat maialul, la care a luat parte nu numai o imensă mulțime de popor d-aici... ci și din satele învecinate.* F (1879), 279, cf. ALEXI, W. *Sărbătorirea învierii în natură, sărbătorirea primăverii, maialul cum ziceam noi, armindelul cum ziceau românii ardeleni.* SBIERA, F. S. 169. *Se proiectase un maial și o excursie.* AGÎRBICEANU, L. T. 345, cf. ALR II 4249/105, ALR II/574.

2. (Regional, în forma *maialiș*) Jocul călușarilor (Beclean-Dej). ALR II 4335/260.

— Pl.: *maiale* BARCIANU. — Și: **măiálăs** (ALR II 4249/105), **maialíș** (ib. 4335/260, ALR II/574) s.n.

— După germ. **Majalis**. **Maialiș** < magh. **majális**.

MAIALÍȘ s. n. v. **maial**.

MAIÁN subst. (Învechit) Mistrie. *Și pre chipul puindu-l, potriveaște-l bine cu maianul și lasă-l puțintel ca să se svînteze; apoi însemnează și lucrează* (a. 1805). GRECU, P. 96.

— Pl.: ?

— Cf. m a i a[3].

MAIASTÁT subst. v. **maiestate**.

MAIÁTEC s. m. v. **măietec**.

MAIÁUĂ s. f. v. **maia**[1].

MAIBÉNT s. n. v. **mabein**.

MÁICĂ s. f. **I. 1.** (Învechit; astăzi regional și familiar, uneori cu sens hipocoristic; adesea

determinat de un adj. pos.) Mamă (**I 1**). *Elu-şi părăsi maică-sa de se duse în Ţarigrad.* MOXA, 388/25, cf. 357/6. *Îşi aleasără maicile lor şi mai luară cineşi cîte o fimei dintru ale lor... iară pre celelalte pre toate le omorîră.* HERODOT (1645), 205. *Maica* (m u m a MUNT.) *ceaia ce-ş va vinde fata pre bani.* PRAV. 177, cf. 214. *Fără tată, fără maică şi fără rudenie.* N. TEST. (1648), 295ʳ/28. *Tatăl le fusease ellin, iară maica creştină.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 98ʳ/18. *Tată-mieu şi maică-mea mă părăsîră* (a. 1680). GCR I, 248/8. *Părintele maicei măriei tale.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 7/34, cf. [prefaţă] 7/22. *Beserica Albă, carea este zidită de maică-sa, de Doamna Anastasia.* N. COSTIN, LET. II, 51/34. *De un neam di pe maică cu Şerban vodă.* NECULCE, L. 88, cf. AMIRAS, LET. III, 166/19. *A grăi, de la maice şi de la mamce ne deprindem.* CANTEMIR, IST. 82. *Maica tînărului duce o parte de zăstre la coliba fetii.* IST. AM. 90ʳ/16, cf. AETHIOPICA, 24ᵛ/24. *Testamentul împărătesei Maria, maicei prinţesei, au perit între altele.* AR (1829), 180²/7. *Toţi oamenii se împărtăşesc din durerile maicilor lor.* MARCOVICI, C. 21/7. *Maica sa... îi zicea: „Unde vrei să mergi, fiiul mieu?"* DRĂGHICI, R. 5/15, cf. 26/17. *Gîndeam la maică-mea.* NEGRUZZI, S. I, 57, cf. 28, 251. *Glasul maicei mele... Veni să mă dezmierde din cerul fără nori.* ALECSANDRI, P. I, 128. *Feciorul nu ieşi din hotărîrea maică-sa.* CREANGĂ, P. 4. *Să nu facă maicelor sale... necaz şi supărare.* MARIAN, NU. 13. *Petre s-a certat rău cu maică-sa.* REBREANU, R. II, 219. *Obrazul maică-sa parcă era un portret neclintit.* SADOVEANU, B. 89, cf. 105. *În pîntecele maicii-si.* TEODORESCU, P. P. 250. *Că n-am taică să mă ţie, Nici maică să mă mîngîie.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 209. *Spune, bade, maică-ta, Că cu sila nu te-oi lua.* id. ib. 272. *Dzîua bunî cî-ş luarî Di la taicî, di la maicî, Di la fraţ, di la surori.* MAT. FOLK. 1463, cf. 1348, 1349, 1541. *Oare ce şi-i spun maichii şi mă creadă?* ALR II 3248/316, cf. ALRM I/II h 215. *Îi plăcea maichii hora şi luă bărbat cimpoiaş,* se spune cînd cineva găseşte chiar omul sau situaţia care i se potriveşte. Cf. ZANNE, P. IV, 378. ◇ (În formule exclamative de compătimire, de mirare etc.) *Ce trăgea! vai de maica lor.* DIONISIE, C. 164. ◇ (În imprecaţii) *Iau colea busuiocul, şi-l vîr în agheazmă, şi-l ard cu ea, de-i iese sufletul, maica ploii lui!* CĂLINESCU, E. O. II, 300. ◇ *Maică de-a doua oară* v. o a r ă. ◇ E x p r. **De cînd maica m-a făcut** = de cînd sînt pe lume; (în construcţii negative) niciodată (pînă acum). *De cînd maica m-a făcutu, Zile bune n-am avutu.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 22, cf. ZANNE, P. IV, 477. ◇ (La vocativ, ca termen cu care se adresează cineva mamei sale) *O, maica mea, căci plîngi pentru mine şi suspini aşa tare.* CHEIA ÎN. 2ᵛ/8. *Nu sînt vreadnic a mă însoţi spre nuntă cu ceaia ce iaste roabă împreună cu mine? Pentru ce, o, maică?* AETHIOPICA, 33ᵛ/24 *O! maică, înger dulce! O! maica mea iubită!* ALECSANDRI, P. I, 194. *Lasă-mă, maică, să zac.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 96, cf. 173, 193. *Maico, din copiii tăi Toţi au casă, Toţi au masă, Numai eu trag la pedeapsă.* id. ib. 180, cf. 197, 447, MAT. FOLK. 1300, cf. 819. ◇ F i g. *Au zămislit o fată care iaste maica tuturor noroadelor a Americii.* IST. AM. 87ᵛ/19. *Maica Roma cea bătrînă Mi-a pus arma asta-n mînă. Şi mi-a zis cu glasul său: Fiul meu, alesul meu!* ALECSANDRI, P. II, 12. ✦ *Maica domnului* = **a)** (ca nume propriu) mama lui Iisus Hristos, Fecioara Maria. V. n ă s c ă t o a r e a. *Ieraclie închină cetatea Fecioareei şi Maiceei Domnului.* MOXA, 375/34. *Bătrîna a ieşit clătinînd din cap şi zicînd: Maica Domnului să-şi facă milă de fata mea!* NEGRUZZI, S. I, 27. *Formulele „Doamne, Maica Domnului" şi „Dumnezeu şi Maica Domnului" sînt stereotipe.* PAMFILE, S. T. 30, cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 111. *Nu ştie canonu Maichii Domnului.* ALR II/I h 142. (Cu determinantul schimbat) *Grădina Maicăi Preacestii* (a. 1700). GCR I 340/13. *Dar cutare babă de ce nu-şi mărită fetele, Maică Precistă?* RĂDULESCU-CODIN, Î. 112, cf. ŞEZ. II, 143. *Curat, luminat, Ca Maica lu Dumnezeu Ce l-a lăsat.* MAT. FOLK. 1607. *Maica Dumnezeului.* ib. 1610. *A aşternut Maica Preacurată, Domnului nostru Isus Hristos, piatră.* PAMFILE, B. 24. *Numai Maica Sfîntă-Maria L-a auzit.* id. ib. 27; **b)** (Bucov.) numele unei stele „care se află lîngă lună" (PAMFILE, S. T. 30); luceafărul de dimineaţă (id. ib., cf. id. CER. 155); **c)** (Entom.; rar) vaca-domnului. *Îl mai mîngîie însă pe greier iubirea şi laudele pe care o mulţime de maica-domnului — gîngăniile cele roşii stropite cu negru — i-o arătau.* GÎRLEANU, L. 27. ✦ (Regional) Mamă vitregă. ALRM I/II h 217. ✦ (Rar) Animal femelă (în raport cu puii săi). *Maica la pui cată hrană.* CONACHI, P. 295. *Mielul blînd suge la doo maice.* NECULCE, L. 134.

2. (La vocativ, făcînd adesea grup cu alt vocativ sau, la genitiv, ca determinant al unui apelativ în cazul vocativ) Termen de dezmierdare cu care femeia se adresează copiilor ei sau, p. e x t., (familiar) unei persoane mai tinere. Cf. m a m ă. *Catincuţo maică, tu ca una ce eşti mai micuţă, trebuie să te supui.* GORJAN, H. IV, 170/5. *Unde vă duceţi, maică? îi întreabă o bătrînă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 180. *Mulţumesc, maică, să trăieşti.* GALAN, Z. R. 165. *Radule, voinicul maichii, Taci, maică, nu te-ntrista, Nu-ţi face inimă rea.* POP., ap. ODOBESCU, S. II, 431. *Corbeo maică, aici eşti? Corbeo maică, mai trăieşti?* TEODORESCU, P. P. 518. ◇ (Regional, la genitiv, cu elipsa apelativului în cazul vocativ) *Sărută-i mîna* [maistorului Vasi], *maichii!* POP., ap. TDRG.

3. (Regional, de obicei determinat prin „bătrînă", „bună", „mare") Bunică. Cf. LIUBA-IANA, M. 24, H XVIII 146, AHR. FOLK. III, 134, ALRM I/II h 238.

4. (Învechit și popular, de obicei urmat de un nume propriu) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (mai) în vîrstă, care impune respect. Cf. m a m ă. *Jupînease, care matroane le dzîc, adică maice.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 155/19. *Maica-mpărătească prea-i căruntă pe la frunte, Ca să ducă singurică grija trebilor mărunte.* EFTIMIU, Î. 21. *Uite, maică Ioană, că ăl mare nu lasă-n pace pe cocoș!* REBREANU, R. I, 151, cf. ALRM I/II h 286. ◇ C o m p u s e: **maica-calea** sau **maica-călătoarea**, **maica-bătrînă**, **maica-boalelor** = denumiri populare eufemistice ale ciumei. CANDREA, F. 222, cf. 137. ✦ Titlu de respect dat de biserică martirelor creștine. *Prea cuvioasa maica noastră Theodora* (a. 1698). GCR I, 319/10. *Această prea cuvioasă maica noastră Anna.* MINEIUL (1776), 180[r1]/8.

5. Călugăriță. Cf. s o r ă. *Au răscolit de-a-fir-a-păr toate chiliile maicelor.* CREANGĂ, A. 74, cf. id. P. 110, 115. *De mică o crescuse maica Fevronia și acu o avea la ascultare.* SĂM. VI, 63. *Maica de gazdă pășea în vîrful picioarelor.* C. PETRESCU, Î. II, 242. *Drumul. . . pînă la mănăstirile de maice. . . îl faci cam în două ceasuri.* GALACTION, O. 204. *Două maici stau de vorbă, potolit, într-un capăt de cerdac.* SADOVEANU, O. IV, 159. *Maicile și asistența. . . ieșiră din cimitir și reintrară în curtea mînăstirii.* CĂLINESCU, S. 754, cf. ALR II/I MN 96. ◇ (Regional) *Maica și călugărul* = numele unui joc care se joacă la priveghi. PAMFILE, J. I, 291.

II. F i g. **1.** Izvor, cauză, origine. *Sirguința este maica tuturor faptilor bune.* DRĂGHICI, R. 141/7. *Mîndria. . . este maica rătăcirilor din lume.* CONACHI, P. 264.

2. Ocrotitor, apărător, protector; îndrumător. V. p a t r o n. *Atîtea cărți făcînd, le-ai dat maicii bisearicii a să citi.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/58. *Dîrjia și semeția. . . este maica și sora lor. . . și nu s-ar feri, d-ar fi cu putință, însuși cu Dumnezeu să se lupte.* CANTEMIR, ap. BĂLCESCU, M. V. 656. *Maica cea de obște a tuturor, sf[î]nta besearecă* (a. 1765). GCR II, 78/29.

— Pl.: *maici* și (rar) *maice.* — Gen. dat. și: (învechit) *maicei*, (învechit și regional) *maicăi*, (regional) *maichii*, *maichei*; voc.: *maică* și *maico.*

— Din bg. **майка**, scr. **majka**.

MÁICHEA interj. v. **mache**.

MAIDÁN s. n. **1.** Teren deschis, loc viran situat în interiorul sau la marginea unei localități, folosit ca arenă sportivă (v. p r ă v i r i ș t e), ca teren de luptă (v. c î m p), ca loc de plimbare și de adunare a oamenilor (v. p i a ț ă, s c u a r), ca loc de desfacere a mărfurilor (v. t î r g, o b o r), ca loc de depozitare a gunoaielor (v. t o l o a c ă, t ă p ș a n) etc. *Ca și un împărat cînd are ședea la un meidean înainte căruia are alerga voinicii, unii la halcă, alții la sigeată.* VARLAAM, C. 57. *Cei ce străjuia la porți n-au simțit cînd s-au cuprins și porțile și ulițele toate și meidanul orașului de mijloc.* M. COSTIN, O. 298, cf. 256. *L-au îngropat afară den tîrg, unde zic meideanul den afară.* N. COSTIN, L. 462. *Pre unii. . . la meidanul luptii îi strigă.* CANTEMIR, HR. 24, cf. id. IST. 100, 186. *Încă și meideanul acela unde se face tîrgul Făinii în deal. . . niminea să nu-l astupe cu cas*[ă] *sau dugheane, ci să rămîie loc slobod* (a. 1741). IORGA, S. D. VI, 238. *Au așteptat boierii caimacami pre domnul în meideanul ce este din gios de fîntîna Papii.* GHEORGACHI, LET. III, 289/31. *Chipul de a sămăna meidanurile care, cu tăiatul pădurii, s-au golit și apoi s-au și curățit bine.* COD. SILV. 15. *La răsăritul soarelui. . . să arăta în medean, țiind în mînă o lance împodobită cu peane.* IST. AM. 47[v]/20. *Toate hiarăle făcîndu-să stăpîne cetăților, aleargă ulițile și să primblă prin meidanuri.* CRITIL, 55/25. *L-au scos la meidan, adecă la loc de privelişte, și stînd vezirul de față, au poruncit la gelați de l-au început a tăia din toate încheieturile.* DIONISIE, C. 223, cf. LB. *Au cutezat a ieși fățiși la medean înaintea unei armie. . .* AR (1829), 26[1]/17. *S-au mutat într-alt loc, tot în ace pădure, unde ave meidean mai deschis.* DRĂGHICI, R. 261/15. *Medeanul Jandarmilor. Această piață îi una din cele mai frumoase a Berlinului.* KOGĂLNICEANU, S. 88. *Nimic nu este mai curios decît a se videa pe țăran sosind în medeanuri și iarmaroace ca să-și vîndă grîul.* CALENDAR (1859), 85/18, cf. BARCIANU, V. *Din dosul casei mele este un maidan deșert. Pe la ceasul acesta nu trece nime prin el.* ALECSANDRI, T. 1727. *Odată venise lui Oșlobanu rîndul să cumpere lemne: și așa. . . iese cîne-cînește în medean. . . și găsește un țăran, . . cu un car încărcat cu lodbe de fag.* CREANGĂ, A. 82. *Dincolo, la stînga, e o cocioabă de casă în mijlocul unui maidan plin de bălării.* SLAVICI, N. I, 252. *La colțul stradei, într-un mic maidan, se întîlniră cu vro patru copii de seama lor, care se jucau.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 143. *Cînd ajunse în medean, la crîșma lu Troscut, calul se opri ca întotdeauna.* DUNĂREANU, CH. 23. *Iute apoi fuge-n medean și cumpără un sac de pîne uscată.* PAMFILE, S. T. 163, cf. id. A. R. 27. *Medeanul din fața mănăstirii, unde se vinde și se cumpără.* HOGAȘ, DR. I, 13. *În orașul de provincie banal. . . La colțul străzii, pe maidan, A apărut un cort.* TOPÎRCEANU, P. O. 113. *Aștepta să i se prezinte la apel foștii tovarăși de haimanalîc pe medeanuri și în zăvoaie.* C. PETRESCU, O. P. II, 78. *Să adune un sac mare de cîrpe de pe maidane.* STĂNOIU, C. I. 135. *Și căuta istoricul maidan Cu spini ca creste de cocoși pe gard, Cum înfloreau în fiecare an. . . Și a găsit în loc, un bulevard.* D. BOTEZ, F. S. 39. *Trecînd prin medeanul plin de lume, am plecat fluierînd la locul de întîlnire.* BRĂESCU, A. 110. *Lîngă el s-au ridicat copiii. . . care au crescut pe maidane, răzleți și sălbăticiți.* SAHIA, N.

4 — c. 715

94. *În medeanul cel mare al tîrgușorului era o nemaipomenită îngrămădire de lume.* SADOVEANU, O. I, 180, cf. 509, 512, XI 286, id. D.P. 151, id. N. F. 102, id. Z. C. 80. *De la zaplazul curții se deschidea un medean larg, în care se aduna lumea de prin sate.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 6/4. *Numeroasele cîrciumi cu umbrare mari... înconjurau maidanul tîrgului.* CAMIL PETRESCU, O. III, 192. *L-am lăsat pierdut ca pe-un pisic aruncat pe-un maidan.* V. ROM. septembrie 1954, 38. *Treceam într-o seară pe lîngă un mare maidan din vecinătatea orașului.* V. ROM. octombrie 1955, 118, cf. 162, decembrie 1954, 55. *Nu sînt noroaie și praf și gropi și maidane cu hoituri și gunoaie.* PAS. Z. I, 171. *Miroase crunt a curechi răsuflat, aruncat prin maidane.* CAMILAR, N. I, 27, cf. ȘEZ. VIII, 159. *Dobili cînd li bate, Mńii di mńii di turci vine, Mîna pi slugî-ș(i) pune Șî la median cî ișă.* VASILIU, C. 27. *Turnați galbeni cu sumanul, Să se umple medeanul.* I. CR. II, 155. *Mîndra șeade pe maidan Și-mi înșiră la mărgean.* POP., ap. ȘIO II, 244, cf. CHEST. IV 124/733, cf. ALR SN III h 904, A V 14, 25, VI 9, 26. ◇ E x p r. **A scoate** (sau rar, **a da**) sau **a ieși în** (sau **la**) **maidan** = a scoate sau a ieși la vedere, a (se) arăta; a (se) da pe față, a (se) descoperi. *Multe boclucuri de acestea ieșea la meidan.* IST. Ț. R. 71. *Se uitasă această slujbă întreită, iar acu iar au găsit-o de au scos-o la medean* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 226/2. *Vă veți îngrozi de ați știe, noul nostru pămîntean Ce-au lucrat el pe sub cumpăt și au ieșit la meidean.* BELDIMAN, E. 106/36. *Tarafurile... Care au mai ieșit la maidan?* ALECSANDRI, T. I, 407. *Atunci puii scoaseră la maidan pe mîntuitoriul lor.* MARIAN, O. I, 139. *De aproape l-oi ruga, Ca să facă d-un divan, Să mă scoață la măidan.* PĂSCULESCU, L. P. 202. **A ajunge la maidan** = a izbuti. *Ca s-ajungem la măidan, ne trebuie mulți bani, multă lume și sudoare.* JIPESCU, O. 84, cf. ZANNE, P. VI, 192. (Olt). **A face maidan** = a încura calul. *Dară Corbea ce-mi făcea? Pă Roșu că-ncăleca, Puțintel maidan făcea, Pînă cînd bine-nfierbînta.* MAT. FOLK. 148. *Cînd frîul îl slobozea, Cu pintenii îl înghioldea, Mitutel măidan făcea,* ib. 169. **A bate maidanul** (sau **maidanele**) = (mai ales despre copii) a-și pierde vremea hoinărind sau jucîndu-se; a umbla fără rost pe drumuri. *Băieții puteau să mai bată maidanul.* PAS, Z. I, 219.

2. F i g. Interval de timp; răgaz. *Turcii... au zăbovit mai mult de două săptămîni și într-acest maidan de vreme* (cca 1821). ȘIO II_1, 244. ✦ F i g. Moment favorabil, ocazie prielnică. *Aflase meidean și vreme a grăi rău de boieri.* N. COSTIN, LET. II, 91/17. *În zilele acestui domn pre mult medean avea boierii cei mari... atît domnul cît și boierii greci... făcînd tuturor boierilor* [pămînteni] *venituri și lefi îndestule și rădicături* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 235/9.

3. (Regional) Șes situat pe o suprafață înaltă de teren, t ă p ș a n (COSTINESCU, ALR SN III h 815); mică ridicătură de pămînt pe un șes (CHEST. IV 90/178a), „pe coasta unui deal, măgură ori munte" (H XI 332); deal (ALR I 406/746, 782, LEXIC REG. 82); fața dealului, a r ș i ț ă (ALR I 387/746, 782). *Cerul era aproape de pămînt, dă-l ajungeai cu mîna, cînd te suiai p-un măidan.* ȘEZ. III, 191. *Iar la capul dealului, La crucea medeanului, La crîșma-mpăratului, Trei voinici că mi-au sosit.* BIBICESCU, P. P. 315. *Asară urlau în vîrful maidanului cutare vreo șase lupi.* H II 25. *Cînd am ajuns noi în maidan și cum am zis ho! ...* [lupul] *a croit-o di vale-n tufiș.* ib. 31. ✦ „Coamă (pe mijlocul arăturii)". ALR SN I h 31.

4. (Regional) Zidire, clădire mare. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: *maidane* și *maidanuri*. — Și: (învechit) **maideán, măideán,** (învechit și popular) **măidán,** (Mold.) **meidán, meideán, medeán, medán,** (Olt.) **dăimán** (GR. S. V, 120) s. n.

— Din tc. **meydan, maydan.** Cf. bg. м е (й)д а н. — **Dăiman,** prin metateză.

MAIDEÁN s. n. v. **maidan.**

MAIÉ[1] s. f. (Învechit) Stofă scumpă din care se făceau caftane. *Caftan de cofterie, altul de maie* (a. 1557). ȘIO II_1, 243.

— Etimologia necunoscută. Cf. ȘIO II_1, 243, care îl explică din tc. m a y a.

MÁIE[2] subst. v. **mai**[4].

MÁIE[3] s. f. v. **mamaie.**

MAIÉC s. n. v. **măiug.**

MAIÉG s. n. v. **măiug.**

MÁIER s. n., s. m. (Transilv., Olt.) **1.** S. n. Mică gospodărie (țărănească) sau grădină, la marginea unui oraș (săsesc); măieriște. Cf. LEX. MARS. 137. *Dumnealui secretariul au răspuns că n-are la mănăstire nici o datorie, nici face moșiei nici o pagubă cu acel maier, că niște dobitoace ce au ținut acolo le-au vîndut, de n-are cu ce călca moșia au a paște iarba* (a. 1735). IORGA, S. D. XIV, 54, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, LM, BARCIANU, ALEXI, W. *Să fașem o grăd'ină und'eva în cîmpia asta frumoasă, să fașem nunta acolo. — Dară în cîtă vreme să poat'e găt'i maieru așela?* ALEXICI, L. P. 268. ✦ (Regional) Loc unde se află mai multe coșare sau hambare. V. m ă i e r i ș t e (Aurel Vlaicu-Orăștie). CHEST. II 436/51.

2. S. m. (La pl.) Cartier (locuit de români) în marginea orașelor săsești din Transilvania. Cf. LEX. MARS. 137. *Pentru îmblarea la slujba dumnezeiască să-i fie slobod a lăcui în maieri, aproape de biserica cea românească.* ȘINCAI, HR. III, 67/34. *Li s-au dat loc la maierii Bălgradului.* id. ib. 241/38, cf. 68/8.

3. S. m. Fermier. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. [La castelul lordului] *sînt trei categorii de curteni... Apoi mai sînt grădinari, zileri și maieri* [glosat: *fermier*], *care însă n-au casă și masă imediat la curte, ci trăiesc cu leafă hotărîtă.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 131, cf. PONTBRIANT, D., LM.

— Pl: *maieri.*

— Din germ. **Meier**[hof]. Cf. magh. m á j o r.

MAIERÁN s. m. v. **maghiran.**

MAIERÁNĂ s. f. v. **maghiran.**

MÁIERE s. f. pl. v. **mai**[3].

MAIERÍȘTE s. f. v. **măieriște.**

MAIESTÁT subst. v. **maiestate.**

MAIESTÁTĂ s. f. v. **maiestate.**

MAIESTÁTE s. f. **1.** Suveran, monarh. *Prea-inalta voie a chesaro-crăiescului maiestat* (a. 1783). IORGA, S. D. XIII, 13. *Un stat înalt și nobil, un port de maiestate, O frunte mare, scoasă, ce cugetă departe.* HELIADE, O. I, 230. [Petru Rareș] *nu se înjosește, nu sărută mîinile, nu mărturisește prin actele sale că ar fi dobîndit coroana numai de la sacra maiestate polonă.* XENOPOL, I. R. V, 59. ✦ (Învechit) Autoritate, putere supremă; suveranitate. *Supt maiestatea... coroanei apostoliceștei crăimi a Ungariei.* ECONOMIA, 150/21. *Fieștecarea cojniță* [de albine] *închipuiaște o soțietate omenească, întru carea iaste crai, maiestate și însoțire.* ib. 173/2.

2. (De obicei urmat de un adj. pos.) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu (sau despre) un monarh. V. m ă r i e[1], î n ă l ț i m e. *Despre această ticăloasă stare, maiestatei sale credincioasă înștiințare au făcut.* ST. INST. 8/3. *Măiestățile sale au fost la eczerciție (muștru).* AR (1829), 9[1]/27. *Majestatea sa, împăratul, au demîntat asta.* GR. R. N. II, 18/15. *Toate acele preparative se făceau pentru celebrarea intrării în orașul Kissingen a maiestății sale elenice.* FILIMON, O. II, 182. *Cătră... preaputinciosul împărat... maiastatul lui celui împărătesc, preamilostivul mieu stăpîn* (a. 1885). CAT. MAN. I, 443. *Nu ți-ai iubit poporul, majestate, Sau nu l-ai înțeles, și e totuna.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 39. *Majestatea sa, augustul suzeran, garanta viața, libertatea și averea tuturor raialelor sale.* CAMIL PETRESCU, O. III, 82. *Auziți ce zice majestatea sa, adăugă rotunjind mieros pe „majestatea sa".* PREDA, M. 127. *Maiestatu sa regele.* ALR II 2855/812. *Maiestata sa regina.* ib. 2856/812.

3. Aspect grandios, care trezește admirație; măreție. Cf. m a i e s t o s (**2**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Majestatea naturei.* GENILIE, PRINCIP. V/27, cf. NEGRUZZI, S. I, 197, BART, E. 123. ✦ Prestanță, demnitate (a ținutei, a expresiei). *Era bărbătesc, boieresc, cu tărie, plin de netemere și de maiestate (mărime).* MAIOR, T. 94/25. *Regala majestate* [a copilei] *mai mult încă străluce Prin faptele acelea de umile deprinderi.* HELIADE, O. I, 310. *El întrunește-n sine o triplă maiestate.* ALECSANDRI, P. III, 215, cf. 135. *Mai multă majestate și frumusețe în descripțiuni nu-mi aduc aminte să fi citit de mult.* MACEDONSKI, O. IV, 60. *Majestatea mersului și îmbrăcămintii erau aproape caricaturizate.* CAMIL PETRESCU, O. III, 68. ✦ Caracter solemn, care impune respect. *Revoluțiunea grecilor din Elada și din celelalte provincii ale Imperiului otoman... este plină de severitate și de o lugubră maiestate.* FILIMON, O. I, 279. *Cît de măreață ești Sub palida, duioasa și sacra maiestate A morții.* ALECSANDRI, T. II, 186.

— Pl.: (**1**) *maiestăți.* — Și: **majestáte,** (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **măiestáte,** (regional) **maiestátă** s. f.; (învechit) **maiestát, maiastát** subst.

— Din lat. **maiestas, -atis,** fr. **majesté.** — **Maiestat, maiastat** < germ. **Majestät.**

MAIESTÁTIC, -Ă adj. (Învechit, mai ales în Transilv.) **1.** Care aparține monarhului, care se referă la monarh. V. s u v e r a n. *Împărțirea privileghiurilor și lucrarea altor drituri maiestetice ale righii.* CR (1830), 238[2]/4. *Aceiași cetitori să dea toată atențiunea la... promisiunea maiestatică de a... coprinde* [proiectele de legi] *întru o nouă diplomă inaugurală.* BARIȚIU, P. A. III, 191.

2. Maiestos (**2**). *Munții maiestatici, înalți, cu coama mare, Ce-aduc în vii estase pe om ce i-a văzut.* MUREȘANU, P. 98/6. *Ajungem într-o oară și jumătate la Feldru, un sat frumos și cu o biserică maiestatică.* F (1881), 239, cf. BARCIANU.

— Pl.: *maiestatici, -ce.* — Și: **maiestétic, -ă** adj.

— **Maiestate** + suf. *-ic,* după germ. *majestätisch.*

MAIESTATICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Maiestos (**1**). *Umblarea ei oarecum maiestaticească.* TOMICI, C. A. 11/12.

— **Maiestate** + suf. *-icesc.*

MAIESTÉTIC, -Ă adj. v. **maiestatic.**

MAIESTÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Mai ales despre ținută, mișcări, ton) Care impune prin prestanță, prin demnitate deosebită sau prin caracterul solemn, ceremonios. V. a u g u s t, r e g a l, o l i m p i a n. *Mentor, cu un ton maiestos (cu mărime), îi zise.* MAIOR, T. 9/26. *Cînd două trochee sau două iambe vin unul după altul..., declamarea devine mai gravă sau mai majestoasă.* HELIADE, O. II, 144. *Branda, strălucindă de frumusețe și cu aer maiestos.* ASACHI, S. L. II, 53. *Butca marelui ban intră cu pași gravi și măiestoși.* FILIMON, O. I, 109, cf. 110. *Dascalul tinse brațul... cu un gest maiestos.* NEGRUZZI, S. I, 6. *Capela se umple de-un cîntec sfînt și maiestos.*

GHEREA, ST. CR. I, 253, cf. I. NEGRUZZI, S. I, 79. ◇ (Adverbial) *Creştinul Dan, bătrînul cu suflet luminos, Înalţă-a lui statură şi zice maiestos.* ALECSANDRI, P. III, 101. ✦ (Adverbial, de obicei ironic sau depreciativ) Cu gravitate, cu importanţă. *Un sergent burtănos. . ., despicînd majestos valul mulţimii. . ., începu ancheta.* BRĂESCU, V. 60. *Nenea „mare“ . . . trecu maiestos şnurul ochelarilor pe după urechea lui anemică.* KLOPSTOCK, F. 135. *Încredinţat că a aruncat argumentul suprem, Stănică ieşi pe uşă maiestos.* CĂLINESCU, E. O. II, 32.

2. Care impune prin măreţia înfăţişării, prin grandoarea proporţiilor; impunător. V. m a g n i f i c, s u p e r b. *Pionul, petros munte, Între nouri înalţa-va maiestoasa a lui frunte.* ASACHI, S. L. I, 163. *De aice se descopere în perspectivă pitorească, cea mai frumoasă parte a Pionului, a căruia coastă rîpoasă. . . atrage vederea prin maiestuoasa şi bizara formă.* CALENDAR (1847), 49/21. *La vederea unor aşa maiestuoase creaţii. . . salutăm cu respect icoana venerabililor fondatori.* ib. (1855), 139/15, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU. *Maiestosul său fluviu. . . desparte* [Ţara Făgăraşului] *de restul Transilvaniei.* HASDEU, I. C. I, 10. *Templu maiestos.* ALECSANDRI, P. III, 17. *Danubiu maiestuos.* BOLINTINEANU, O. 121. *Zeus de nori-adunătorul urcă bolta maiestoasă.* EMINESCU, O. IV, 135. *Grădina doarme, Şi-n maiestoase şiruri Copacii-naltă umbra lor bizară.* DENSUSIANU, L. A. 16. *Zadarnice fanfare cu note triumfale Sunau beţia luptei din turnuri majestuoase.* PETICĂ, O. 59. *Plopi majestoşi.* SAHIA, U.R.S.S. 40. *Munţii majestoşi ai Gutinului.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2630. *Urcăm maiestoase scări de marmură.* STANCU, U.R.S.S. 22, cf. 14. *Această pasăre majestuoasă, de talie mai zveltă. . . populează primăvara şi vara pădurile noastre.* LINŢIA, P. II, 263. ◇ (În contexte figurate) *Muntele durerilor umane Mi se-naltă maiestos în faţă.* BENIUC, V. 79. ✦ (Adverbial) Cu măreţie, grandios. *Lumina zorilor devenea din ce în ce mai aurie, anunţînd maiestos sosirea soarelui dătător de viaţă.* BUJOR, S. 137. *Peste cîmpiile rămase în urmă, constelaţiile nordului se rotesc majestuos.* BOGZA, C. O. 315. *Această vale, prin care atît de maiestuos îşi poartă apele Bistriţa.* V. ROM. martie 1954, 228. ✦ Pompos. *Apăru într-un costum civil, maiestos, cu lavalieră.* CĂLINESCU, E. O. I, 137.

3. (Argotic, în e x p r.) **Fii maiestos!** = fii serios! fii solemn! v. s o l e m n. Cf. BUL. FIL. V, 221.

— Pl.: *maiestoşi, -oase.* — Şi: **maiestuós, -oásă, majestós, -oásă, majestuós, -oásă,** (învechit şi regional) **măiestós, -oásă** (BL VI, 213) adj.

— Din it. **maestoso,** fr. **majestueux.**

MAIESTUÓS, -OÁSĂ adj. v. **maiestos.**

MÁIEŞ s. m. v. **maioş.**

MAIETOÁRE s. f. v. **mîietoare.**

MAIÉU s. n. v. **maiou.**

MAIEÚTICĂ s. f. Metoda socratică de predare a cunoştinţelor, constînd din folosirea dialogului organizat. *De-a lungul replicilor şi dialogurilor care prin natura lor de maieutică socratică aminteşte „colocviile“ lui Erasm. . . străbate un realism optimist.* LL I, 132.

— Din fr. **maïeutique.** Cf. gr. μαιευτική [τέχνη].

MAIGLICÉL subst. (Regional, cu sens neprecizat) *Sus în deal la maiglicel, Odihneşte-un voinicel, Puica se suie la el.* ŞEZ. XXIII, 106, cf. XXI, 51.

— Etimologia necunoscută.

MAIMANDÁR s. m. v. **mehmendar.**

MAIMÁR s. m. (Învechit) Maimarbaşa. *10 cărămidar*[*i*] *şi un miimar, meşter de lemn* (a. 1742). IORGA, S. D. VI, 236, cf. CIHAC, II, 592, DDRF, ŞIO II_2, 75.

— Pl.: *maimari.* — Şi: **măimár** (CIHAC, II, 592), **miimár** s. m.

— Din tc. **mimar, meymar.** Cf. bg. маймар, scr. m a j m a r.

MAIMARBÁŞ subst. v. **maimarbaşa.**

MAIMARBAŞÁ subst. (Învechit) Arhitect; meşterul şef al unei echipe de lucrători (zidari). *Toader maimar-başa de lemnari i de zidari i strungari şi tîmplari* (a. 1784). ŞIO II_2, 74, cf. 75. *Manole Polcovnicu meimarbaşa, care au lucrat la podurile după apa Jiului* (a. 1812). DOC. EC. 142. *Manole măimarbaş i ceilalţi dulgheri* (a. 1812). ib. *Arhitecton este cel mai mare peste meşterii zidăriii căruia noi îi zicem mei-marbaşa, dar învăţat la Academie.* GOLESCU, Î. 8. *Hagi Curti fu de părere că ar fi bine să fie întrebat şi maimarbaşa Orăscu, iar consiliul aprobă şi hotărî ca Eliade să-l cheme mîine la el pe arhitectul oraşului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 501.

— Scris şi: *maimar-başa.* — Pl.: *maimarbaşale* POLIZU. — Şi: **meimarbaşá** (scris şi: *meimar-başa, mei-marbaşa),* **maimarbáş** (DOC. EC. 143), **măimarbáş** subst.

— Din tc. **mimar başı** „intendentul general al clădirilor“.

MAIMĂRÍE[1] s. f. (Învechit) Conducerea unei lucrări de construcţie, de arhitectură; ocupaţia arhitectului. Cf. POLIZU. *Ţinînd într-o mînă dreptarul zidarilor sau toiagul de cinste al maimăriei. . ., Manea n-a fost. . ., ca artist, de statura uriaşă ce-i atribuie legenda.* ODOBESCU, S. II, 513,

cf. DDRF. ✦ (Concretizat) Șef de breaslă. *Atunci merseră boiangiii și calfele lor la maimăria lor.* URECHE, ap. TDRG.
— Pl. : *maimării.* — Și : **măimărie** s. f. POLIZU, CIHAC, II, 592.
— **Maimar** + suf. *-ie.*

MAIMĂRÍE² s. f. (Învechit) **1.** Conducere supremă, cîrmuire, șefie. *Oameni carii... n-au ținut bine maimăriia și puterniciia, aceea mii de talanți datori sînt.* CORESI, EV. 282, cf. 338.
2. Mărire (**IV 5**). *Sălășluiaște-l în laturea aleșilor tăi, în locul dulceții și în casele mămăriei tale.* MOLITVENIC (sec. XVII), 306.
— Pl. : *maimării.* — Și : **mămărie** s. f.
— **Mai¹** + **mare¹** + suf. *-ie.*

MAIMÓN subst. v. **mamon.**

MAIMÚC s. m. (Prin sudul Transilv.) Maimuțoi (**1**). Cf. DDRF, ALR SN III h 686.
— Pl. : *măimuci.* — Și : **măimúc** s. m. DDRF, ALR SN III h 686.
— Derivat regresiv de la **maimucă.**

MAIMÚCĂ s. f. **1.** (Ban., Transilv.) Maimuță (**1**). Cf. ANON. CAR. *Sînt și măiemuci în Africa cu mult mai mari decît omul, în doauă picioare.* ȚICHINDEAL, F. 58/5, cf. 11/19, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, DDRF, BARCIANU, ALR SN III h 686. ✦ Calificativ depreciativ pentru oameni. *Nu cred ce spune Anton, că el să fi oprit motorul. Adevărat că el, maimuca, sta jos.* DAVIDOGLU, M. 22, cf. 23.
2. (Ban.) Persoană deghizată caraghios cu ocazia petrecerilor de Anul nou și de lăsatul secului (ARH. FOLK. III, 151) ; măscărici la nuntă (ALR II/I MN 81, 2689/36). *Tot în seara aceea flăcăii să fac măimuš, să-mbracă urît șî să bagăntră gloaĉe.* ARH. FOLK. III, 41, cf. 43.
3. (Regional) Momîie (pentru holde). V. m a i m u ț ă (5). (Glimboca-Severin). ALRM SN I h 33, cf. ALR SN I h 46.
4. (Regional) Umflătură sub piele, la vite. V. m o i m ă. (Arieșeni-Beiuș). ALR I 1658/93.
— Pl. : *maimuci* și *maimuce* ALR SN III h 686. — Și : **măimúcă, măiemúcă, mămúcă** (LB), **meimúcă** (ANON. CAR.), **memúcă** (ANON. CAR.) s. f.
— Cf. m o i m ă.

MAIMÚN s. m. (Ban.) Maimuță (**1**). ALR SN III h 686.
— Pl. : *maimuni.*
— Din scr. **màjmun.**

MAIMÚNCĂ s. f. (Regional) Maimuță (**1**). ALR SN III h 686.
— **Maimun** + suf. *-că.*

MAIMUȚÁ vb. I v. **maimuți.**

MAIMUȚÁR s. m. (Neobișnuit) Om neserios, nestatornic. *Să ieșim de aici : pleacă atîta lume ... Dar cine crezi că sînt, maimuțar, zăuaș, ori miner de vreme bună?!* DAVIDOGLU, M. 26.
— Pl. : *maimuțari.*
— Postverbal al lui **maimuțări.**

MAIMUȚÁRE s. f. v. **maimuțire.**

MAIMÚȚĂ s. f. **1.** Animal tropical cvadruman, cu conformația exterioară foarte asemănătoare cu a omului și cu un spirit de imitație foarte dezvoltat. *Maimuțile... sînt acolo făr-de samă de multe.* HERODOT (1645), 269. *Viu îl băga într-un sac, și într-acel sac bagă și un dulău și un cucoș și o năpărcă și o moimă (maimuță* MUNT.). PRAV. 91. *Venea împăratului corabie de la Tarsis de aur și de argint și de dinți de elifand și de maimuțe și pietri cioplite și necioplite.* BIBLIA (1688), 252¹/5. *Iară maimuța au sărit de au apucat fărîma de carne* (cca 1705). GCR I, 354/4, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Fiecare turc avînd pe umeri sau pe cealma cîte o pisică, o maimuță sau un coroi.* GHICA, S. 323. *Trimise la maimuță, vestită vrăjitoare...* ALEXANDRESCU, M. 328. *Maimuța, agățată c-o labă de balustradă, făcea acrobații.* BART, E. 85, cf. 347. *Stihia nu te cruță, Ca-n vremea cînd, lipsindu-i și luntre și lopeți, Omul era bolnava și palida maimuță.* ARGHEZI, VERS. 48. *Tremur aici ca maimuța de azi de dimineață din cușcă, stingheră și tristă.* DEMETRIUS, A. 352, cf. 176. *Veni înaintea Ziditoriului și măiemuța, și Făcătoriul zisă cătră dînsa : tu să aibi numai chip ca omul, dară să nu fii om.* POP., ap. GCR II, 358, cf. ALR SN III h 686. *Omul ca o maimuță, ce vede la altul, aceea și el face.* ZANNE, P. II, 376, cf. 79. *La beție omul este pisică, maimuță și la urmă porc.* id. ib. III, 469. *Frumusețe de maimuță,* se zice în bătaie de joc unei femei urîte. id. ib. II, 568. ◇ E x p r. (Regional) **A fi în anii maimuței** = a fi bătrîn, ajuns în mintea copiilor. ZANNE, P. IX, 655.
2. (Familiar) Epitet depreciativ pentru o persoană urîtă sau care obișnuiește să imite gesturile altora. Cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., PAMFILE, J. II, 152.
3. (Argotic, mai ales la pl.) Femeie de moravuri ușoare ; prostituată. Cf. BUL. FIL. II, 206, VII-VIII, 255, GR. S. VII, 118.
4. (Regional) Numele unui joc de copii în care jucătorii trebuie să reproducă gesturile conducătorului lor. Cf. PAMFILE, J. II, 72.
5. (Regional) Momîie (pentru holde) (Ghilad-Timișoara). ALRM SN I h 33.
— Pl. : *maimuțe.* — Și : (regional) **măimúță** (ALR SN III h 686), **măiemúță** (ib.), **mămuíță** (ib.) s. f.

— Probabil din m-gr. **μαϊμοῦ**, tc. **maymun.**

MAIMUȚĂREÁLĂ s. f. **1.** Faptul de a (s e) m a i m u ț ă r i; imitație; p. e x t. acțiune lipsită de seriozitate.

2. (De obicei la pl.) Gest sau atitudine afectată; strîmbătură, schimonoseală. „*Papa în sus, papa în jos*". *Toate numai maimuțăreli.* CĂLINESCU, E. O. II, 313, cf. 99.

— Pl.: *maimuțăreli.*

— **Maimuțări** + suf. *-eală.*

MAIMUȚĂRÍ vb. IV. **1.** T r a n z. A imita (spre a lua în rîs sau spre a stîrni rîsul); a maimuți. V. p a r o d i a. Cf. ȘĂINEANU, D. U., BARCIANU. *Și, maimuțărind astfel pe Stoica beat cum se legăna pe capră, se duse să se joace.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 20. *Pe om vrea să-l maimuțărească.* GORUN, F. 176. *Fluiera și el vesel, vrînd să maimuțărească pe Sulea.* REBREANU, NUV. 63. *Făcea pozne și la bucătărie..., maimuțărindu-i pe clienți, pe cliente...* PAS, L. II, 65. *Au început să vorbească între ei franțuzește. Nemții s-au pornit să-i maimuțărească, folosind diferite expresii franțuzești.* BENIUC, M. C. I, 28, cf. PAMFILE, J. III, 90.

2. R e f l. A folosi gesturi sau vorbe afectate (în scopul de a impresiona); a se strîmba, a se schimonosi, a se maimuți; a se fandosi. *Doamnă, v-am spus că... am luat măsuri să ne despărțim legal... Haide acasă și nu te mai maimuțări așa.* CĂLINESCU, E. O. II, 305. *Noi ne facem de cap, ne maimuțărim, ne dăm aere.* PAS, Z. II, 219. ✦ A se comporta ușuratic, neserios. *Pe vremea mea fetele erau sfinte. Olimpia să se maimuțărească în halul ăsta!* CĂLINESCU, E. O. II, 77.

— Prez. ind.: *maimuțăresc.*

— **Maimuță** + suf. *-ări.*

MAIMUȚĂRÍE s. f. (Rar) Maimuțăreală **(2).** Cf. COSTINESCU, DDRF, ȘĂINEANU, D. U., BARCIANU.

— Pl.: *maimuțării.*

— **Maimuță** + suf. *-ărie.*

MAIMUȚÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) Care aparține maimuței **(1, 2)**, de maimuță, al maimuței; ca al maimuței. *Manieri maimuțești.* COSTINESCU, cf. DDRF.

— Pl.: *maimuțești.*

— **Maimuță** + suf. *-esc.*

MAIMUȚÍ vb. IV. (Astăzi rar) **1.** T r a n z. A maimuțări **(1).** Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Domnișorii din Cluj voiau să maimuțească... pe tinerimea franceză din Paris.* BARIȚIU, P. A. II, 40. *Maimuțind pre Dumnezeul creator care poruncise să se facă lumină, călugării răspîndiră întunericul.* NEGRUZZI, S. I, 202. *Bine, da numai rapița e?... da grîul?... da porumbul?... da alelalte? Nae iritat, maimuțindu-mi tonul: — Da cuponul de iulie?...* CARAGIALE, M. 197. *Maimuțează și ei, bieții,... pe oamenii cei mari.* ISPIRESCU, ap. TDRG.

2. R e f l. A se maimuțări **(2).** *Mai în toate veacurile... ne maimuțirăm ori ca vecinu ăl mai puternic d-afară, ori ca dușmanu ăl mai voinic dinăuntru.* JIPESCU, ap. TDRG.

— Prez. ind.: *maimuțesc.* — Și: (neobișnuit) **maimuțá** vb. I.

— V. **maimuță.**

MAIMUȚÍCĂ s. f. Diminutiv al lui m a i m u ț ă.

1. Cf. m a i m u ț ă **(1).** Cf. DDRF, POLIZU.

2. Epitet (depreciativ) pentru o fată (ușuratică). Cf. m a i m u ț ă **(3).** *Vaai, cum se poate? se izmeni o maimuțică.* BUL. FIL. XI-XII, 493.

— Pl.: *maimuțele* POLIZU.

— **Maimuță** + suf. *-ică.*

MAIMUȚÍRE s. f. (Rar) Faptul de a (s e) m a i m u ț i; maimuțăreală. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: *maimuțiri.* — Și: (neobișnuit) **maimuțáre** s. f. POLIZU.

— V. **maimuți.**

MAIMUȚÍT, -Ă adj. (Rar) Imitat, contrafăcut. *A! spoială, ipocrizie, trădări, virtuți maimuțite, femei mincinoase ce sînteți!* NEGRUZZI, S. III, 448, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: *maimuțiți, -te.*

— V. **maimuți.**

MAIMUȚÓI s. m. **1.** Maimuță mascul. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN III h 686.

2. (Familiar) Epitet depreciativ pentru un bărbat urît sau care obișnuiește să imite pe alții. *Zic cutare că-i urît, Cutare posomorît, Cutare e maimuțoi, Bărbaților, păpușoi.* MUMULEANU, C. 138/21, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. ✦ Epitet pentru un om neserios, pe care nu te poți bizui. V. m a i m u c ă **(1)**, m a i m u ț a r. Com. din ALBA-IULIA.

— Pl.: *maimuțoi.* — Și: (regional) **măimuțói** (ALR SN III h 686), **mămuițói** (ib.) s. m.

— **Maimuță** + suf. *-oi.*

MÁINA interj. Cuvînt cu care se comandă strîngerea pînzelor la ambarcații. SCRIBAN, D.

— Din tc. **mayna**, it. **(am)maina** (imperativ de la *(am)mainare* „a strînge pînzele").

MAINÓS, -OÁSĂ adj. v. **mînios.**

MAÍNTE adv. v. **înainte.**

MAIOLÍCĂ s. f. v. **majolică.**

MAIONÉZĂ s. f. Sos rece preparat din gălbenuş de ou frecat cu untdelemn şi condimentat cu lămîie, muştar etc. Cf. ŞĂINEANU, D. U. *Tăvălea bucata* [de cegă] *prin maioneză.* M. I. CARAGIALE, C. 16. *Puteam să iau şi peşte... cu maioneză..., era o splendoare!* BRĂESCU, M. B. 90. *Crapului, iubite şi stimate cucoane Mihăiţă, nu-i trebuie maioneze şi alte sosuri.* SADOVEANU, O. IX, 443.
— Pl.: (rar) *maioneze.*
— Din fr. **mayonnaise.**

MAIÓR[1] s. m. Grad în ierarhia ofiţerilor, superior celui de căpitan şi inferior celui de locotenent-colonel; ofiţer care are acest grad. Cf. NECULCE, L. 370. *Mă rog, mă rog, arhon maiore...* (a. 1816). KOTZEBUE, U. 16v/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *În numărul lor să află Maiorul Martenchevici din reghementul Azof.* AR (1829), 92/18, cf. POLIZU, FONTEBRIANT, D. *Şeful de stat major, major Gramont* (a. 1866). URICARIUL, VII, 239. *Comandantul unui polc se numea polcovnic (colonel), al unui batalion, maior, al unei roate, căpitan* (a. 1893). ib. XXII, 439. *Sub numele unui francez, maior în oastea svedă..., plecă pe ascuns într-o noapte, spre a merge ca să se întîlnească cu regele sved.* NEGRUZZI, S. I, 178. *Dar maiorul nu lua seama la acestea.* C. PETRESCU, Î. II, 131, cf. NOM. PROF. 71. *Şi-apoi maiorul nu-i nici el de capul lui.* V. ROM. septembrie 1954, 11. *De-ar da Dumnezeu un foc, Să arză Sibiiul tot, Să rămîie numai parii, Să să-nţepe generalii, Generalii şi maiorii, Cari cătănesc ficiorii!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 296. *Măi, maiore, spete late, Nu mi te temi că te-or bate? Nu te-or bate oştile, Te-or bate lacrimile.* ŞEZ. II, 79, cf. BIBICESCU, P. P. 149, HODOŞ, P. P. 212, MAT. FOLK. 1084. *Comandă, maiure, bine Pînă sînt pe lîngă tine.* CIAUŞANU, V. 56, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI.
— Pl.: *maiori.* — Voc. şi: (rar) *maiore.* — Şi: (popular) **maiúr** s. m.
— Din rus. **майор,** germ. **Major.**

MAIÓR[2], **-Ă** adj. v. **major.**

MAIORÁN s. m. v. **maghiran.**

MAIORÁT s. n. v. **majorat**[1].

MAIORDÓM s. m. v. **majordom.**

MAIOREÁN, -Ă adj. v. **majorean.**

MAIOREÁSĂ s. f. (Familiar şi popular) Soţie de maior. *Glume cu... colonelese, maiorese şi căpitănese.* CAMILAR, N. I, 155. *În deal la Plosca ieşea, Cu o maioreasă se-ntîlnea.* MAT. FOLK. 91.
— Pl.: *maiorese.*
— **Maior** + suf. *-easă.*

MAIORÍ vb. IV. Refl. (Rar, în poezia populară) A căpăta gradul de maior, a deveni maior. *Bate, Doamne, cu amar Pe maioru din Ardeal, Că de cîn-s-a maiorit Mulţi ficiori a cătănit.* MAT. FOLK. 1084.
— Prez. ind.: *maioresc.*
— V. **maior**[1].

MAIORÍN, -Ă adj. (Latinism învechit) Major (**1**). *Declarat maiorin în 1 dec. 1848.* CALENDAR (1853), XLIII/16.
— Pl.: *maiorini, -e.*
— Din lat. **majorinus.**

MAIORITÁTE s. f. v. **majoritate.**

MAIORIZÁ vb. I v. **majoriza.**

MAIORIZÁRE s. f. v. **majorizare.**

MÁIOŞ s. m. (Transilv., mai ales la pl.) Caltaboş (mai subţire). Cf. KLEIN, D. 143, LB, CHEST. VIII 48/2, 16, ALR I 747/136, 159, 170, 231, A III 13, MAT. DIALECT. I, 261.
— Pl.: *maioşi.* — Şi: **máieş** s. m. KLEIN, D. 143.
— Din magh. **májos.**

MAIÓU s. n. Tricou (cu sau fără mîneci) care se poartă direct pe piele.
— Pl.: *maiouri.* — Şi: **maiéu** s. n.
— Din fr. **maillot.**

MAIS s. m. sg. (Învechit) Porumb. *Producturile ei sînt mais (păpuşoi), zahar, cafe, tabac, cacao.* AR (1829), 44[1]/7. *Între alte multe roduri şi săminţe ce au aflat, au găsit maiz sau păpuşoi.* DRĂGHICI, R. 143/14.
— Şi: **maiz** s. m. sg.
— Din germ. **Mais,** cf. fr. m a ï s.

MÁISTĂR s. m. v. **maistru.**

MÁISTĂRE s. m. v. **maistru.**

MAISTĂRÍŢĂ s. f. v. **maistoriţă.**

MÁISTER s. m. v. **maistru.**

MÁISTÎR s. m. v. **maistru.**

MÁISTOR s. m. v. **maistru.**

MÁISTORE s. m. v. **maistru.**

MAISTORÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A practica o meserie (Moiseiu-Vişeu). GLOSAR REG.
— Prez. ind.: *maistoresc.*
— V. **maistor.**

MAISTORÍȚĂ s. f. (Ban.) Femeie care practică o meserie. Cf. ALR SN II h 522, ALR II 4061/27, 6528/47.

— Accentuat și : *máistoriță.* — Pl. : *maistorițe.* — Și : **maistăríță** (ALR II 4061/27), **măistoríță** (ALR SN II h 522) s. f.

— **Maistor** + suf. *-iță.*

MAISTRÁT s. m. v. **magistrat.**

MÁISTRU s. m. **1.** Persoană care are (și practică) o meserie, m e ș t e r, m e s e r i a ș; muncitor calificat care (de obicei) conduce o secție productivă într-o întreprindere sau într-un atelier. *Au nu ar fi stat înprotivă goții ca să nu iese romanii agonisitorii locurilor și maisturii carii tocma le era lipsă din țeară?* MAIOR, IST. 31/1. *Hei! așa maistor ești tu!* ȚICHINDEAL, F. 197/7. *Lucrători slugi sînt 12, osebit de maisteru* (a. 1850). DOC. EC. 982. *În Banat, opincarii (argăsitorii, duvarii, loderii), precum și toți ceilalți meseriași în limbajul lor se numesc maistori.* PAMFILE, I. C. 43. *Văzu alergînd în goană pe... maistrul echipei care lucra în ziua aceea la sondă.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2361. *După ce măturai vreo doi ani, te lua în primire un maistru.* V. ROM. martie 1955, 228. *Brade, brade... Ei te vor tăia Și te-or răsturna, Maisteri vor veni Și te vor ciopli.* MARIAN, Î. 108. *A chemat un maister, a scoğit grinda casii ș-a băgat bani mulț acolo.* GRAIUL, I, 253. ◇ (Urmat de determinări care arată specialitatea, meseria) *Maistru minier.* NOM. PROF. 69. *Venea maistrul electrician.* V. ROM. martie 1954, 235, cf. FD I, 168. *Maistăr lemnar.* ALR II/I h 221. *Maistăr clopotari.* ALR II 4269/141. *Maistor cuțitari.* ib. 6501/64, cf. 6484/36. ◇ *De-a maistorii* = numele unui joc de copii, în care fiecare participant simulează, prin gesturi caracteristice, un meșteșug. Cf. ALR II 4353/64. ◇ E x p r. **Maistor strică (și drege de frică)** sau **strică-maistor** = meșterul strică (și drege de frică), v. m e ș t e r. Cf. I. CR. III, 119, com. PAȘCA.

2. (Uneori ironic) Persoană iscusită, îndemînatică, abilă, pricepută. *Care e maistor și care știe mai frumos pre noi să ne amăgească tocma așa e.* ȚICHINDEAL, F. 73/20. *Să-i recunoaștem maistri în lingușiri, în injurii și în calomnii și să trecem.* GHICA, S. 172. *Lasă, că mi-s io maistor pentru ea.* ALEXICI, L. P. 248. *Maistor de joc.* ALR I 1471/51. ◇ (Adjectival) *Baba o avut tri fete, iar așa maistore de vrăjit.* ALEXICI, L. P. 257.

3. Persoană înzestrată cu talent, cunoștințe și experiență într-un anumit domeniu de activitate. *O statuă de un maistor bătrîn și iscusit făcută.* ȚICHINDEAL, F. 401/8, cf. 401/22. *Că se zbate ca un sculptor fără brațe și că geme Ca un maistru ce-asurzește în momentele supreme, Pîn-a nu ajunge-n culmea dulcii muzice de sfere.* EMINESCU, O. I, 160. *Maistrul Ruben era un bătrîn de o antică frumusețe.* id. N. 52.

4. (Urmat de determinări care indică domeniul, specialitatea) Persoană care învață, instruiește pe cineva. V. m a e s t r u² **(2)**. *Maistru (profesor de șah).* NOM. PROF. 82. *Maistru de biliard.* ib.

— Pl. : *maiștri* și (rar) *maistri.* — Și : (regional) **máister, máistăr, máistăre** (ALR I 1824/341), **máistîr** (ALR I 1825/554), **máistor, máistore** (ALR I 1824/116), **máistur** s. m.

— Din germ. **Meister.** — Pentru **maistor, maistur** cf. scr. m a j s t o r, bg. м а й с т о р.

MÁISTUR s. m. v. **maistru.**

MAIȘÓR s. n. (Regional) Maiuț **(1)** (Budișteni-Pitești). ALR I 2150/786.

— Pl. : *maișoare.*

— **Mai²** + suf. *-ișor.*

MAIÚG s. n. v. **măiug.**

MAIÚR s. m. v. **maior¹.**

MAIURÁN s. m. v. **maghiran.**

MAIÚSCUL, -Ă adj. **majuscul.**

MAIZ s. m. sg. v. **mais.**

MÁIZĂL subst. (Regional) **1.** Dalta fierarului. ALRM SN I h 366.

2. Pană în care bate dogarul cu maiul² ca să așeze cercurile; ciochie (Ciocănești-Vatra Dornei). ALR SN II h 563/365.

— Pl. : ?

— Din germ. **Meissel.**

MAJAMÉȘTER s. m. v. **majămeșter.**

MÁJARĂ s. f. v. **majără.**

MÁJĂ s. f. **1.** (Regional) Veche unitate de măsură, variind, după epoci și regiuni, între 50 kg și 100 ocale. V. c h i n t a l. *O maje de aur.* PALIA (1581), ap. DHLR II, 540. *1 maje de morun* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 206/4. *Am vîndut ... dumnisale derept 68 de măji și 40 ocă* (a. 1726). IORGA, S. D. XII, 31. *Măglașu șasă măji de sare mi-au dat* (a. 1778). id. ib. 95, cf. 110. *Au poruncit de s-au ridicat piatra, subt care au aflat o mie de măji de aur.* ȘINCAI, HR. I, 111/24, cf. II, 78/10. *Luă 15 măji de aur și de argint.* MAIOR, IST. 216/9. *Țara va contribui pentru armată în producte 66 000 galete (cubuli) grîu și făină... iară fîn, 144 mii de măji.* BARIȚIU, P. A. I, 63. *Au făcut seamă de nouă zeci și nouă de măji de fier.* F (1883), 2, cf. ALEXI, W., ROSETTI, L. R. VI, 260. *Nu fusese construit pentru a rezista la greutatea unui car încărcat cu zece măji de cereale.*

CONTEMP. 1953, nr. 344, 4/4. *În fiecare an vindeau optzeci — nouăzeci de măji de grîu.* T. POPOVICI, S. 140. *Pe fiecare car era încărcate cîte cincisprăzece măji de sare.* SBIERA, P. 167. *Arză-te focul urît, Că eu mult te-am cumpănit, Cu treizeci de măji de sare.* CONV. LIT. XXII, 695. *Îşi făcu o secure ca aceea... de o majă de oţel.* MARIAN, T. 323. *Cere numai de la împăratul... un car de fuioare şi o majă de răşină.* RETEGANUL, P. III, 22. *I-o pus Deasupra, pe coperiş, O piatră de nouă măji măsurată.* ŞEZ. IV, 9. *Buzdugan de nouă pante, Toată panta nouă măji .* BIBICESCU, P. P. 304. *Dintr-o majă de lînă Mi-o făcut mînuşi în mînă.* BÎRLEA, C. P. 308, cf. id. B. 73, CHEST. V 101/19, ALR II 4284/29, 36, 47, 76, 95, 102, 130, 219, 353. *E mai mică decît un purece şi mai grea decît o majă* (Scînteia). GOROVEI, C. 332, cf. PASCU, C. 175. ✦ Numele unei măsuri de capacitate pentru lapte (Săliştea de Sus-Vişeu). CHEST. V 6/70.

2. (Regional) Legătură de foi de tablă (care cîntăreşte o majă **1**). Cf. CIAUŞANU, GL., CHIRIŢESCU, GR. 251.

3. (Transilv., Ban.) Cîntar (decimal). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CARA, SĂL. 98, ALR SN I h 181, ALR I 1599/61, 93, 247, 283, 285, 315, 320, 333, 339, 341, 354, 355, 357, 1604/49, ALR II 4278/47, 64, 250, 284, 325, 346.

4. Năvod. *Cînd au pus ţara întăi domnu pre Petru vodă Rareş, el nu era acasă, ce să tîmplase cu măjile lui la Galaţi, la peşte.* NECULCE, L. 12. *Aveai voloace şi măji multe.* DELAVRANCEA, O. II, 263. *Văd pe Petru Rareş... încordîndu-şi braţele vînjoase pe măjile încărcate cu peşte.* VLAHUŢĂ, R. P. 46. ✧ *Maja tifanului* = „burta năvodului celui mare". CHIRIŢESCU, GR. 251.

— Pl.: *măji* şi (rar) *maje* (DDRF). — Şi: **márjă** s. f. ALR II 4285/141, 172.

— Din magh. **mázsa.**

MAJĂMÉŞTER s. m. (Transilv., învechit) Cantaragiu (de sare); miglar. Cf. LB, MÎNDRESCU, UNG. 89.

— Pl.: *majămeşteri.* — Şi: **majaméşter** s.m. LM.

— Din magh. **mázsamester.**

MÁJĂRĂ s. f. (Olt.) Grămadă mare. V. m o r m a n, m a l d ă r. Cf. RĂDULESCU-CODIN, CHEST. II 427/77. ✦ (Adverbial) Peste măsură (de plin, de încărcat). Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: ? — Şi: **májară** s. f. RĂDULESCU-CODIN.

— Etimologia necunoscută. Cf. m a j ă.

MAJÉR s. m. v. **măjar.**

MAJESTÁTE s. f. v. **maiestate.**

MAJESTÓS, -OÁSĂ adj. v. **maiestos.**

MAJESTUÓS, -OÁSĂ adj. v. **maiestos.**

MAJOÁRĂ adj. v. **major.**

MAJOLÍCĂ s. f. **1.** Faianţă italiană (din epoca Renaşterii); p. g e n e r. faianţă. *Lampă de majolică.* ŞĂINEANU, D. U., cf. ALEXI, W. *Un dormitor mare, cu odaia de baie în majolică.* CAMIL PETRESCU, U. N. 43. ✧ F i g. (Cu aluzie la strălucirea faianţei) *De la întîia strîngere de mînă, cu ochii în ochii lui de majolică, am simţit că dau mîna cu un om cinstit.* ARGHEZI, T. C. 132, cf. id. V. 198.

2. Obiect fabricat din majolică (**1**). DICŢ.

— Şi: (rar) **maiolícă** s. f. CADE, SCRIBAN, D.

— Din fr. **majolique, maïolique.**

MAJÓN s. n. v. **magiun.**

MAJÓR, -Ă adj. **1.** (Despre persoane, în opoziţie cu m i n o r) Care a împlinit vîrsta legală pentru a putea beneficia de drepturi civile şi politice depline. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Majori se socotesc atît bărbatul cît şi femeia cari au îndeplinit douăzeci şi unu ani.* HAMANGIU, C. C. 111. *Ca mîine vii să-mi ceri consimţimîntul şi nu ţi-l dau... — Nu-mi pasă: sînt majoră.* D. ZAMFIRESCU, R. 139. *Mi se pare că dînsa-i majoră.* C. PETRESCU, Î. II, 172. *Cînd şi-a publicat primul său volum de ode, tînărul poet nici nu era major.* SADOVEANU, E. 224. ✧ (Substantivat) *Majorele nu poate să-şi atace accepţiunea.* HAMANGIU, C. C. 168, cf. 279.

2. Foarte important, de căpetenie; principal. Cf. s u p e r i o r. *Calitatea majoră a cărţii lui nu constă de aceea numai în faptul că a adus în literatură o lume nouă.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 2/4. *Preocuparea lor majoră, artă sau speculaţia filozofică, le absoarbe întreaga existenţă.* SADOVEANU, E. 30. *Se vor depune eforturi sporite... în vederea orientării ferme către problemele majore care stau în faţa ştiinţei.* CONTEMP. 1963, nr. 871, 7/7. ✧ *Caz de forţă majoră* v. f o r ţ ă. ✦ (La unele jocuri de cărţi) *Terţă* (sau *cvartă, cvintă) majoră* = serie de trei (sau patru, cinci) cărţi de aceeaşi culoare, în ordine descendentă, începînd de la as. Cf. COSTINESCU. ✦ (Logică, în sintagmele) *Termen major* = termen care serveşte de predicat concluziei unui silogism. *Premisă majoră* = premisă care conţine termenul major al silogismului. Cf. DICŢ.

3. (Mil., în sintagmele) *Sergent major* = grad militar între sergent şi plutonier; persoană care are acest grad. *Sergent major de pompieri.* MAIORESCU, CR. II, 240. *Îl cercetează un sergent major.* STANCU, D. 160. *Instrucţia pe şcoli o făceau sergenţi majori.* PAS, Z. I, 112. *Plutonier major* (şi substantivat, m.) = cel mai mare grad în ierarhia subofiţerilor; persoană care are acest grad. *Au rămas majurii... n-am putea intra... decît cu viclenie.* SADOVEANU, N. F. 102. *Îşi muştruluieşte chiriaşii mai abitir decît ne muştruluiesc pe noi majurii la cazarmă.* STANCU, D. 245. *Toader cornistul îşi puse la gură cornul şi începu, cu glas repezit, adunarea majurilor.*

CAMILAR, N. I, 404, cf. 395. *Locotenent major* = grad militar în ierarhia ofițerilor între locotenent și căpitan; persoană care are acest grad. ✦ *Stat major* v. s t a t.

4. (Muz.) Care are un caracter dur, aspru. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., ȘĂINEANU, D. U. *Ritmul roților vagonului bătea măsura pentru muzica amintirilor lui, o muzică aspră, majoră, colorată de mînie.* BENIUC, M. C. I, 249. ✧ *Mod major* = mod a cărui gamă are la bază o terță mare. *Gamă majoră* = succesiune de opt sunete muzicale dispuse astfel, încît între treapta a treia și a patra, ca și între a șaptea și a opta, să existe un semiton, iar între celelalte trepte să existe tonuri. *În muzica modernă se întrebuințează pentru același ton fundamental două game: cea majoră și cea minoră.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 59.

— Pl.: *majori, -e.* — Și: (învechit) **majóre, maiór, -ă,** (rar) **majoáră** (DDRF), (3 popular) **majúr** adj.

— Din fr. **majeur, major.** Cf. lat. m a j o r.

MAJORÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică prețuri, impozite, salarii etc.) A mări, a spori, a urca. Cf. IORDAN, L. R. 465. *La unele culturi prețul de contractare a fost majorat.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2873.

2. (Rar) A pune (pe cineva) în minoritate, în cadrul unei alegeri, al unei votări etc.

— Prez. ind.: *majorez.*

— Din fr. **majorer.**

MAJORÁN s. m. v. **maghiran.**

MAJORÁRE s. f. Acțiunea de a m a j o r a **(1)** și rezultatul ei; creștere, sporire. *Să se facă majorările cuvenite.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2402. *Metalurgiștii din Ploiești cerură un spor de salariu de un leu pe zi și nefiindu-le acceptată majorarea, au oprit lucrul.* PAS, Z. IV, 58.

— Pl.: *majorări.*

— V. **majora.**

MAJORÁT[1] s. n. **1.** Vîrsta la care o persoană devine majoră **(1)**; starea persoanei majore; majoritate, (învechit) majorenitate. Cf. POLIZU, BARCIANU, DDRF. *Numără lunile pînă la majorat . . . , făcînd de pe acum planuri asupra viitorului.* CĂLINESCU, E. O. I, 75.

2. Instituție feudală din anumite țări, potrivit căreia dreptul de moștenire asupra titlului și averii revenea în întregime primului născut în linie bărbătească. *În Germania familiile aristocratice formează majorate, adecă titlul de prinț, conte etc., trece numai la primo-genit.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 202, cf. NEGULICI, COSTINESCU, ALEXI, W.

— Pl.: **(2)** *majorate.* — Și: (învechit) **maiorát** s. n. STAMATI, D., COSTINESCU, ALEXI, W.

— Din fr. **majorat.** Cf. germ. M a j o r a t.

MAJORÁT[2], **-Ă** adj. (Despre prețuri, impozite, salarii etc.) Sporit, urcat, mărit. *Așezate pe articole de larg consum, impozitele indirecte sînt plătite de consumatori sub forma prețului majorat al mărfii.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 80.

— Pl.: *majorați, -te.*

— V. **majora.**

MAJORDÓM s. m. Șeful personalului de îngrijire sau al funcționarilor care administrează un palat (regal, princiar etc.); p. e x t. șeful personalului de îngrijire într-o casă bogată. Cf. NEGULICI, COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., ALEXI, W., CADE. *Majordonul Gavrilă, executorul ordinelor cucoanei, e plin de compasiune pentru cei pe care îi lovește fără voia sa și din voința ei.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 11/5.

— Pl.: *majordomi.* — Și: **majordón,** (învechit) **maiordóm** (COSTINESCU) s. m.

— Din fr. **majordome.** Cf. germ. M a j o r d o m. — **Majordon,** prin etimologie populară.

MAJORDÓN s. m. v. **majordom.**

MAJÓRE adj. v. **major.**

MAJOREÁN, -Ă adj. (Învechit, în Transilv.) **1.** (Despre persoane) Care se bucură de deplinătatea drepturilor civile (și politice). V. m a j o r **(1).** Cf. STAMATI, D., PONTBRIANT, D. *Fata, oricît de bătrînă ar fi ajuns. . . numai prin căsătorie devenea majoreană.* F (1874), 213, cf. ALEXI, W.

2. (Rar, despre colectivități) Care a obținut drepturi politice (în cadrul unui stat). *Recunoscînd și națiunei române drepturi perfect egale cu celelalte națiuni, aceasta fu declarată matoră și maioreană.* BARIȚIU, P. A. III, 62, cf. 192.

— Pl.: *majoreni, -e.* — Și: **maioreán, -ă** adj.

— Din germ. **majorenn.**

MAJOREÁSCA s. f. art. (Regional) Numele unui dans popular (Pietroasa de Jos-Mizil). H II 168.

— **Major** + suf. *-ească.*

MAJORENITÁTE s. f. (Germanism învechit, în Transilv., Bucov.) Majorat **(1).** Cf. BARCIANU. *Această espunere deșteptă în copil un interes pentru această zi de majorenitate și-i da un îndemn. . . să se pregătească pentru ea.* SBIERA, F. S. 423.

— Din germ. **Majorennität.**

MAJORITÁ s. f. v. **majoritate.**

MAJORITÁR, -Ă adj. (În opoziție cu m i n o r i t a r) Care face parte din majoritate, care reprezintă cel mai mare număr, cea mai mare parte dintr-o colectivitate; care întrunește

majoritatea. *Sistem electoral majoritar.* SCÎNTEIA, 1963, nr. 5925.
— Pl.: *majoritari, -e.*
— Din fr. **majoritaire.**

MAJORITÁTE s. f. **1.** (De obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de“) Numărul cel mai mare, partea cea mai mare a membrilor unei colectivități. *Împietrirea maiorității (mai marelui număr).* AR (1830), 115²/6. *Ține pe maioritatea adunării în o necurmată robie* (a. 1835). URICARIUL, VIII, 127. *Asupra ursului majorita s-au strîns. Toți l-au heretisit, iar el au mulțămit.* DONICI, F. II, 19/15, cf. LAURIAN, M. III, 68. *Poporul este o majoritate care trebuie a fi luminată.* ROM. LIT. 167¹/4. *Politica comitetului va fi determinată de voturile majorității membrilor lui.* ap. GHICA, A. 156, cf. 498. *Majoritatea oamenilor țin la viață.* BOLINTINEANU, O. 361, cf. 152. *Să ne-aducem aminte că majoritatea profețiilor nu se realizează.* SADOVEANU, Z. C. 20. *Majoritatea sînt zdrențăroși și unii mai poartă resturi de haine militare.* SAHIA, N. 16. ◇ (Întărit prin „mare“) *Documentele, în marea majoritate a lor, nu ne arată. . . decît un singur dregător de acest fel.* BUL. COM. IST. V, 112. ✦ Superioritate numerică cerută (prin lege) sau obținută în alegeri. *Prin majoritatea glasurilor s-au ales.* HELIADE, F. 14/15. *Poimîne, în momentul cînd voi fi proclamat cu majoritatea cerută. . . , în momentul acela vei avea scrisoarea.* CARAGIALE, O. VI, 119. ◇ *Majoritate relativă* = numărul cel mai mare de voturi obținut de cineva în raport cu voturile obținute de fiecare candidat în parte. *Majoritate absolută* (sau *simplă*) = număr de voturi egal cu cel puțin jumătate plus unu din totalul voturilor exprimate; p. e x t. (cu sens colectiv) persoanele care constituie această majoritate; (la o adunare) număr de participanți egal cu cel puțin jumătate plus unu din totalul reglementar. Cf. CONST. R.P.R. 97. *O lege ordinară se socotește adoptată, dacă e votată de majoritatea simplă a deputaților prezenți.* PR. DREPT, 47. *Majoritate calificată* = număr de voturi egal cu două treimi din numărul total al voturilor exprimate. *Se socotește adoptată. . . Constituția sau legea constituțională modificatoare, dacă e votată de o majoritate calificată.* PR. DREPT, 47.
2. (Astăzi rar) Majorat[1] (**1**). Cf. NEGULICI. *Se întări osîndirea lui Ilieș a rămînea în Polonia, mărginit pîn-la maioritatea regelui.* ASACHI, S. L. II, 33, cf. CALENDAR (1850), 37/18, STAMATI, D., COSTINESCU. *Individ născut și crescut în România pînă la majoritate.* HAMANGIU, C. C. 13. *El ar fi făgăduit că la majoritatea lui va trece la religia mahometană.* XENOPOL, I. R. IV, 263. *Avea o concepție despre majoritate sau, mai exact, despre minoritate mult mai largă decît a Codului civil.* TEODOREANU, M. II, 21.
— Pl.: (rar) *majorități.* — Și: (învechit) **maioritáte**, (rar) **majoritá** s. f.
— Din fr. **majorité.** Cf. lat. m a i o r i t a s, -a t i s, germ. M a j o r i t ä t. — Pentru **majorita.** cf. it. m a g g i o r i t à.

MAJORIZÁ vb. I. T r a n z. (Rar) A majora (**2**).
— Prez. ind.: *majorizez.* — Și: (învechit) **maiorizá.** vb. I. ALEXI, W.
— **Major** + suf. *-iza.*

MAJORIZÁRE s. f. (Rar) Faptul de a m a j o r i z a și rezultatul lui. *Se supuseră din disciplină unei majorizări produse mai ales prin elementul vernescan.* MAIORESCU, CR. II, 352.
— Pl.: *majorizări.* — Și: (învechit) **maiorizáre** s. f. ALEXI, W.
— V. **majoriza.**

MAJÚR adj. v. **major.**

MAJURÍE s. f. (Popular, rar) Gradul sau funcția de plutonier major. *Am s-ajung adjutant. . . m-am săturat de majurie.* CAMILAR, N. II, 37.
— **Majur** + suf. *-ie.*

MAJÚSCUL, -Ă adj. (De obicei la pl.; despre litere, în opoziție cu m i n u s c u l) Care se folosește pentru a scrie inițiala numelor proprii și a cuvintelor cu care începe o frază, pentru a individualiza un cuvînt într-un text etc. și care diferă de celelalte prin formă și mărime. *Mi-a dat cartea sa de vizită, pe care era scris în litere majuscule.* GHICA, S. 151. *Literele majuscule slavone.* ODOBESCU, S. I, 402. *S-au păstrat literele majuscule, schimonosite după caracterele grecești.* BUL. COM. IST. I, 26. ◇ (Rar, despre felul de a scrie) *Exercitîndu-se în fiecare zi, pe hîrtie velină, la fel de fel de scriituri. . . bastarde, ronde, majuscule, minuscule.* CARAGIALE, M. 137. ◇ (Substantivat, f.) „*Nimicul*“, „*Eternul*“, „*Albastrul*“. . . *sînt palidele abstracțiuni care, în solemnitatea majusculelor, defilează în poezia minulesciană.* LOVINESCU, C. VII, 13, cf. MOLIN, V. T. 52. *Plicuri străvezii, ca laptele îndoit cu apă, fără majuscule și fără sacramentalul „domnului“ sau „doamnei“.* TEODOREANU, M. II, 240. *Arabescuri — De cercuri seci, de semne Și magice majuscule.* CAMIL PETRESCU, V. 7.
— Pl.: *majusculi, -e.* — Și: (neobișnuit) **maiúscul, -ă** adj. ALEXI, W.
— Din fr. **majuscule.** — Pentru **maiuscul,** cf. lat. m a i u s c u l u s.

MAL[1] s. n. **1.** (Învechit și popular) Ridicătură de pămînt mai puțin înaltă decît dealul, avînd coastele cu povîrnișuri repezi. V. c o l n i c, d i l m ă, d î m b, m ă g u r ă, m o v i l ă. *Văzu 4 capete de aspidă, unde să iviră din malul acela.*

NEAGOE, ÎNV., ap. GCR I, 165/35. *Oastea leșască ce ave cu sine o au tocmit mai la cîmp, despre Șcheia, pe supt un mal.* M. COSTIN, O. 46. *Precum munții cei înalți și malurile ceale înalte, cînd să năruiesc de vreo parte, precît sint mai înalți, pre atîta și durăt fac mai mare cînd să pornesc.* M. COSTIN, ap. GCR I, 199/28. *După o jumătate de ceas, ajunserăm pe un mal ridicat și plin de flori.* ALECSANDRI, O. P. 12. *Și să-mi alergați La valea Adîncă, La poteca Strîmtă, La răscruce-n deal, La muche De mal.* TEODORESCU, P. P. 498. ✧ (Ca termen de comparație, sugerînd proporțiile exagerate) *Vezi cîte un hodorogit, d-abia să tîrăște, și trăiește, parcă l-a uitat moartea, și o fată cît un mal se duce-n cîteva zile.* CARAGIALE, O. VII, 262. *Cît malu m-aș face. . . , de mi-ar șiui pă la ureche vestea că. . . , cu mic cu mare, și-au îndulcit inima.* JIPESCU, O. 21. *Unii abia așteaptă Ignatul, să-și taie grăsunul cît malul.* DELAVRANCEA, S. 7. *Am un cal Cît un mal.* TEODORESCU, P. P. 241, cf. ZANNE, P. II, 580, 767, CIAUȘANU, GL. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Nu vezi că-i coșcogemite mal de om?* DUNĂREANU, CH. 223. *Olivanca, un mal de femeie, cu un ochi umflat, gemea într-un colț.* CAMILAR, N. II, 301. *Mal de femeie.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. ✧ E x p r. **Un deal ș-un mal** = interval mare de timp. *Mai ie un dial ș-un mal pînă la primăvarî.* ALR I 1385/746. ✦ (Adverbial, pe lîngă verbul „a cădea") Ca un mal[1] **(1)**, greoi. *Împiedicîndu-se d-un bostan. . . , cade mal peste . . . copilași.* SĂM. I, 387. *Cade mal peste trupurile celorlalți.* CIOCÎRLAN, P. P. 97, cf. DR. IV, 730. ✦ (Învechit) *Mal de* (sau *cu) sare* = munte de sare. V. o c n ă, s a l i n ă. *Păzitorii malurilor cu sare* (a. 1830). DOC. EC. 459. *În sud. . . Să află malurile de sare* (a. 1830). ib. 460, cf. 457. ✦ (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" și indicînd componența) Grămadă (mare). *Sentimentul de belșug și senzația coloristică sînt maxime pentru cine se află deodată în fața unui mal de știuleți de porumb.* CONTEMP. 1961, nr. 782, 2/7, cf. H XI 322, ALR SN I h 33. *O rîdicat un mal di pămînt.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

2. (Popular) Perete, margine (rîpoasă) a unei adîncituri de teren (v. r î p ă); p. e x t. fîșie îngustă de pămînt de-a lungul unei adîncituri. Cf. LB. *Sus, pe malul lunecos Și-n tăcerea adîncită, Satan urlă furios.* ALECSANDRI, P. I, 11. *Cînd sărea peste cîte un șanț, malul se prăbușea în urma lui.* BUJOR, S. 127. *A luat poteca de pe malul șanțului, pe lîngă salcîmi.* POPA, V. 110. *Lîngă drum bătut de sănii Unde malul stă să cadă, Vede urme de dihănii.* TOPÎRCEANU, B. 17. *Munții s-or cutremura, Maluri mari că s-or surpa.* TEODORESCU, P. P. 627. ✧ (Prin exagerare) *Cele patru degete țapene ale dreptei sale. . . surpau din malul mămăligei.* HOGAȘ, M. N. 69. ✧ E x p r. **A da** (pe cineva sau ceva) **de mal** = a nimici, a prăpădi; a da de rîpă, v. r î p ă. *Domnule Caracudi, nu merge așa! Cu informațiuni ca ale dumitale, dăm de mal gazeta.* CARAGIALE, M. 54. *Au fost în stare să dea de mal un zmeu așa de spurcat.* ap. DDRF. (Glumeț) *Joacă hora și bătuta, brîul și chindia, de dîrdîie pămîntul, pînă dă de mal pe toți flăcăii satului.* CARAGIALE, S. N. 129. **A da carul de mal** = a eșua într-o acțiune sau într-o întreprindere. Cf. ZANNE, P. V, 131. ✦ (Regional) Rîpă adîncă, prăpastie. Cf. ALR I 394/610, 898, 922, A V 26, 35. *Cînd o oaie dă de mal, toate se duc după ea,* se spune despre un om care imită fără discernămînt pe alții. Cf. ZANNE, P. I, 570.

3. Fîșie (îngustă) de pămînt, de-a lungul unei ape. V. ț ă r m, f a l e z ă. *Răpegiunea apii îndată-l va duce la malul dintîiu, de undi au ieșit.* CANTEMIR, ap. GCR I, 327/14. *Să facă dovadă la fața locului că amîndouă malurile sînt ale lor* (a. 1760). BUL. COM. IST. IV, 201, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Versurile făcute pe malul unui pîrîiaș, la umbra unui copaciu.* HELIADE, O. II, 124. *Un vuiet depărtat, Ca glasul unei ape ce-neacă-ale ei maluri.* ALEXANDRESCU, M. 26. *Apriga furtună. . . Se-nalță, se lățește și vîjîie și tună, Zdrobindu-se de mal.* ALECSANDRI, P. I, 193, cf. III, 12. *Gemea sub maluri rîul.* BOLINTINEANU, O. 6, cf. 427. *De-a lui maluri sînt unite cîmpii verzi și țări ferice.* EMINESCU, O. IV, 113. *Dintre sute de catarge Care lasă malurile, Cîte oare le vor sparge Vînturile, valurile?* id. ib. 396. *Se aruncă cu calul în apă, o trece înot dincolo de cela mal.* CREANGĂ, P. 237, cf. 205. *Cînd văzu cloșca pășcînd bobocii de rață pe malul bălței, se miră.* ODOBESCU, S. III, 13. *Dunărea începe să vîjîie mînioasă, e un zbucium ș-un clocot de valuri dintr-un mal în altul.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 115. *Rară E zbaterea apei, cînd valul Atinge cu aripa-i malul.* COȘBUC, P. II, 28. *Gîrlele. . . se umflă din mal în mal, parc-ar fi Dunărea.* REBREANU, R. I, 74. *Rîulețele, departe, își sărută malul ud.* EFTIMIU, Î. 126. *Valurile lepăiesc ușor, și la fiecare lovitură malul se surpă într-o fărîmare ușoară.* SADOVEANU, O. III, 80. *Curge domol printre maluri înalte, rîpoase.* STANCU, U.R.S.S. 159. *M-am apropiat de el ca de un mal drag, pe care multă vreme l-am visat.* V. ROM. august 1958, 53. *De-a întreba unde sînt eu, Tu să-i spui că eu m-am dus Pe malul apei, în sus.* ALECSANDRI, P . P. 21. *Salcie pletoasă. . . Ce pe mal creștea.* TEODORESCU, P. P. 455. *Frunză verde de pe mal, Bădiță de către deal, Ce lași vremea-așa uitată?* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 158. ✧ F i g. *După malul cel mărginit al vieții întinz a mea vedere.* MARCOVICI, C. 10. ✧ E x p r. **A fi una cu malul** = (despre o apă) a crește, a se umfla, a umple toată albia. Cf. CIAUȘANU, GL. **A ieși la mal** = a duce ceva la bun sfîrșit, a o scoate la capăt. *Cine dă din mîni nu se îneacă, ci iese mai curînd la mal.* SBIERA, P. 215. **L-a scos apa la mal,** se zice cînd cineva

scapă cu bine dintr-o primejdie sau dintr-o nenorocire. Cf. ZANNE, P. I, 207. **A se bate ca apa de maluri** = a se frămînta zadarnic, a nu găsi ieșire dintr-o situație dificilă. Cf. ZANNE, P. I, 207. *Să te bați ca apa de maluri.* ȘEZ. II, 72. (Cu parafrazarea expresiei) *Bătută-s de gînduri Ca vîntul de dealuri, Ca apa de maluri.* POP., ap. GCR II, 346. **A se îneca (tocmai sau ca țiganul) la mal** = a da greș într-o acțiune sau a renunța la ceva tocmai cînd scopul era aproape atins. *Cum se poate să se lase, ca să se înece tocmai la mal?* ISPIRESCU, L. 59. *Să nu te îneci ca țiganu la mal.* ȘEZ. II, 72.

— Pl.: *maluri.*

— Cf. alb. m a l l „munte".

MAL[2] s. n. v. **meal.**

MALÁ[1] s. f. (Regional) Drișcă. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., TDRG, H II 311, X 6, 22, 69, 400, 466, 508, 512, XIV 248, XVI 209, XVII, 152. ✦ Mistrie. ALR II I h 241.

— Pl.: *malale.* — Și: **mălá** (H X 96, XI 517), **mălắ** (ALR II I h 241), **molá** (ib.), **maláuă** (H XIV 447), **măláuă** (ib. XII 517, ALR II 3790/551), **mahalá** (DAMÉ, T. 103, H II 118), **málă** (BARCIANU, ALEXI, W., H X 111), **maálă** (ȘIO I, 398, H IV 259, VII 227) s. f.

— Din tc. **mala.**

MALÁ[2] s. f. v. **mahala.**

MALÁC, -Ă s. m. și f. Pui (de sex masculin sau feminin) al bivoliței; bivolaș, turmac. *2 bivolițe fătătoare, din care una este cu malacu mic* (a. 1812). DOC. EC. 70. *A cumpărat... trei bivolițe cu malacii mici.* I. IONESCU, M. 558. *Cel leșinat se puse a suge cu buzele, ca un malac.* ALECSANDRI, T. 48, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W. *Malaci mai mici de 9 luni.* NICA, L. VAM. 148. *Părea un malac ieșit din mlaștină la soare.* CAZIMIR, GR. 8. *Astăzi n-am muls bivolița, c-am scăpat de-a supt-o malacul.* H III 341. *Vreo șapte cete de crap, Și crapii ca malacii, Cînd dă-n nevod, fug ca dracii.* PĂSCULESCU, L. P. 177, cf. ALR I 1083/690, 750, A IX 1. ✦ Epitet depreciativ pentru un om mare și leneș. *Este un om pimintean ascuns în coșeriu... — Du-te de-i spune să vie aici. — Cine? — Iaca malacu... cel din coșeriu.* ALECSANDRI, T. 607. *Fire-ai al dracului de mălac răgușit.* STĂNOIU, C. I. 99, cf. BUL. FIL. V, 190.

— Pl.: *malaci, -ce.* — Și: (regional) **mălác, -ă** s. m. și f., **molóc** (H X 206) s. m.

— Din bg. **малак.**

MALACHIÁN, -Ă adj. v. **malahian.**

MALACHÍE s. f. v. **malahie.**

MALACHÍST s. m. v. **malahist.**

MALACHÍT subst. v. **malahit.**

MALACHÍTĂ s. f. v. **malahit.**

MALACHÍU s. m. v. **malahiu.**

MALACÍNĂ s. f. v. **mălăcină.**

MALACÓF s. n. Crinolină. Cf. PONTBRIANT, D. *Ea poartă malacof esagerat, tocă de catifea neagră cu flori.* ALECSANDRI, T. 69, cf. LM. *Printre boltele invoalte ale malacoafelor și fustelor..., zării mai multe figuri rotunde și drăgălașe.* ODOBESCU, S. I, 384. *Cucoanele, așezîndu-se pe scaune, uitau că malacoavele se dau ușor alivanta.* MACEDONSKI, O. III, 39, cf. 137. *O îmbrăcasăm cu un malacov a bunicăi.* I. CR. IV, 48. *Încearcă să iasă pe ușa bisericii. Malacovul o împiedică.* DELAVRANCEA, O. II, 275. *Într-un salon viu luminat, cocoane în malacov..., boieri cu favoriți sau cu imperiale.* M. I. CARAGIALE, C. 76, cf. H II 31, III 344, IX 453. ✧ F i g. *Pe ghizdurile puțului... iedera își înfoiază malacovul ei greoi.* KLOPSTOCK, F. 289.

— Pl.: *malacofuri* și (rar) *malacoafe.* — Și: **malacóv** s. n.

— Cf. n. pr. fr. M a l a k o f f, rus. М а л а к о в.

MALACOLOGÍE s. f. Parte a zoologiei care se ocupă cu studiul moluștelor. Cf. ENC. AGR. III, 654, CADE.

— Din fr. **malacologie.**

MALACOSTRÁC s.m. (Rar) Animal care face parte din încrengătura malacostraceelor. *Malacostracii au un număr anumit de segmente, din care 7 formează abdomenul.* SIMIONESCU, F. R. 429.

— Pl.: *malacostraci.*

— Din **malacostracee.**

MALACOSTRACÉE s. f. pl. Încrengătură superioară a clasei crustaceelor, care cuprinde animale cu corpul alcătuit din segmente inelare, cu capul sudat de torace și cu abdomenul distinct de celelalte părți ale corpului. Cf. SIMIONESCU, F. R. 429. *Racul face parte din încrengătura malacostraceelor.*

— Din fr. **malacostracés.**

MALACÓV s. n. v. **malacof.**

MALÁD, -Ă adj. (Franțuzism învechit) Bolnav. Cf. NEGULICI. *Slăbirea răpede și foarte mare a vitelor malade este un caracter particular la această afecțiune.* I. IONESCU, D. 483, cf. ALEXI, W. ✦ (Substantivat) Persoană bolnavă. COSTINESCU.

— Pl.: (f.) *malade.*

— Din fr. **malade.**

MALADÍE s. f. Boală. Cf. NEGULICI, ARISTIA, PLUT. *Medicul șarlatan... fără să-ți cunoască malatia de care suferi, te adapă cu cele mai*

pericoloase veninuri. FILIMON, O. II, 134, cf. 12, COSTINESCU. *Am fost tare suferind — o maladie curioasă.* CARAGIALE, O. VII, 44, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S. *Nu există această groaznică maladie* [a turbării], *grație controlului strict pe care îl aplicăm.* BART, S. M. 109. *Munții aceștia își împing piatra pe toate arterele dintre marile orașe, luptîndu-se cu huma și făcînd-o să dea înapoi, ca o maladie biruită.* BOGZA, C. O. 177. *S-a spus încă de mult, că... orice maladie variază cu subiectul care o poartă.* RALEA, S. T. II, 82, cf. III, 172.

— Pl.: *maladii.* — Și: (italienism învechit) **malatíe** s. f.

— Din fr. **maladie.** — **Malatie** < it. **malatia.**

MALADÍV, -Ă adj. (Despre oameni sau despre părți ale corpului lor) Care are aspect bolnăvicios. Cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D. *Chipul Adinei... păru mai îngust, maladiv și fin.* C. PETRESCU, O. P. I, 81. ✦ (Despre sentimente) Care indică o stare psihică nesănătoasă; bolnăvicios. *Rușine maladivă.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Îl supără dragostea ei maladivă pentru Becu.* BENIUC, M. C. I, 131.

— Pl.: *maladivi, -e.* — Și: (învechit) **malatíf, -ă** adj. ARISTIA, PLUT.

— Din fr. **maladif, -ve.**

MALADRÉSĂ s. f. (Franțuzism învechit) Lipsă de îndemînare, stîngăcie. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W.

— Din fr. **maladresse.**

MALAFRANȚÁRE s. f. (Învechit, rar) Îmbolnăvire de sifilis. Cf. POLIZU.

— De la **malafranță.**

MALAFRANȚÁT, -Ă adj. (Învechit, rar) Bolnav de sifilis; sifilitic. Cf. POLIZU.

— Pl.: *malafranțați, -te.*

— De la **malafranță.**

MALAFRÁNȚĂ s. f. (Învechit, rar) Sifilis. Cf. POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., GÁLDI, M. PHAN. 207.

— Din ngr. **μαλαφράντζα.**

MALÁGA s. f. Specialitate de vin foarte dulce, obținut prin amestecul mai multor vinuri de tării și arome variate. Cf. NICA, L. VAM. 148.

— Cf. sp. m a l a g a, fr. m a l a g a, it. m a l a g a, germ. M a l a g a.

MALAHIÁN, -Ă adj. (Învechit, rar) Care practică onania; onanist. *Preotul malachian ce se zice că-și face săblaznă cu mîna* (a. 1650). ap. TDRG.

— Pl.: ? — Și: **malachián, -ă** adj.

— De la **malahie.**

MALAHÍE s. f. (Învechit) Onanie. *Călugărul preot de va avea cu mîna păcat ce este malachia* (a. 1650). ap. TDRG, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M. ALEXI, W., BIANU, D. S.

— Și: **malachíe** s. f.

— Din gr. **μαλακία.**

MALAHÍST s. m. (Învechit, astăzi argotic) Onanist. BUL. FIL. IV, 135.

— Pl.: *malahiști.* — Și: **malachíst** s. m.

— **Malahie** + suf. *-ist.*

MALAHÍT subst. Minereu de cupru de culoare verde, folosit la confecționarea unor obiecte de artă decorativă. *Malahit pămîntos.* J. CIHAC, I. N. 418/3, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, PONI, CH. 252, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 148. *Malahitul... cu un conținut de 50 % cupru.* IOANOVICI, TEHN. 58. *Se dizolvă 1 kg de malachit stropit cu 250 gr apă distilată în 5 kg amoniac.* ORBONAȘ, MEC. 440, cf. CANTUNIARI, L. M. 103. *Cuprul se găsește uneori în stare nativă, dar mai ales sub formă de combinații... carbonați bazici, malachit.* MACAROVICI, CH. 381, cf. 385, 620.

— Și: **malachít** subst., **malachítă** s. f., (învechit, prin adaptare la sistemul fonetic popular) **mălăít** (BARCIANU) subst.

— Din fr. **malachite.**

MALAHÍU s. m. (Învechit) Onanist. *Malachiul și sodomleanul* (a. 1784). ap. TDRG.

— Pl.: *malahii.* — Și: **malachíu** s. m.

— Din ngr. **μαλακίων.**

MALAIÁN, -Ă s. m. și f. (Rar) Malaiez. COSTINESCU.

— Pl.: *malaieni, -e.*

— De la n. pr. **Malaia.**

MALAIÉZ, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Malaiei; (la m. pl.) națiune, popor care locuiește în Malaia. *Au găsit acolo... mîna cea mai bogată și mai neistovită: mîna de lucru a malaiezilor.* SADOVEANU, O. IX, 265.

2. Adj. Care se referă la Malaia, care aparține Malaiei. *Semi-rasa malaiează* [este] *răspîndită într-o mică parte a Asiei.* DRĂGHICEANU, C. 116. *Limba malaiează.* GRAUR, I. L. 209.

— Pl.: *malaiezi, -e.*

— De la n. pr. **Malaia.**

MALÁJ subst. v. **mojolo.**

MALÁMĂ s. f. v. **năframă.**

MALÁNCĂ s. f. **1.** (Bucov.; art.) Pereche de flăcăi deghizați (unul în chip de moșneag ghebos, iar celălalt în chip de babă gătită și

sulimenită) care întovărășesc cetele de urători în seara de Anul nou. V. c a p r ă, b r e z a i e. *Prin alte sate umblă cu malanca și capra.* PAMFILE, CR. 195, cf. 194. *În unele sate de prin Bucovina... gospodarii primesc în ziua de Anul nou sau seara... malanca.* id. J. III, 2. *Îmblă cu malanca.* ȘEZ. III, 182.

2. (Prin Bucov.) „Femeie urîtă". LEXIC REG. 104.

3. (Regional) Oaie molatică (Vad-Sighet). CHEST. V 76/92.

— Pl. ?

— Etimologia necunoscută. Cf. n. pr. ucr. М а л а н к а.

MALAÓNIE s. f. (Regional) Epilepsie. Cf. BĂDILESCU-CODIN.

— Etimologia necunoscută.

MALÁR adj. (În sintagma) *Os malar* (și substantivat, n.) = fiecare dintre cele două oase ale craniului, situate în părțile laterale ale feței, dedesubtul orbitelor. Cf. CADE, DM.

— Pl. : *malare.*

— Din fr. **malaire.**

MALÁRIC, -Ă adj. Bolnav de malarie (cronică). *Ce glodăraie și colbăraie!... Ce abdomene de copii malarici.* CARAGIALE, S. N. 112. ◊ (Substantivat) *Se vedeau copii desculți cu picioarele subțiri și cu burți de malarici sub cămașa despicată.* C. PETRESCU, R. DR. 102.

— Pl. : *malarici, -ce.*

— **Malarie** + suf. *-ic.*

MALÁRIE s. f. Boală infecțioasă provocată de hematozoarul palustru (transmis prin înțepătura țînțarilor anofeli) ; paludism, impaludism, friguri (palustre). Cf. BARCIANU, N. LEON, MED. 129, ALEXI, W., BIANU, D. S.

— Pronunțat : *-ri-e.*

— Din it. **malaria.** Cf. fr. m a l a r i a, germ. M a l a r i a.

MALARÍN s. n. v. **malarină.**

MALARÍNĂ s. f. (Plutărit ; regional) Topor cu gura lată, folosit la tăiatul crengilor de pe trunchiuri. Cf. ARVINTE, TERM. 154.

— Pl. : ? — Și : **malarín** (A II 5 ; pl. *malarine* ib.) s. n. ; **mălărínă** (A II 4), **mărălínă** (ib.), **malerínă** (VICIU, GL.), **manolínă** (ARVINTE, TERM. 155) s. f.

— Cf. it. m a n a l i n a „toporaș, bărdiță".

MALÁTĂ s. f. v. **mlat.**

MALATÍE s. f. v. **maladie.**

MALATÍF, -Ă adj. v. **maladiv.**

MALÁUĂ s. f. v. **mala**[1].

MALAXÁ vb. I. T r a n z. A amesteca două sau mai multe materiale (uneori mărunțindu-le) pentru a obține un amestec omogen. (R e f l. p a s.) *Pasta celulozică trebuie... să fie omogenă (se malaxează bine).* IONESCU-MUSCEL, FIL. 499.

— Prez. ind. : *malaxez.*

— Din fr. **malaxer.**

MALAXÁRE s. f. Acțiunea de a m a l a x a ; amestecare (și mărunțire) a unor materiale cu ajutorul malaxorului. DICȚ.

— Pl. : *malaxări.*

— V. **malaxa.**

MALAXÓR s. n. Mașină folosită la amestecarea (și la mărunțirea) unor materiale pentru a le transforma într-o masă omogenă. *Combustibilul... și minereul bine amestecate în malaxoare, se introduc în cuptorul rotativ.* IOANOVICI, TEHN. 33, cf. 21. *Procesul de fabricație este complet mecanizat, fabrica fiind înzestrată cu un malaxor de mare capacitate.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2732. *Malaxoare de frămîntat pîinea.* ib. 1954, nr. 2861.

— Pl. : *malaxoare.*

— Din fr. **malaxeur.**

MÁLĂ s. f. v. **mala**[1].

MÁLĂR s. m. v. **maler.**

MALCÁ s. f. (Învechit) Varietate de lemn (nedefinit mai de aproape). *600 de aspri, 6 malcale (varietate de lemn) aurite pentru ușile odăilor* (a. ?). IORGA, S. D. XXII, 30.

— Pl. : *malcale.*

— Etimologia necunoscută.

MALCAVẮȚ subst. v. **malcăvăț.**

MALCĂVẮȚ subst. (Regional) Numele unei plante de baltă, nedefinite mai de aproape, ale cărei rădăcini sînt întrebuințate ca nutreț. Cf. BARONZI, L. 113.

— Și : **malcavăț** subst. H I 29.

— Etimologia necunoscută.

MALCONTÉNT, -Ă adj. (Italienism învechit ; și substantivat) (Om) nemulțumit ; protestatar. *După cum scriu ponturile ce au făcut ... să nu fie bine priimiți pribegii și malcontenții* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 124/26. *În Transilvania se aflau numai malcontenți, cari știau să zbiere, iară la țesături de comploturi nu se pricepeau de loc.* BARIȚIU, P. A. II, 3, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl. : *malcontenți, -te.*

— Din it. **malcontento.** Cf. fr. m a l c o n t e n t.

MALD s. n. v. **maldăr**[1].

MALDÁC s. n. (Mold.) Măsură de greutate folosită în special pentru lemne sau fîn, echivalînd aproximativ cu o jumătate sau o treime de car; p. e x t. cantitate, sarcină de lemne sau de fîn de această greutate. *Doo maldaci fîn* (a. 1820). BUL. COM. IST. IV, 147. *Un mărdac de fîn* (a. 1820). ib., cf. N. A. BOGDAN, C. M. 173. *Găsea moş Toader să taie cîte-un măldac de lemne.* CONTEMPORANUL, V_2, 393. *Se sfătuia cu gîndul. . . să le înjumătăţească* [*lemnele*], *doar va întruchipa două măldace.* ap. TDRG, cf. SĂGHINESCU, V. 95, ŞĂINEANU, D. U., IORDAN, L. M. 193. ✦ Căpiţă (sau mănunchi) de fîn. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 250.

— Pl.: *maldace.* — Şi: **măldác, mărdác** s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. ngr. μανδάκης „legătură de răchită".

MÁLDĂR[1] s. n. (De obicei cu determinări introduse prin prep. „de" şi arătînd felul materialului) **1.** Grămadă de tulpini de plante secerate, de nuiele, de crengi etc. (legate la un loc, alcătuind un mănunchi sau un snop). V. m ă n u ş ă, c h i t ă, f a s c i e. *Un maldăr de nuiele tot cotite şi la vîrfuri făcute ca lancea.* GORJAN, H. II, 85/6, cf. LM. *Papura tăiată. . . se adună în malduri.* I. IONESCU, P. 437. *Căsuţele-nălbite Lucesc sub a lor malduri de trestii aurite.* ALECSANDRI, P. III, 39. *Un mănunchi dintr-un maldăr de stuh sau de papură.* SEVASTOS, N. 331. *Tîrînd după ea un maldăr de crăci de stejar.* N. REV. R. I, 41. *Iacă şi Irina. . . cu un maldăr de găteje şi de viţă uscată.* DELAVRANCEA, H. T. 256. *Cocenii rămaşi pe cîmp se taie cu secerea şi se fac snopi sau mălduri.* DAMÉ, T. 62. *Treceau la Gălbioara cu nişte maldăre de papură-n luntre.* SANDU-ALDEA, U. P. 201. *Aceste nuiele le duc acasă în spinare; alţii fac din ele malduri, le leagă ca pe snopi şi le aduc.* PAMFILE, S. V. 12, cf. id. A. R. 224. *Stătea în mijlocul ogrăzii, înconjurată de maldări de cînepă aşezaţi în picioare, ca nişte corturi de soldaţi.* BUJOR, S. 43. *Alcătuiau două maldăre mari* [de nuiele], *pe care le purtau pe umeri.* SADOVEANU, P. M. 276. *Şi plecai pe poticele, Găsii maldăr de nuiele.* MAT. FOLK. 404, cf. RĂDULESCU-CODIN, ALRM SNI h 413. *Vine moşul pe cărare C-un maldăr d-araci în spinare* (Ariciul). PĂSCULESCU, L. P. 72. ✦ Grămadă (nu prea mare) de fîn, de paie, de iarbă etc. V. p a l ă, p u r c o i, b o a g h e. *Bieţii săteni nu numai fură jefuiţi. . . dar îi încrosnau cu maldăre de fîn şi cu poveri foarte mari.* I. IONESCU, M. 253. *D-asupra carului pun cîte un maldăr de fîn.* JIPESCU, O. 149. *Alături erau pregătite aşternuturile pentru noi. Maldăr mirositor de iarbă.* SĂM. III, 138. *Avuse grijă. . . să-i pună dinainte un alt maldăr de iarbă proaspătă.* HOGAŞ, DR. I, 255. *Pe-un maldăr de sulfine, Cu cel din urmă gînd la tine, Adoarme suspinînd.* TOPÎRCEANU, B. 35. *În maldărul proaspăt de fîn Mă mîngîie vîntul pe frunte.* CAZIMIR, L. U. 16. *Se lasă iarăşi pe maldărul de iarbă.* SADOVEANU, O. IX, 173, cf. id. M. C. 47. *Se aşezaseră pe maldărul de fîn proaspăt.* CAMIL PETRESCU, O. II, 211. *Să mi-l ascundă-n codri pe-un maldăr de ferigă.* STANCU, C. 50. *A aşternut dulama şi a băgat sub ea un maldăr de iarbă.* id. D. 21, cf. ALR SN I h 131, ALR I 933/782, 795.

2. (Munt., Olt.) Ierburi proaspăt cosite, folosite ca furaj pentru vite. V. d u d ă u. *36* [bani] *la un car maldăr* (a. 1780). IORGA, S. D. XIV, 311. *Pentru ceairul cailor să aibă locuri. . . pentru păşune şi maldăr, după suma cailor fieşicăriia poştii.* CR (1833), 95[1]/5, cf. PONTBRIANT, D., POLIZU, COSTINESCU. *Adie mirosul de maldăr cosit.* CARAGIALE, S. 3, cf. DDRF, BARCIANU. *Grînarii se întorc. . . cu căruţele goale şi cu maldăr proaspăt în codirlie.* DELAVRANCEA, ap. TDGR. *Cantitatea de 20 000 kilograme maldăr* [*de fleolă*] *la hectar.* ap. TDRG, cf. ALEXI, W., ALR II 5258/784.

3. Mulţime de obiecte de acelaşi fel, îngrămădite unele peste altele (v. t e a n c, v r a f); p. e x t. cantitate mare dintr-o anumită materie (v. m o r m a n). *Dincă înşfacă degrabă un maldăr de cărţi şi prinde a le deschide.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 210. *Toate celelalte curţi domneşti. . . zac sub maldăre de ruine.* MON. IST. II, 103. *Îl găsi treaz, ca de obicei, socotind pe un maldăr de saci.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 29. *Cînd vedea maldăre de carne, îi venea totdeauna cu scîrbă.* AGÎRBICEANU, S. P. 36. *Cerceta minuţios în maldărul de hîrtii.* SAHIA, N. 71. *Îl găsise căzut pe un maldăr de talaş.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 186, cf. LESNEA, I. 142. *În curte se înălţau, unele lîngă altele, maldăre uriaşe de bălegar.* STANCU, R. A. IV, 357, cf. PAS, Z. I, 271. *Purtînd într-amîndouă mîinile, ca pe-un braţ de lemne, un maldăr de dosare.* GALAN, B. I, 6. *Era culcat în pat, pe un maldăr uriaş de perne.* T. POPOVICI, S. 267. *Răscoli maldăre de registre, luîndu-şi note.* V. ROM. februarie 1955, 246. *Găsi un maldăr de chei.* FUNDESCU, L. P. 109. ◊ (În contexte figurate) *Soarele, mare şi galben, s-a apropiat de orizont şi s-a culcat pe un maldăr de nori pufoşi, roşii.* STANCU, U.R.S.S. 113. ◊ E x p r. (Prin Olt.) **A sta** (sau **a fi lăsat**) **pe maldăr** = a trăi în belşug, fără griji. Cf. CIAUŞANU, V. 177.

4. (Regional) „Bucată mare". Com. din STRAJA-RĂDĂUŢI. ✦ Epitet pentru un om înalt. Com. din STRAJA-RĂDĂUŢI.

— Pl.: *maldăre* şi (rar, m.) *maldări.* — Şi: (regional) **málder** (BARCIANU; pl. *maldere* id.) s. n.; **máldîr** (PAMFILE, J. I, 123) s. m.; **máldur** (pl. *malduri* şi *mălduri*), **mald** (CV 1950, nr. 5, 32), **măldár** (A VI 26) s. n.

— Etimologia necunoscută.

MÁLDĂR[2] s. n. v. **maltăr.**

MÁLDĂRĂ s. f. v. **maltăr.**

MALDÉF subst. v. **malteh.**

MALDÉH subst. v. **malteh.**

MALDÉHI subst. v. **malteh.**

MÁLDER[1] s. n. v. **maldăr.**

MÁLDER[2] s. n. v. **maltăr.**

MÁLDÎR s. n. v. **maldăr.**

MÁLDUR s. n. v. **maldăr.**

MALEÁBIL, -Ă adj. **1.** (Despre materii) Care poate fi ușor modelat; s p e c. (despre metale) care poate fi întins în foi subțiri, la o temperatură inferioară aceleia de topire. Cf. NEGULICI. *Metalele nu sînt tot una de ductile și maleabile.* MARIN, PR. I, 215/31, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Unele metale sau aliaje, fiind foarte maleabile, se pot forja la rece.* IOANOVICI, TEHN. 110, cf. 45, 60. *2 valțuri de oțel cu dinți puternici de fontă maleabilă.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 414. *Metalele sînt maleabile și ductile, adică se pot reduce în foi și trage în fire subțiri.* MACAROVICI, CH. 333. ◇ F i g. *Una din cele mai maleabile calități ale spațiului e reversibilitatea.* RALEA, S. T. III, 47.
2. F i g. (Despre oameni și despre caracterul lor) Care se adaptează ușor la împrejurări; mlădios, docil. *Spiritul omului este maleabil numai în junețe.* NEGULICI. *E maleabil, e delicat, e dulce cum nu vă puteți închipui.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. ŞĂINEANU, D. U., BL VI, 41, STANCU, R. A. IV, 363.
— Pronunțat: *-le-a-.* — Pl.: *maleabili, -e.*
— Din fr. **malléable.**

MALEABILITÁTE s. f. **1.** Însușirea de a fi maleabil **(1).** Cf. NEGULICI. *Maleabilitatea este proprietatea ce au metalele de a se reduce în foi subțiri prin laminariu.* MARIN, PR. I, 215/25, cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Forjarea este o metodă de prelucrare bazată pe proprietatea maleabilității metalelor.* IOANOVICI, TEHN. 110, cf. 29, 387, [illegible]. ◇ F i g. Flexibilitate, mlădiere. *Din culmea umerilor tăi, păstrînd maleabilitatea crinului și împurpurarea amurgului se desprinde calm... o fișie de mătase albă.* KLOPSTOCK, F. 246.
2. F i g. Capacitate de a se adapta ușor la împrejurări.
— Pronunțat: *-le-a-.*
— Din fr. **malléabilité.**

MALÉC s. m. sg. v. **melic**[1].

MALEDÍCȚIE s. f. (Livresc, învechit) Blestem; nenorocire, fatalitate. Cf. NEGULICI, BARONZI, I. L. III, 219, PONTBRIANT, D. *Maledicție este asupra acestei case.* COSTINESCU, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U.
— Pronunțat: *-ți-e.* — Pl.: *maledicții.* — Și: **maledicțiúne** s. f. ARISTIA, PLUT.
— Din fr. **malédiction.**

MALEDICȚIÚNE s. f. v. **maledicție.**

MALEÓL s. m. (Învechit) Mlădiță (tăiată în formă de ciocănel) sădită în pămînt cu scopul de a prinde rădăcină și a da naștere la o plantă nouă. V. b u t a ș. *Maleolu e mlădiță nouță, născută din nuiaua viței cea din anul trecut.* ÎNV. VIN. 12/11. *Maleolii sînt ramure deslipite de sad pe care îi plantăm în pămînt ca să-i facem să prinză rădăcină.* BREZOIANU, A. 267/4.
— Pronunțat: *-le-ol.* — Pl.: *maleoli.*
— Cf. it. m a g l i u o l o (învechit m a l l e o l o), lat. m a l l e o l u s „ciocănel".

MALEOLÍRE s. f. (Învechit, rar) Mijloc de înmulțire a anumitor plante prin maleoli. *Această maleolire este priincioasă mai cu seamă sălciilor, richitei, socului, pleopului negru.* BREZOIANU, A. 267/6.
— Pronunțat: *-le-o-.*
— De la **maleol.**

MÁLER s. m. (Germanism în Ban., Transilv.) Pictor (de icoane). *Vasilie Theodorovici malăr* (a. 1828). IORGA, S. D. XIII, 110. *„Malerul" de lemn fu sasul Martin.* id. ib. XII, XXII, cf. ALR II 6477/36. ✦ Zugrav (Șieu Măgheruș-Bistrița). MAT. DIALECT. I, 285. ✦ (Impropriu) Fotograf. Com. din TIMIȘOARA.
— Pl.: *maleri.* — Și: **málăr, moálăr** (I. COSTIN, GR. BĂN. 128), **mólăr** (ALR II 6477/260) s. m.
— Din germ. **Maler.**

MALÉRCĂ s. f. (Mold.) Femeie cu purtări rele. Cf. I. CL. III, 54, BUL. FIL. IV, 113, 122, ŞCRIBAN, D.
— Pl.: *malerci.*
— Din ucr. **махлярка.**

MALERÍNĂ s. f. v. **malarină.**

MÁLFĂ s. f. v. **moalfă.**

MÁLIC[1] adj. (În sintagma) *Acid malic* = acid care se găsește în anumite plante și fructe (în stare liberă sau sub formă de săruri). *Acidul malic... se găsește foarte răspîndit în domeniul vegetal: în mere necoapte, în struguri cruzi, în sorb, în gutui... etc.* MACAROVICI, CH. 531, cf. [illegible].
— Din fr. **malique.**

MALIC[2] subst. (Regional) Untură de gîscă. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută.

MALÍC[3] s. m. sg. v. **melic**[1].

MALÍCIE s. f. v. **maliţie.**

MALICIÓS, -OÁSĂ adj. v. **maliţios.**

MALICÓS, -OÁSĂ adj. v. **melicos.**

MALÍGN, -Ă adj. **1.** (Învechit) Care face rău; răutăcios. *Germanii cei vechi avea şi ei spirite benefice şi maline. Spiritele cele maline se numeau gnomi şi simţeau cea mai mare plăcere a şicana pe muritori.* FILIMON, O. II, 185, cf. 160, COSTINESCU.

2. (Despre boli, în opoziţie cu b e n i g n) De natură gravă, foarte primejdios. DICŢ. ◇ *Tumoare malignă* = tumoare canceroasă. *A şti ce este cancerul înseamnă în primul rînd a cunoaşte particularităţile pe care le prezintă schimbul de substanţe în tumorile maligne.* CONTEMP. 1956, nr. 492, 5/3. *Pustulă malignă* = dalac. Cf. DICŢ.

— Pl.: *maligni, -e.* — Şi: (învechit) **malín, -ă** adj.

— Din lat. **malignus.** Cf. fr. m a l i n, - g n e.

MALIGNITÁTE s. f. (Astăzi rar) Caracterul, însuşirea a ceea ce este malign **(1).** *Aplecaţi spre... malignitate.* ŢICHINDEAL, A. M. 35/7. *Numim malignitate aplecarea viclenoasă ce avem a pătrunde slăbiciunile altora, a descoperi ale lor năravuri spre veselia ce isvoreşte pentru noi din a lor ruşinare.* GTN (1835), 17[1]/30. *Felurimi de tîlmăciri am văzut că malignitatea sau curiozitatea oamenilor au vrut să dea poemilor mele.* HELIADE, O. II, 13, cf. COSTINESCU. *Totuşi, persiflajul antipatic care trăda o malignitate congenitală îl făcu să ezite.* CĂLINESCU, S. 48.

— Şi: (învechit) **malinitáte** s. f. COSTINESCU.

— Din lat. **malignitas, -atis.** Cf. fr. m a l i g n i t é.

MALÍN, -Ă adj. v. **malign.**

MALINITÁTE s. f. v. **malignitate.**

MALÍŢIE s. f. (Livresc) Înclinarea de a fi maliţios; răutate, maliţiozitate. Cf. FIS. 41, PONTBRIANT, D. *N-a putut face alta, decît a căuta, în maliţia unui om just, mîngîiere.* CARAGIALE, O. VII, 4, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *E un om cu... ochii vii, în lucirea cărora se simte parcă totuşi o uşoară maliţie.* SADOVEANU, V. F. 34, cf. id. O. L. 50, id. O. X, 500. *Fata dumneavoastră, zise ea cu o maliţie molatecă, trebuie să aibă aspiraţii mai înalte, un magistrat, un ofiţer superior.* CĂLINESCU, E. O. II, 40, cf. 11, 36. ✦ Vorbă, atitudine, glumă răutăcioasă. *Dacă nu m-ar chema Maria? zise ea, sub inspiraţia unei fulgerătoare maliţii.* EMINESCU, N. 82.

— Pl.: *maliţii.* — Şi: (învechit) **malície** s. f. COSTINESCU.

— Din fr. **malice.** Cf. lat. m a l i t i a.

MALIŢIÓS, -OÁSĂ adj. (Livresc, despre oameni şi despre firea sau manifestările lor) Răutăcios, caustic. *E învăţat... cu nărav, îndărătnic, maliţios, viclean şi cu răutate.* ŢICHINDEAL, F. 280/18. *Rugară pe Antonia să caute în maliciosul său cap o viclenie.* HELIADE, D. J. 68/19, cf. PONTBRIANT, D. *Va să zică nu ştii nimic?... — Nimic de tot, adaose Păturică, cu o privire maliţioasă.* FILIMON, O. I, 129. *Un critic maliţios ar putea, la prima vedere, s-o reprezinte ca un rezultat al neştiinţei şi al neglijenţei capilor armatei celei biruite.* HASDEU, I. V. 89. *O curiozitate maliţioasă m-a hotărît să vizitez pe Timotin.* IBRĂILEANU, A. 130. *Nadina ascultă întîi cu o seriozitate prefăcută şi maliţioasă.* REBREANU, R. II, 100. *Mai veniţi pe la noi, cînd treceţi prin Bucureşti, se simţi dator să-i invite, fără intenţie maliţioasă, studentul.* C. PETRESCU, Î. II, 221. *În ochii aceia simpatici, Naum păru că surprinde două scîntei maliţioase.* SADOVEANU, O. IX, 161. *Aşa eşti d-ta, cocoană Aglae, maliţioasă.* CĂLINESCU, E. O. I, 20, cf. 71, id. S. 46. *E maliţios de felul lui.* CAMIL PETRESCU, O. I, 402. *În cazul proverbelor...*, [Neculce] *ţine, uneori, să adauge, cu o ironie uşor maliţioasă, îndreptată contra celor vizaţi de dînsul, că sînt „cuvinte proaste", care trebuie crezute totuşi.* VARLAAM-SADOVEANU, 112. ◇ (Adverbial) *Ei, tinere, se vede că mă părăseşti, zise el maliţios.* AGÎRBICEANU, L. T. 291. *Aş fi curios, prinţule, urmă el puţin maliţios, să cunosc podurile de piatră pe care le aveţi aruncate peste rîuri.* SADOVEANU, Z. C. 23. *Scoase din buzunar o hîrtie şi citi, maliţios, decretul.* PAS, Z. IV, 189. *Pop îl încunoştinţase maliţios că s-au tocmit mari avocaţi care vor intra în acţiune, să-l apere pe Drugan.* STANCU, R. A. V, 12.

— Pronunţat: *-ţi-os.* — Pl.: *maliţioşi, -oase.* — Şi: (învechit) **maliciós, -oásă** adj.

— Din fr. **malicieux.** Cf. lat. m a l i t i o s u s.

MALIŢIOZITÁTE s. f. (Livresc) Maliţie. *Atins pînă-n suflet de maliţiozitatea confraţilor săi, li se pune-n cale.* CARAGIALE, M. 70. *Şi acuma încă, cîte un scriitor naţional, cu o maliţiozitate şi mirare pe care o dau totdeauna lucrurile nepricepute, neştiute, repetă: critica ştiinţifică, auzi!* GHEREA, ST. CR. III, 144, cf. BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U. *Poţi scormoni în opera unui scriitor, ca să descoperi, cu o ieftină şi curioasă maliţiozitate... indicaţii biografice intime, informaţii mărunte.* V. ROM. noiembrie 1954, 157. *Toată maliţiozitatea femeii contra femeii e pusă în joc.* RALEA, S. T. III, 230. *Pe faţă, surîsul lui, atît de obicinuit, semn al unei maliţiozităţi de*

neînvins, o necăji. CAMIL PETRESCU, O. II, 356. ✦ Faptă, vorbă, atitudine răutăcioasă. *Întrebuințează un întreg arsenal de malițiozități și de trăsături satirice.* CARAGIALE, O. III, 246.

— Pronunțat: *-ți-o-*. — Pl.: *malițiozități.*

— **Malițios** + suf. *-itate.*

MÁLNĂ s. f. (Regional) Zmeură (Girișu de Criș-Oradea). LEXIC REG. 71.

— Din magh. **málna.**

MALONÉST, -Ă adj. (Rar) Necinstit, incorect. *Am văzut zarafi fără capital, fanfaroni și malonești, cari sărăcesc lumea prin dobînzile lor nemăsurate.* FILIMON, O. I, 93, cf. COSTINESCU. *Fals, malonest, venale, hidos ești, cavalere!* CARAGIALE, O. IV, 308. *Un individ malonest, nerușinat.* id. ib. VII, 229, cf. ALEXI, W.

— Pl.: *malonești, -ste.*

— Din it. **malonesto.** Cf. fr. m a l h o n n ê t e.

MALONESTITÁTE s. f. (Rar) Necinste, incorectitudine. *Mi-au displăcut cu deosebire soluțiile ușoare și am socotit o declasare adaosul la ușurință al malonestității.* NEGRUZZI, I, [illegible] 119.

— Din **malonest** + suf. *-itate.*

MALOROSIÁN, -Ă adj. (Învechit) Ucrainean. *Am început să traduc descrierea stepei malorosiene.* ODOBESCU, S. III, 20, cf. BARCIANU, IORGA, L. II, 75. *Are domnia sa șase prisăcari malorosieni în șase poieni, în lungul apei Siretului.* SADOVEANU, O. XIII, 381.

— Pl.: *malorosieni, -e.*

— Din rus. **малороссиянин.**

MALOROSIÁNCĂ s. f. (Învechit) Ucraineancă. *Fiind ea de neamul ei malorosiancă. . . a zis așa că se duce să se călugărească la lavra sfintei Teodora de la Chiu.* SADOVEANU, O. XIII, 583.

— Pl.: *malorosiene.*

— **Malorosian** + suf. *-că.*

MALOROSIENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Ucrainean. *Atamanul se așeză la pămînt, suflind pripit pe nări, scrîșnind și suduind printre măsele, în limba lui malorosienească.* SADOVEANU, O. XIII, 232. ✦ (Substantivat, f.) Limba ucraineană. *Cei de față n-au înțeles malorosieneasca ce se vorbește la Pragurile Niprului.* SADOVEANU, O. XI, 335.

— Pl.: *malorosienești.*

— **Malorosian** + suf. *-esc.*

MALORÚS, -Ă s. m. și f. (Învechit) Denumire veche dată ucrainenilor de către regimul țarist. *Paisie Velicicovschi. . . era un malorus născut la Pultava.* IORGA, L. II, 390. *Rușii mici (maloruși sau haholi) sînt cazaci zaporojeni de la gurile Niprului.* ANTIPA, P. 744.

— Pl.: *maloruși, -se.*

— Din rus. **малорус.**

MALÓTĂ s. f. v. **mlat.**

MALOTEÁ s. f. (Învechit și regional) Haină femeiască (lungă pînă la pămînt), de obicei căptușită cu blană (scumpă), avînd marginile din față tivite cu blană, uneori și guler și manșete de blană; un fel de scurteică purtată de țărănci în zilele de sărbătoare. V. c a ț a v e i c ă, d u l a m ă, g i u b e a. *1 malotea de ghirmisutu, 1 roche stanbă* (a. 1824). IORGA, S. D. VI, 137, cf. VALIAN, V. 76. *Își scoase maloteaua sa blănită cu samur.* FILIMON, O. I, 152, cf. 231. *Mai ieri, bărbatu meu era cu chef și se lăuda că mi-o cumpăra malote.* ALECSANDRI, T. 691. *Abia se putea zări, prin geamurile porților, o malotea îmblănită și un chip stafidit de femeie.* MACEDONSKI, O. III, 125, cf. 101, BARCIANU. *Serdăreasa e mînioasă. Se strînge în maloteaua de pambriu, îmblănit cu vidră.* CAMIL PETRESCU, O. I, 175. *Se ciorovăiau aprig precupețe în malotea albastră.* C. PETRESCU, A. R. 8. *[Î]n caic o ducea Și mi-o arunca Sus peste sandale Și peste bolozale, Pe vraf de nafele Și de malotele.* TEODORESCU, P. P. 644, cf. H II 31, 81, 223, V 5, 391, X 540, XII 33, 174, XIV 8, 453. *Alăturea cu dînsul se afla soția sa, învălită într-o cațaveică de cacom și o malotea de ghermesit, blănită cu nurcă.* ȘEZ. XII, 45, cf. 92. *Ține, gazdă, nu mă da, Că-ți voi da o malotea Cu florile cît palma.* MAT. FOLK. 167, cf. GRAIUL, I, 176. *Ci ț-oi faci-o malote Roșii ca gîșina.* VASILIU, C. 203. *Părăsi cucul bungetul Și merlița frăsinetul Și turtureaua călceaua Și lelița maloteaua.* I. CR. III, 343. *A ieșit un port în sus Cu malotele de urs Și-a ieșit un port la vale Cu scurteici de căprioare.* PAMFILE, C. T. 288.

— Pl.: *malotele.* — Și: **mavlotea** (PANN, ap. ȘĂIN., II, 672, TDRG), **maroteá** (ȘERBAN, D.), **miloteá** (id. ib.), **milotá** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din tc. **mallota.** **Milotea, milota** < ngr. μηλωτή.

MALOTÍȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv (hipocoristic) al lui m a l o t e a. *De cum era nuntășița, Așa-mi croia malotița.* PAMFILE, C. Ț. 65.

— Pl.: *malotițe.*

— **Malotea** + suf. *-iță.*

MALPÓSTĂ s. f. (Franțuzism învechit, rar) Trăsură destinată serviciului de poștă (și transportului de călători); p. e x t. sistemul de transport respectiv. *Ne ducem la biuroul malpostei, ne suim în trăsură și plecăm din Baiona.* ALECSANDRI, O. P. 277. *Malposta nu primește decît doi călători, fiind menită a duce corespondențiile cu cea mai mare răpegiune.* id. ib. 278.

— Scris şi: (după fr.) *mal-postă.* — Pl.: *malposte.*
— Din fr. **mall-poste.**

MALT subst. v. **malţ.**

MALTÁZĂ s. f. Ferment care transformă maltoza în glucoză; diastază. *Diastaza se numeşte şi maltază.* MACAROVICI, CH. 638.
— Din fr. **maltase,** germ. **Maltase.**

MÁLTĂ s. f. (Învechit) Ţesătură nedefinită mai de aproape. *Albituri de tot ordinare... de maltă vărgată* (a. 1875). ap. TDRG 946.
— Etimologia necunoscută. Cf. m a l t e h, m a l t i n.

MÁLTĂR s. n. (Transilv., Ban., rar Bucov.) Mortar. *Temelia se face din cea mai bună piatră de munte, căreia i se mai adaugă maltăr (mortar), pentru a se astupa golurile dintre pietre şi spre a i se da o legătură durabilă.* PĂCALĂ, M. R. 403. *Bine cunoscutul maltăr sau papalaşca nu este altceva decît mortarul.* CV 1949, nr. 7, 31, cf. TODORAN, GL., CHEST. II 128/1, 3, ALRM II/I h 281, ALR I 1677, A I 12, 26, 31, 35, 36, III 2, 7, 16, 17, 18, IV 5, V 15, 16. ✦ (Regional) Noroi, glod (Negrileasa-Gura Humorului). A VI 4.
— Şi: **málter** (CHEST. II 128/1, 279/1, ALRM II/I h 281, ALR I 1677/315, 333, A V 15), **máltor** (ALRM II/I h 281), **máltur** (A V 14), **máldăr** (CHEST. II 128/9, 409, ALRM II/I h 281, ALR I 1677/9, 28, 51, 59, 63, 308, 375), **málder** (CHEST. II 128/408), **moáltăr** (ALRM II/I h 281, MAT. DIALECT. I, 180), **moálter** (CHEST. II 128/331), **málter** (com. din Transilv.), **múltăr** (ALR I 1677/215) s. n.; **máltără** (CHEST. II 128/387), **mắltără** (ALRM II/I h 281, A I 12, 13, 17, 22), **máldără** (ALRM II/I h 281) s. f.
— Din germ. **Malter.** — **Moaltăr, moalter** < magh. **malter.**

MÁLTĂRĂ s. f. v. **maltăr.**

MALTÉF subst. v. **malteh.**

MALTÉH subst. (Învechit) Ţesătură nedefinită mai de aproape. *1 lebadea de maldeh ca norul* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 19. *4 capătîie de maldeh cu flori i doao cearceafuri* (a. 1796). id. ib. XII, 123. *1 rochie de atlaz, vărgată cu fir, cu antereu ei, 1 fustă de maldef, 1 rochie ghermesit sadea* (a. 1818). id. ib. VII, 18. *1 biniş... Postav neftiu căptuşit pînă la brîu cu malteh nahutiu* (a. 1821). ap. TDRG. *Doamna cea din nobleţe şi bogată cu rochie sau de maldehi sau de croază, sau de percal.* GOLESCU, Î. 43. *Dacă n-ai stare, de ce te-ai însurat? Să-mi faci rochie de maltef şi să-mi cumperi şal şi cercei de Lipsca.* FILIMON, O. I, 218, cf. ŞĂINEANU, D. U., TDRG.
— Şi: **maltéf, maldéh, maldéhi, maldéf** subst.
— Etimologia necunoscută. Cf. m a l t ă, m a l t i n.

MÁLTER s. n. v. **maltăr.**

MALTEREZÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A tencui (Voievozi-Carei). ALR II/I h 240/325.
— Prez. ind.: *malterezesc.* — Şi: **malterezlí** vb. IV. ALR II/I h 240/325.
— Din magh. **málterez.**

MALTEREZLÍ vb. IV v. **malterezi.**

MALTÉZ, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de bază a insulei Malta sau este originară de acolo. Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U.
2. Adj. Care aparţine insulei Malta sau maltezilor **(1),** privitor la insula Malta sau la maltezi, originar din insula Malta.
— Pl.: *maltezi, -e.*
— Din it. **maltese.**

MALTHUSIANÍSM s. n. Teorie reacţionară (formulată de economistul Malthus), potrivit căreia populaţia globului creşte în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de existenţă cresc în progresie aritmetică. *Întemeietorii marxismului au supus malthusianismul unei critici nimicitoare.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2382.
— Pronunţat: *-tu-si-a-.*
— De la n. pr. **Malthus.**

MALTÍN subst. (Învechit) Ţesătură nedefinită mai de aproape. *Una jube de maltin blănită cu singeap negru, una rochie de maltin* (a. 1787). URICARIUL, XV, 347. *1 rănd de straie blănit*[e] *cu sîngiap, 2 fuste de maltin, 1 perdea de maltin* (a. 1794). IORGA, S. D. VII, 134. *Şase rochie, două de dimie, una de maltin* (a. 1813). URICARIUL, XIV, 234. *39 coţi maltin ghirghiliu, cîti 4 lei cotul. 13 coţi pînză, cîti un leu cotu* (a. 1824). IORGA, S. D. XXI, 199.
— Şi: **moltin** subst. T. PAPAHAGI, C. L.
— Etimologia necunoscută. Cf. m a l t ă, m a l t e h.

MALTÍNĂ s. f. Substanţă chimică în formă de praf amorf de culoare albă-gălbuie, preparată din malţ şi folosită pentru a transforma amidonul în dextrină şi maltoză. V. d i a s t a z ă. Cf. BIANU, D. S.
— Din fr. **maltine,** germ. **Maltin.**

MÁLTOR s. n. v. **maltăr.**

MALTÓZĂ s. f. Substanţă zaharoasă preparată din amidon prin acţiunea diastazei din malţ. *Maltoza (zahăr de malţ)... rezultă din amidon sub influenţa diastazei ce se dezvoltă la încolţirea cerealelor.* MACAROVICI, CH. 559.
— Din fr. **maltose,** germ. **Maltose.**

MALTRACTÁ vb. I v. **maltrata.**

MALTRACTÁRE s. f. v. **maltratare.**

MALTRATÁ vb. I. T r a n z. A trata (pe cineva) cu asprime, a-i provoca suferințe fizice sau morale (bătîndu-l, brutalizîndu-l). *Au nu vedem pe toată ziua părinții părăsiți, ba încă și maltractați de copiii lor, pentru că n-au să le dea de cheltuială pe cît ei cer?* PR. DRAM. 130. *O maltrata necontenit.* MN (1836), 88²/8. *L-am maltractat prea crud.* HELIADE, D. J. 60/13. *Beizade Grigorie... poroncește soldaților sei să-i maltrateze în acel mai mare grad* (a. 1848). URICARIUL, X, 13, cf. PR. DRAM. 231. *Maltratează-mă, insultă-mă cu chipul cel mai umilitor; voi avea mai puțin a mă plînge de bruscheria ta decît de discrederea ce-mi mărturisești.* LĂZĂRESCU, S. 12/7. *Ori în ce țară europeană a fost maltractat și tiranit poporul veacuri întregi...*, *rezultatul a fost același.* BARIȚIU, P. A. I, 474, cf. II, 51. *În caz că mă maltratează sau mă ia peste picior d-nii studenți...*, *atunci vă autorizez a publica scrisoarea mea.* CARAGIALE, O. VII, 427, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Maltratase domni în casa cărora-și trăise tinerețea.* IORGA, L. I, 487, cf. 186. *Sînt sigură că Emil îl maltratează* [pe cățel] *cînd lipsesc eu.* C. PETRESCU, Î. II, 247. *Dacă vreun copil este maltratat... statul are tot dreptul să-l izoleze de familie.* SAHIA, U.R.S.S. 118. *Pe toți ne bătea, ne maltrata.* V. ROM. aprilie 1954, 47. *Șeful poliției alergase și el în Dealul Mitropoliei; dar numai ca să potolească lumea, să o împiedice să maltrateze pe boieri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 329. ◇ (Prin exagerare) *În coloanele unui ziar... un domn cu același nume m-a maltratat și calomniat, într-un mod neobicinuit de crud.* CARAGIALE, O. VII, 229. *Iată pentru ce am zis că Victor Hugo a fost mai maltratat în Franța decît la noi un Mumuleanu.* GHEREA, ST. CR. III, 155. *S-a plîns de bărbatul ei, spunînd că sensibilitatea firească i-e maltratată în căsnicia asta în fiece moment.* REBREANU, R. I, 230. ◇ F i g. *Lipsa de cugetare matură... împinge pe atîția juni nechemați și nealeși a maltrata limba, torturînd-o în rime și metruri imposibile.* MAIORESCU, CR. I, 312. *Pantagruel... e pus să înnoade o conversație cu un student limusin ce-și maltrata limba pînă la caricatură.* VARLAAM-SADOVEANU, 210.

— Prez. ind.: *maltratez.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **maltrătá** (STAMATI, D.), (învechit) **maltractá** vb. I.

— Din fr. **maltraiter,** it. **maltrattare.** — Pentru **maltracta,** cf. lat. t r a c t a r e.

MALTRATÁRE s. f. Acțiunea de a m a l t r a t a și rezultatul ei; brutalizare. *În zadar am cerut să mi se spuie motivul unei asemeni maltratări.* RUSSO, S. 200, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Pentru maltratare însă, ce reparație aș mai fi căutat?* CARAGIALE, O. VII, 229, cf. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2392.

— Pl.: *maltratări.* — Și: (învechit) **maltractáre** s. f. BARCIANU.

— V. **maltrata.**

MALTRATARISÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) A maltrata. *Figură neomenoasă, fățarnică, ticăloasă, Care maltratarisește oamenii ce-o găzduiesc.* NEGRUZZI, S. III, 91. ◇ R e f l. p a s. *Tocma acolo este mortalitatea mai înfricoșată unde omul... se maltraterisește.* VASICI, M. I, 133/21.

— Prez. ind.: *maltratarisesc.* — Și: **maltraterisí** vb. IV.

— **Maltrata** + suf. *-arisi.*

MALTRATERISÍ vb. IV v. **maltratarisi.**

MALTRĂTÁ vb. I v. **maltrata.**

MALTRĂTÁȚIE s. f. (Învechit) Maltratare. STAMATI, D.

— Pronunțat: *-ți-e.*

— **Maltrăta** + suf. *-(a)ție.*

MÁLTUR s. n. v. **maltăr.**

MALȚ subst. Produs obținut din boabe de cereale (mai ales de orz) încolțite, uscate și măcinate, care este folosit la fabricarea berii și a spirtului sau la prepararea unui surogat de cafea. Cf. ȘĂINEANU, D. U., BARCIANU. *Taxa 25 la sută asupra malțului pentru bere.* ap. MÎNDRESCU, I. G. 67. *Malț prăjit, fără adaos de zahăr, ca surogat.* NICA, L. VAM. 148. ◇ *Zahăr de malț* = maltoză. *Maltoza (zahăr de malț)... rezultă din amidon sub influența diastazei.* MACAROVICI, CH. 559, cf. 561.

— Și: (învechit) **malt** subst. BIANU, D. S., MÎNDRESCU, I. G. 67.

— Din germ. **Malz.** — **Malt** < fr. **malt.**

MALȚIFICÁRE s. f. Proces de transformare a orzului încolțit în malț, prin uscare. DICȚ.

— De la **malț,** după modelul unor cuvinte tehnice ca *saponificare, solidificare* etc.

MALUMÉNT s. n. v. **monument.**

MALVACÉE s. f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu fructul în formă de capsulă; (și la sg.) plantă din această familie. *Malvaceele (nalbele).* BARASCH, I. N. 188/5, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S.

— Pl.: *malvacee.*

— Din fr. **malvacées.**

MALVERSÁRE s. f. (Rar) Malversație. COSTINESCU.

— Pl.: *malversări.*

— De la **malversație.**

MALVERSÁȚIE s. f. (Livresc) Delapidare; fraudă, (rar) malversare. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W. *Nobilii l-au denunțat pentru malversații, și regele, care rîvnea la averea lui, a lăsat să fie executat.* OȚETEA, R. 88.
— Pronunțat: *-ți-e.* — Pl.: *malversații.* — Și: **malversațiúne** s. f. GHEȚIE, R. M., BARCIANU.
— Din fr. **malversation.**

MALVERSAȚIÚNE s. f. v. **malversație.**

MAMÁCĂ s. f. sg. (Regional, familiar) Mamă (I 1). [Scriu] *pentru babacu, pentru mamaca, pentru profesori.* PAS, Z. II, 132. *În odaia de vizavi doarme soră-mea. Odrasla mai mică a mamei. Și bineînțeles dragostea ei. La noi nici nu se uită mamaca.* STANCU, R. A. II, 44.
— De la **mamă.**

MAMÁIE s. f. sg. (Familiar) **1.** (Mold.) Mamă (I 1). DICȚ.
2. (Munt., Olt.) Bunică. Com. din GÎNGIOVA-CRAIOVA.
— Și: (cu haplologie) **máie** s. f. sg.
— De la **mamă.**

MAMÁNCĂ s. f. (Regional) **1.** Bunică (Ostra-Gura Humorului). A VI 3.
2. Oaie bună de lapte, care dă să sugă la mai mulți miei. *Oile care dau să sugă la mai mulți sugari se numesc mamanci.* STOIAN, PĂST. 45.
— Pl.: *mamanci.*
— Contaminare între **mamă** și **mancă.**

MAMÁR, -Ă adj. (Anat.) Referitor la mamelă, de mamelă; (rar) mamelar. *S-au notat modificări în epiteliul glandelor mamare.* PARHON, B. 26. *O femeie atinsă de un cancer mamar.* id. O. A. I, 191.
— Pl.: *mamari, -e.*
— Din fr. **mammaire.**

MAMÁRCA s. f. art. (Prin Bucov., în superstiții) Numele nevestei lui Scaraoțchi, considerată mamă a dracilor. Cf. PAMFILE, S. T. 95. *Nimene nu putea Ceti ce e scris în ea. Au dus-o apoi La mamarca ai bătrînă, Și-aia-așa că mi-o ceti, Dă tot cortul se clăti.* MARIAN, SA. 257.
— Cf. m ă m ă h o a r c ă.

MÁMĂ s. f. **I. 1.** (Adesea determinat de un adj. pos.) Femeie considerată în raport cu copiii ei; maică, (regional) muică, (învechit) mușă. V. n ă s c ă t o a r e. *Tatăl mieu și muma mea.* PSALT. HUR. 21ᵛ/25. *Pre feciorul mumînrei sale punre blăznire.* ib. 42ᵛ/15. *Den mațele mumînriei meale.* ib. 118ʳ/1. *Țițele măriei meale.* PSALT. SCH. 63/4. *Tatăl mieu și îma mea lăsară-me.* ib. 79/13. *Păcatul îmăriei lui (mumîniei C, mînresai H, mîne-sa D).* PSALT. 236, cf. 242. *Striin fui... fiilor mumîniei meale.* CORESI, PS. 178/4, cf. 51/9, 133/7, 311/9. *Mumă aceștiia zise-i, mainte de născută.* id. EV. 494. *Duse înlăuntru Isac pre Răveca la cortul mumîniei sale, Sarăei.* PALIA (1581), 95/13, cf. 20/6. *Alții să întrecea să-ș sărute mumînile.* MOXA, 357/7. *Să nu ne hie mai drag nice avuție, nici tată, nice îmă.* VARLAAM, C. 262. *Era numai unul născut mumei sale.* N. TEST. (1648), 75ᵛ/30, cf. 20ʳ/2, 68ᵛ/19. *Blagoslovenia tatălui și a mumînii* (a. 1652). ap. TDRG. *Au grăit împărăteasăi îmmei împăratului.* M. COSTIN, O. 178. *Să spuie mumei lui Ștefan vodă, să-l sloboadă de la închisoare.* NECULCE, L. 9. *Cel ce iaste din tatăl fără mumă.* MINEIUL (1776), 195ᵛ 1/16. *Țerile noastre vor fi deschise lor și... mumînei lor.* ȘINCAI, HR. II, 140/29, cf. 178/29. *Copii... din deosebite mume născuți.* PRAVILA (1814), 159/20. *Primul object ce adoară omul ... este mama.* HELIADE, O. II, 48. *Sufletu-mi s-alină cu-ncetul și ușor, Ca pruncul ce-l adoarme a mumii lui cîntare.* ALEXANDRESCU, O. I, 337, cf. 161. *Gîndiți la muma ce v-a născut pe toți!* ALECSANDRI, T. II, 116, cf. 107. *Vei spăși greșeala mumii.* EMINESCU, N. 100. *Lîngă tine-ngenuncheată, muma ta stetea-n uimire.* id. O. IV, 191. *Fără să cunoască tată și mamă.* CREANGĂ, P. 139, cf. 234. *Icoana bunei și iubitoarei lui mame i se lămuri în minte.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 101. *Cîntînd le-aduci aminte De-o fată din vecini, De mame și de-ogorul Umplut acum de spini.* COȘBUC, P. I, 215. *Mamele și babele, grămadă, forfotesc despre necazuri și-și admiră odraslele.* REBREANU, I. 13. *Văzu... ochii albaștri și duioși ai mamei care l-a strîns la sîn și l-a legănat.* SADOVEANU, O. VII, 101, cf. id. M. C. 198. *Merg mumînile gemînd și tătînii suspinînd.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 303. *Spuse toate acestea mume-sei.* FUNDESCU, L. P. 64. *Cine n-are mamă-n lume Nu mai știe cum îi bine.* ȘEZ. XIX, 116. *Mumîni cu prînzul venind.* I. CR. IX, 248. *Ce-o fi mamii o fi și tatii* sau *ce mi-e mama mi-e și tata,* se spune spre a arăta lipsa de preferință într-o anumită alternativă. Cf. ZANNE, P. IV, 469. *În față mumă și în dos ciumă,* se spune despre o persoană care are o purtare ipocrită. Cf. id. ib. 476. *Pentru unii mumă și pentru alții ciumă,* se spune despre cineva care favorizează pe unii și năpăstuiește pe alții. Cf. id. ib. *Unde dă mama, carnea crește,* se spune spre a arăta că severitatea mamei pornește din dragoste și este în folosul copilului. Cf. id. ib. 466. ◇ (La vocativ, ca termen cu care se adresează cineva mamei sale) *Ce să-i răspunz, mamă?* ALEXANDRESCU, M. 324. *O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi, Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi.* EMINESCU, O. I, 129. *Mamă, știi în ce chip m-am purtat un an de zile.* CARAGIALE, O. II, 255. *Să-mi iei* [rochie] *mamă, că uite cum umblu.* CAMIL PETRESCU, T. II, 76. *Mamă, suratele mele Ș-aseară s-au socotit.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 186. ◇ (Învechit și popular, în forma nearticulată, adesea prescurtat, urmat

de un adj. pos.) *Fată de mumă-sa.* CORESI, EV. 205. *Tată-mieu și mumă-mea lăsară-mă.* id. PS. 65/10. *Audzi mumă-sa, curse și deșchise* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 192/14. *Parte de ocenă-i iaste lui de pren mă-sa* (a. 1641). GCR I, 91/30. *Lăsat-au domnia și țeara pe sama frăține-seu. . . și a mîne-sa.* URECHE, LET. I, 173/21. *Cela ce-ș va ucide pre tată-său și pre îmă-sa. . . mai cumplită certare să aibă.* PRAV. 95. *Mumă-sa au ieșit întru întîmpinarea fie-sa.* IST. Ț. R. 56. *Cain. . . pre mumă-sa întristă* (a. 1750). GCR II, 63/23. *Au împărățit. . . subt tutela mîne-sa, a Plachidiei.* ȘINCAI, HR. I, 85/15. *Fiii să răped atunci cu toții în casă, la patul mîne-sa.* CREANGĂ, P. 15, cf. 201. *Draga tatei, iată ce-mi tot spune mă-ta de tine.* id. ib. 285. *Îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa.* ISPIRESCU, L. 8. *E mă-sa colo-n sat, Dar e rămasă de bărbat, Și-i tînără, și-i greu!* COȘBUC, P. I, 230, cf. 224. *Pe mă-sa n-a apucat-o.* VLAHUȚĂ, N. 181. *Mumă-mea-ntre dinșii apare.* MACEDONSKI, O. I, 43. *A urmărit-o și i s-a părut că mă-sa umblă pe la bijutieri, să vîndă ceva.* CĂLINESCU, E. O. II, 65. *Fără voia măni-sa.* TEODORESCU, P. P. 623. *Hai, murgule, hai, . . . Să te las mumine-mea.* MAT. FOLK. 1264. *A zis mîne-sa să-i deie berbecul.* PAMFILE, VĂZD. 37. *Eu îs pe vatra mea, nu-s pe-a tătîni-to ori pe-a mîni-ta.* ALR I 648/378. ◇ (Regional, în formă prescurtată, determinat printr-un al doilea adj. pos.) *Du-te la mă-ta ta.* ALR I/II h 158. *Mumă-sa lor.* ALR I 1680/190. ◇ (În forma articulată, cu elipsa adjectivului posesiv de pers. 1) *De mama îmi aduc aminte ca prin vis.* SLAVICI, V. P. 12. *Și ce fată frumușică Are mama!* COȘBUC, P. I, 103. *Noi priveam uimiți. Mama s-a sculat tremurînd.* SADOVEANU, O. I, 133. ◇ (Figurat sau in contexte figurate) *Țară de jărtfă, . . . mumă fără copii, ficiorii tăi, rătăciți în vijelia omenească, pribegea în toate laturile.* RUSSO, S. 134. *Și soarele e tatăl meu, Iar noaptea-mi este muma.* EMINESCU, O. I, 172. [Natura] *ți-este mumă.* MACEDONSKI, O. I, 239, *Nedreptatea le fu mumă.* SADOVEANU, M. C. 174. ◇ (Determinat prin „bună" sau, regional, calc după magh. *édes*, „dulce", în opoziție cu m a m ă v i t r e g ă) *Mama mea bună nu m-ar fi vîndut.* DAVIDOGLU, M. 20, cf. ALRM I/II h 215. *Cînd bună mamă, cînd vitregă.* ZANNE, P. IV, 471. ◇ (În formule exclamative de compătimire, de amenințare etc.) *N-au și dinșii neveste și copii și necazuri, de vai de mama lor!* C. PETRESCU, Î. II, 8. *Vai de mama lui, că-l înțeleg, săracul!* id. C. V. 85. *Vai de mama ta, ciocoi!* ANT. LIT. POP. I, 67. ◇ (În imprecații și în formule injurioase) *Bată-v-ar mama lui Dumnezeu!* EMINESCU, N. 20. *Oare pe acesta cum mama dracului l-a fi mai chemînd?* CREANGĂ, P. 245, cf. 303. *Se puneau la pămînt și tăceau, bată-i mama cailor!* SĂM. V, 1004, cf. 904. *Pentru ce mama dracului ai alergat pînă aici după mine?* AGÎRBICEANU, A. 367, cf. id. L. T. 32. *Evanghelia mă-ti de putoare!* SADOVEANU, P. M. 68. *Mama ta de pezevenghi! — gîndi Stănică, în sinea lui.* CĂLINESCU, E. O. II, 280, cf. 90. *Nafura mîne-sa!* CAMILAR, N. I, 259. *Ptiu, mama mîni-sa, măi, asta parcă-i din poveste.* GALAN, Z. R. 29, cf. ALRM II/I h 184. ◇ *Mamă vitregă* (sau, regional, *mașteră, fiiastră, strîmbă, bătrînă, de salcă* etc.) = soția tatălui considerată în raport cu copiii lui dintr-o căsătorie anterioară. *Părinții vitregi și mumînile maștehă* (a. 1685). GCR I, 278/4. *Această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță și de mama cea vitrigă.* CREANGĂ, P. 283, cf. DDRF. *Această mamă vitregă. . . îi apăruse odinioară în copilărie. . . ca o madonă a fatalității și a relei prevestiri.* GALACTION, O. 144, cf. com. din LOMAN-SEBEȘ, ALRM I/II h 156, 157, 217. (Regional) *Mamă jurată* v. j u r a t. *Mamă Eroină* = titlu acordat femeilor care au cel puțin zece copii în viață. *Se conferă titlul de onoare de Mamă Eroină. . . următoarelor mame. . .* BO 1954, 521. *Unui mare număr de femei li s-a decernat titlul de Mamă Eroină.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2913. ◇ L o c. a d j. **De mamă** sau (l o c. a d j. și a d v.) **despre mamă** = (care se află) în linie maternă. *Neamul și despre tată și despre mumă să trage de multe împărății.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/38. *Era frate bun și de mumă cu Suleiman.* VĂCĂRESCUL, IST. 254. ◇ E x p r. **(De** sau, rar, **ca de) mama focului** = grozav, strașnic, extraordinar. *Scump de mama focului.* I. IONESCU, P. 201. *Era frumoasă de mama focului.* CREANGĂ, P. 276. *Era baba asta o zgripțoroaică urîtă și bătăioasă și rea de mama focului.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 126. *Țipau și strigau de mama focului.* I. NEGRUZZI, S. V, 115. *Scot cu ifos piepturile înainte și-și răsucesc tuleiele de mama focului.* SĂM. III, 168. *Dășteaptă mama focului.* DELAVRANCEA, O. II, 282. *Cioplea și bocănea de mama focului.* REBREANU, R. II, 62. *Lișițele-ncep să strige Ca de mama focului.* TOPÎRCEANU, B. 47. **La mama dracului** sau (regional) **la mama săcreti** = foarte departe, la capătul pămîntului, la dracu-n praznic. *Avea o părere de rău neprefăcută pentru asemenea plecare bruscă tocmai cine știe unde, la mama dracului.* SADOVEANU, O. IX, 161, cf. A III 19. **Cum m-a** (sau **te-a, l-a**) **făcut mama** = (după „gol", „naiv", „cinstit", „curat" etc. indică superlativul acestora). *El în viața lui nu alunecase pînă atunci, era curat cum îl făcuse mă-sa.* ISPIRESCU, L. 354. **De cînd mama m-a** (sau **te-a, l-a** etc.) **făcut** sau **de cînd m-a** (sau **te-a, l-a** etc.) **făcut mama** = de cînd sînt (sau ești, este etc.) pe lume; de totdeauna; (în construcții negative) niciodată (pînă acum). *Parcă era de-acolo de cînd l-a făcut mă-sa.* CREANGĂ, P. 153, cf. GALAN, Z. R. 11. **De** (sau **pe**) **cînd era mama fată (mare)** = de foarte multă vreme, de cînd era bunica fată. Cf. ZANNE, P. IV, 477. (Popular) **A cere cît pe mă-sa** = a pretinde un preț exagerat, a cere cît dracul pe tată-său. *Am vrut*

să-i cumpăr boul, dar cerea cît pe mă-sa. PAMFILE, J. II, 152. **O mamă de bătaie** = o bătaie strașnică. *Să le burdușească o mamă de bătaie.* C. PETRESCU, R. DR. 132. *Cea întăi se chema bătaie, iar a doua, o bătaie ca aceea ori o mamă de bătaie.* SADOVEANU, O. X, 517. (Regional) **A face mumă** = a dezvirgina. MAT. DIALECT. I, 231. (Regional) **Ăsta e muma banilor,** se spune despre cineva care, pentru bani, este în stare de orice. Cf. ALR I 301/180. ✦ P. g e n e r. Animal femelă în raport cu puii lui. *Vițelul. . . 7 zile vor fi supt mumă-și.* BIBLIA (1688), 55¹/59. *De vei întîmpina cuib de pasăre naintea obrazului tău. . . , și muma cloceaște pre golași, sau pre oao, să nu iai pre muma cu puii.* ib. 142¹/25. *Mînzii. . . , cît se înțearcă, trebuie depărtați de mumîni.* ECONOMIA, 76/14. *Vițeii alergau de colo pînă colo, căutîndu-și mamele.* LUNGIANU, CL. 103. *În multe povești, iapa e muma cailor năzdrăvani.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 273, cf. 173. *Mielul blînd suge la două mumi.* ROMÂNUL GLUMEȚ, 30. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Numărul vacilor cu lapte în gospodărie va ajunge la 80. . . , al oilor mame la 400 de capete.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4832. ✦ (Regional, și în sintagmele *mama puilor, mama gaia, de-a mama gaia, mama cu uliul, puii mamii de trei ori)* Numele unui joc de copii; cloșca, de-a puia gaia. Cf. DDRF, H II 14, 34, 82, 119, 208, VII 52, 137, 393, XII 158, 229, ALR II 4356, 4357, 4358. ✦ (Regional, adesea determinat prin „albinelor") Matcă **(1)**. *Despră crăiță sau muma albinelor.* TOMICI, C. A. 10/1, cf. MARIAN, INS. 144, H XVIII 261, 287, ALR I 1680/9, 190, A V 14.

2. (La vocativ, adesea împreună cu alt vocativ, sau la genitiv, ca determinant al unui apelativ în cazul vocativ) Termen de dezmierdare cu care o femeie se adresează copiilor ei sau, p. e x t., unei persoane mai tinere. *Dar de ce pricină, mamă?. . .* [ea] *l-a întrebat.* PANN, H. 64/1. *De-aș avea un copilaș, Dragul mamei, îngeraș!* ALECSANDRI, P. I, 80. *Dragul mamei, drag! Nu-ți pune viața în primejdie.* CREANGĂ, P. 79. *Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui!* CARAGIALE, O. I, 274, cf. 267. *Radule, mamă, vezi de nu ne uita.* VLAHUȚĂ, N. 7, cf. id. O. A. II, 150. *Of! fetica mamii, cum ești de frumușică!* POP., ap. GCR II, 362. *Draga mamei torcătoare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 448, cf. 198.

3. (Adesea determinat prin „mare" sau, regional, prin „bătrînă", „bună" etc.) Bunică. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Scoseseră la vedere de prin lăzi vechituri de care purtaseră mamele bune.* BARIȚIU, P. A. III, 24. *Se bucură că a venit mama mare, fiindcă totdeauna îi aducea cîte ceva.* REBREANU, NUV. 244. *Cînd certa vreun copil, păstra pe chip un zîmbet și părea mai mult o mamă mare.* PAS, Z. I, 109, cf. ALRM I/II h 230. ✧ *Mamă soacră* = soacră. *Mamă soacră, Poamă acră.* ZANNE, P. IV, 610. (Prin Ban.) *Mamă mare* = soția fratelui mai mare al tatălui. LIUBA-IANA, M. 24. *Mamă mică* = soția fratelui mai mic al părinților. id. ib. ✦ (Regional) *(De-a) mama oarbă* = de-a baba oarba, v. b a b ă. H IV, 375, cf. XII 229, ALR II 4337/836, 848, 876.

4. (De obicei urmat de un nume propriu sau de alt nume de identificare) Termen de politețe folosit de cineva pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (în vîrstă), care impune respect. *Ce ceartă-i aici, mamă Balașă?* ALECSANDRI, T. 973. *Mamelor preutese beția din cap nu le mai iese.* CREANGĂ, A. 140. *Săruta frumos mîna părintelui și mamei preotese, își lua legătura la subțioară și pleca.* VLAHUȚĂ, N. 9. *Privi lung pe mama Paraschiva.* N. REV. R. I, nr. 1, 35. *S-ajuți mamii Dochii.* DELAVRANCEA, O. II, 12. *Alături de părinții mei, în inima mea își are locul mama Sia.* M. I. CARAGIALE, C. 73. *Soarele trecuse de prînzul cel mic, și moș Matei cu mama Ioana nu mai soseau.* MIRONESCU, S. A. 78, cf. H II 256, ALRM I/II h 307.

II. 1. F i g. Protectoare, ocrotitoare, apărătoare. *Muma ta beserica, carea te-au născut pren duhul sfînt* (a. 1652). ap. TDRG. *Sfînta și muma noastră beseareca.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/51. ✧ (Neobișnuit) *Adunarea mumă* = divanurile ad-hoc, v. a d - h o c. *El căzu prin votul dat de Adunarea mumă în ziua de 29 octombrie* 1857. KOGĂLNICEANU, S. A. 202.

2. F i g. Punct de plecare; început, obîrșie, izvor, origine, cauză. *Muma a tuturor realelor.* CORESI, EV. 245, cf. 224. *Striga într-una că activitatea e mama succesului.* REBREANU, I. 294. *Prevederea e mama înțelepciunii.* ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Limba mamă* = **a)** limbă de bază, din care s-au dezvoltat alte limbi; **b)** (învechit, rar) limbă maternă. *Îndemnînd pe doritorii limbei mume. . . a se îndeletnici cu adunarea unor asemine cuvinte* (a. 1847). URICARIUL, X, 399.

3. (Tehn.; în sintagme, atribuind calitatea ca un adjectiv) *Soluție mamă* = soluție lichidă rămasă în urma solidificării unui aliaj; soluție matcă. *Impuritățile cu coeficient mai mare de solubilitate rămîn în soluție, formînd soluția mumă.* MACAROVICI, CH. 61, cf. 23. (Calc după germ. *Schraubemutter) Șurub mamă* = șurub care transformă mișcarea de rotație în mișcare de translație, sau invers. *Șurubul mamă de la strung.* SOARE, MAȘ. 29.

III. C o m p u s e :

mama (sau muma)-pădurii (sau, rar, **pădurilor)** sau (regional) **mama-codrului, mama-huciului, mama-ogașilor** = personaj din mitologia populară, închipuit de obicei ca o bătrînă urîtă și rea, care umblă cîntînd sau bocindu-se prin păduri (PAMFILE, DUȘM. 212, H II 171, 292) și care ademenește, ucide și chiar mănîncă oameni (H II 171), copiilor din leagăn le ia somnul (PAMFILE, DUȘM. 212, id. CR. 166, H II 22) etc.; (regional) pădureana, vidma-pădurii,

vîlva-pădurii, fata-pădurii, surata-din-pădure. *Urla prin aerul cernit mama-pădurilor cea nebună. Ochii ei, un hău căscat, dinții ei, șiruri de pietre de mori.* EMINESCU, N. 7. *Aoleo! cum mi-e de frig, zise muma-pădurii, îmi clănțănesc dinții.* ISPIRESCU, L. 384. *Muma-pădurii, zmeoaica cea bătrînă, strigoiul... mi-apăreau în vis.* DELAVRANCEA, T. 19. *Să-și lese bijogul la mama-huciului și... să se pornească.* MARIAN, O. II, 166. *Cam pe la cîntători... numai ce aud un chiot zdravăn în pădure; chiuise mama-pădurei.* ȘEZ. VI, 147. *Tu, muma-pădurii... Tu, urîto, Spăimîntoaso, Colțato, Despletito, Grabnico, Tu noaptea te-ai arătat.* MAT. FOLK. 1604, cf. 551, 595. *Tu, muma-pădurii, Colțato... Du-te la copiii tăi.* CANDREA, F. 337. *Muma-ogașilor, Fujiț.* ARH. FOLK. III, 123. *Fuji... Muma-codrului.* ib. 126.

(Regional) **mama-pădurii** = **a)** boala a copiilor mici, caracterizată prin insomnie și plînsete. Cf. CANDREA, F. 165, 224, 380, H IV, 93, ȘEZ. VI, 39, XII, 169. [Dă peste copii] *boala numită „mama-pădurei", adică plîng mereu, tot într-una, noaptea.* GOROVEI, CR. 214, cf. 273; **b)** (și în compusul **mama-codrului**) numele unui descîntec pentru copiii mici care plîng. Cf. H II 127, ALR II 4237/29, 872, 876.

(Regional) **mama-pădurii** = caloian. PAMFILE, VĂZD, 133.

(Popular) **mama-pădurii** = numele mai multor plante erbacee, folosite ca plante medicinale: **a)** mică plantă parazită cu flori purpurii, rar albe și cu rizomul ramificat; se dezvoltă pe rădăcinile arborilor din pădurile umede; șerparită, buricu-pămîntului, floarea-șărpelui, iarba-șarpelui, murea-pădurilor, (Transilv.) cucuruz-de-pădure *(Lathraea Squamaria)*. Cf. COTEANU, PL. 26, LB, BRANDZA, FL. 163, PANȚU, PL., ȘEZ. XV, 67; **b)** ferică-de-cîmp. Cf. BULET. GRĂD. BOT. XI, 52; **c)** barba-popii. Cf. BRANDZA, FL. 538, GRECESCU, FL. 200, PANȚU, PL.; **d)** năprasnică *(Genarium Robertianum)*. Cf. DDRF; **e)** vinariță. Cf. BRANDZA, FL. 245, GRECESCU, FL. 268, PANȚU, PL. *Iată mintă... sălvie... mama-pădurei, asperula.* NEGRUZZI, S.I, 97. *Prin mama-pădurii poporul înțelege o buruiană ce o întrebuințează în leacuri.* H III 293, cf. 25, 116, IV 93, VI 25, IX 482, X 20, XI 496, XVI 146, 155, XVIII 71. *Sînge de nouă frați, Iarba ciutei Și mama-pădurii.* MARIAN, NA. 24, cf. PAMFILE, DUȘM. 228, id. B. 51, GOROVEI, CR. 39. *Muma-pădurii, aia-i o buruiană, e bună și dă vaci și e bună și dă copiii care plînge noaptea.* ALR II 4237/762, cf. 4237/812.

(Regional) **mama-ho** = ființă imaginară cu care sînt amenințați copiii; gogoriță, caua. ALRM II/I h 199.

(Rar) **mama-mușă** = vrăjitoare. ALEXI, W.

mama-săcării = secară cornută. Cf. BIANU, D. S., SPIII, 64.

(Regional) **mama-ghici** (sau **gîciu**) = rădăcina papurei. BARONZI, L. 137, cf. H III 341.

(Regional) **mamă-mașteră** = trei-frați-pătați. PĂCALĂ, M. R. 23.

(Regional) **mama-ploaie** = pătlagină. BIANU, D. S., cf. PANȚU, PL.

(Regional) **mama-cucului** = codobatură. ALR I 1042/305.

(Regional) **muma-muierii** = placentă. ALRM I/II h 289.

— Pl.: *mame* și (învechit și popular) *mămîni*. — Gen.-dat. sg.: *mamei*, *mamii*, (învechit și popular) *mămînii*, (în textele rotacizante) *măriei*; pl.: *mamelor* și (învechit și popular) *mămînilor*. Nom.-ac. și: (învechit și popular, numai în legătură cu un adj. pos. de pers. 2 și 3, în formele prescurtate) *mă-ta* (sau *-sa*), (învechit) *ma-sa*, (învechit și popular) *mîne-ta* (sau *-sa*), *mîni-ta* (sau *-sa*). Gen.-dat. sg. și: (învechit și popular, numai în legătură cu un adj. pos.) *mîni mele* (sau *tale*, *sale*). — Și: (învechit și popular) **múmă**, (învechit) **îmă** (scris și: *immă*) s. f.

Lat. **mamma**. **Mumă** < *mumînei* < **mămîniei*, cf. DR. II, 196, DHLR II, 31, CADE; pentru *a > u*, v. CDDE. — Pentru formele cu *î-*, cf. alb. ëmë. Cf. TDRG, CDDE, BL XIII, 158.

MÁMCĂ s. f. v. **mancă**[1].

MAMELÁR, -Ă adj. (Anat.; rar) Mamar. DICȚ. *Glande mamelare.*

— Pl.: *mamelari*, *-e*.

— Din fr. **mamellaire**.

MAMÉLĂ s. f. Organ care secretă lapte la mamiferele femele; organul similar (atrofiat funcțional și fizic) la masculi; țîță. V. sîn, uger. Cf. ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W. *Abia atunci simți o lovitură ca de ciocan în mamelă, urmată de o fulgerare de durere.* CĂLINESCU, S. 214.

Pl.: *mamele*.

— Din fr. **mamelle**.

MAMELEGÍU s. m. (Prin Munt., turcism învechit) **1.** Cămătar. *Mamelegii carii umblă pintre oameni, dînd bani cu dobîndă* (a. 1753). ARHIVA R. II, 225/24.

2. Negustor (de mobile sau de mărunțișuri). V. telal. *Mimilingiu, telal, negutător de mobile* (a. 1753). ap. ȘIO II_1, 246, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., DM, ALEXI, W.

Pl.: *mamelegii*. Și: **mimilingiu** s. m.

— Din tc. **muameleci**.

MAMELÓN s. n. **1.** Vîrful proeminent al mamelei, prin care se scurge laptele; sfîrcul sînului. Cf. BIANU, D. S. 650. [La bătrîne] *areola e mică și depigmentată, iar mamelonul atrofic.* PARHON, B. 27.

2. Ridicătură de teren izolată, avînd de obicei vîrful rotunjit. V. m ă g u r ă, m u n c e l, m o v i l ă. *Părăsi direcția și veni spre un mamelon înverzit de o perie deasă de grîu tînăr.* SADOVEANU, O. XIV, 166.
— Pl.: *mameloane.*
— Din fr. **mamelon.**

MAMELÚC s. m. **1.** Soldat de cavalerie din garda personală a sultanilor din Egipt. Cf. COSTINESCU. *Mamelucii zboară prin cîmpii cei sălbatici Ca pulberea în vînt, Și umbrele lor mute, cu caii lor fantastici, Reintră în mormînt.* BOLINTINEANU, O. 189, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cairo e tot un cimitir. Morminte de califi, de mameluci, de faraoni.* RALEA, S. T. I, 246. ✦ Cavalerist francez dintr-un escadron de gardă imperială. *Grenadirii, tiralerii, mamelucii, dragonii împărătesii, matrozii mergea mestecați unii cu alții.* GT (1841), 3[2]/35.
2. F i g. Om fără personalitate și fără păreri proprii. *La Cameră nu deschisese gura niciodată, fiind mameluc guvernamental.* REBREANU, I. 416, cf. id. R. II, 33. *Regele va ajunge, cu concursul mamelucilor politici, la dictatură personală.* STANCU, R. A. IV, 192.
— Pl.: *mameluci.*
- Din fr. **mamelouk.**

MAMELUCĂRÍE s. f. (Neobișnuit) Comportare, atitudine de mameluc **(2).** *Jos sistema oligarhică... Jos mamelucăria inică!* CARAGIALE, O. VII, 456.
— **Mameluc** + suf. *-ărie.*

MAMELUCĂRÍME s. f. (Neobișnuit) Mulțime de mameluci **(2),** totalitatea mamelucilor. *Deși mamelucărimea mă va huidui în unison, poate să am norocul ca în mulțimea lumii cinstite... să găsesc cîteva aprobări.* CARAGIALE, O. VII, 456.
— **Mameluc** + suf. *-ărime.*

MAMIFÉR s. n. (La pl.) Clasă de vertebrate superioare, care au corpul acoperit cu păr, nasc pui vii și îi hrănesc cu laptele secretat de mamele; (și la sg.) animal din această clasă. *Mamifer amfibiu.* COBÎLCESCU, G. 79/28, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ALEXI, W. *Să trecem acum la mamifere... Colecția e bogată.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 199. [În era terțiară] *mamiferele domnesc pe continente și chiar în oceane.* SIMIONESCU, F. R. 7, cf. 64. *Hrana principală a acvilei imperiale constă din mamifere mici.* LINȚIA, P. II, 176. ✧ (Adjectival) *Rămășițuri de schelete a dobitoacilor mamifere.* CR (1834), 341[2]/34.
— Pl.: *mamifere.*
— Din fr. **mammifère.**

MÁMILĂ s. f. v. **namilă.**

MÁMINĂ s. f. v. **namilă.**

MAMINÓS, -OÁSĂ adj. v. **nămilos.**

MAMÍTĂ s. f. Inflamație microbiană a ugerului; (rar) inflamație a sînului: mastită. *Mamita cronică cuprinde 2 varietăți: mamita streptococică și mamita tuberculoasă.* ENC. VET. 486, cf. 487, 574.
— Pl.: *mamite.*
— Din fr. **mammite.**

MÁMIȚĂ[1] s. f. (Prin Transilv.) Arătare, matahală, namilă. *Unde nu iese de sub pod o mamiță hîdă.* RETEGANUL, P. II, 7, cf. F (1899), 399, com. din ZAGRA-NĂSĂUD. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O mamiță de om.* COMAN, GL., cf. com. din ZAGRA-NĂSĂUD.
— Pl.: *mamițe.*
— Cf. n a m i l ă, m a m i n ă.

MAMÍȚĂ[2] s. f. v. **mămiță.**

MAMIȚÍCĂ s. f. v. **mămițică.**

MAMÍIE s. f. v. **momiie.**

MAMODEÁ s. f. v. **mahmudea.**

MAMÓN subst. **I. 1.** S. m. (Învechit și regional) Denumire biblică a diavolului care personifică bogăția și lăcomia de bani; p. g e n e r. diavol; p. r e s t r. căpetenia dracilor. *Nu poate* [și lui] *Dumnezeu lucra și lui mamon.* TETRAEV. (1574), 209, cf. CORESI, EV. 215. *Mamonul învață să apucăm și să luăm cum putem și cu strîmbul și cu asupreală.* VARLAAM, C. 163. *Avuție rea de mamon* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 366. *Mamonul a nenorocit-o, de s-a făcut crăiasă.* MARIAN, NA. 129. *Mamonul a pus pe mama aceea să-și omoare copila.* RETEGANUL, P. IV, 6, cf. V, 20. *Mama m-o făcut rîdzînd Și tata pălincă bînd, Dracu de mămon fugind.* ARH. FOLK. I, 170, cf. ALR II/I h 184, ALR I 616/285, 350, ALR II 3569/386. ✦ P. e x t. Căpetenie, șef al unor strigoi. *Acolo dau de mamonul lor — căpetenia strigoilor.* PAMFILE, DUȘM. 150.
2. Subst. sg. art. (Învechit) Avuție în bani strînsă cu mare avariție. *Să ne facem noao liubovnici den mamonul nedrept (ce se zice den cea avuție ce avem mai pre desupra de cîtu ne trebuiaște).* CORESI, EV. 437. *Faceți-vă voao soți den mamona nedereptății.* N. TEST. (1648), 91[r]/6. *Faceți-vă vouă priateni din mamona, adecă din avuția carea vă prisosește,* ȚICHINDEAL, F. 186/19.
II. S. m. (Regional) Sperietoare de păsări care se așază în holde; momîie (Sebeșel-Sebeș). Cf. A II 3.

- Accentuat și: *mámon*. — Pl.: *mamoni*. Și: (I 2). **mamónă** s. f.; (regional) **mămón**, **maimón** (ALR II/I h 184), **măimón** (ib.) subst.
— Din gr. **Μαμωνάς**, cf. v. sl. мамона.

MAMÓNĂ s. f. v. **mamon**.

MAMÓNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Drăcesc, diabolic. (F i g.) *Un pas contra procederii mamonice și barbare a unui monopolist care învîrte toate după capriţiul său*. ap. BARIȚIU, P. A. III, 136.
— Pl.: *mamonici, -ce*.
— **Mamon** + suf. *-ic*.

MAMONÍE s. f. (Învechit, rar) Bogăție. V. m a m o n (I 2). *Atîta mamonie au adunat din agonisită nedireaptă* (a. 1759). IORGA, S. D. XIII, 238.
— **Mamon** + suf. *-ie*.

MAMONÍST, -Ă s. m. și f. (Învechit, rar) Persoană lacomă de bani. V. c u p i d. Cf. GHEȚIE, R. M.
— Pl.: *mamoniști, -ste*.
— **Mamon** + suf. *-ist*.

MAMÓR subst. (sg.) (Prin Bucov.) Vlagă. LEXIC REG. 104.
— Etimologia necunoscută. Cf. m a m u r, m a h m u r.

MAMORÍȚĂ s. f. v. **momoriță**.

MAMÓRNIC s. m. Gîndac de culoare neagră-albăstruie, cu corpul moale, cu aripi scurte, care secretă o substanță cleioasă și urît mirositoare; (Mold.) clăbuc, gîndac-negru, gîndac-puturos, (Ban.) gringoașe-puturoasă, (Transilv.) moroslív (*Meloe proscarabaeus*). Cf. MARIAN, INS. 82, TDRG, SIMIONESCU, F. R. 29.
— Pl.: *mamornici*.
— Etimologia necunoscută.

MAMÓRNIȚĂ¹ s. f. **1.** (Popular, în descîntece) Numele unui duh rău. Cf. MAT. FOLK. 549. *Tu, muma-pădurii, Tu, miază-noapte, Și tu, mamorniță, Voi cîte trele să vă-ntîlniți*. ib. 596.
2. (Regional) Epitet injurios pentru o femeie grasă, mare, greoaie, leneșă. *Să te scoli, mamornițo, că te ia iaca-cine*. DELAVRANCEA, T. 170. *Cîtă mamornița mai e și nevasta pîndarului*. CONV. LIT. XLIV_2, 508.
— Pl.: *mamornițe*.
— Contaminare între **mamon** și **babornița**.

MAMORNÍȚĂ² s. f. v. **momoriță**.

MAMORNIȚÓI s. m. (Popular, în descîntece) Numele unui duh rău. *Acolo se-ntîlnea strigoaica cu strigoiu, Muma-pădurii cu păduroiu, Mamornița cu mamornițoiu*. MAT. FOLK. 549.
— Pl.: *mamornițoi*.
— **Mamorniță¹** + suf. *-oi*.

MÁMOS s. m. v. **mamoș**.

MÁMOȘ s. m. Medic specialist în obstetrică și ginecologie; ginecolog, obstetrician. *Hirurgi, mamoși, moașe*. CUCIURAN, D. 4/5. *Maghistru lui de herurghie, mamos și operator*. BULETIN F. (1843), 46^2/44, cf. STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., LM. *Ușa se închise după chirurgul și mamoșul improvizat*. CONV. LIT. VIII, 403. *În bluza mamoșului s-a prelins o hîrtie*. KLOPSTOCK, F. 138, cf. 293.
— Pl.: *mamoși*. — Și: (învechit) **mámos** s. m.
— Sg. refăcut după pl. **mamoși** (de la *mamos*). - **Mamos** < ngr. μάμμος.

MAMUDEÁ s. f. v. **mahmudea**.

MAMÚIE s. f. v. **momiie**.

MAMULÁN s. m. (Popular, în superstiții) Numele unui duh rău. *Am venit să te-ntreb... De diavoli, De dievoloaice; De mamulani Și de mamuloaice*. MAT. FOLK. 1563, cf. ȘEZ. VI, 95.
— Pl.: *mamulani*.
— Cf. m a m o n.

MAMULOÁICĂ s. f. (Popular, în superstiții) Numele unui duh rău. *Și-am venit să te-ntreb... De lei, de leoaice... De mamulani Și de mamuloaice*. MAT. FOLK. 1563.
— Pl.: *mamuloaice*.
— Cf. m a m u l a n.

MAMÚR s. n. v. **mahmur**.

MAMÚT s. m. **1.** Specie fosilă de elefant care avea corpul acoperit cu peri lungi și fildeșii foarte dezvoltați (*Elephas primigenius*). *Au dăruit acestui cabinet oarecare oase însemnate, precum falca de jos și dinții unui mamut*. CR (1834), 341/32, cf. STAMATI, D., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Mamuții problematici Din cărțile de geologie*. MINULESCU, V. 140.
2. Epitet injurios pentru un bărbat (mai) în vîrstă (și ramolit). V. f o s i l ă. Cf. BUL. FIL. IV, 145, 182. *Sever chibiț, duios mamut, Dorindu-ți binele, te freacă*. V. ROM. ianuarie 1954, 175.
— Pl.: *mamuți*.
— Din fr. **mammouth**.

MAMÚȚĂ s. f. v. **mămuță**.

MANÁF s. m. (Învechit) Cîrjaliu. *Dacă să aprinde undeva și vor fi manafi la acea casă, nu cutează niminea să meargă să stîngă* (a. 1821). IORGA, S. N. 177. *Manahi... făcuți toți ca să*

prăde, toți spre aceasta gătiți. BELDIMAN, E. 47/17. *Tata călare, cu hagi Grigorie manafu pe lîngă cal. . . , pornește la Curte.* GHICA, S. 321. *Nu putea să-i ajungă iataganul manafului și lăcomia de bani a fanariotului.* FILIMON, O. I, 285. *Manafii aveau puști lungi și săbii.* ISPIRESCU, M. V. 21.

— Pl. : *manafi.* — Și : **manáh** s. m.

— De la numele unui rebel turc, **Manah** [Ibraim]. Cf. SIO II_2, 75. Cf. bg. манаф(ин).

MANAGÉR s. m. Persoană care însoțește (în turneu) un sportiv, o echipă sportivă (profesionistă) și care se ocupă de problemele financiare și organizatorice ale competițiilor. DICȚ.

— Pl. : *manageri.*

— Din engl. **manager.**

MANÁH s. m. v. **manaf.**

MANÁUA s. f. sg. art. (Regional) Numele unui dans popular (Măceșul de Jos-Craiova). ALR II 4336/872.

— Cf. m a n e a[1].

MÁNĂ s. f. **I. 1.** (Și în sintagmele *mană cerească, mana evreilor,* PANȚU, PL.) Lichen comestibil care crește pe stînci în forma unor mici ghemuri cenușii purtate uneori de vînt în locuri foarte depărtate, unde cad ca o ploaie *(Lecanora esculenta)* ; p. e x t. pîine făcută din acest lichen. *Și ploo lor mannă să mărânce și păre din ceriu deade lor.* PSALT. 157. *I-au hrănit cu mană în pustie.* PALIA (1581), 6/12. *Părinții noștri mîncară mannă în pustie.* N. TEST. (1648), 113r/1. *Lada. . . în carea era vadră de aur cu mană.* ib. 297r/6. *I-au hrănit în pustie cu mană din cer* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 337. *Năstrapa de aur cea cu mană.* MINEIUL (1776), 197v1/2. *L-au împodobit cu haină țesută. . . și-l hrănește. . . cu mană cerească.* MOLNAR, RET. 19/23. *Cîntul meu, ca mana se răsfiră Peste jalea grea a veacului.* BENIUC, V. 78.

2. (Popular ; și în sintagma *mana albinelor,* CHEST. VI 19 supl.) Polenul florilor de porumb, de secară etc. ; polen de brad sau de fag (care plutește primăvara pe deasupra pădurilor, apelor etc.) ; (regional) moină galbenă. Cf. PAMFILE, VĂZD. 62, GOROVEI, CR. 21, ATILA, P. 68, ȘEZ. II, 65, V, 105, VI, 21, ALR SN I h 107, ALR II 5053/228, 514, A V 15.

3. (Și în sintagma *mana florilor)* Nectar ; p. e x t. miere. *Fagurii albinii n-ar fi dulci, de ar fi strîns mană din toate florile, ci pentru că ea se ferește de cele rele și adună din cele bune.* NEAGOE, ÎNV. 303/10. *Alte timpuri, alte-Albine, De soartă mai favorite, Cu mană vor face pline Fagurile [illegible] acum urzite!* ASACHI, S. L. I, 125. *Intrau într-una monahi cu faguri proaspeți Și minunata mană a florilor se scurgea în vase.* CAMILAR, C. P. 81. ✦ Suc cleios care se obține prin crestarea scoarței anumitor arbori, în special a frasinului de munte (și care este folosit ca laxativ). Cf. LB. *Sirop de mană.* PISCUPESCU, O. 214/22, cf. 218/11, BIANU, D. S., VOICULESCU, L. 173. ✦ Secreție cleioasă și strălucitoare care apare pe frunzele unor plante, în zilele călduroase care urmează după nopți reci. DICȚ.

4. C o m p u s e : (Bot.) **mană-de-apă** (sau **-de-ape)** = plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze lanceolate și cu flori hermafrodite dispuse în spicule ; crește prin mlaștini și pe marginea apelor ; roua-cerului *(Glyceria aquatica).* Cf. BARCIANU, PANȚU, PL. ; (regional) **mana-cîmpului** = barba-ursului. ALR I 1952/590 ; (regional) **mana-pămîntului** = rodul-pămîntului. H X 469, cf. ALR II 6318/537 ; **mana-pădurii** = *Asphodelus odoratus.* Cf. BARCIANU ; **mana-jidovului** = **a)** zmeur. BRANDZA, FL. 53, PANȚU, PL. ; **b)** zmeură. BIANU, D. S., cf. ALR I 867 ; (regional) **mana-albinelor** = numele unei plante nedefinite mai de aproape. CHEST. VI 27 supl.

5. F i g. Recoltă bogată, belșug (în semănături) ; p. e x t. condiții prielnice pentru o recoltă bogată. Cf. POLIZU. [Norul] *vine repede, mînat de vînt, Și plouînd, el varsă mană, varsă aur pe pămînt.* BELDICEANU, P. 65, cf. GOROVEI, CR. 447, PAMFILE, A. R. 67. *Scoală, Doamne, nu dormi, De-ți dă mană cîmpului și apă izvoarelor.* BIBICESCU, P. P. 254. *Din țipău de grîu Să ne sămănăm Roada cîmpului, Meana grîului.* VICIU, COL. 105, cf. ȘEZ. XVIII, 49, GRAIUL, I, 463. *Peste vara întreagă mană multă.* COM. SAT. V, 33, cf. CHEST. VI 3. *Strigoile umblă noaptea de ie mana de pe hotar.* ALR II 4234/141, cf. 4240/704, 4241/172. *N-are pînea mană anul acesta.* A VI 26, cf. II 12. ✧ F i g. *Îs înțeleși toți ca să ne ieie mai cu spor mana mînilor.* CAMILAR, N. I, 145. ✦ Belșug de lapte la vite ; frupt. *Poate c-au luat strigoaicele mana de la vaci.* CREANGĂ, A. 45. *Mana vitelor.* ȘEZ. I, 128. *Unele babe, pentru ca vacile să aibă lapte mult și bun, le descîntă de mană.* ib. VII, 74. *Cînd scade laptele la oi, atunci se zice că li s-a luat mana.* CHEST. V 74/173. ✦ (Regional) Belșug de produse la recolta stupilor (Globu Craiovei-Orșova). CHEST. VI/13.

6. F i g. Cantitate mare de bunuri materiale ; cîștig, profit, venit. *Cu ce mană te-ai ales?* ap. DDRF. *Iaca, oameni buni, ce mană v-aduc vouă două sute și optzeci de vite cîte aveți aici.* GALAN, Z. R. 285. ✧ E x p r. **A fi de vreo mană** sau **a fi mare mană (de. . .)** = (de obicei în construcții negative) a fi de valoare sau de folos, a aduce profit. *Dar măcieșu-i mărăcine, Știți că nu e de vro mană.* HELIADE, O. I, 134. *Lasă, că nu va fi mare mană de cîștigul meu.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Că nu e mană mare unu a spune dă pă carte ș-altu a asculta.* JIPESCU, O. 19.

II. 1. Numele mai multor boli ale plantelor cultivate, cauzate de anumite ciuperci parazite care, pătrunzînd în țesuturile verzi ale plantelor și localizîndu-se în special în frunze, provoacă

apariția unor pete ruginii. V. r u g i n a, m ă l u r ă, t ă c i u n e, p e r e n o s p o r a. Cf. ANON. CAR. *Săcara nu este atîta de supusă la boala numită mană ră.* I. IONESCU, C. 182/2. *De agriși m-am cam lăsat. . . , mana îi răpune uneori cu nemiluita.* COMȘA, N. Z. 51, cf. ALRM SN I h 32, ALR II 6116.

2. Rouă sau ploaie de vară (pe vreme însorită) care are un efect dăunător asupra plantelor; p. e x t. stricăciune provocată de soarele prea fierbinte care apare după ploaie. Cf. COSTINESCU, LM, DDRF. ✧ (Popular, în imprecații) *Mînca-te-ar mana, pămînt, Ce-am semănat n-o ieșit; Am sămănat grîu de vară Și-o ieșit neagră săcară.* ȘEZ. XVIII, 31. ✦ (Regional) Un fel de rouă care cade pe plante (și care, fiind mîncată de albine, le produce o boală numită coleră) (Mărgineni-Făgăraș). CHEST. VI 19 supl.

— Și: (regional) **meánă** s. f.

— Din v. sl. манна, gr. μάννα.

MÁNĂȘ s. n. v. **manoș.**

MANC s. n. v. **manco.**

MÁNCĂ[1] s. f. (Mold.) Doică. *Mamce* (d o i c e MUNT.) *carele apleacă prunci mici.* PRAV. 99, cf. 259. *Luîndu-și voie de la maică-sa, anume să margă pănă la mamcă-sa.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 55r/1. *Au îmbrăcat pruncul. . . și l-au pus cu mamca în carătă lucie de aur.* N. COSTIN, L. 398. *Lupoaica. . . mamcă și maică cuconilor s-au făcut.* CANTEMIR, HR. 97, cf. 331. *A grăi de la maice și de la mamce ne deprindem* ID. IST. 82, cf. 165. *Mancă, guvernantă m-aș îngriji s-aleg.* NEGRUZZI, S. II, 265, cf. BARONZI, L. 160. *Sărută un fir de busuioc de la sînul mancei.* SADOVEANU, O. XIV, 191, cf. ȘEZ. III, 189. *Cinci dadaci mńi-i tocmne, Patru manci di suge, Apui baietu crește.* VASILIU, C. 36.

— Pl.: *mance.* — Și: **mámcă**, (rar) **mîncă** (DDRF) s. f.

— Din ucr. **мамка.**

MÁNCĂ[2] s. f., adj. **1.** S. f. (Învechit) Lipsă. V. m a n c o. *Căuta la catastișele vistieriei, care le dedease el mînci* (cca 1700). MAG. IST. V, 144. *Mancă de credință.* COSTINESCU. ✦ S p e c. (La jocul de biliard) Greșeală de lovire a bilei cu tacul. Cf. COSTINESCU.

2. Adj. (Regional, despre vaci, oi etc.) Căreia îi lipsește o parte a corpului. Cf. POLIZU, DDRF, CDDE, CHEST. V 76/40.

— Pl.: (rar) *manci.* — Și: **mángă** (COSTINESCU), (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **mîncă** s f., adj.

— Din lat. **mancus**, fr. **manque.**

MANCĂU s. n. (Maghiarism regional) Cîrjă (folosită de invalizi) (Negrești). ALR II/I MN 61, 4202/346.

— Pl.: *măncauă.*

— Din magh. **mankó.**

MÁNCIOSTAR subst. v. **mancister.**

MANCIPÁȚIE s. f. (Jur.) Mod de achiziționare a unei proprietăți în Roma antică (în prezența pretorului și a cinci cetățeni). Cf. STAMATI, D. *Unele forme ale dreptului nu se puteau pune în lucrare decît în Italia, precum mancipația, uzucapia și altele.* XENOPOL, I. R. I, 165.

— Și: (învechit) **manțipáție** s. f. STAMATI, D.

— Din lat. **mancipatio, -onis.** Cf. fr. m a n c i p a t i o n.

MÁNCISTER subst. (Învechit și regional) Catifea; p. e x t. garnitură de catifea la un obiect de îmbrăcăminte. *Niște parazoale, niște manzesteri, un ștuc postav* (a. 1778). IORGA, S. N. 125, cf. FURNICĂ, I. C. 76, VICIU, GL., ALR II 5777/157.

— Și: (regional) **mánciostar** (VICIU, GL.), **mángistăr** (ALR II 5777/157) subst., (învechit) **mánzester** s. m.

— De la n. pr. **Manchester.**

MANCIURIÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Manciuriei sau este originară de acolo; (la m. pl.) populație care locuiește în Manciuria.

2. Adj. Care aparține Manciuriei sau manciurienilor, privitor la Manciuria sau la manciurieni, originar din Manciuria.

— Pronunțat: *-ri-an.* — Pl.: *manciurieni, -e.*

— **Manciuria** + suf. *-ean.*

MÁNCO s. n. Ceea ce lipsește; s p e c. lipsă de bani constatată la încheierea unei socoteli; pierdere din cantitatea de marfă cu prilejul transportului, al desfacerii etc. *Prisosul de salarii rezultat pe urma „mancurilor" de altdată.* ARDELEANU, V. P. 260, cf. 125. *Manco de casă.*

— Și: (neobișnuit) **manc** (pl. *mancuri)* s. n.

— Din it. **manco.**

MÁNCOTĂ s. f. v. **mangotă.**

MÁNCOVIȚĂ s. f. (sg.) (Prin Olt.) Vacă mare și greoaie; p. e x t. femeie grasă. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Etimologia necunoscută.

MANDÁ vb. I. T r a n z. (Franțuzism învechit) A face cuiva cunoscut (în scris sau prin trimis special) un ordin sau o dispoziție. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: *mandez.*

— Din fr. **mander.**

MANDALÁC s. m. v. **mîndălac.**

MANDALĂU subst. (Prin Olt., Ban.) „Fiertură îngroșată cu făină". VÎRCOL, M.
— Și: **măndalău** subst. GR. BĂN.
— Etimologia necunoscută.

MANDALÍNĂ[1] s. f. v. **mandolină**[1].

MANDALÍNĂ[2] s. f. v. **mandarină.**

MANDANEÁ s. f. Fiecare dintre marginile elastice ale mesei de biliard; bandă. Cf. PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W.
— Pl.: *mandanele.* — Și: **mandanélă** s. f. VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU, GHEȚIE, R. M.
— Din tc. **mandane.** — **Mandanelă**: sg. refăcut după pl.

MANDANÉLĂ s. f. v. **mandanea.**

MANDÁNT s. m. (Jur.) Persoană care dă cuiva împuternicirea să întreprindă ceva în numele său sau pe seama sa. Cf. COSTINESCU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Mandatarul este dator... a da seama mandantelui de lucrările sale și de a-i remite tot aceea ce ar fi primit în puterea mandatului.* HAMANGIU, C. C. 392, cf. 391, 394. *Mandantul, care este persoană juridică, răspunde de obligațiile contractate de către reprezentant numai în limitele mandatului dat.* PR. DREPT 184.
— Pl.: *mandanți.* — Și: (învechit) **mandánte** s. m.
— Din fr. **mandant.** — **Mandante** < it. **mandante.**

MANDÁNTE s. m. v. **mandant.**

MANDÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a m a n d a. Cf. COSTINESCU.
— V. **manda.**

MANDARÍN[1] s. m. Mare demnitar din vechea organizare politică și socială a Chinei, Indochinei și Coreei. Cf. MUMULEANU, C. 10/7. *Pe un pod pășește-alene fiica unui mandarin, sub cortelul de crep galbin.* ALECSANDRI, P. III, 88. *Mandarini, stînd laolaltă, Spun că semne sînt de ploaie.* MACEDONSKI, O. I, 205. *A rămas tot solemn și țîfnos ca un mandarin.* C. PETRESCU, C. V. 362, cf. id. Î. II, 108. ✧ (Depreciativ sau ironic, folosit ca epitet) *La acest curent* [junimist] *s-au alipit cîțiva mandarini ai păturii intelectuale, cîțiva aristocrați ai profesiunilor liberale.* IBRĂILEANU, SP. CR. 171. *Academia R.P.R. nu rămîne un for închis constituit din oameni „consacrați", din „mandarini" inerți ai științei moarte.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 14/4.
— Pl.: *mandarini.*
— Din fr. **mandarin.**

MANDARÍN[2] s. m. Arbust fructifer specific regiunilor mediteraneene, cu fructe comestibile *(Citrus nobilis Laur).* V. p o r t o c a l.
— Pl.: *mandarini.*
— De la **mandarină.**

MANDARINÁT s. n. (Rar) Demnitatea de mandarin[1]; timpul cît un mandarin[1] își exercită funcția. Cf. COSTINESCU. ✧ (Depreciativ sau ironic) *Maiorescu, al doilea corifeu al Junimii, a fost reprezentantul mandarinatului intelectual.* IBRĂILEANU, SP. CR. 171.
— Din fr. **mandarinat.**

MANDARÍNĂ s. f. Fructul mandarinului[2], asemănător cu portocala, dar mai mic, cu coaja mai subțire și cu miezul mai dulce. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 149. *Era proaspătă și luminoasă ca o mandarină.* TEODOREANU, M. II, 15.
— Pl.: *mandarine.* — Și: (regional) **mandalină** (ALR II 3662/899), **mandolină** (ib. 3662/886) s. f.
— Din fr. **mandarine.** — Pentru **mandalină**, cf. tc. m a n d a l i n a.

MANDÁT s. n. **1.** Ordin, dispoziție, directivă, poruncă. *3 bărbați uciși la mandatul lui Kemeny.* BARIȚIU, P. A. II, 498, cf. COSTINESCU. *Mi-a amerințat acuma că... mă va privi ca renitent la mandatele lui și-mi va apleca procedura disciplinară.* SBIERA, F. S. 272. *Nobilii ce vor lua parte la dietă să fie obligați cu mandat imperativ... a susținea numai cele ce vor fi pe placul nobililor.* XENOPOL, I. R. IV, 53. ✦ S p e c. Rescript prin care papa poate numi un prelat într-un post rămas vacant prin deces. Cf. NEGULICI.
2. (De obicei cu determinări introduse adesea prin prep. „de") Ordin scris dat de o instanță de judecată unui organ executor. *Camera decide... să dea comitetului său de acuzare... dreptul mandatelor de aducere cu sila.* MAIORESCU, D. II, 28, cf. I, 172. *Nimeni nu poate fi oprit sau arestat... decît în puterea unui mandat judecătoresc motivat.* HAMANGIU, C. C. XIV. *Nimeni nu poate fi arestat și deținut mai mult de 48 ore, fără un mandat al parchetului.* CONST. R.P.R. 28. *Cum va putea să motiveze el mandatul de arestare?* STANCU, R. A. IV, 298.
3. Ordin sau aviz de plată emis de către o bancă, pentru efectuarea unei plăți; p. e x t. adresă sau act scris prin care se dă acest ordin. *Și mumă-mea scontase al pensiei mandat, Jertfind o lună-ntreagă din zilnica ei hrană, Nevrînd ca să mă-ngroape orașul de pomană.* MACEDONSKI, O. I, 45. ✦ Serviciu poștal prin care cineva poate expedia o sumă de bani pentru a fi remisă destinatarului; p. e x t. formular completat în acest scop, pe baza căruia se face transmiterea sumei; sumă de bani expediată sau primită astfel. *Ți-am expediat suma reclamată prin mandat telegrafic, așa că desigur pînă acum ai și primit-o.* CARAGIALE, O. VII, 164. *În tolba sa*

poştaşul. . . poartă zilnic şi importante sume de bani, pe care le distribuie pe baza mandatelor. SCÎNTEIA, 1963, nr. 5854.

4. (De obicei în legătură cu verbele „a da", „a avea") Împuternicire contractuală de a reprezenta o persoană fizică sau morală şi a acţiona în numele ei. V. p r o c u r ă, d e l e g a ţ i e. *Mandatul este un contract în puterea căruia o persoană se obligă, fără plată, de a face ceva pe seama unei alte persoane, de la care a primit însărcinarea.* HAMANGIU, C. C. 389. *La toate congresele internaţionale de navigaţie lua parte ca delegat, avînd mandat să reprezinte interesele armatorilor.* BART, E. 303. *Trebuie să obţinem participarea la această muncă a miilor de bărbaţi şi femei care ne-au dat mandat la ultimul nostru Congres.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2391. *Decret pentru prelungirea duratei mandatului asesorilor populari.* BO 1953, 1, cf. 46. *Mandatul este un contract în virtutea căruia o persoană numită mandatar se obligă de a face ceva în numele şi pe seama altei persoane, numită mandant, de la care a primit însărcinarea.* PR. DREPT 387, cf. 48, 68. ✦ S p e c. Împuternicire pe care o obţine cineva, prin votul alegătorilor, de a reprezenta poporul într-un organ al puterii de stat. *De cînd mă ştiu cu mandat, amoarea mea de patrie, de glorie şi de popularitate a developat dispuseciunile mele de orator.* ALECSANDRI, T. 1733. *Demnitatea mandatului de reprezentant al ţărei.* MAIORESCU, D. I, 115. *Mandatul de reprezentant al naţiunii.* GANE, N. III, 187. *Ai cerut, în schimbul scrisorii de care e vorba, mandatul de deputat.* CARAGIALE, O. VI, 120. *Deputaţii sînt obligaţi, prin mandatul încredinţat, să informeze regulat cetăţenii care i-au ales asupra măsurilor şi hotărîrilor luate.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 12, 105. *Vor acorda mandatul de deputat unui număr de 105 000 cetăţeni.* SCÎNTEIA, 1963, nr. 5813. ✦ Împuternicire încredinţată unui stat de a tutela sau a administra anumite teritorii ori ţări. DICŢ.

— Pl.: *mandate.*

— Din fr. **mandat.** Cf. germ. M a n d a t.

MANDATĂ vb. I. T r a n z. (Rar) **1.** A da cuiva mandat (**4**). Cf. COSTINESCU. *N-a fost mandatat de comitet să intervie.* ap. IORDAN, L. R. A. 237.

2. A ordonanţa plata unei sume de bani. Cf. m a n d a t (**3**). *Suma avizată (mandatată) prin cec.* I. PANŢU, PR. 74, cf. IORDAN, L. R. A. 237.

— Prez. ind.: *mandatez.*

— Din fr. **mandater.**

MANDATÁR, -Ă subst. **1.** S. m. şi f. (Rar la f.) Persoană căreia i s-a încredinţat un mandat (**4**); împuternicit, reprezentant, (învechit) mandator. *Directoru gerant nu operează decît ca mandatar al companiii* (a. 1849). DOC. EC. 960. *E un. . . mandatar a tuturor cetăţenilor.* ROM. LIT. (1855), 330[1]/21. *Se opreşte în capitala Moldovei, unde convine cu mandatarii regelui Vladislav Iagello.* HASDEU, I. C. I, 7. *Mandatarul este îndatorit a executa mandatul atît timp cît este însărcinat.* HAMANGIU, C. C. 392, cf. 391. *Pentru a stimula zelul celor doi mandatari, fiecăruia i se făgăduise atît la sută din ceea ce vor obţine.* EFTIMIU, N. 9, cf. OŢETEA, T. V. 294. *Mandatarul lucrează în numele şi pe socoteala mandantului.* PR. DREPT 388, cf. 184. ✦ (De obicei determinat prin „al naţiunii") Deputat. *Mandatari ai naţiunii române.* KOGĂLNICEANU, S. A. 182, cf. VLAHUŢĂ, D. 6, CAMIL PETRESCU, T. II, 519.

2. S. m. (Prin Bucov.) Denumire dată, într-o epocă mai veche, funcţionarilor administrativi. V. d r e g ă t o r. *Pe timpul mandatarilor, spun bătrînii din Părhăuţi că pe dealul acesta se afla o casă în care locuia o văduă dimpreună cu trei fete ale sale.* MARIAN, T. 352, cf. 353.

— Pl.: *mandatari, -e.* — Şi: (învechit) **mandatáriu** s. m. BARIŢIU, P. A. I, 593.

— Din fr. **mandataire.** Cf. lat. m a n d a t a r i u s, germ. M a n d a t a r.

MANDATÁRE s. f. (Rar) Acţiunea de a m a n d a t a. DICŢ.

— Pl.: *mandatări.*

— V. **mandata.**

MANDATÁRIU s. m. v. **mandatar.**

MANDATÓR s. m. (Învechit) Mandatar (**1**). ALEXI, W.

— Pl.: *mandatori.*

— **Manda** + suf. *-tor.*

MÁNDEA subst. (Argotic) **1.** Nume pe care şi-l dă persoana care vorbeşte; (argotic) mandiru. V. s u b s e m n a t. *Cînd îţi cîntă mandea, şterge-o.* GR. S. VII, 118. *Dă-te-ncoa la mandea.* ib. *Tot ce-au consumat dumnealor să treacă la mine. Aici mandea plăteşte!* BUL. FIL. II, 277. *Numai mandea e în stare.* COMAN, GL.

2. Tovarăş, prieten, amic. Cf. BL II, 166, GR. S. VII, 118.

— Din ţig. **mande** (locativ al pron. pers. *me* „eu").

MANDIBULÁR, -Ă adj. Care se referă la mandibulă, care ţine de mandibulă.

— Pl.: *mandibulari, -e.*

— Din fr. **mandibulaire.**

MANDÍBULĂ s. f. **1.** Maxilar inferior la animale, f a l c ă; s p e c. (depreciativ, de obicei la pl.) maxilar al omului. *Mandibulă (falcă).* EL. AN. 24, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Rînji sub mandibulele puternice, ascunse de mustăţi uriaşe.* C. PETRESCU, C. V. 187. *Şi-a aplecat mandibulele puternice spre urechea lui, mustrîndu-l într-un rîs de bas.* id. R. DR. 249.

2. Fiecare dintre cele două părți care alcătuiesc ciocul păsărilor. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Ciocul* [șoimului dunărean] *e albăstrui... la baza mandibulei, gălbui.* LINȚIA, P. II, 140, cf. 44.
3. Fiecare dintre cele două piese cheratinizate ale aparatului bucal la unele insecte, servind la apucarea și la roaderea hranei. Cf. BARASCH, B. 241. *Coarnele cărădaștei (mandibulele) se întrebuințau odinioară în farmacie.* N. LEON, MED. 84, cf. FAUNA R.P.R. VIII$_1$, 15.
— Pl.: *mandibule.*
— Din fr. **mandibule.**

MÁNDIE s. f. v. **mantie.**

MANDÍRU subst. (Argotic) Mandea (**1**). *Vino la mandiru!* BUL. FIL. II, 206.
— Cf. m a n d e a.

MANDOÁCĂ s. f. (Regional) „Frigătoare (cuptor pentru fripturi)". COMAN, GL., cf. PAȘCA, GL.
— Etimologia necunoscută.

MANDOC adv. (Regional, în e x p r.) **A nu zice mandoc** = a nu zice nimic; a tăcea chitic (Cîmpulung Moldovenesc). CHEST. V 173/15. *Cînii stînii la toți aceștia nu bat... nu zic mandoc.* ib.
— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută.

MANDÓLĂ s. f. v. **mandoră.**

MANDOLINÁTĂ s. f. (Rar) **1.** Bucată muzicală executată de o orchestră de mandoline¹.
2. Orchestră de mandoline¹. L. ROM. 1960, nr. 1, 62.
— Din it. **mandolinata.**

MANDOLÍNĂ¹ s. f. Instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță și din patru coarde metalice duble, care se pun în vibrație prin atingere cu o pană (de celuloid) sau prin ciupire. V. l ă u t ă. *Tonin acoardă mandolina Și, inspirat de vechiul Palestrina, Prelude-ncet.* ALECSANDRI, P. III, 71, cf. id. O. P. 298. *Mergeam ... să văz în ceață luna, și trista mandolină Sub maluri depărtate, s-auz cum modula.* BOLINTINEANU, O. 6. *Din bolta ferestei arcată pompos S-aude vibrînd mandolină.* EMINESCU, O. IV, 100, cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Din mandolină Zboară dulcea serenadă.* PETICĂ, O. 102. *Privi spre trubadurul fără mandolină.* TEODOREANU, M. II, 72. *O mandolină a prins să cînte.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 222. *Dintr-un grup de slovaci o armonică își amestecă notele răgușite cu cele ascuțite ale unei mandoline.* BART, S. M. 34. *Un băiat a cîntat la mandolină două cîntece.* PAS, Z. I, 317. *De pe bărci mandolinele întovărășeau romanțele cîntăreților improvizați.* V. ROM. februarie 1956, 64, cf. ib. februarie 1955, 223.
— Pl.: *mandoline.* — Și: (rar) **mandalínă** s. f. ALEXI, W.
— Din fr. **mandoline.** Cf. it. m a n d o l i n a, germ. M a n d o l i n e.

MANDOLÍNĂ² s. f. v. **mandarină.**

MANDÓRĂ s. f. Vechi instrument muzical asemănător cu mandolina¹, ale cărui coarde sînt puse în vibrație prin ciupire. V. c o b z ă. Cf. COSTINESCU. *Orologiul din cupolă Anunță fiecare oră Printr-un preludiu de mandolă.* MINULESCU, V. 83.
— Pl.: *mandore.* — Și: **mandólă** s. f.
— Din fr. **mandore.** — Pentru **mandolă**, cf. it. m a n d o l a.

MANDOSÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A face mofturi; a se fandosi. Cf. I. CR. II, 135, VI, 218.
— Prez. ind.: *mandosesc.*
— Probabil contaminare între **mangosi** și **fandosi.**

MANDRAGÓRA s. f. v. **mandragoră.**

MANDRAGÓRĂ s. f. Plantă cu rădăcină cărnoasă și ramificată ca degetele unei mîini și cu flori de culoare violet-deschis; p. r e s t r. rădăcina plantei (căreia în vechime i se atribuiau calități magice) (*Mandragora officinalis*). *Și dzise Rahila Lieei: rogu-te dă-mi cea mandragora a fiiciorului tău.* PALIA (1581), 119/4. *Află meare de mandragora în țarină și le aduse la Lia, mumă-sa, și zise Rahil către soru-sa Lia: dă-mi den mandragurile feciorului tău.* BIBLIA (1688), 221²/4. *Mandragorile au dat miros.* ib., ap. TDRG, cf. I. GOLESCU, C., BARCIANU.
— Pl.: *mandragore* și (învechit) *mandragori.*
— Și: **mandragóra,** (învechit) **mandragúră** s. f.
— Din v. sl. мандрагора. Cf. m. gr. μανδραγόρας.

MANDRAGÚRĂ s. f. v. **mandragoră.**

MANDRAVÉLĂ s. f. (Argotic) Minciună, intrigă. BUL. FIL. V, 190.
— Pl.: *mandravele.*
— Etimologia necunoscută. Cf. BUL. FIL. V, 190.

MÁNDRĂ¹ s. f. (Regional) **1.** Stînă (de oi). *Pentru mițe am întrebat pe Pavel și-mi spuse că au cuprins 4 mandre și socotesc că nu va ieși mai mult de 30 de povări* (a. 1787). FURNICĂ, ap. PAPAHAGI, C. L., cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DR. III, 1065. *Tot mai are Costea, are... Vreo cinci-zeci de cățelandre, Care păzesc pe la mandre.* MAT. FOLK. 116.
2. Îngrăditură făcută din stuf sau din nuiele, de-a curmezișul unei ape, pentru a înlesni prinderea, păstrarea etc. peștelui. V. z ă t o n,

Redactor responsabil de carte: ECATERINA IONAȘCU

Dat la cules 12.06.1964. Bun de tipar 05.05.1965. Apărut 1965. Tiraj 2550 ex. Hîrtie velină ilustrații de 100 g/m² 8/600 × 800. Coli editoriale 11,01. Coli de tipar 10,50 A 3081/1964. C.Z. pentru bibliotecile mari 459—3=59. C.Z. pentru bibliotecile mici 4R—3=R

Întreprinderea poligrafică „Arta grafică", Calea Șerban Vodă nr. 133—135

Lei 7,25